

ZAŁĄCZNIK NR 1

do uchwały nr LXXV/62/98
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 16 czerwca 1998 r.

RAPORT O STANIE MIASTA

RZESZÓW, 1998 R.

ZARZĄD MIASTA RZESZOWA

RAPORT O STANIE MIASTA

/SYNTEZA/

Przekształcenia strukturalne
i tendencje rozwoju społeczno – gospodarczego
Rzeszowa w latach 1990 – 1996

BIURO ROZWOJU MIASTA RZESZOWA
RZESZÓW 1997

RAPORT O STANIE RZESZOWA

przedstawia wyniki analiz rozwoju społeczno – gospodarczego oraz przekształceń strukturalnych w latach 1990 – 1996. Realizacja tak ambitnego przedsięwzięcia nie byłaby możliwa bez pomocy osób i jednostek organizacyjnych.

Autorzy Raportu dziękują za pomoc w udostępnianiu niezbędnych informacji źródłowych oraz udział w spotkaniach konsultacyjnych.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	4
-------------------------	----------

WSTĘP.....	5
-------------------	----------

1	CHARAKTERYSTYKA ROLI I FUNKCJI MIASTA	8
.1.1	RYS HISTORYCZNY.....	8
.1.2	POŁOŻENIE, FUNKCJA I WIELKOŚĆ MIASTA	10
2	OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE	12
.2.1	OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE.....	12
.2.2	OTOCZENIE SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNE.....	13
.2.3	OTOCZENIE POLITYCZNO-PRAWNE.....	15
.2.4	OTOCZENIE TERYTORIALNE MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE.....	18
.2.5	OTOCZENIE TERYTORIALNE REGIONALNE	19
.2.6	OTOCZENIE TERYTORIALNE LOKALNE	21
3	LUDNOŚĆ	27
.3.1	SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	27
.3.2	MIGRACJE LUDNOŚCI	30
.3.3	NIEPEŁNOSPRAWNI.....	31
.3.4	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	32
4	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	38
.4.1	POŁOŻENIE; WARUNKI MORFOLOGICZNE I GEOLOGICZNE.....	38
.4.2	WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	38
.4.3	SUROWCE MINERALNE	39
.4.4	GLEBY I UŻYTKOWANIE ZIEMI	40
.4.5	CHARAKTERYSTYKA WARUNKÓW KLIMATYCZNYCH.....	40
.4.6	ZIELEŃ	41
.4.7	ZANIECZYSZCZENIE I DEGRADACJA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	41
.4.8	ZASOBY OBSZAROWE I PRZYRODNICZE MIASTA.....	46
.4.9	WPŁYW DEGRADACJI ŚRODOWISKA NA ZDROWIE MIESZKAŃCÓW	47
.4.10	PROBLEMY I WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z OCHRONY ŚRODOWISKA	47
5	MIESZKALNICTWO	49
.5.1	WIEK, ZALUDNIENIE, WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW	49
.5.2	ZASOBY MIESZKANIOWE	50
.5.3	MIESZKALNICTWO W RZESZOWIE NA TLE WOJEWÓDZTWA I MIAST O PODOBNEJ LICZBIE MIESZKAŃCÓW	52
.5.4	POTRZEBY MIESZKANIOWE RZESZOWA	52
6	GOSPODARKA LOKALNA	53
.6.1	PRZEKSZTAŁCENIA WŁASNOŚCIOWE.....	53
.6.2	POZAROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA.....	53
.6.3	RYNEK PRACY	57
.6.4	ROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA.....	59
7	OŚWIATA I WYCHOWANIE	62
.7.1	WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE	62
.7.2	SZKOLNICTWO PODSTAWOWE	64
.7.3	SZKOLNICTWO PONADPODSTAWOWE.....	64
.7.4	SZKOLNICTWO SPECJALNE.....	68
.7.5	PLACÓWKI OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZE.....	68
.7.6	PORADNICTWO.....	69

8	SZKOLNICTWO WYŻSZE	70
9	OCHRONA ZDROWIA	73
.9.1	SŁUŻBA ZDROWIA	73
.9.2	APTEKI	75
.9.3	ŻŁOBKI	76
10	POMOC SPOŁECZNA	77
11	KULTURA	79
.11.1	OFERTA KULTURALNA MIASTA	79
.11.2	PUBLICZNE USŁUGI KULTURY	79
.11.3	NIEPUBLICZNE USŁUGI KULTURY	81
.11.4	INNE FORMY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ	82
.11.5	WAŻNIEJSZE IMPREZY FESTIWALOWE	82
.11.6	ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU	82
12	TURYSTYKA, REKREACJA I SPORT	85
.12.1	OFERTA TURYSTYCZNA MIASTA	85
.12.2	TURYSTYKA I REKREACJA MIESZKAŃCÓW RZESZOWA	87
.12.3	BAZA SPORTOWA I SPORT	88
13	KOMUNIKACJA	90
.13.1	WPROWADZENIE	90
.13.2	KOMUNIKACJA LOTNICZA	93
.13.3	KOMUNIKACJA KOLEJOWA	93
.13.4	KOMUNIKACJA DROGOWA	93
.13.5	WYPADKI DROGOWE	98
.13.6	KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA POZAMIEJSKA	99
.13.7	KOMUNIKACJA MIEJSKA	100
.13.8	MOTORYZACJA I ZAPLECZE MOTORYZACJI	105
.13.9	STACJE PALIW	108
14	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	109
.14.1	WPROWADZENIE	109
.14.2	ANALIZA STANU FUNKCJONALNEGO INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ RZESZOWA	109
.14.3	ZAOPATRZENIE W WODĘ	110
.14.4	ODPROWADZENIE ŚCIEKÓW I WÓD OPADOWYCH	113
.14.5	ZAOPATRZENIE W CIEPŁO	114
.14.6	ZAOPATRZENIE W GAZ	116
.14.7	OGÓLNA OCENA STANU TECHNICZNEGO	118
.14.8	ELEKTROENERGETYKA I OŚWIETLENIE ULIC	123
.14.9	SIECI KOMPUTEROWE	128
.14.10	TELEKOMUNIKACJA	129
15	ZARZĄDZANIE MIASTEM	131
.15.1	ZARZĄDZANIE FINANSAMI MIASTA	131
.15.2	PROGNOZA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA	136
.15.3	ZARZĄDZANIE MIENIEM KOMUNALNYM	148
.15.4	ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIĄ	156
16	PODSUMOWANIE	170

SPIS TABEL	174
-------------------------	------------

SPIS WYKRESÓW	176
----------------------------	------------

Wstęp.

Radykalne zmiany systemu organizacji, struktury i funkcjonowania państwa, społeczeństwa oraz gospodarki, jakie dokonują się w Polsce od 1989 roku są określane mianem transformacji systemowej. Istotnym elementem tychże zmian było odejście od systemu centralnie zarządzanej gospodarki planowej oraz reaktywowanie w 1990 roku samorządu terytorialnego. W rezultacie wzrosło zainteresowanie problematyką gospodarki lokalnej.

W tworzącym systemie gospodarki rynkowej samorząd terytorialny przestał być wykonawcą ustaleń planowych, określanych na podstawie wytycznych planów wyższych szczebli, a stał się samodzielnym podmiotem gospodarującym. W myśl rozwiązań ustawowych gminy dysponują określonym zakresem swobody w decydowaniu o sobie i wspólnym majątku oraz o zaspokajaniu lokalnych potrzeb społecznych. Gmina jako wspólnota samorządowa stała się podstawową formą organizacyjną lokalnego życia publicznego. Nowy status samorządu terytorialnego zakłada jego aktywną rolę w gospodarce lokalnej, która powinna wyrażać się w działaniach na rzecz tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi terytorialnemu.

Władze samorządowe w Polsce w coraz większym stopniu zdają sobie sprawę z faktu, że proces zarządzania gminą musi mieć charakter aktywny i być nastawiony na kreowanie jej przyszłości, czyli winien być oparty na podejściu strategicznym. Nie może zaś odbywać się w wyniku przypadkowych nie ukierunkowanych na realizację długofalowych celów, decyzji bieżących.

W tej sytuacji rozwój gminy powinien być podporządkowany świadomemu oraz permanentnemu kształtowaniu, zaś podstawą do przygotowania oraz podejmowania decyzji o kierunkach i tempie perspektywicznego rozwoju winna stać się **strategia jej rozwoju**. Ogólnie biorąc powinna ona odpowiadać na podstawowe pytania: co musimy zrobić, aby funkcjonować i rozwijać się w przyszłości w celu optymalnego zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców, mając oczywiście na uwadze istniejące ramowe warunki działania, takie jak:

- obowiązujące przepisy ustrojowo – prawne i finansowe,
- zasobność rzeczowo – finansową samorządów terytorialnych.

Doświadczenia wielu miast i gmin w krajach wysoko rozwiniętych, również w Polsce, wskazują, że strategia rozwoju umożliwi efektywniejsze wykorzystanie zasobów ludzkich, kapitałowych i przestrzennych, co przyczynia się do szybszego ich rozwoju, a w rezultacie do lepszego zaspokajania potrzeb społecznych i wzrostu rangi miasta lub gminy w otoczeniu.

Pierwszy etap prac planistycznych (analitycznych, koncepcyjnych i prognostycznych) niezbędnych do sformułowania strategii rozwoju społeczno – gospodarczego Rzeszowa stanowi diagnozę stanu istniejącego, obejmującą analizę i ocenę przekształceń strukturalnych i tendencji rozwoju społeczno – gospodarczego Rzeszowa w latach 1990 – 1996. Efektem tych prac jest „**Raport o stanie Miasta**”, który zawiera zbiór najważniejszych wybranych informacji charakteryzujących stan społeczno – gospodarczy i przekształcenia strukturalne oraz analityczne oceny czynników rozwoju miasta, a opracowana w 1997 roku **Synteza Raportu** o stanie miasta jest skrótem tegoż Raportu.

Raport o stanie Miasta zawiera szeroki zestaw informacji statystycznych, ilościowych oraz jakościowych dotyczących wszystkich dziedzin działalności miasta, funkcjonowania infrastruktury technicznej, komunikacji, usług publicznych lokalnych i ponadlokalnych, stanu i funkcjonowania środowiska gospodarczego, zasobów kulturowych, stanu zagospodarowania przestrzennego.

Informacje statystyczne były gromadzone w dwóch aspektach, a mianowicie:

1. retrospektywnym, tj. za lata 1990 – 1996 w celu przedstawienia zjawisk społeczno – gospodarczych w kategoriach postępu lub regresu (dynamiczna analiza badania zjawisk i procesów), przy czym niektóre dane z powodu nieporównywalności bądź ich braku, sięgają do roku 1992;
2. terytorialnym, w celu przedstawienia przebiegu zjawisk społeczno – gospodarczych w mieście na tle województwa i kraju, co umożliwiło porównanie przebiegu tych procesów w mieście, a zwłaszcza ich dynamiki i struktury na tle jego otoczenia (przestrzenna analiza porównawcza).

Opracowanie to zawiera część graficzną ilustrującą odniesienia przestrzenne diagnozowanych zasobów i zjawisk i zostało poszerzone o prognozy demograficzne, analizę rynku pracy, w tym strukturę bezrobocia, analizę przekształceń struktury gospodarki.

Należy jednak podkreślić, że mimo dużej ilości danych są one rozproszone (z powodu braku kompleksowego systemu informacji o mieście), oraz niejednolite, (z powodu różnych ujęć klasyfikacji i grupowania danych w zależności od źródła informacji), co utrudniało opracowanie **Raportu** oraz miało wpływ na zakres i głębokość analiz i ocen stanu istniejącego.

Podstawowym celem opracowania **Raportu** było:

- poznanie przebiegu rzeczywistych procesów społeczno – gospodarczych w Rzeszowie w latach 1990 – 1996,
- stworzenie podstaw informacyjnych dla dalszych etapów prac nad strategią rozwoju Miasta i Studium,
- stworzenie bazy informacyjnej o przebiegu procesów społecznych i gospodarczych w mieście, zawierającej stale aktualizowane i wiarygodne dane statystyczne.

Raport swym zakresem przedmiotowym obejmuje podstawowe sfery życia społeczno – gospodarczego w Rzeszowie, których analiza i ocena przedstawiona została w 13 częściach tematycznych.

We wstępie zawarto cel i zakres opracowania oraz scharakteryzowano zgromadzone zasoby informacyjne z punktu widzenia ich kompletności.

Poszczególne części opracowania odnoszą się do zjawisk występujących w otoczeniu i wewnętrznych podsystemach funkcjonalnych miasta.

Część 1 charakteryzuje rolę i funkcję miasta w układzie historycznym oraz przedstawia położenie i wielkość miasta.

Część 2 prezentuje Rzeszów w układzie krajowym i regionalnym wskazując na jego funkcję i rolę w tych układach odniesienia.

Część 3 charakteryzuje sytuację demograficzną, migracje ludności i bezpieczeństwo publiczne. Przedstawia problematykę opieki i pomocy osobom niepełnosprawnym ze strony instytucji i organizacji społecznych.

Część 4 przedstawia charakterystykę środowiska przyrodniczego wraz z jego zagrożeniami a także problemy związane z ochroną środowiska.

Część 5 analizuje zasoby mieszkaniowe Rzeszowa na tle województwa oraz określa potrzeby w tym zakresie.

Część 6 obejmuje charakterystykę i analizę gospodarki lokalnej rolniczej i pozarolniczej, oraz rynku pracy.

Część 7 charakteryzuje aktualny stan oświaty i wychowania w mieście.

Część 8 omawia szkolnictwo wyższe Rzeszowa.

Część 9 obejmuje ochronę zdrowia i opiekę społeczną wraz z bazą leczniczą miasta, a część 10 - pomoc społeczną.

Część 11 obejmuje problematykę kultury. W części tej scharakteryzowana została baza i działalność kulturalna na terenie miasta.

część 12 analizuje ofertę turystyczną Rzeszowa, bazę sportową, rekreacyjną i turystyczną.

Część 13 obejmuje problematykę związaną z komunikacją, oraz prognozy i zagrożenia w tym zakresie.

Część 14 charakteryzuje infrastrukturę techniczną Rzeszowa, jej stan funkcjonalny i potrzeby miasta, m. in. w zakresie zaopatrzenia w wodę, ciepło, gaz, stan oświetlenia ulic i sieć telekomunikacyjną oraz komputerową i łączność.

Część 15 obejmuje problematykę związaną z zarządzaniem miastem, między innymi przedstawia stan mienia komunalnego, zieleni miejskiej, oraz finanse i system zarządzania przestrzenią.

Raport kończy podsumowanie zawierające syntetyczne wyniki analiz i ocen dokonanych w poszczególnych jego częściach. Ogólnie można stwierdzić, że Raport, pomimo swej niedoskonałości, zawiera bogatą bazę danych i analiz procesów społeczno – gospodarczych i przestrzennych i stanowi dobrą podstawę do opracowania kolejnych etapów Strategii Rozwoju i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rzeszowa.

1

CHARAKTERYSTYKA ROLI I FUNKCJI MIASTA

.1.1 RYS HISTORYCZNY

Na podstawie badań archeologicznych stwierdzono, iż wczesnośredniowieczna osada poprzedzająca założenie miasta, zlokalizowana była na terenie obecnej dzielnicy Staromieście, nie opodal ujścia Przyrwy do Wisłoka. Przy istniejącej wówczas osadzie rolniczej powstał gród z podgrodziami, na którym rozwijała się lokalna wymiana towarowa. Miejscowość ta powoli przekształcała się w osadę o charakterze miejskim.

Kazimierz Wielki lokował miasto Rzeszów 19 stycznia 1354r. na prawie magdeburskim. Pierwszym udokumentowanym właścicielem Rzeszowa był Jan Pakosławic, który zapoczątkował linię Rzeszowskich. Przez 500 lat Rzeszów był miastem prywatnym Rzeszowskich, Ligęzy i Lubomirskich.

W XIV w. miasto zostało przeniesione bardziej na południe, na lessowy cypel ponad doliną Wisłoka, w miejsce obecnego Starego Miasta. Nowa lokalizacja miała naturalne warunki obronne. Dostępu do miasta broniły bagna, rozlewiska Wisłoka oraz jego dopływy. Wykorzystując dogodne położenie na przecięciu uczęszczanych traktów, miasto powoli rozwijało się jako ośrodek rzemieślniczy i handlowy, z prawem do cotygodniowych targów i kilku jarmarków w roku. Od XV w. do Rzeszowa zaczynają napływać Żydzi, którzy nie mogąc osiedlać się w samym mieście, na północny-wschód od jego obrębu zbudowali znaczne przedmieście, zdobywając się nawet na budowę w 1610 r. murowanej synagogi.

Przyśpieszenie tempa rozwoju nastąpiło na przełomie XVI i XVII w. dzięki działaniom Mikołaja Spytka Ligęzy, który na południe od miasta zbudował warowny zamek, a oprócz tego ratusz, szpital dla ubogich oraz kościół i klasztor Bernardynów. Ligęza ufortyfikował również miasto wałami ziemnymi, wzmacniając je drewnianą palisadą i uzupełniając sztucznymi zalewami. Ówczesny system obronny miasta tworzyły trzy obiekty: zamek od południa, Synagoga Staromiejska od północnego-wschodu i klasztor Bernardynów od północnego-zachodu.

Następnie dobra rzeszowskie przeszły w ręce rodu Lubomirskich, którzy również zasłużyli się licznymi inwestycjami. Lubomirscy przebudowali zamek,

natomiast kościół i klasztor SS. Bernardynek przekazali zakonowi OO. Pijarów, którzy następnie utworzyli gimnazjum. Wzniesli także obok zamku pałacyk letni w otoczeniu ogrodu na wzór francuski. W tym też czasie rozwinęła się zabudowa wzdłuż ul. 3 Maja łącząca Stare Miasto z dzielnicą pańską przy zamku.

Na północny-wschód od Starego Miasta rozbudowane zostało Nowe Miasto zamieszkałe przez ludność żydowską. Centrum tego miasta stanowił Rynek (obecny plac Wolności) i dwie pobliskie synagogi. Nowe Miasto przejęło znaczną część handlu. Stanowiło odrębną gminę żydowską. Niedługo później obydwa miasta zrosły się w jeden organizm miejski.

Skrępowane fortyfikacjami miasto nie mogąc się rozwijać obrosło przedmieściami. W Rzeszowie wytworzyło się w tym okresie wprawdzie nieliczne, lecz zamożne mieszczaństwo, z którego fundacji zbudowano klasztor dla Reformatów.

Kiedy Rzeszów znalazł się w zaborze austriackim, zlokalizowano tu siedzibę obwodu administracyjnego, tzw. cyrkułu i utworzono inne urzędy państwowe. W XIX w. do miasta przybyła znaczna liczba Austriaków, Niemców i Czechów. Ponadto Rzeszów stał się miastem garnizonowym. Stacjonowały tu liczne oddziały wojskowe. Duży wpływ na rozwój miasta miała budowa linii kolejowych: do Krakowa (1858r.), do Lwowa (1861r.) i do Jasła (1890r.). Warto zwrócić uwagę, iż na przełomie XIX i XX w. powstały w mieście interesujące przykłady budowli w stylu secesyjnym, a głównie historyzującym. Na początku XX w. Rzeszów wzbogacił się w infrastrukturę: wybudowano gazownię, elektrownię, rozpoczęto realizację sieci gazowej, wodociągowej i kanalizacyjnej.

Podczas I wojny światowej miasto nie doznało znaczących zniszczeń. Pod koniec okresu międzywojennego zapadła decyzja o budowie Centralnego Okręgu Przemysłowego. Inwestycje COP-u oraz położenie miasta sprawiły, iż Rzeszów uznawany był za nie mianowaną stolicę okręgu. W 1936r. przystąpiono do budowy Fabryki Obrabiarek nr 2 im. H. Cegielskiego (obecnie Zelmer), a rok później, na południowym krańcu miasta, u podnóża Lisiej Góry rozpoczęto budowę Państwowych Zakładów Lotniczych – Wytwórni Silników Samolotowych nr 2. Powstała w tym czasie również odlewnia lekkich stopów Leszczyńskiego. Wraz z inwestycjami nastąpił gwałtowny wzrost liczby ludności i rozbudowa miasta. Zakłady Cegielskiego i Państwowe Zakłady Lotnicze przystąpiły do budowy własnych osiedli robotniczych.

Ten pomyślny dla miasta okres przerwany został przez II wojnę światową. Podczas niej miasto poniosło poważne straty materialne i ludnościowe. Życie straciło 12 tys. osób, w tym niemal cała ludność żydowska. W Rzeszowie od 1942r. funkcjonowało getto. Na czas okupacji nazwa miasta uległa zmianie na Reichshof.

Po wyzwoleniu Rzeszów spotkał istotny awans, został stolicą nowo utworzonego dużego województwa. Po odbudowie zniszczeń wojennych, od lat 50 - tych nastąpił szybki rozwój przestrzenny miasta. Powstała nowa zabudowa mieszkaniowa w rejonie ulic Hetmańskiej i Dąbrowskiego, nowe obiekty użyteczności publicznej, jak na przykład Urząd Wojewódzki, Dom Kultury WSK. W 1948r. na ulice wyjechały pierwsze autobusy komunikacji miejskiej. Lata 60- te były początkiem rozwoju rzeszowskiego ośrodka akademickiego. Powstały samodzielne uczelnie: WSI (Politechnika), WSP, a także filia lubelskiego UMCS. W latach 60 - tych, 70 - tych, i 80 - tych powstały nowe dzielnice mieszkaniowe, nowe zakłady przemysłowe, takie jak: Alima, Polfa, Conres, nowe obiekty kultury – Filharmonia, Ośrodek Telewizyjny. Generalnej przebudowie uległ układ komunikacyjny. W latach 70 - tych oddano do użytku stopień wodny na Wisłoku tworząc około 120-hektarowy zalew.

Przy nim oraz nad Wisłokiem utworzono tereny rekreacyjne. Od lat 70 - tych rozpoczęto, trwającą do dziś, rewaloryzację Starego Miasta.

Obecny okres transformacji ustrojowej i gospodarczej wpłynął na zwolnienie dynamiki rozwoju miasta, ale prezentowany przez Rzeszów potencjał gospodarczy, kulturalny i naukowy oraz położenie geograficzne i komunikacyjne stwarzają dogodne szanse dla dalszego rozwoju największego ośrodka miejskiego południowo-wschodniej Polski.

.1.2 POŁOŻENIE, FUNKCJA I WIELKOŚĆ MIASTA

Rzeszów jest miastem o bardzo korzystnym położeniu geograficznym i komunikacyjnym. Położony jest w centrum regionu Polski południowo – wschodniej, w obszarze Euroregionu Karpaty oraz w rozwijającym się z zachodu na wschód paśmie europejskiej przestrzeni infrastrukturalnej i komunikacyjnej, w odległości około 90 – 100 km od przejść granicznych z Ukrainą i Słowacją.

Miasto leży na skrzyżowaniu międzynarodowych tras: kolejowej o kierunku wschód – zachód i drogowych: wschód – zachód i północ – południe. Dużym atutem Rzeszowa jest port lotniczy. Położony w odległości około 8 km od północnej granicy miasta, posiada dobre parametry techniczne i korzystne warunki klimatyczne. Układ drogowy w niedalekiej przyszłości wzbogacony zostanie o autostradę wschód – zachód i drogę szybkiego ruchu północ – południe z węzłami oddalonymi o kilka kilometrów od granic miasta.

W europejskiej klasyfikacji miast Rzeszów zaliczony został do miast o znaczeniu międzynarodowym. W Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju – Polska 2000 plus - określony został jako krajowy ośrodek równoważenia rozwoju.

Rzeszów liczy ponad 160 tys. mieszkańców, zajmuje powierzchnię 53,7 km². Charakteryzuje go wysoka, jedna z najwyższych w kraju, gęstość zaludnienia wynosząca 2985 osób na km². Jest centralnym ośrodkiem rozwijającej się aglomeracji liczącej około 370 tys. mieszkańców. Według prognozy demograficznej ludność miasta do 2010 roku zbliży się do 200 tys. mieszkańców.

Rzeszów dysponuje znacznym potencjałem intelektualnym i gospodarczym. W strukturze tego potencjału, duży udział mają zakłady, instytucje i przedsiębiorstwa pracujące dla potrzeb otoczenia regionalnego. Zasięg oddziaływania Rzeszowa wykracza poza teren województwa: rzeszowskiego, krośnieńskiego, przemyskiego i tarnobrzemeskiego. Stanowi on bowiem ośrodek przemysłowy, w którym główną rolę odgrywa przemysł elektromaszynowy, w tym zwłaszcza lotniczy i rolno – spożywczy o znaczeniu krajowym. Postępujący proces restrukturyzacji tego potencjału, łącznie z powstawaniem licznych podmiotów gospodarczych stwarza przesłanki dalszego rozwoju miasta. Rozwijają się różne formy działalności handlowej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, zwłaszcza wymiana handlowa z Ukrainą

Rzeszów wypełnia lukę w zakresie funkcji wyższego rzędu w regionie Polski południowo – wschodniej, które przed drugą wojną światową spełniał Lwów. Jest ośrodkiem usług wyższego rzędu o znaczeniu ponadwojewódzkim w zakresie szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury i wymiaru sprawiedliwości. Stanowi ponadto regionalny ośrodek radiowo – telewizyjny.

Tworzeniu krajowego ośrodka równoważenia rozwoju służyć będą działania zmierzające między innymi do dalszego rozwoju przemysłu lotniczego i innych branż przemysłu elektromaszynowego oraz rolno – spożywczego, zwiększenia

atrakcyjności inwestycyjnej miasta i przyciągnięcia kapitału zagranicznego, stworzenia centrum handlowego o znaczeniu międzynarodowym, wykorzystania węzła komunikacyjnego o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, w szczególności lotniska, dalszego rozwoju usług szkolnictwa wyższego, dostosowania centrum usługowego miasta do rangi międzynarodowej.

2

OTOCZENIE GLOBALNE I TERYTORIALNE

.2.1 OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE

Polska, położona w środkowej części Europy, posiada korzystne usytuowanie w stosunku do pasm aktywności gospodarczej kontynentu, zarówno na linii Wschód – Zachód, jak i Północ – Południe. Dodatkową szansę przyśpieszenia rozwoju stwarza integracja z Unią Europejską, dająca możliwość wejścia Polski do jednego z trzech kształtujących się współcześnie biegunów rozwoju gospodarki światowej.

Polska, będąca jednym z najbardziej zaawansowanych krajów Europy Środkowo – Wschodniej w przekształceniach strukturalnych gospodarki i wykazująca wysokie tempo wzrostu gospodarczego, może spełniać również wiodącą rolę w kontaktach gospodarczych ze Wschodem.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej wymaga jednak znaczących dostosowań gospodarki do wymogów Unii, a w szczególności konieczny jest rozwój i modernizacja tych dziedzin gospodarki, które mogą się stać głównym motorem przyśpieszonego rozwoju gospodarczego oraz konsekwentna prywatyzacja gospodarki polskiej.

Charakter i kierunek reform zapoczątkowanych w 1989 roku w pełni odpowiada wymogom przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Rozpoczęto wtedy przekształcanie gospodarki centralnie planowanej w gospodarkę rynkową. Stworzono podstawy prawne i instytucjonalne do funkcjonowania rynku.

Przyjęto nowe rozwiązania w zakresie tworzenia i finansowania budżetu państwa. Systematycznie zmniejsza się wielkość długu publicznego w relacji do produktu krajowego brutto.

System podatkowy został przystosowany do wymagań gospodarki rynkowej, systematycznie obniża się poziom inflacji. Ustabilizowano kurs wymiany złotego i doprowadzono do jego wymienialności.

Polska polityka makroekonomiczna jest pozytywnie oceniana przez najważniejsze międzynarodowe instytucje finansowe i gospodarcze.

Sektor prywatny dominuje w gospodarce zarówno pod względem wytwarzania produktu krajowego brutto (ponad 60 % PKB), jak i zatrudnienia (ponad 63 % miejsc pracy). Tworzone są jednocześnie dogodne warunki dla inwestycji zagranicznych.

Podobne tendencje występują w gospodarce Rzeszowa. Systematycznie wzrasta ilość i znaczenie podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym (7 – krotny wzrost w latach 1990 – 95). Wzrosło zatrudnienie w sektorze prywatnym

przy jednoczesnym zwiększeniu się udziału tego sektora w tworzeniu PKB. Konsekwentnie postępuje w Rzeszowie proces prywatyzacji.

Z punktu widzenia usytuowania Rzeszowa, szczególne znaczenie ma wykorzystanie szans rozwojowych wynikających z położenia miasta w paśmie Lipsk – Kijów oraz stworzenie warunków umożliwiających rozwój wymiany handlowej z krajami Europy Środkowej i Wschodniej, w tym zwłaszcza rejonów przygranicznych. W polityce zrównoważonego rozwoju kraju wskazuje się na zasadność kształtowania ośrodków równowagi, położonych we wschodniej części kraju, do których obok Białegostoku i Lublina zaliczono także Rzeszów, co stanowi dużą szansę jego rozwoju. Szansę tę można wykorzystać tylko poprzez podjęcie działań umożliwiających rzeczywiste wzmocnienie pozycji regionu, w tym Rzeszowa, jako krajowego ośrodka równoważenia rozwoju, a zwłaszcza zapewnienie odpowiednich środków finansowych.

.2.2 OTOCZENIE SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNE

Stan otoczenia społecznego determinują takie czynniki, jak: zmiany w stylu życia i preferencji konsumpcyjnych, szeroko rozumiane warunki życia ludności. Z kolei stan otoczenia demograficznego uwarunkowany jest zmianami w populacji społeczeństwa (przyrost naturalny, migracje, struktura ludności).

Czynniki określające otoczenie społeczne, np. warunki bytu ludności zależne są od wzrostu popytu konsumpcyjnego, który z kolei prowadzi do wzrostu gospodarczego. Od początku lat 90 – tych obserwuje się w Polsce zahamowanie tempa wzrostu liczby ludności, spowodowane zmniejszającą się liczbą urodzeń. Związane jest to niewątpliwie z dotkliwymi społecznie skutkami głębokiego kryzysu społeczno – gospodarczego kraju i koniecznością wprowadzenia radykalnych reform gospodarczych. Rezultatem tego był spadek stopy życiowej dużej części społeczeństwa, bezrobocie, brak nowych miejsc pracy, głęboki spadek budownictwa mieszkaniowego, ograniczenie procesów migracyjnych do miast i ukryte bezrobocie w rolnictwie. Zaznaczyły się również wyraźne zmiany w strukturze ludności. Zmalał udział dzieci i młodzieży w wieku 0 – 17 lat, wzrósł zaś udział ludności w wieku poprodukcyjnym oraz produkcyjnym.

Prognozy demograficzne stały się obecnie powszechnie przyjętym punktem wyjścia do konstruowania programów i planów rozwojowych danych układów terytorialnych. Stanowią one wynik przewidywań prawdopodobnego kształtowania się w przyszłości zjawisk demograficznych, ich kierunków i tempa zmian. Prognozy demograficzne stanowią również podstawę do określenia rozmiarów przyszłej podaży siły roboczej, jej siły nabywczej i potencjalnych rezerw oraz liczby ludności w wieku produkcyjnym. Na ich podstawie można zatem zaprogramować zapotrzebowanie na różnego typu usługi (w zależności od kategorii wiekowej) oraz miejsca pracy.

Według najnowszej prognozy demograficznej, w 2010 roku w Polsce będzie zamieszkiwać ponad 40 mln osób, a więc o około 1,6 mln więcej niż w 1995 roku.

Przewiduje się, iż obecne wskaźniki trwania życia w krajach rozwiniętych zostaną osiągnięte w Polsce dopiero około 2020 roku (72 lata dla mężczyzn i 78,5 lat dla kobiet).

W strukturze ludności według wieku zachodzić będą następujące zmiany:

- do 2005 r. będzie wzrastać (łącznie o około 2 mln) liczba ludności w wieku produkcyjnym i jej udział wyniesie 62 % całej populacji. W latach 2006 – 2010 liczebność tej grupy wzrośnie zaledwie o około 1 mln osób,
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie z 13,7 % w roku 1995 do 15,1 % całej populacji w 2010 r.

Do 2005 roku nastąpi absolutne zmniejszenie się (o 1,3 mln) populacji dzieci w wieku 7 – 14 lat, zaś do 2010 roku populacja ta nieco się zwiększy (o 0,1 mln osób),

- populacja młodzieży w wieku 15 – 18 lat osiągnie najwyższą liczebność (2,7 mln) w 2000 roku, zaś w latach 2001 – 2010 będzie następował systematyczny spadek liczebności tej grupy do ok. 1,9 mln osób,
- liczebność młodzieży w wieku szkoły wyższej (19 – 24 lata) będzie wzrastać do 2005 roku (o 0,4 mln osób). W 2010 r. grupa ta będzie liczyła ok. 3,3 mln osób.

Z prognozy tej wynika, że w odniesieniu do zasobów pracy Polska będzie się wyróżniać, spośród innych krajów Europy, wyjątkowym wzrostem podaży pracy z przyczyn demograficznych do 2010 r. Przyrost netto wyniesie na polskim rynku pracy 2,3 mln osób. Stąd też głównym problemem nadchodzących lat będzie stworzenie nowych miejsc pracy dla tych osób.

Prognozowane zmiany w sytuacji demograficznej Polski stanowią istotne uwarunkowanie dla kierunków i priorytetów polityki społeczno – gospodarczej, takich, jak: tworzenie sieci szkolnictwa ponadpodstawowego, pomaturalnego oraz wyższego w celu zapewnienia możliwości nauki dla młodzieży w wieku 18 – 24 lata, kreowanie miejsc pracy dla wzrastającej populacji ludności w wieku produkcyjnym, dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do wzrastających potrzeb wynikających z procesów starzenia się ludności i reforma systemu ubezpieczeń emerytalno – rentowych oraz intensyfikacja rozmiarów budownictwa mieszkaniowego.

Tymczasem sieć szkolnictwa ponadpodstawowego i jego profil kształcenia są niedostosowane do potrzeb zmieniającej się struktury gospodarki, a wskaźnik ilości studentów szkół wyższych na 10 000 mieszkańców jest w Polsce jednym z najniższych w Europie.

Przy rosnącej sferze niedostatku koszty eksploatacji i nabywania mieszkań są bardzo wysokie.

W związku ze zwiększającą się populacją osób w wieku poprodukcyjnym zwiększa się udział dochodów ze świadczeń społecznych w dochodach ogółem, co przy braku zreformowanego, spójnego systemu emerytalnego niekorzystnie wpływa na obciążenie budżetu państwa. Pozytywnym natomiast zjawiskiem jest wzrost udziału dochodów z pracy na własny rachunek, wynikający ze znacznego przyrostu podmiotów gospodarczych sektora prywatnego, zwłaszcza w sferze usług.

Konieczne jest zatem wspieranie lokalnej przedsiębiorczości w celu tworzenia nowych miejsc pracy i dalszego zwiększania udziału osób pracujących na własny rachunek.

Niezbędne jest również tworzenie warunków do realizacji programów budownictwa mieszkaniowego uwzględniającego niskie dochody ludności i prowadzenie polityki aktywnego przeciwdziałania bezrobociu.

.2.3 OTOCZENIE POLITYCZNO-PRAWNE.

W świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483), samorząd terytorialny wykonuje w ramach ustaw zadania publiczne, nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Jednostki samorządu terytorialnego wykonują przysługujące im zadania publiczne przede wszystkim jako zadania własne. Ponadto może być na nie także nałożony ustawami obowiązek wykonywania zadań administracji rządowej.

W celu realizacji przysługujących zadań, jednostki samorządu terytorialnego wyposażone zostały w osobowość prawną, odrębny – od Skarbu Państwa – majątek oraz został im zapewniony udział w dochodach publicznych. W Konstytucji zagwarantowany został także podstawowy rodzaj jednostki samorządu terytorialnego jakim jest gmina.

Na realizację przez jednostki samorządu terytorialnego przysługujących im zadań ma wpływ szereg czynników tkwiących w otoczeniu polityczno-prawnym.

Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

1. ustalenie celów polityki państwa oraz środków jej realizacji, zwłaszcza w dziedzinach związanych z zakresem spraw należących do kompetencji samorządu terytorialnego,
2. określenie struktury samorządu terytorialnego,
3. ustalenie zakresu działania jednostek samorządu terytorialnego,
4. określenie zasad udziału jednostek samorządu terytorialnego w dochodach publicznych.

Z punktu widzenia pierwszego z wyżej wymienionych czynników istotne znaczenie dla funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego, w tym gmin, ma to, by polityka państwa była jasna, stabilna, charakteryzowała się spójnością celów, a także adekwatnością środków jej realizacji do wyznaczonych celów oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych.

Wszystkie czynniki mają wpływ na skuteczność tej polityki. Ponadto do istotnych elementów skuteczności polityki państwa warunkującej również prawidłowe funkcjonowanie jednostek samorządu terytorialnego ma stopień akceptacji przez społeczeństwo celów tej polityki, jak również jej skutków.

W latach 1990 – 1996 brak było stabilnej, długofalowej polityki wewnętrznej państwa.

Przeważały działania zmierzające do realizacji celów doraźnie ustalonych nad działaniami obliczonymi na realizację celów dalekosiężnych. Brak było również jasności co do rodzaju celów polityki wewnętrznej państwa, ich hierarchii oraz spójności pomiędzy nimi. Zdominowanie polityki wewnętrznej państwa działaniami zmierzającymi do realizacji celów doraźnie ustalonych w latach 1990 – 1996 wynikało w dużym stopniu z kryzysu ekonomicznego państwa, zwłaszcza w pierwszej połowie tego okresu oraz kryzysu finansów państwa. Ponadto brak było dostatecznego poparcia społeczeństwa dla rozwiązań o charakterze długofalowym, zwłaszcza w dziedzinie przekształceń ekonomicznych.

Spośród wyżej wymienionych elementów związanych z polityką państwa zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania gmin w tym okresie miał brak stabilnej, spójnej polityki państwa w dziedzinie finansów publicznych.

Brak stabilnej, spójnej polityki państwa w latach 1990 – 1996 stanowił także przyczynę tego, iż przygotowana w latach 1990 – 1993 reforma administracji publicznej, polegająca w szczególności na powołaniu wyższego, w stosunku do gmin, szczebla samorządu terytorialnego, nie została zrealizowana. W oparciu o ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95) zafunkcjonował w Polsce samorząd terytorialny na szczeblu gminy. Przejął on część zadań realizowanych do tej pory przez terenowe organy jednolitej władzy państwowej stopnia podstawowego.

Równocześnie zakładano, że ta jednoszczeblowa struktura jednostek samorządu terytorialnego będzie rozbudowana o drugi stopień tzw. powiat samorządowy.

Po zmianie układu sił politycznych w Parlamencie po wyborach w 1993 r. przygotowany uprzednio projekt o powiecie samorządowym nie został uchwalony.

Sprawą mającą bezpośredni związek z ustaleniem struktury samorządu terytorialnego jest określenie zakresu działania jednostek tego samorządu.

Z wprowadzeniem w życie w 1990 r. jednoszczeblowej struktury samorządu terytorialnego w Polsce łączyło się ustalenie zakresu działania gmin. Zakres ten został określony, w sposób ramowy, w ustawie o samorządzie terytorialnym. Uszczegółowienie tego zakresu nastąpiło w ustawie z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 34, poz. 198) zwanej dalej „ustawą kompetencyjną”.

Taki sposób ustalenia zakresu działania i zadań gmin tj. poprzez podział dotychczasowych zadań terenowych organów jednolitej władzy państwowej pomiędzy organy gminy, a organy administracji rządowej związany był z wprowadzeniem dualizmu administracji lokalnej: organów administracji samorządowej oraz terenowych organów administracji rządowej. Istotnym elementem związanym z ustaleniem zakresu działania gmin brany pod uwagę w wyżej wymienionych ustaleniach był podział zadań gmin na zadania własne, w tym zadania o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej.

W latach następnych wydano szereg aktów prawnych, w których były ustalone zadania gminy. Dotyczyły one głównie dziedzin, w których w poprzednim stanie prawnym były również określone zadania gminy. Zatem regulacje te mogą być różnie oceniane z punktu widzenia zmiany zakresu działania gmin.

Istotne zmiany w zakresie działania niektórych gmin zostały niewątpliwie przewidziane w ustawie budżetowej na 1993 r. (Dz. Z 1993 r. Nr 14, poz. 64).

Na mocy art. 35 tej ustawy Rada Ministrów została upoważniona do określenia w drodze rozporządzenia zadań i kompetencji z zakresu administracji rządowej, które mogły być przekazane do wykonania organom samorządu terytorialnego we wskazanych miastach w drodze porozumienia pomiędzy właściwymi organami administracji rządowej, a organami wskazanych miast wraz ze środkami finansowymi.

Przepis ten był podstawą wprowadzenia w życie programu pilotażowego mającego poprzedzać utworzenie powiatów samorządowych. W związku z zaniechaniem uchwalenia ustawy o powiecie samorządowym z dniem 1 stycznia 1996 r. dokonano na mocy ustawy z dnia 24 listopada 1995 r. o zmianie zakresu

działania niektórych miast oraz miejskich stref usług publicznych (Dz. U. Nr 141, poz. 692) zmiany zakresu działania miast objętych programem pilotażowym, biorąc pod uwagę przy ustalaniu nowego zakresu działania tych miast zasadniczo rodzaj zadań przewidzianych do przejęcia w ramach programu pilotażowego. Miasta te uzyskały nowe zadania zarówno jako zadania własne jak i zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Ponadto na podstawie tej ustawy zadania i kompetencje ustalone dla miast objętych programem pilotażowym mogą być przekazane gminom o statusie miasta oraz związanym nimi innym gminom po utworzeniu przez nie tzw. miejskich stref usług publicznych. Sprawą mającą istotne znaczenie dla funkcjonowania gmin w latach 1990 – 1996 było skonkretyzowanie ustaleń zawartych w ustawie o samorządzie terytorialnym dotyczących zadań własnych gmin w zakresie oświaty, w tym zwłaszcza związanych z prowadzeniem szkół podstawowych.

Początkowe rozwiązanie odnoszące się do ustalenia obowiązku przejęcia tych szkół przez gminy zawarte w ustawie kompetencyjnej i powtórzone w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425) zostało następnie zmienione. Ostateczny termin przejęcia przez gminy prowadzenia szkół podstawowych ustalono na dzień 1 stycznia 1996 r. Przed tą datą mogły jednak przejąć to zadanie na mocy porozumień zawartych z kuratorem oświaty.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na funkcjonowanie gmin, który pozostaje w bezpośrednim związku z poprzednio omawianymi, jest sprawa ustalenia zasad udziału gmin w dochodach publicznych. Zapewnienie odpowiedniej wielkości środków finansowych warunkuje bowiem możliwość realizacji nałożonych na nie zadań. Oprócz tego istotne znaczenie ma ustalenie sposobu finansowania zadań gmin.

Brak stabilnej polityki państwa w dziedzinie finansów publicznych rzutował na sprawę ustaleń dotyczących zasad finansowania zadań realizowanych przez gminy.

Uregulowania prawne w tym zakresie od początku funkcjonowania samorządu terytorialnego tj. od 1990 r. charakteryzowały się prowizorycznością przyjętych rozwiązań. Ustalenie źródeł dochodów gmin i zasad ich subwencjonowania zawarte w ustawie z dnia 14 grudnia 1990 r. o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania w 1991 r. oraz o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 89, poz. 518) było przewidziane na jeden rok. Przedłużane było jednak kolejno co roku na następne dwa lata.

W ustawie z dnia 10 grudnia 1993 r. o finansowaniu gmin (Dz. U. Nr 129, poz. 600) nie określono z góry czasu jej obowiązywania. Podlegała ona jednak istotnym zmianom w kolejnych latach. W latach 1991 – 1996 ulegał zmianom ustalenia dotyczące źródeł dochodów gmin. Ulegały także zmianie postanowienia dotyczące zasad subwencjonowania gmin.

Na ustalenie zakresu udziału gmin w dochodach publicznych poza zmianami dotyczącymi określenia źródeł dochodów gmin i zasad ich subwencjonowania miały wpływ również zmiany uregulowań prawnych dotyczących poszczególnych źródeł dochodów gmin.

W latach 1990 – 1996 w otoczeniu ustrojowym oraz polityczno-prawnym gminy następowały ciągłe zmiany. Brak było stabilnej polityki państwa w dziedzinie finansów publicznych. Brak było również jednoznacznej polityki państwa w zakresie organizacji życia publicznego na terytorium państwa. Uregulowania prawne dotyczące ustalenia zakresu działania gmin oraz ich udziału w dochodach publicznych podporządkowane były realizacji doraźnych celów polityki wewnętrznej państwa.

.2.4 OTOCZENIE TERYTORIALNE MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE

Według koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju „Polska 2000 Plus” opracowanej przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, w końcu XX wieku rozwój społeczeństwa, gospodarki w państwie wyznaczają cztery główne tematy: cywilizacja informacyjna, globalizacja rozwoju, ekorozwój i demokracja. Polska nie jest jeszcze w pełni włączona do globalnie kształtującej się cywilizacji informacyjnej. Techniczne i kulturowe otwarcie informacyjne jest warunkiem otwarcia gospodarczego, integracji z Unią Europejską i NATO, a w efekcie rozwoju gospodarczego, postępu cywilizacyjnego i wzrostu bezpieczeństwa Polski.

Jedną ze słabości Polski jest jej niska konkurencyjność w stosunku do europejskiego obszaru gospodarczego oraz w efekcie mała atrakcyjność dla międzynarodowego kapitału. Bez znacznego udziału zewnętrznego kapitału nie będzie zaś możliwy szybki wzrost produktu narodowego i jakości życia.

Integracja z Unią Europejską może prowadzić w konsekwencji do wzrostu zagrożeń dla mało konkurencyjnych branż (np. część rolnictwa, przemysł ciężki) oraz miast i różnej wielkości obszarów, w których skupiają się te działalności. Bez przebudowy struktury gospodarczej, Polska będzie skazana na osłabienie tempa rozwoju gospodarczego i utratę szansy na odrobienie zapóźnień cywilizacyjnych.

Dotychczasowe procesy rozwoju społeczno – gospodarczego oraz powiązane z nimi przekształcenia w zagospodarowaniu przestrzennym kraju spowodowały uformowanie się policentrycznej i węzłowo –strefowej struktury funkcjonalnej. Jej zaletą jest dominacja równomiernie rozmieszczonych aglomeracji miejskich, miast dużych i średnich, wadą zaś – nadkoncentracja aglomeracji przemysłowo – wielkomiejskich Polski południowej, niedostateczny poziom rozwoju społeczno – gospodarczego strefy Polski północno – wschodniej i wschodniej oraz niska sprawność i zawodność powiązań z Europą.

Struktura gospodarczo – przestrzenna kraju, uformowana w znacznym stopniu w powojennym czterdziestoleciu, ulega szybkim zmianom już w pierwszej konfrontacji z załączkami otwartej gospodarki rynkowej.

W najbliższych latach najszybszy rozwój gospodarczy i cywilizacyjny wystąpi w aglomeracjach: warszawskiej, poznańskiej, krakowskiej, szczecińskiej, gdańskiej, wrocławskiej i bielskiej. Do grupy tej mogą dołączyć aglomeracje: bydgosko – toruńska i łódzka.

Najgłębszy regres występuje w strefie Polski północnej, zdominowanej w przeszłości przez rolnictwo. Opóźnionym w rozwoju województwom Polski północno – wschodniej grozi utrwalenie się zapóźnienia gospodarczego i cywilizacyjnego.

Polska południowo – wschodnia z rozdrobnionym rolnictwem chłopskim i z siecią miast średnich, w większości zdominowanych przez wielkie zakłady sektora obronnego, zagrożona jest depresją strukturalną.

W wyniku obiektywnie uwarunkowanych trendów, wspieranych aktywnym oddziaływaniem państwa, może kształtować się w perspektywie najbliższego dwudziestolecia polski biegun Europy Środkowej, koncentrujący aktywność społeczno – gospodarczą konkurencyjną w skali gospodarki europejskiej, położony w wieloboku pomiędzy Gdańskiem, Bydgoszczą, Poznaniem, Wrocławiem, Krakowem, Łodzią i Warszawą, z głównym centrum jego polaryzacji w przyszłości w postaci aglomeracji warszawsko – łódzkiej.

Obecną strukturę gospodarczo – przestrzenną strefy Polski północno – wschodniej i wschodniej determinuje środowisko przyrodnicze. Potencjał tego środowiska może stanowić podstawę rozwoju całego kompleksu społeczno – ekonomicznego, którego głównym ogniwem może stać się nowoczesna gospodarka turystyczna oraz kształtowane współzależnie z nią leśnictwo i rolnictwo, oraz z komplementarną w stosunku do nich infrastrukturą społeczną i techniczną.

Poziom wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego dla generowania rozwoju społeczno – gospodarczego tej strefy w decydującym stopniu zależą od wielkości popytu zewnętrznego i zasobów kapitałowych, niezbędnych do jego zaspokojenia. Popyt wewnętrzny nie zapewnia bowiem uruchomienia procesów pobudzających trwały wzrost gospodarczy i poprawę warunków życia społeczeństwa (jedną z najwyższych w kraju stopa bezrobocia strukturalnego i degradacja cywilizacyjna wielu społeczności lokalnych). Wewnętrzna zdolność kapitałowa jest niezadowolająca wobec relatywnie niskiej konkurencyjności potencjału produkcyjnego na rynkach zewnętrznych i długotrwałej recesji gospodarczej. Bez zasilania kapitałowego z zewnątrz dalszy rozwój tej strefy jest praktycznie mało realny, wobec konieczności przeprowadzenia kompleksowej restrukturyzacji gospodarki regionalnej i zacofania związanej z nią infrastruktury technicznej.

Szansą tej strefy jest kompleksowe i wzajemnie skojarzone wykorzystanie zasobów i predyspozycji dla rozwoju gospodarki żywnościowej, leśnej, rybołówstwa, rekreacji i turystyki oraz lecznictwa sanatoryjnego.

Wobec niepewności szans na zadowalający społecznie rozwój gospodarczy tej strefy zakłada się kształtowanie kilku krajowych ośrodków równoważenia rozwoju koncentrujących przedsięwzięcia rozwojowe kapitału i państwa. Do priorytetowych ośrodków zalicza się: Koszalin, Olsztyn, Białystok i Rzeszów.

.2.5 OTOCZENIE TERYTORIALNE REGIONALNE

Województwo rzeszowskie położone jest w centrum południowo – wschodniej Polski. Należy do województw o stosunkowo niedużym zagrożeniu ekologicznym.

W strukturze regionalno – przestrzennej województwa wyróżnić można trzy równoleżnikowe strefy funkcjonalno – przestrzenne: północną, środkową i południową. Strefa północna obejmuje rejony od Mielca po Leżajsk i Nową Sarzynę. W strefie tej dominuje rolnictwo, a w rejonie miast – przemysł. Strefa charakteryzuje się słabymi glebami i wysokim wskaźnikiem zalesienia. Znaczna część strefy objęta jest obszarami krajobrazu chronionego. Strefa środkowa – to tereny rozciągające się wzdłuż magistrali kolejowej wschód – zachód i międzynarodowej drogi E-40. Strefa realizuje istotne funkcje przemysłowe i komunikacyjne, a sam Rzeszów jest ważnym wielofunkcyjnym ośrodkiem obsługującym dużo większy obszar niż objęty granicami województwa. Strefa południowa obejmująca część Pogórza Karpackiego charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Dominujące w tej części województwa jest rolnictwo. Przemysł rozwija się jedynie w Strzyżowie. W związku z walorami przyrodniczymi, strefa jest potencjalnym obszarem rozwoju turystyki kwalifikowanej i agroturystyki.

Powierzchnia województwa wynosi 4397,4 km², co stanowi 1,4% powierzchni kraju. Układ administracyjny województwa tworzy 47 gmin, z których 4 to gminy miejskie (Rzeszów, Mielec, Łańcut, Leżajsk), 9 to gminy miejsko – wiejskie i 34 to gminy wiejskie.

Liczba ludności województwa w końcu 1995 roku wynosiła 746,3 tys. osób. Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 169,6 osób/km². W miastach zamieszkuje 313

tys. osób, tj. 42% ogółu ludności, na terenach wiejskich 433 tys. osób, tj. 58% ogółu ludności. Wśród ludzi młodych i wśród grup ludności z wykształceniem podstawowym utrzymuje się wysoki poziom bezrobocia. Sytuacja demograficzna województwa w najbliższych latach charakteryzować się będzie:

- stabilizacją ogólnej liczby ludności,
- stosunkowo niewielkim wzrostem ludności w miastach, w tym również w Rzeszowie,
- wzrostem liczby osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Województwo rzeszowskie posiada aktualnie stosunkowo dobrze rozwiniętą i nowoczesną sieć placówek oświaty i wychowania. Na jego terenie funkcjonuje 399 szkół podstawowych, 31 liceów ogólnokształcących. Nadal dominującą formą kształcenia młodzieży po szkole podstawowej jest jednak szkolnictwo zawodowe. W województwie Rzeszów pełni funkcję regionalnego ośrodka szkolnictwa wyższego. Prężną działalność prowadzą środowiska twórcze i organizacje kulturalne. Aktywność kulturalną Rzeszowa i województwa potwierdza organizacja średnio ponad 100 imprez rocznie o charakterze ponadlokalnym.

Zapoczątkowany w 1990 roku proces transformacji systemowej w gospodarce, spowodował wyraźny wzrost liczby prywatnych podmiotów gospodarczych w województwie. Jednak udział przychodów ze sprzedaży towarów i usług w sektorze prywatnym jest nadal niski i wynosi około 30 %. Mimo postępujących procesów przekształceń własnościowych występuje nadal wysoki udział sektora publicznego. Dominującą rolę w gospodarce województwa odgrywa przemysł. Największymi ośrodkami koncentracji przemysłu są Rzeszów i Mielec. Potencjał przemysłowy województwa tworzą główne gałęzie przemysłu: elektromaszynowy, rolno – spożywczy, chemiczny, mineralny, paliwowo – energetyczny, lekki i drzewno – papierniczy.

Obok przemysłu, rolnictwo jest jedną z podstawowych dziedzin gospodarki województwa. Jego rola wynika z tradycyjnych uwarunkowań bytowych i sprzyjających warunków środowiska geograficznego. Praca w rolnictwie jest podstawowym źródłem utrzymania dla około 30% czynnych zawodowo mieszkańców województwa. Województwo rzeszowskie posiada korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Przeważającą część gruntów ornych – 52,6% stanowią gleby w klasach bonitacyjnych I – IV. W strukturze agrarnej zaznacza się przeważający udział sektora prywatnego w ogólnej powierzchni użytków rolnych wynoszący 95,7% oraz duże rozdrobnienie gruntów i niekorzystny układ pól. Stosunkowo słabe wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną, mała ilość oczyszczalni ścieków, oraz brak nowoczesnych kanałów dystrybucji produktów rolnych – to podstawowe problemy rolnictwa województwa.

Od 1990 roku powstało wiele instytucji stanowiących tzw. otoczenie biznesu: banków i instytucji pośrednictwa kapitałowego, agencji i fundacji rozwoju regionalnego, instytucji informacyjno – szkoleniowo – doradczych, ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, izb i stowarzyszeń gospodarczych, instytucji promocyjno – handlowych. Następuje dynamiczny przyrost liczby podmiotów gospodarczych w sferze działalności handlowej. Są to jednak podmioty niewielkie.

Wzmoczone międzynarodowe kontakty gospodarcze stwarzają realną szansę na istotne wzmocnienie gospodarki województwa poprzez napływ kapitału i nowych technologii. Z uwagi na atrakcyjność swojego położenia w centrum południowo – wschodniej Polski, na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych łączących północ z południem i wschód z zachodem, w bliskiej odległości od granic z Ukrainą

i Słowacją, województwo rzeszowskie spełnia ważne funkcje w systemie komunikacyjnym i łącznościowym.

Podstawowymi problemami dla regionu południowo – wschodniej Polski według koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest zachowanie i wykorzystanie wartości przyrodniczych i kulturowych oraz „nienaruszalność” unikalnych walorów środowiska przyrodniczego, rozwój rolnictwa i poprawa struktury agrarnej oraz zagospodarowanie znaczących nadwyżek zasobów siły roboczej na wsi.

Przede wszystkim jednak dążyć należy do stworzenia warunków wzmacniających siłę oddziaływania ukształtowanych biegunów równoważenia rozwoju, w szczególności Rzeszowa i wykorzystania „przygraniczności” dla aktywizacji społeczno – gospodarczej.

.2.6 OTOCZENIE TERYTORIALNE LOKALNE

Najbliższe otoczenie Rzeszowa charakteryzuje się dużą gęstością zaludnienia, średnio 178 osób na 1 km². W gminach otaczających Rzeszów występuje duża intensyfikacja działalności gospodarczej. W 1996 roku było zarejestrowanych łącznie 4237 podmiotów gospodarczych. W działalności gospodarczej dominowała gmina Krasne z licznymi usługowymi zakładami stolarskimi i tapicerskimi. W pozostałych gminach przeważały małe i średnie spółki, głównie w handlu i usługach.

O wzajemnym przenikaniu się działalności gospodarczej Rzeszowa i otaczających gmin świadczy np. fakt, że ponad 300 osób na stałe zamieszkałych w Rzeszowie prowadziło działalność gospodarczą w pobliskich gminach. Z kolei istotne znaczenie dla Rzeszowa mają niektóre zakłady produkcyjne zlokalizowane poza terenem miasta (Zakład Mleczarski w Trzebownisku, Tyczyńska Fabryka Urządzeń Wentylacyjnych „Tywent”, Zakłady Mięsne „Herman” w Kielnarowej, Wytwórnia Wód Mineralnych „Rossa” w Tyczynie, Zakład Porcelany Elektrotechnicznej „Zapel” w Boguchwale, Zakłady Technicznych Wytwarzanych Włókienniczych „Technitex” w Głogowie, Przedsiębiorstwo „VIDOK” w Rudnej Małej).

Gminy otaczające Rzeszów posiadają dobrą sieć placówek oświatowych i kulturalnych. Działa tu 56 szkół podstawowych pełnych i 13 filialnych, 3 szkoły średnie o profilu ogólnokształcącym i zawodowym, 2 prywatne szkoły muzyczne i Wyższa Szkoła Społeczno – Gospodarcza w Tyczynie.

Środowisko to jest więc nieźle przygotowane do kształcenia młodych kadr, które mogą w przyszłości zasilić Rzeszów. Jednak znaczna część dzieci i młodzieży z okolicznych gmin dojeżdża do szkół podstawowych, średnich i wyższych Rzeszowa.

Na terenie 6 gmin otaczających miasto działało 15 punktów bibliotecznych pełnych i 20 filialnych oraz 11 ośrodków kultury i 10 filii.

Dobrze przedstawia się państwowa opieka zdrowotna w tych gminach. Działają tam 22 ośrodki zdrowia obejmujące swym zasięgiem całkowicie tereny tych gmin.

Na terenach otaczających Rzeszów realizowane jest budownictwo mieszkaniowe. W 1995 roku wydano łącznie w tych gminach 353 pozwolenia na budowę.

Zróżnicowana jest liczba bezrobotnych w poszczególnych gminach. Najwięcej bezrobotnych było w gminie Boguchwała (11,8%), przy czym w sołectwach bezpośrednio sąsiadujących z Rzeszowem wskaźnik bezrobocia jest na ogół niższy.

Z tych miejscowości bowiem najwięcej ludzi dojeżdża do pracy w Rzeszowie oraz jest tu lepiej rozwinięta działalność gospodarcza.

Wśród bezrobotnych dominują ludzie młodzi z wykształceniem podstawowym i zawodowym oraz kobiety z wykształceniem średnim.

Najbliższe otoczenie miasta Rzeszowa to tereny gęsto zaludnione, o dobrej lub bardzo dobrej sieci placówek kulturalnych i oświatowych i znacznym potencjale gospodarczym. Gminy te stanowią naturalne zaplecze rolnicze dla Rzeszowa, który z kolei daje zatrudnienie znacznej ilości mieszkańców tych gmin oraz pełni funkcję centrum gospodarczego, usługowego i kulturowego. Stąd też potrzeba ściślejszej współpracy samorządów lokalnych w obrębie kształtującej się aglomeracji rzeszowskiej, a zwłaszcza w jej obszarze węzłowym.

Urbanizujący się obszar województwa stanowi około 1/3 jego powierzchni, zamieszkiwany jest przez około 50 % mieszkańców województwa. Obszar ten rozciąga się wzdłuż pasma istniejących i projektowanych ciągów infrastruktury technicznej i komunikacji rangi krajowej a nawet międzynarodowej na kierunku wschód – zachód. Rzeszów wraz z gminami otaczającymi stanowi ważny węzeł funkcjonalny w tym paśmie i kształtuje system o cechach aglomeracyjnych.

Obszar węzłowy aglomeracji stanowi Rzeszów i bezpośrednio przyległe do niego gminy położone przy międzynarodowych trasach komunikacyjnych wschód - zachód i drogach ruchu szybkiego północ - południe, uzupełniony posiadającym bardzo dobre warunki techniczne lotniskiem Rzeszów - Jasionka.

Jest to obszar najbardziej intensywnego zaludnienia i koncentracji podmiotów gospodarczych.

Tabela 1. Ludność i podmioty gospodarcze w gminach otaczających.

Miasta i gminy	Powierz ogółem	Ludność ogółem	Gęstość zaludn. M/km ²	LUDNOŚĆ			Liczba podmiotów gospod.
				wieku przedprod	wieku produk..	wieku poprod..	
Rzeszów	54	160 271	2 985	44 484	98 306	17 481	11 468
Tyczyn gm.	74	10 693	144				
Tyczyn m.	10	2 792	289	4 167	8 344	1 987	546
Boguchwała	96	19 691	205	5 687	11 068	3 125	758
Świlcza	129	17 561	137	5 109	9 797	2 820	470
Krasne	54	12 587	235	6 469	7 201	1 258	1 223
Trzebownisko	91	16 957	187	5 752	8 996	2 054	703
Głogów Młp. gm.	132	11 923	90				
Głogów Młp. M.	14	4 450	324	5 000	9 045	2 255	559
OGÓŁEM:	654	256 925		76 668	152 757	30 980	15 705

Źródło : Ludność ogółem i dane dla m. Rzeszowa – dane WUS Rzeszów,

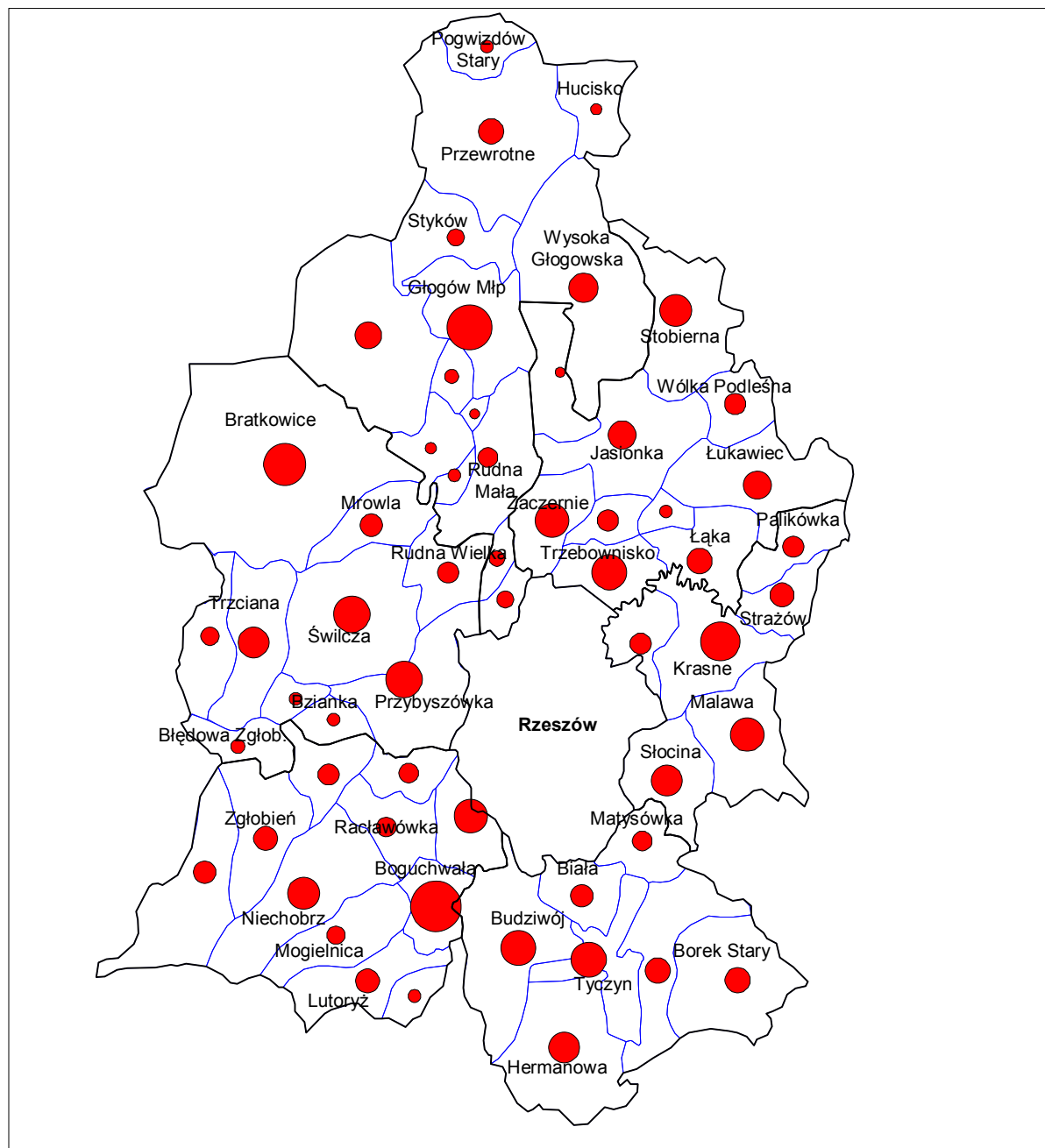
Dane dotyczące ludności w grupach wieku i podmiotów gospodarczych w gminach wg danych Urzędów Gmin – stan na rok 1995.

Bezpośrednie oddziaływanie miasta na jego otoczenie lokalne i zachodzące w związku z tym przekształcenia na terenach gmin, a w szczególności na terenach przygranicznych, wywierają wpływ na zagospodarowanie przestrzenne. Nie zawsze jest ono jednak właściwe. Daje się bowiem zauważyć fakty świadczące o zabudowywaniu terenów bez uwzględnienia warunków przygranicznego otoczenia, zabudowywaniu terenów ekologicznych, niewłaściwej „obudowie” dróg i chaotycznej lokalizacji różnego rodzaju składów i magazynów, itp. Zapewnienie właściwego zagospodarowania uwzględniającego powiązania funkcjonalno - przestrzenne na terenach otaczających Rzeszów, a w szczególności przygranicznych, jest jednym

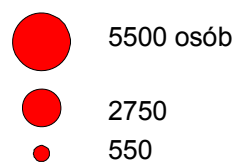
z ważniejszych problemów, które są przedmiotem analiz w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rzeszowa.

Zwrócenia szczególnej uwagi będzie wymagało, określenie, wiążącego się z obszarem przestrzeni otwartej systemu terenów ekologicznych, wodonośnych obszarów wód podziemnych, lasów komunalnych, układów komunikacyjnych i infrastruktury technicznej, a także podmiejskich, bliskich terenów wypoczynku niedzielnego.

GMINY WOKÓŁ RZESZOWA – LICZBA LUDNOŚCI (1995 r.)

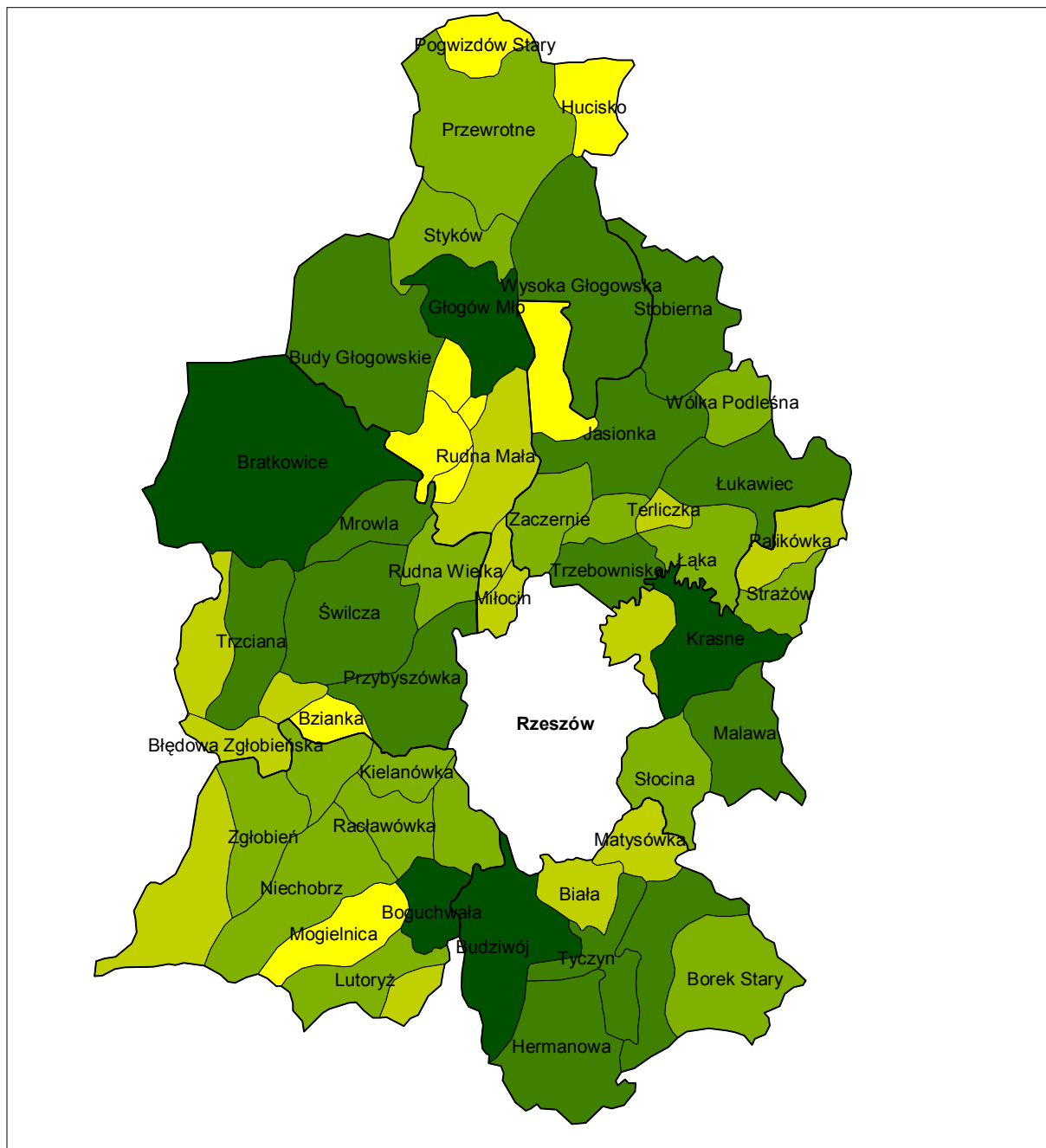

LEGENDA:

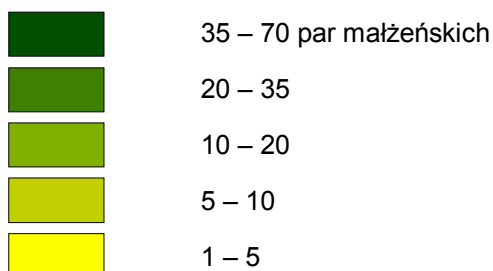

GMINY WOKÓŁ RZESZOWA – LICZBA ZAWARTYCH MAŁŻEŃSTW W POSZCZEGÓLNYCH SOŁECTWACH (1995 r.)

LEGENDA:

3 LUDNOŚĆ

3.1 SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

Rzeszów jest jednym z 24 miast w Polsce, które w 1996r liczyły ponad 150 000 mieszkańców i największym miastem w regionie.

Wzrost liczby ludności w Rzeszowie w latach 1950 – 1990 był niemal trzykrotny i wyniósł 113,5 tys. osób. Począwszy od 1990 roku przyrost ludności miasta był znacznie niższy. W latach 1990 – 1996 liczba ludności wzrosła ze 153,8 tys. do 160,8 tys. czyli o 4,6%.

Tabela 2. Powierzchnia i ludność w latach 1990 – 1996.

Lata	Pow. w km ²	LUDNOŚĆ						Kobiety na 100 mężczy- zn	Roczny przyrost ludności	
		ogółem	Mężczyźni		Kobiety		na 1 km ²		osób	%
			osób	%	osób	%				
1990	53,7	153 809	72 809	47,57	80 232	52,43	2 849,9	110,0	2 339	1,53
1991	53,7	154 757	73 613	47,57	81 144	52,43	2 881,9	110,0	1 716	1,11
1992	53,7	156 739	74 264	47,37	82 475	52,61	2 918,8	111,1	1 982	1,26
1993	53,7	158 510	75 089	47,37	83 421	52,63	2 951,8	111,0	1 771	1,12
1994	53,7	159 943	75 580	47,25	84 363	52,75	2 978,5	112,0	1 433	0,89
1995	53,7	160.271	75 589	47,16	84 682	52,84	2 984,6	112,0	328	0,20
1996	53,7	160 837	75 811	47,14	85 026	52,86	2 995,0	112,0	566	0,35

Źródło: „Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin” za rok 1990, 1991, 1993, 1994 i 1996

„Rocznik statystyczny województwa rzeszowskiego” WUS Rzeszów 1993

„Rocznik statystyczny województwa rzeszowskiego” WUS Rzeszów 1996

Tempo wzrostu było jednak czterokrotnie wyższe w porównaniu z Polską (1,1%). Było także wyższe od tempa wzrostu ludności w województwie rzeszowskim (3,1%). Kobiety stanowiły w 1996 roku 52,86% ogółu ludności, a współczynnik feminizacji wyniósł 112,0. Rzeszów był najbardziej sfeminizowanym miastem w województwie rzeszowskim.

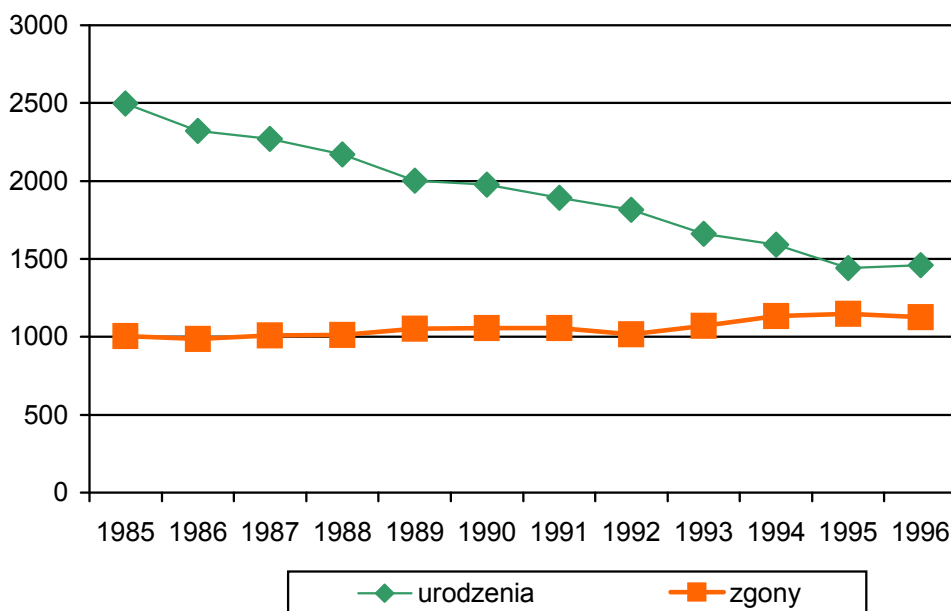
Tabela 3. Ruch naturalny ludności Rzeszowa w latach 1990 – 1996.

Lata	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Współczynnik dynamiki demograficznej
	Na 1000 ludności			
1990	13,6	7,3	6,3	1,87
1994	10,4	7,4	3,0	1,40
1995	9,4	7,5	1,9	1,25
1996	9,5	7,3	2,2	1,29

Bezpośrednią przyczyną wolnego tempa rozwoju ludności w latach 90-tych jest spadek przyrostu naturalnego (tj. nadwyżki liczby urodzeń nad liczbą zgonów) tak w Rzeszowie jak i kraju. Czynnikiem decydującym o stałym zmniejszaniu się corocznych przyrostów ludności jest notowany od 1984r systematyczny spadek liczby urodzeń. W 1996 roku po raz pierwszy odnotowano wyższy współczynnik urodzeń o 0,1‰ i współczynnik przyrostu naturalnego o 0,3‰ w stosunku do roku ubiegłego.

W latach 1990 – 1996 zmalała liczba urodzeń o 4,1‰, natomiast liczba zgonów utrzymuje się na tym samym poziomie. Spadek urodzeń to drugi alarmujący sygnał w ocenie zmian zachodzących w procesach ludnościowych. Konsekwencją tego jest systematyczny spadek przyrostu naturalnego w mieście z 6,3‰ w 1990 roku do 2,2‰ w 1996 roku, (w województwie rzeszowskim odpowiednio z 7,8‰ do 3,3‰, w Polsce z 4,1‰ do 1,1‰).

Wykres 1. Ruch naturalny ludności.

Liczba urodzeń wpłynęła na niekorzystne ukształtowanie się współczynnika dynamiki demograficznej. W latach 1990 – 1996 jego wartość obniżyła się z 1,87 do 1,29. Następowaly również zmiany w strukturze ludności wg grup ekonomicznych.

Zaznaczył się:

- duży spadek populacji mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (zwłaszcza liczby dzieci w wieku 0 – 9 lat) z 30,8% do 27,0%,
- znaczny wzrost populacji ludności w wieku poprodukcyjnym z 9,2% do 11,0%,
- wzrost ludności w wieku produkcyjnym z 59,9% do 62,0% (w woj. rzeszowskim – z 55,3 – 56,5% ; w Polsce z 57,6 – 58,6%).

Tabela 4. Zmiany w strukturze ludności w Rzeszowie wg grup ekonomicznych w latach 1990 – 1996.

Wyszczególnienie	1990		1992		1995		Dynamika zmian 95/90	1996	
	osób	%	osób	%	osób	%		osób	%
ogółem	153 041	100,0	156,739	100,0	160 271	100,0	104,7	160,837	100,0
w tym:									
0 – 2	6 247	4,08	5 874	3,75	4 821	3,01	77,2	4 616	2,87
3 – 7	10 862	7,10	9 634	6,15	8 261	5,15	76,1	7 82	4,86
7 – 14	22 311	14,58	23 416	14,94	22 729	14,20	102,0	22 034	13,70
15 – 19	12 723	8,31	13 217	8,43	14 547	9,08	114,3	14 899	9,26
20 – 24	11 727	7,66	13 006	8,30	14 732	9,19	125,6	15 353	9,54
ogółem 0 – 24	63 870	41,73	65 147	41,56	65 120	40,63	102,0	64 727	40,24
w wieku przedproduk. (0 – 17)	47 197	30,84	46 969	29,97	44 484	27,75	94,2	43 311	26,93
produkcyjnym (18 – 64M i 18 – 59 K)	91 735	59,94	94 326	60,18	98 306	61,34	107,2	99 406	61,80
poprodukcyjnym	14 109	9,22	15 444	9,85	17 481	10,91	123,9	18 120	11,27
wskaźnik obciążenia ^{1/}		66,83		66,7		63,0			61,8

1/ - liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych

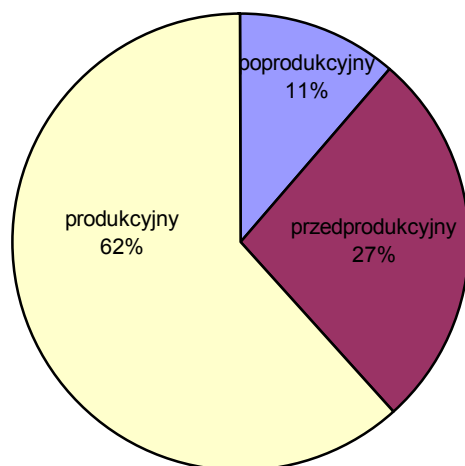
„Ludność wg płci i wieku w wybranych miastach – faktyczne miejsce zamieszkania”
1990/1991/1992/1993/1994/1995/1996.

Korzystnie kształtował się w 1995 roku wskaźnik obciążenia. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 63 osoby w wieku nieprodukcyjnym (Polska 70,5 osób, woj. rzeszowskie 76,9 osób)

Tak duży udział procentowy w wieku produkcyjnym wymagać będzie działań na rzecz zwiększenia ilości miejsc pracy.

Szybkie zwiększanie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym powoduje konieczność zabezpieczenia instytucji opiekuńczych dla ludzi samotnych i niepełnosprawnych.

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w Rzeszowie w 1996 roku.

W Rzeszowie ludność rolnicza tj. osoby mieszkające we wspólnym gospodarstwie domowym z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego, wynosi około 12% ogółu mieszkańców miasta. W ramach grup tej ludności, ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi około 25%, w wieku produkcyjnym 60 %, a w wieku poprodukcyjnym około 15%. Wskaźnik obciążenia wynosi około 68.

Liczba ludności Rzeszowa wynosząca w 1995 roku 160 271 osób stanowiła :

- 21,47% ogółu ludności woj. rzeszowskiego,
- 51,17% ogółu ludności miast woj. rzeszowskiego,
- 0,42% ogółu ludności Polski,
- 0,67% ogółu ludności miast Polski.

.3.2 MIGRACJE LUDNOŚCI

Ruchy migracyjne są procesem ciągłym i wywierają różnorakie skutki zarówno w rejonach odpływu jak i przyływu ludności.

Najwyższą mobilność wykazują ludzie młodzi pomiędzy 15 a 30 rokiem życia, a szczególnie tuż po ukończeniu edukacji. Migracje ludzi młodych powodują niższy przyrost naturalny w rejonach odpływu. Młody wiek, wyższe kwalifikacje, lepsze zdrowie migrantów sprawiają, że rejon napływowy uzyskuje z migracji korzyści ekonomiczne. Za wiek mobilny przyjmuje się okres od 18 do 44 lat i ta grupa stanowiła w mieście w 1996r. 70,4% ludności w wieku produkcyjnym.

Dodatnie saldo ruchu migracyjnego w latach 1992 –1995 zmalało w Rzeszowie z 1 413 osób do 121 osób, natomiast dodatnie saldo ruchu migracyjnego na 1 000 ludności z 7,08 do 0,75.

.3.3 NIEPEŁNOSPRAWNI

Osoba niepełnosprawna według określenia międzynarodowego oraz prawnego to osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie roli społecznej, w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia.

Do osób niepełnosprawnych zalicza się również:

- osoby w podeszłym wieku, o obniżonym stopniu sprawności ruchowej,
- kobiety w ostatnich miesiącach ciąży oraz kobiety obarczone dziećmi na ręku lub w wózkach,
- osoby czasowo niepełnosprawne – w okresie rekonwalescencji po wypadkach czy przebytych chorobach.

Z uwagi na fakt braku dokładnych danych odnośnie liczby osób niepełnosprawnych, szacunkowo w oparciu o mikrospis sporządzony w 1993 roku na losowej grupie oraz wykorzystując badania WHO, przyjęto że w Polsce osoby niepełnosprawne stanowią około 14% ogółu mieszkańców. Oznacza to, że w Polsce żyje ponad 5 milionów ludzi niepełnosprawnych w wieku ponad 15 lat. Natomiast w Rzeszowie należy przyjąć, że grupę tę stanowi około 22 tysiące osób.

W Rzeszowie działa ponad 13 stowarzyszeń i związków skupiających około 1800 osób niepełnosprawnych z terenu miasta.

Na terenie miasta organizowana jest pomoc dla osób niepełnosprawnych w formie opieki medycznej, rehabilitacji leczniczej, zawodowej czy społecznej.

Pod opieką medyczną poradni rejonowych w mieście przebywa około 800 osób niepełnosprawnych.

W specjalistycznych poradniach opieką medyczną i rehabilitacyjną objęto ponad 500 dzieci w wieku od urodzenia do 15 roku życia.

Dzieciom z upośledzeniem w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym zapewniono możliwość uczenia się i przygotowania do życia w społeczeństwie w Zespole Szkół Specjalnych. Z terenu miasta uczy się tam ponad 140 dzieci. Ponadto 2 przedszkola oraz 3 szkoły podstawowe utworzyły oddziały integracyjne, gdzie przebywa i uczy się ponad 40 dzieci o różnym stopniu upośledzenia.

Utworzone w latach 90 –tych warsztaty terapii zajęciowej (przy Domu Pomocy Społecznej na ul. Załęskiej i przy Caritas Diecezji Rzeszowskiej na ul. Lubelskiej), prowadzą zajęcia z młodzieżą i dorosłymi w zakresie rehabilitacji leczniczej i społecznej.

Również Stowarzyszenia utworzone przy parafiach rzeszowskich objęły opieką prawie około 70 osób niepełnosprawnych - głównie młodzieży.

Niepełnosprawni w wieku produkcyjnym mogą podjąć pracę zawodową w 13 zakładach pracy chronionej, prowadzących działalność gospodarczą na terenie miasta. Z możliwości tej skorzystało około 1600 osób.

W mieście podjęto działania, zmierzające do likwidacji barier architektonicznych. Wykonano 555 podjazdów na ulicach, zamontowano 9 systemów sygnalizacji dźwiękowej na przejściach dla pieszych (np. ul. Marszałkowska, Asnyka, Lisa-Kuli, Targowa, Paderewskiego, Dąbrowskiego), wprowadzono do ruchu 10 autobusów komunikacji miejskiej, przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych, zakupiono mikrobus typu taxi-bus do przewozu osób niepełnosprawnych,

Przedsięwzięcia finansowano ze środków pochodzących z budżetu miasta oraz z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Ponadto w 7 szkołach podstawowych wykonano podjazdy i barierki oraz przystosowano toalety do korzystania przez osoby niepełnosprawne. W większości przychodni rejonowych wykonano podjazdy, barierki, przystosowano toalety oraz gabinety ogólne do przyjmowania osób niepełnosprawnych.

Niektóre z budynków użyteczności publicznej na terenie miasta również zostały zmodernizowane i przystosowane dla korzystania przez osoby niepełnosprawne (obiekt Poczty Polskiej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Urząd Wojewódzki).

Opracowano także koncepcję przystosowania obiektów zabytkowych w centrum miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych

.3.4 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Rzeszów, podobnie jak inne miasta w Polsce, wraz z transformacją ustrojową, odnotował znaczny wzrost negatywnych skutków przemian w gospodarce, zjawisk kryzysowych, rozwój nowych patologii społecznych, a także wzrastającą liczbę różnego rodzaju przestępstw i wykroczeń, których podłożem niejednokrotnie jest spadek poziomu życia mieszkańców, wysoki odsetek bezrobotnych, a także stale utrzymujące się na wysokim poziomie spożycie alkoholu.

Oprócz zagrożeń ze strony czynnika ludzkiego lub zdarzeń losowych, na terenie miasta istnieją zagrożenia związane z lokalizacją zakładów produkcyjnych, magazynujących duże ilości substancji toksycznych i niebezpiecznych pożarowo, a także zagrożenia wynikające z transportu drogowego i kolejowego.

Według opracowania Komendy Rejonowej Państwowej Straży Pożarnej, obszary największego zagrożenia to: zakłady przemysłowe (WSK-PZL Rzeszów S.A., Alima Gerber S.A., „Resmień” S.A., „Res - Drob” S.A., Polfa, ROSiR, Zelmer EC Rzeszów, Baza CPN, PPL „Koral”) stacje elektroenergetyczne, stacje paliw, stacje dystrybucji gazu, główne szlaki kolejowe (Katowice - Przemyśl, Lublin - Krosno), trasy transportu samochodowego (tranzytowe- międzynarodowa i krajowe).

Z budżetu miasta dofinansowywane są zakupy sprzętu ratowniczego i ochronnego zarówno dla Policji jak Państwowej Straży Pożarnej oraz do działalności jednostek OSP w mieście. Podejmuje także różnego rodzaju działania, realizując Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, poprzez: powołanie Komisji ds. Przeciwdziałania Alkoholizmowi przy Prezydencie Miasta, utworzenie przy Izbie Wytrzeźwień - Miejskiego Ośrodka Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, współpracę i wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz walki z alkoholizmem, patologiami w rodzinach, niesienia pomocy dzieciom z zagrożonych rodzin.

Dla zapewnienia miastu i jego mieszkańcom ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego zostały utworzone służby mundurowe, takie jak: policja, straż miejska, straż pożarna.

.3.4.1 Straż Miejska.

Zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym, została powołana w 1991 roku umundurowana formacja - Straż Miejska, w celu zapewnienia ochrony porządku publicznego na terenie Rzeszowa.

Stan zatrudnienia w Straży Miejskiej w Rzeszowie, w 1996r. wynosił 48 pracowników, w tym 43 strażników (14 w Strefie Ograniczonego Postoju,

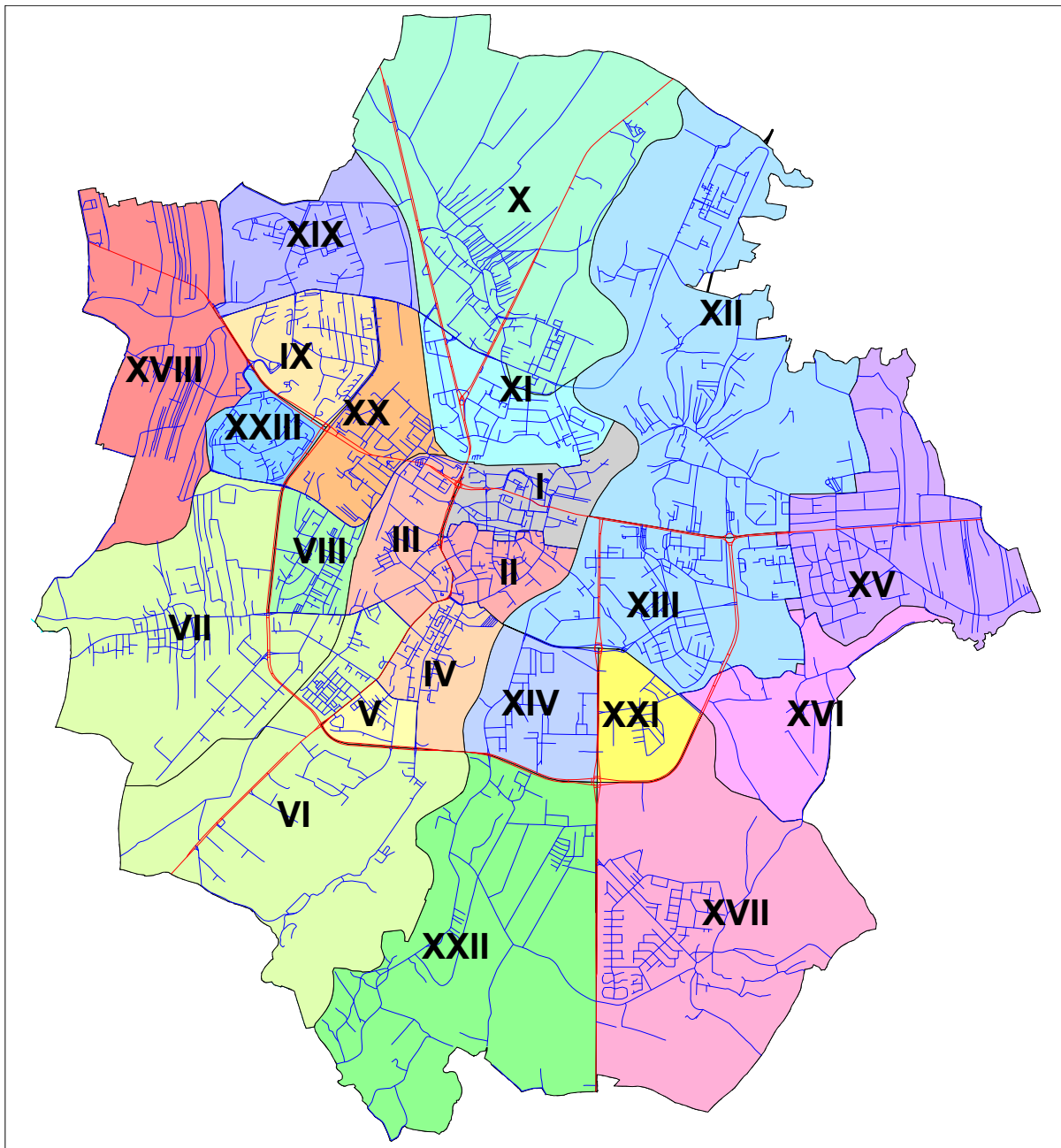
23 w rejonach osiedli) oraz dysponowała 4 pojazdami samochodowymi, przenośnymi radiostacjami w ilości 24 szt, sprzętem komputerowym z oprogramowaniem.

Całość kosztów utrzymania straży pokrywana jest z budżetu miasta

Od czasu powołania do 1996r. funkcjonariusze straży wydali 6366 upomnień pisemnych, sporządzili 301 wniosków do Kolegium, doprowadzili 199 osób do Izby Wyrzeźwień, zatrzymali 71 sprawców na miejscu przestępstwa.

W Strefie Ograniczonego Postoju ujawniono 24 612 przypadków parkowania bez opłaty. Za zniszczoną zielenią, parkowanie w miejscach niedozwolonych tarasowanie chodników - zablokowano koła pojazdów w 629 przypadkach. Łącznie ujawniono 17 111 wykroczeń i nałożono mandatów karnych na kwotę 193 tys. złotych.

RZESZÓW – REJONY DZIAŁANIA STRAŻY MIEJSKIEJ

LEGENDA:

Osiedle Nr	I	Śródmieście Płn.	Osiedle Nr	XIII	Mieszka I
Osiedle Nr	II	Śródmieście Płd.	Osiedle Nr	XIV	Nowe Miasto
Osiedle Nr	III	Pułaskiego	Osiedle Nr	XV	Wilkowyja
Osiedle Nr	IV	Grota Roweckiego	Osiedle Nr	XVI	Słocina
Osiedle Nr	V	Piastów	Osiedle Nr	XVII	Zalesie
Osiedle Nr	VI	Dąbrowskiego	Osiedle Nr	XVIII	Przybyszówka
Osiedle Nr	VII	Staroniwa	Osiedle Nr	XIX	Baranówka
Osiedle Nr	VIII	Kmity	Osiedle Nr	XX	Kr. St. Augusta
Osiedle Nr	IX	Andersa	Osiedle Nr	XXI	Paderewskiego
Osiedle Nr	X	Staromieście	Osiedle Nr	XXII	Drabnianka
Osiedle Nr	XI	1000 – Iecia	Osiedle Nr	XXIII	Krakowska Płd.
Osiedle Nr	XII	Pobitno			

.3.4.2 Policja.

W opinii większości mieszkańców Rzeszów staje się coraz mniej bezpiecznym miejscem zamieszkania. Dotyczy to zwłaszcza rejonu śródmieścia oraz wielkich „blokowisk” (Baranówka, Nowe Miasto). Także z raportu Policji o „Stanie przestępczości i porządku publicznego na terenie działania Komendy Rejonowej Policji w Rzeszowie w 1995r.” wynika, że w Rzeszowie nastąpiło znaczne pogorszenie stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Najczęstszymi przestępstwami były: przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu ludzkiemu, przeciwko mieniu oraz przestępstwa gospodarcze. Rocznie jest popełnianych około 4000 przestępstw. Wykrywalność przestępstw wynosi około 40 - 50%.

Do występujących już rodzajów przestępstw doszły nowe, związane z otwarciem granic, takie jak: napady na cudzoziemców prowadzących interesy w Polsce, na konwojujących samochody z Europy Zachodniej na Ukrainę oraz na wycieczki autokarowe z byłych krajów ZSRR, a także brutalne rozprawy między gangami młodzieżowymi.

W latach 1994 - 96 uległ pogorszeniu stan bezpieczeństwa na drogach na terenie miasta. Przyczyną tego jest stale zwiększająca się liczba samochodów (na koniec 1996r. było zarejestrowanych w mieście około 70 tys. samochodów), przy pogarszającym się stanie dróg i ulic w mieście.

W 1996r. wydarzyło się 238 wypadków i 2 143 kolizje, w których zginęło 13 oraz zostało rannych 272 osoby. Najczęstszą przyczyną wypadków, tak ze strony prowadzącego pojazd jak i pieszych, był stan nietrzeźwości. Policja ujawniła w 1995r. około 1 550 osób nietrzeźwych kierujących pojazdami.

.3.4.3 Straż Pożarna

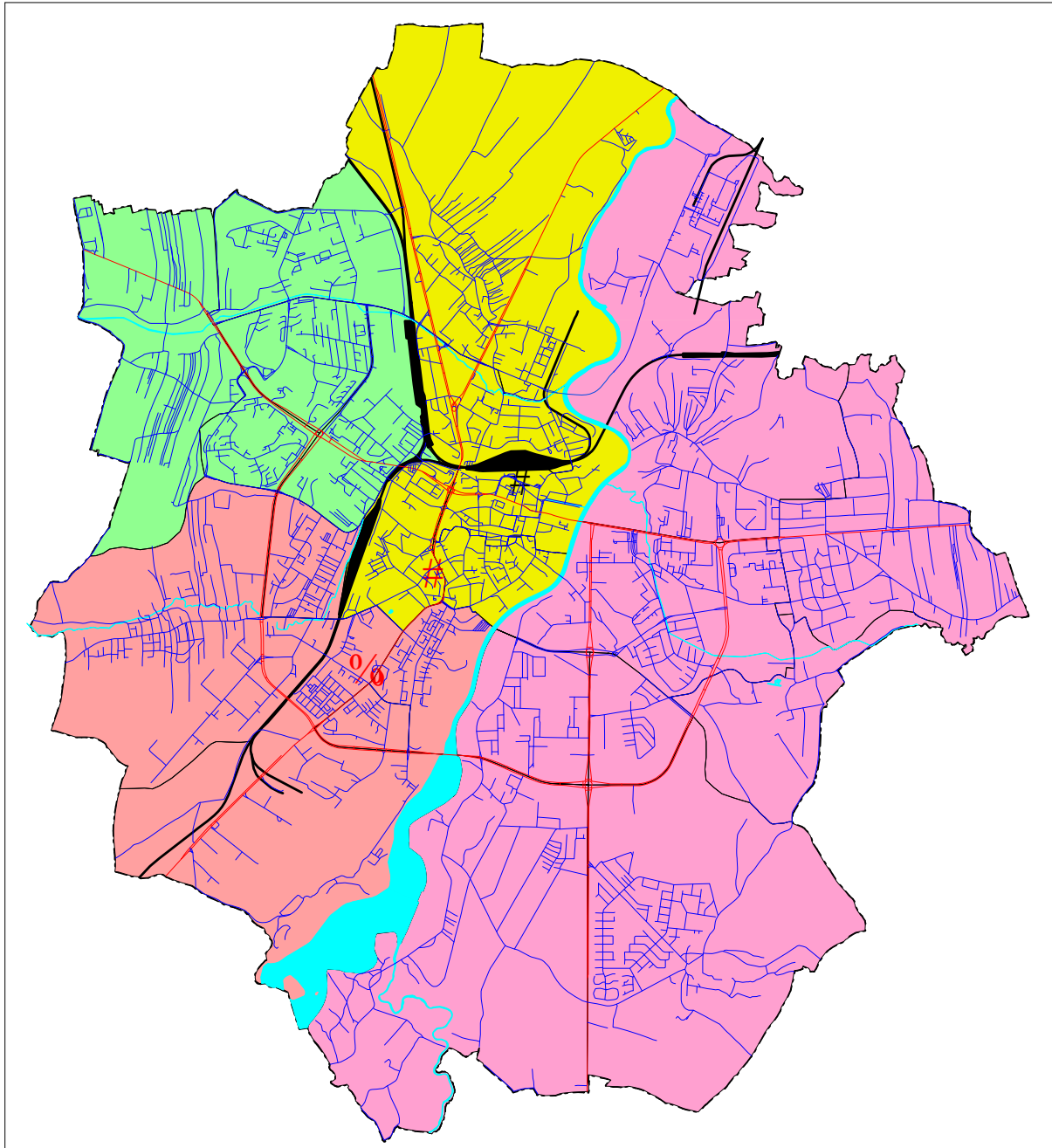
Na terenie województwa rzeszowskiego funkcjonuje 17 jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej. Rejon Rzeszowa, największy obszarowo, najbardziej zaludniony i obejmujący najwięcej gmin – 17, jest obsługiwany przez 2 Jednostki Ratowniczo - Gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej (154 etaty) oraz 90 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Z 2 472 zdarzeń (zagrożenia miejscowe, pożary) powstałych w województwie, 35,6% dotyczyło rejonu Rzeszowa. Największe zagrożenia pożarowe odnotowuje się w miesiącach: marzec i kwiecień, przede wszystkim w obiektach mieszkalnych i użyteczności publicznej. Ogólne straty w wyniku pożarów i zagrożeń. zamknęły się w 1996r kwotą 2 442 tys. zł, co stanowi 18,3% strat powstałych w województwie. Wartość uratowanego mienia szacuje się na kwotę 7 080 tys. zł (około 8,7% wartości uratowanego mienia w województwie).

W ww. okresie, w pożarach zginęło lub zostało rannych około 200 osób, w tym 23 dzieci.

Komenda Rejonowa PSP w Rzeszowie dysponuje 20 specjalistycznymi samochodami. Nie dysponuje jednak sprzętem do gaszenia obiektów wyższych niż 8 kondygnacji.

RZESZÓW – POLICJA /SCHEMAT REJONÓW DZIAŁANIA DZIELNICOWYCH W KOMENDZIE REJONOWEJ POLICJI/

LEGENDA:

	I REFERAT DZIELNICOWYCH REJONY DZIAŁANIA I - XI		KOMISARIAT KOLEJOWY POLICJI
	II REFERAT DZIELNICOWYCH REJONY DZIAŁANIA XII - XXIII		KOMENDA REJONOWA POLICJI
	REFERAT DZIELNICOWYCH KOMISARIATU I POLICJI REJONY DZIAŁANIA I - X		KOMENDA WOJEWÓDZKA POLICJI
	REFERAT DZIELNICOWYCH KOMISARIATU I POLICJI REJONY DZIAŁANIA XXIV - XXXIV		

.3.4.4 Inne organizacje

Obserwuje się niepokojące zjawisko stałego wzrostu przestępczości dokonanej pod wpływem alkoholu, obniżanie się wieku spożywających alkohol, a także wzrost spożycia na osobę.

W latach 1994 - 96 Izba Wyrzeźwień w Rzeszowie przyjmowała corocznie około 6 tys. osób z Rzeszowa i okolic (w tym z Rzeszowa - około 4 tys. osób). Wśród pijących i zatrzymanych było 240 kobiet i dzieci.

Izba działa od początków lat 70-tych, dysponuje 45 łózkami i 22 osobowym personelem z 4 lekarzami pełniącymi całodobowe dyżury.

Wydatki na utrzymanie Izby finansowane są z budżetu gminy, w niewielkim stopniu z opłat wnoszonych za pobyt. W 1996 r. dzienna opłata wyniosła 100 zł od osoby. Ściągalność opłat kształtowała się na poziomie 40 %.

Duży niepokój budzi stale wzrastająca przestępczość wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. W latach 1994 - 96 Policyjna Izba Dziecka Komendy Rejonowej Policji w Rzeszowie, zatrzymała w swoim rejonie działania, obejmującym województwa krośnieńskie, tarnobrzeskie, przemyskie i rzeszowskie, 1363 nieletnich, w tym 278 dziewcząt. Wśród zatrzymanych byli pojedynczy sprawcy jak i grupy zorganizowane, dokonujące najczęściej włamań do mieszkań, piwnic, samochodów oraz rozbojów.

Nową formą obrony przed przestępcami są firmy ochroniarskie i detektywistyczne. W Rzeszowie jest zarejestrowanych 15 firm tego rodzaju, w tym 10 firm działających.

Ich zakres pracy jest szeroki: od ochrony obiektów, osób, mienia do konwojowania i dozoru oraz monitoringu powierzonego mienia.

4

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

.4.1 POŁOŻENIE; WARUNKI MORFOLOGICZNE I GEOLOGICZNE

Rzeszów położony jest w obrębie trzech jednostek morfologicznych: Pradoliny Podkarpackiej, Podgórze Rzeszowskiego i Pogórze Dynowskiego.

Północne fragmenty miasta leżą w Pradolinie Podkarpackiej. Jest to obszar o mało urozmaiconej rzeźbie, łagodnie nachylony w kierunku północno – wschodnim.

Przeważająca część miasta położona jest w obrębie Podgórze Rzeszowskiego, cechującego się urozmaiconą rzeźbą, charakterystyczną dla terenów lessowych.

Południowo – wschodnie obszary miasta wznoszące się wyraźnym progiem nad doliną Wisłoka, cechujące się urozmaiconą rzeźbą i najwyższymi wysokościami, należą do Pogórze Dynowskiego.

Pod względem geologicznym obszar miasta położony jest w strefie kontaktowej dwóch jednostek geologicznych : Zapadliska Podkarpackiego i Karpat Zewnętrznych. Starsze podłoże Zapadliska Podkarpackiego budują osady mioceńskie o znacznej miąższości, wykształcone jako ropy i ropy. Natomiast Karpaty Zewnętrzne budują utwory fliszowe jednostki skolskiej, złożone z warstw krośnieńskich, warstw przejściowych serii menilitowej i ropy pstrych. Starsze podłoża przykryte są przez utwory młodsze (czwartorzędowe), reprezentowane przez osady rzeczne, wodno – lodowcowe i eoliczne.

.4.2 WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE.

Przez teren miasta przepływa rzeka Wisłok, największy, lewobrzeżny dopływ Sanu. Płyne ona łagodnie meandrując. Tworzy dolinę o kierunku zbliżonym do południkowego. Przy północnej granicy miasta, wypływając na obszar Pradoliny Podkarpackiej, Wisłok zmienia kierunek na równoleżnikowy. Widoczny w tym rejonie cały ciąg starorzeczy wskazuje na częste zmiany hydrograficzne rzeki.

Wisłok cechuje się znaczną zmiennością stanów wody i przepływów. Maksymalne stany wody na rzece zanotowane na wodowskazie znajdującym się na moście przy ul. Lwowskiej wynosiły: 760 cm w 1934 roku, 627 cm w 1980 roku, 668 cm w 1987 roku.

Minimalny stan zanotowany w 1884 roku wynosił 26 cm

Charakterystyczne wielkości przepływów Wisłoka:

Maksymalny średni	-	1000,0 m ³ /s
Średni roczny	-	19,0 m ³ /s
Średni niski	-	2,24 m ³ /s
Minimalny	-	0,64 m ³ /s

Na terenie miasta do Wisłoka wpadają następujące dopływy: Przyrwa, Mikośka i Rudka (dopływy lewoboczne) oraz Strug i Młynówka (dopływy prawoboczne).

W południowej części miasta został wybudowany zbiornik retencyjny, który miał na celu poprawę warunków wodnych ujęcia wody pitnej w rejonie Zwiężycy. Powierzchnia zbiornika wynosi 120 ha, a pojemność 3,6 mln m³. Z biegiem czasu nastąpiło znaczne zamulenie zbiornika i uległa zmniejszeniu jego pojemność. W konsekwencji tego nie jest on w stanie spełniać swojej roli. Obecnie prowadzona jest przebudowa zbiornika polegająca na budowie obwałowań zwiężających obrys zalewu i odmulanie zbiornika od zapory do ujścia Strugu.

Występowanie wód podziemnych w obrębie miasta jest związane z serią utworów czwartorzędowych i utworów trzeciorzędowych, mioceńskich. Wody występujące w obrębie utworów czwartorzędowych związane są z serią utworów piaszczysto – żwirowych, zalegających na stropie utworów mioceńskich. Zwierciadło tego poziomu występuje na głębokości od 1,5 do ponad 15,0 m ppt. Poziom ten cechuje się na ogół małą wydajnością i służy jedynie dla zaopatrzenia indywidualnych odbiorców.

Północne krańce miasta znajdują się w Obszarze Najwyższej Ochrony (ONO) zbiornika wód podziemnych Nr 425 „Dębica – Stałowa Wola – Rzeszów”, obejmującego część Pradoliny Podkarpackiej.

W obrębie mad rzecznych i utworów eolicznych występują lokalne śródglinowe wody zawieszane, których wydajność uzależniona jest od intensywności zasilania przez wody opadowe i roztopowe.

Wody występujące w utworach mioceńskich są wodami zmineralizowanymi. Są to solanki chlorkowo – sodowo – bromkowo – jodkowo – borowe. Zostały one zbadane oraz została udokumentowana ich wydajność, poprzez wykonanie dwóch otworów badawczych w rejonie ul. Warszawskiej i Lubelskiej.

.4.3 SUROWCE MINERALNE

Na obszarze miasta poza gazem ziemnym nie występują żadne inne surowce mineralne.

Dla złóż gazu ziemnego zostały utworzone dwa obszary górnicze :

1. „Kielanówka – Rzeszów 1” w 1984 r.
2. „Zalesie” w 1990 r.

.4.4 GLEBY I UŻYTKOWANIE ZIEMI

Na obszarze miasta, w obrębie wysoczyzny lessowej wytworzyły się gleby właściwe, gleby brunatne kwaśne i wylugowane oraz czarnoziemy deluwialne, czarnoziemy zdegradowane i gleby bielcowe. W dolinie Wisłoka, z utworów aluwialnych, powstały mady oraz czarnoziemy deluwialne.

Gleby występujące na terenie miasta zaliczane są w przewodzie do gleb I, II, III klasy użytków rolnych. Lokalnie występują gleby klasy IV a i IV b. Znikome powierzchnie zajmują gleby należące do klasy V użytków rolnych.

Użytki rolne zajmują 2241 ha, co stanowi 41,7% powierzchni ogólnej miasta, w tym grunty orne zajmują 1783 ha, sady - 75 ha, a użytki zielone - 383 ha.

Powierzchnia użytków rolnych ulega powolnemu, ale systematycznemu zmniejszaniu. W 1995 roku z produkcji wyłączono 15,2 ha użytków rolnych klasy I – III, z czego najwięcej, bo 13,8 ha przeznaczono pod drogi. Równocześnie zrehabilitowano 3,3 ha gruntów. Według stanu na koniec 1996 roku, na terenie miasta zmeliorowano 179,28 ha, w tym 105,0 ha gruntów ornym, 65,96 ha użytków zielonych i 8,32 ha innych gruntów.

.4.5 CHARAKTERYSTYKA WARUNKÓW KLIMATYCZNYCH.

Rzeszów położony jest w „Sandomiersko – Rzeszowskiej” dzielnicy rolniczo – klimatycznej, charakteryzującej się najniższą temperaturą w miesiącu styczniu wynoszącą $-5,3^{\circ}\text{C}$, najwyższą w lipcu wynoszącą $17,7^{\circ}\text{C}$. Średnia roczna amplituda wynosi około 23°C . Okres wegetacyjny trwa około 220 dni. Notuje się około 122 dni z przymrozkami, około 57 dni mroźnych oraz 37 dni gorących.

Rejon, w którym położony jest Rzeszów otrzymuje około 700 mm opadu. Przeważającymi wiatrami są wiatry z kierunku zachodniego (19%) i południowo – zachodniego (15%).

Warunki klimatyczne modyfikowane są głównie przez rzeźbę terenu, sposób zagospodarowania, głębokość zalegania wód podziemnych oraz stan higieny atmosfery. Najkorzystniejszymi warunkami topoklimatycznymi na terenie miasta cechują się wysoczyzny lessowe i polodowcowe. Niekorzystne warunki topoklimatyczne występują w dolinie Wisłoka, w obrębie terasy zalewowej oraz w obrębie dolin dopływów Wisłoka.

Tereny położone w obrębie teras nadzalewowych cechują się przeciętnymi lub mniej korzystnymi warunkami topoklimatycznymi.

Dolina Wisłoka wraz z systemem dolin jego dopływów tworzy w układzie miasta system terenów biologicznie czynnych i stanowi system wentylacyjny miasta, zapewniający korzystne warunki klimatyczne i odgrywa decydującą rolę w przewietrzaniu miasta. System ten w układzie miasta nie spełnia swojej roli w sposób prawidłowy. Zakłócenia w jego działaniu zostały spowodowane działalnością człowieka, poprzez nadmierne zabudowania niektórych fragmentów dolin, a także zmianę warunków hydrograficznych i morfologicznych przez skanalizowanie niektórych dopływów Wisłoka.

.4.6 ZIELEŃ

Zieleń w mieście jest nieodłącznym elementem jego krajobrazu. Wpływa korzystnie na jego mikroklimat poprzez zmniejszenie zapylenia, obniżkę hałasu, poprawę wilgotności powietrza. Zieleń wpływa korzystnie na estetykę otoczenia.

Tereny zieleni miejskiej obejmują: parki, zieleńce miejskie, zieleń publiczną, zieleń cmentarną, zieleń towarzyszącą obiektom sportowym, lasy i ogrody działkowe.

Na terenie Rzeszowa znajduje się dziewięć parków miejskich oraz tereny zieleni urządzonej nad zalewem. Łączna powierzchnia tych terenów wynosi 67,8 ha. Powierzchnie parków, szczególnie tych znajdujących się w śródmieściu są zbyt małe, łatwo ulegają dewastacji i są trudne do utrzymania w należyтым stanie technicznym i biologicznym. Jedyne park o większej powierzchni – Park Sybiraków, znajduje się w znacznej odległości od śródmieścia. Są w nim młode nasadzenia i dopiero za kilka lat będzie on pełnowartościowym parkiem.

Zieleńce miejskie i przyuliczne zajmują powierzchnię 115,7 ha. Natomiast tereny zieleni osiedlowej zajmują około 218,14 ha. Zieleńce miejskie i przyuliczne to w przewadze tereny o małych powierzchniach, spełniające raczej rolę dekoracyjną. Tereny zieleni osiedlowej zazwyczaj nie są w pełni urządzone lub zbyt monotonicznie zagospodarowane, obsadzone gatunkami o małej różnorodności.

Zieleń towarzysząca obiektom sportowym zajmuje 28,6 ha.

Ogrody działkowe zajmują stosunkowo znaczną powierzchnię – 218,04 ha i odgrywają bardzo pozytywną rolę łącząc funkcję wypoczynkową z pracą.

Na terenie miasta znajduje się 67 drzew, które zostały uznane za pomniki przyrody. Planowane jest objęcie ochroną rezerwatową drzewostanu na Lisiej Górze, znajdującej się w pobliżu zalewu.

.4.7 ZANIECZYSZCZENIE I DEGRADACJA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

.4.7.1 Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są : przemysł, gospodarka komunalna i transport. O stanie zanieczyszczenia decyduje przede wszystkim emisja gazów i pyłów. W Rzeszowie pomiary zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego prowadzi Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna. Aktualnie pomiary prowadzone są w pięciu punktach tj. na Placu Wolności, ul. Skubisza, ul. Wierzbowej, ul. Poniatowskiego i ul. Litewskiej. Obejmują one następujące elementy: zapylenie, stężenie metali oraz opad pyłu.

Na obszarze miasta nie notuje się przekroczeń stężeń żadnego z badanych elementów powietrza atmosferycznego w stosunku do obowiązujących norm. Od roku 1991 obserwuje się stały spadek emisji pyłów i gazów. Wielkość emisji pyłów w 1995 r. zmniejszyła się o około 9% w stosunku do 1994 roku, a około 24,7% w stosunku do 1993 roku. Jest to wynikiem podejmowanych różnych działań zmierzających do poprawy stanu czystości powietrza, takich jak :centralizacja źródeł ciepła, likwidacja i modernizacja kotłowni lokalnych, hermetyzacja procesów technologicznych i ich modernizacja.

.4.7.2 Zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

Wody Wisłoka oraz jego dopływów są bardzo zanieczyszczone. Zaliczane są do wód nie odpowiadających normom (NON). Wisłok wpływając w granice miasta wprowadza już wody zanieczyszczone (NON). Na taki stan wpływ mają ośrodki miejskie i zakłady przemysłowe zlokalizowane powyżej Rzeszowa w górnej części zlewni Wisłoka. Do niedawna niektóre z tych ośrodków nie posiadały żadnych oczyszczalni, a ścieki odprowadzane były bezpośrednio do rzeki. W ostatnim okresie sytuacja ta uległa pewnej poprawie. Wyraźnej poprawie uległy wskaźniki fizyko – chemiczne. Nie następuje natomiast poprawa wskaźników hydrobiologicznych i bakteriologicznych.

Opracowany został program poprawy stanu czystości wód dla całej zlewni Wisłoka.

Z Rzeszowa odprowadzane są ścieki oczyszczone i nie oczyszczone. Rzeszów wytwarza około 17 mln m³ ścieków w ciągu roku. Około 2,6 mln m³ ścieków odprowadzanych jest do Wisłoka zupełnie bez żadnego oczyszczania. Są to ścieki z prawobrzeżnej części miasta. Obecnie budowany jest w tej części miasta kolektor sanitarny, który będzie doprowadzał ścieki do oczyszczalni ścieków. Oczyszczalnia ścieków jest modernizowana i po jej zakończeniu uzyska wyższy stopień sprawności.

Uporządkowania wymaga kanalizacja deszczowa. Konieczne jest oddzielenie jej od kanalizacji sanitarnej i wybudowanie zbiorników, w których nastąpi częściowe oczyszczenie wód deszczowych przed odprowadzeniem ich do Wisłoka.

.4.7.3 Stan czystości wód podziemnych.

Monitoring czystości wód podziemnych na terenie miasta i województwa prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny. Wody podziemne zakwalifikowane zostały do wód o niskiej jakości, tj. wód o III klasie.

Kontrolę jakości wód podziemnych w studniach publicznych prowadzi Państwowa Inspekcja Sanitarna. Woda wykazuje podwyższoną zawartość żelaza i magnezu, co wpływa negatywnie na jej smak i jakość. Woda ze studni publicznych znajdujących się na terenie miasta, nadaje się do celów higieniczno – sanitarnych. W razie awarii wodociągów, wodę do celów konsumpcyjnych należy dowozić z innych źródeł.

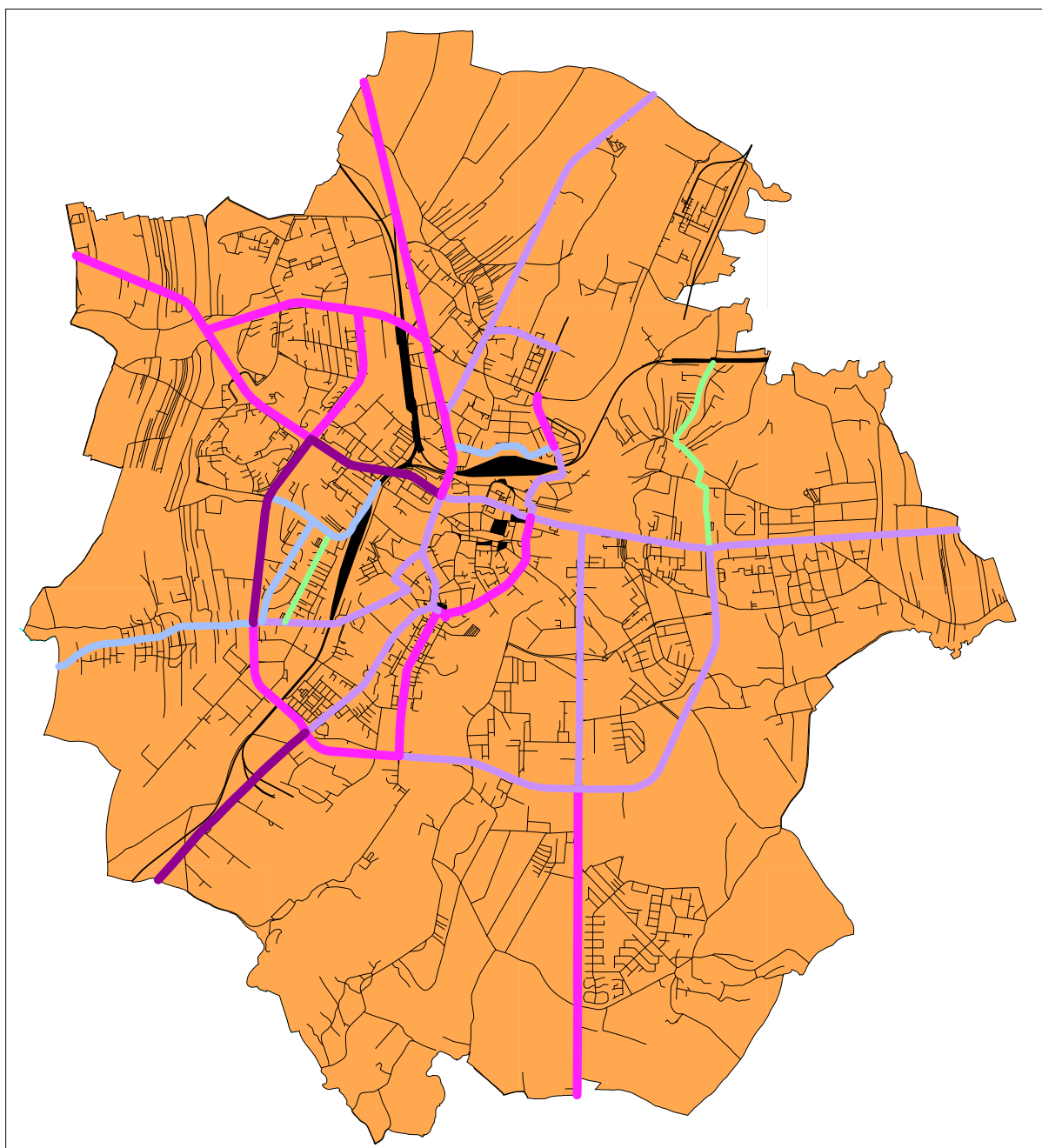
.4.7.4 Hałas.

Na terenie miasta najbardziej powszechnym źródłem hałasu jest komunikacja drogowa. Hałas ten jest największą uciążliwością dla mieszkańców. Z przeprowadzonych badań poziomu hałasu komunikacyjnego wynika, że około 83 % mieszkańców budynków znajdujących się w sąsiedztwie tras komunikacyjnych narażonych jest na oddziaływanie hałasu ponadnormatywnego w ciągu dnia, a ponad 58 % w ciągu nocy.

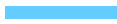

Hałas kolejowy i przemysłowy nie stwarza dużej uciążliwości. Hałas kolejowy ma zasięg i oddziaływanie raczej lokalne.

Niektóre zakłady przemysłowe stwarzały uciążliwości dla otoczenia poprzez przekraczanie dopuszczalnych norm hałasu. Podjęcie działań prowadzących do obniżenia lub zabezpieczenia źródeł hałasu pozwoliło na wyeliminowanie problemu hałasu przemysłowego na terenie miasta.

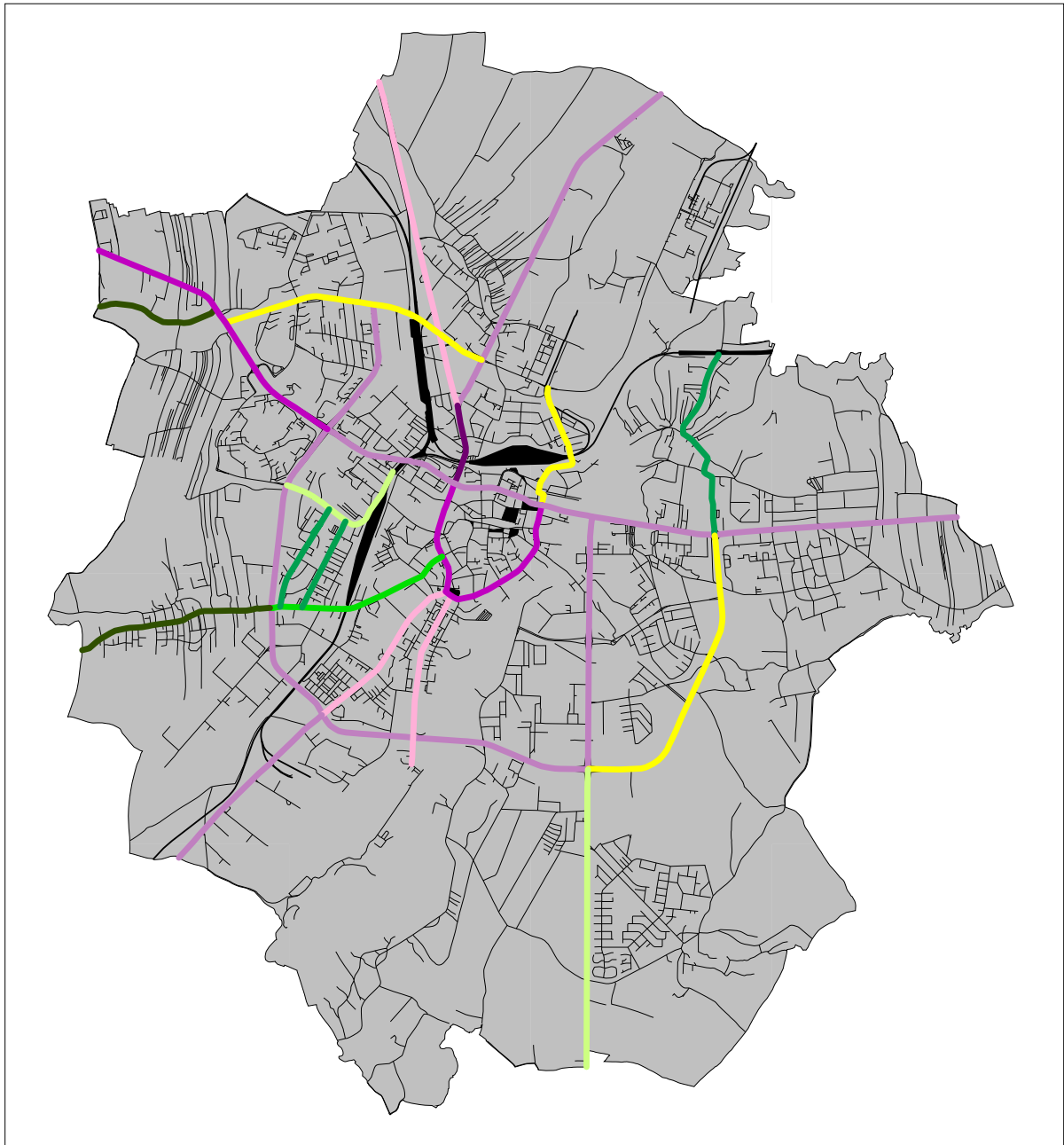
RZESZÓW - Natężenie emisji dźwięku

LEGENDA:

	80 – 85 dB
	75 – 80
	70 – 75
	65 – 70
	60 – 65

RZESZÓW – Natężenie ruch pojazdów

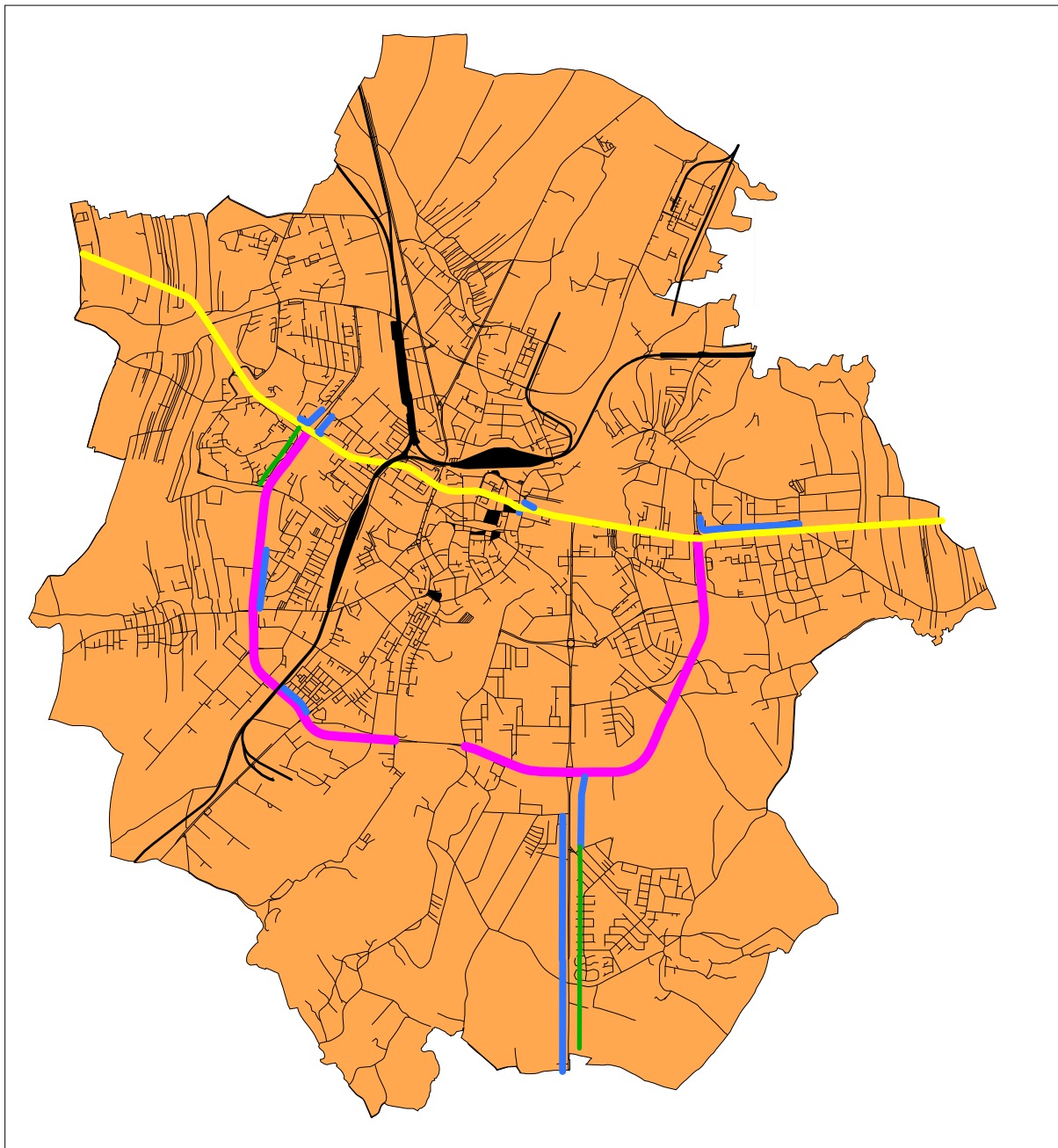

LEGENDA:

	Od	100
	100 -	200
	200 -	400
	400 -	600
	600 -	800
	800 -	1000
	1000 -	1500
	1500 -	2000
	2000 -	2500

POJAZDÓW/
GODZINĘ

RZESZÓW – Formy ograniczenia hałasu

LEGENDA:

- Odcinki ulic, wzdłuż których wskazane jest zastosowanie ekranów akustycznych
- Odcinki ulic wskazane do ekranowania pasami zieleni
- Trasa wymagająca usprawnienia ruchu
- Trasy wymagające ekranowania /możliwość zastosowania różnych wariantów/

.4.7.5 Odpady.

Rzeszów nie posiada własnego wysypiska odpadów komunalnych. Korzysta z wysypiska w miejscowości Kozodrza w gminie Ostrów.

W mieście 97% ludności korzysta z usług wywozu odpadów, świadczonych przez Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. Na terenie miasta znajduje się 10 629 punktów gromadzenia odpadów.

Od czerwca 1995 r. realizowany jest „Program selektywnej zbiórki odpadów komunalnych”. Na terenie poszczególnych osiedli ustawione zostały pojemniki, do których zbiera się makulaturę, stłuczkę szklaną oraz tworzywa sztuczne. Z uwagi na znaczną odległość wysypiska (50 km) oraz pewne trudności wynikające z jego położenia na terenie innej gminy, rozpoczęto na terenie miasta budowę Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych, działającego w oparciu o technologię WABIO, polegającą na unieszkodliwieniu odpadów bez dostępu powietrza.

Odpady przemysłowe składowane są na składowisku Elektrociepłowni Załęże.

Rozwiązany został problem unieszkodliwiania odpadów poszpitalnych, po zainstalowaniu i uruchomieniu konwektora do utylizacji tych odpadów. Natomiast dalszej poprawy i lepszej organizacji wymaga zbiórka i zagospodarowanie odpadów szkodliwych.

.4.7.6 Zagrożenie i ochrona ziemi.

Gleba jest szczególnym miejscem gromadzenia się zanieczyszczeń chemicznych. Gleba w zależności od swych właściwości może stanowić filtr ochronny dla wód podziemnych, lub też może stanowić zagrożenie dla roślin uprawnych.

Do degradacji gleb przyczynia się: nadmierna chemizacja rolnictwa (nawożenie nawozami mineralnymi i stosowanie środków ochrony roślin oraz dzikie wysypiska śmieci. Ponadto w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych gleby narażone są na szkodliwe oddziaływanie związków chemicznych pochodzących ze spalin samochodowych.

W wyniku przeprowadzonych badań gleb przez Wojewódzką Stację Sanitarno - Epidemiologiczną – Dział Higieny Komunalnej na zawartość metali ciężkich, nie stwierdzono przekroczeń stężenia ołowiu, poza dwoma obszarami ogrodów działkowych „Nasz Gaj” i przy ul. Sikorskiego. Gleby w obrębie tych kompleksów działkowych nieznacznie przekraczają dopuszczalną wartość stężenia ołowiu.

Erozja gleb, szczególnie w obrębie Podgórze Rzeszowskiego i Pogórze Dynowskiego jest zjawiskiem powszechnym. Przyczynia się do tego znaczne nachylenie terenu, a także utwory lessowe i pyłowe budujące podłoże. Jej skutkiem są wymierne szkody ekologiczne i ekonomiczne, degradacja gleb, obniżenie ich wartości rolniczej, a także zmiany rzeźby terenu.

.4.8 ZASOBY OBSZAROWE I PRZYRODNICZE MIASTA

Obszar miasta jest położony na pograniczu dwóch prowincji różniących się zdecydowanie rzeźbą terenu.

Część północna to płaski obszar urozmaicony tylko rzeką Wisłok i jego starorzeczami.

Część środkowa to tereny o rzeźbie charakterystycznej dla terenów lessowych.

W południowej części miasta, dominującą formą jest dolina Wisłoka, pełniąca rolę korytarza ekologicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Jest to największy obszar

terenów zielonych w mieście, który wraz z dolinami dopływów tworzy główny system wentylacyjno – klimatyczny miasta.

Terenami atrakcyjnymi krajobrazowo w mieście są tereny położone w południowo – wschodniej jego części, tereny stanowiące otoczenie zalewu, fragment doliny Wisłoka od mostu na ul. Lwowskiej do Kopca Konfederatów Barskich oraz od ww. mostu do końca zalewu, wzdłuż którego proponowane jest utworzenie ścieżki przyrodniczo – dydaktycznej. Ponadto niektóre fragmenty dolin dopływów Wisłoka powinny być objęte ochroną i stać się wraz z innymi cennymi terenami podstawą systemu przyrodniczego miasta.

.4.9 WPŁYW DEGRADACJI ŚRODOWISKA NA ZDROWIE MIESZKAŃCÓW

Zdrowie społeczeństwa zależy od wielu czynników, przede wszystkim jednak od stanu środowiska naturalnego, stanu bytowania ludzi, świadomości zagrożeń, stylu życia, postaw wobec własnego zdrowia.

Na terenie Rzeszowa od 1990 roku obserwuje się systematyczną poprawę stanu czystości powietrza i nie notuje się zachowań, których przyczyną byłby stan środowiska.

Niezadowolający jest stan wód Wisłoka i jego dopływów.

Wiele do życzenia pozostawia jakość wody pitnej. Poprawy jej jakości oczekiwać można dopiero po zakończeniu modernizacji Zakładu Uzdatniania Wody i wprowadzeniu nowej technologii uzdatniania. Prace te są w toku i po ich zakończeniu oraz wprowadzeniu ozonowania wody można oczekiwać na poprawę jej jakości.

.4.10 PROBLEMY I WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z OCHRONY ŚRODOWISKA

Postępująca urbanizacja miasta, rozwój infrastruktury stwarza szereg kolizji i problemów, które powinny zostać rozwiązane w taki sposób, aby zapewnić zrównoważony rozwój miasta, a jego mieszkańcom zapewnić w miarę najlepsze warunki życia.

Podstawowymi problemami, które powinny być rozwiązywane dla poprawy stanu środowiska naturalnego i poprawy warunków życia mieszkańców są:

- ograniczenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego, wprowadzenie pasów zieleni izolacyjnej, ekranów akustycznych, usprawnienie ruchu, budowa obwodnic, rozwiązanie problemu komunikacji w śródmieściu,
- kontynuacja porządkowania gospodarki wodno – ściekowej,
- podjęcie prac przy budowie zakładu utylizacji odpadów komunalnych, co w powiązaniu z selektywną zbiórką odpadów rozwiąże problem zagospodarowania odpadów i pośrednio przyczyni się do likwidacji „dzikich wysypisk”,
- poprawa jakości wody pitnej, poprzez zmianę technologii oczyszczania wody i jej uzdatniania.

Dla zapewnienia lepszego funkcjonowania miasta należy dążyć do :

- stworzenia spójnego systemu przyrodniczego miasta,

- zagospodarowania otoczenia zalewu, jedynych terenów w mieście mogących pełnić funkcję terenów rekreacyjno – wypoczynkowych,
- tworzenia ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych w obrębie terenów o ciekawych formach morfologicznych, krajobrazowych lub geobotanicznych, objęcie ochroną rezerwatową Lisiej Góry,
- zapewnienia dolinie Wisłoka możliwości spełnienia funkcji ciągu ekologicznego o znaczeniu ponadlokalnym, łączącego Obszary Chronionego Krajobrazu, rozciągające się po północnej i południowej stronie miasta,
- objęcia ochroną (użytek ekologiczny) fragmentu Wisłoka i Skarpy Podgórze od ul. Na Skały do Kopca Konfederatów Barskich,
- zapewnienia warunków przewietrzania miasta, głównie poprzez pozostawienie doliny Wisłoka i dolin bocznych jako terenów otwartych,
- zapewnienia terenom południowo – wschodnim, stanowiącym próg Pogórze Dynowskiego, możliwość pełnienia funkcji terenów zasilających system obszarów biologicznie czynnych w obszarze miasta,
- ograniczenia lub zaniechania wykorzystywania terenów zielonych i zieleni przyulicznej dla lokalizacji zabudowy wszelkiego typu,
- ograniczenia przeznaczenia gruntów o bardzo wysokiej wartości użytkowej na cele nierolnicze, poprzez intensywniejsze wykorzystanie terenów zurbanizowanych, jak również poprzez rewitalizację starej zabudowy,
- uwzględnienia przy planowaniu struktur funkcjonalno - przestrzennych miasta obszarów górniczych gazu ziemnego, znajdujących się w jego obrębie.

5

MIESZKALNICTWO

W Polsce występuje się niedobór mieszkań w stosunku do liczby ludności oraz znaczny stopień zdekapitalizowania istniejących zasobów.

W Rzeszowie sytuacja w tym zakresie jest nieznacznie lepsza.

.5.1 WIEK, ZALUDNIENIE, WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW

W 1995 r. w Rzeszowie było ogółem 49 129 mieszkań.

Tabela 5. Mieszkania w Rzeszowie według liczby izb i okresu wybudowania.

MIESZKANIA	liczba mieszkań	Mieszkania o liczbie izb							izby	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej		
przed 1945r.	4 446	379	1 840	1259	744	158	36	30	12 055	2,71
1961 - 1970	9 162	631	1 973	4461	1 408	315	266	108	27 589	3,01
1971 - 1978	10 778	513	720	2904	5 094	1 248	203	96	39 227	3,64
1979 - 1988	12 872	171	1 757	3754	5 288	1 158	499	245	46 712	3,63
1989 - 1995*	5 582	-	-	-	-	-	-	-	-	-

- brak danych

* wyliczenia własne na podstawie rocznych materiałów publikowanych przez Urząd Statystyczny

źródło: WUS

Przed 1945 rokiem zostało wybudowanych 4 446 mieszkań. W tej grupie dominowały mieszkania trzy i dwuizbowe. W mieszkaniach z lat 60 - tych, których było 9 162, dominowały mieszkania trzyizbowe. Z lat 70 - tych pochodzi 10 778 mieszkań, w tym 5 094 mieszkań czteroizbowych. Najwięcej mieszkań tj. 12 872 wybudowano w latach 1979 - 1988. Najmniej mieszkań tj. 5 582 wybudowano w latach 1989 - 1995.

Mieszkania istniejące w Rzeszowie w 1995 roku były dobrze wyposażone w podstawowe instalacje. Około 93,9 % mieszkań posiadało wodociągi, 91,9 % - kanalizację, 95,2 % - gaz sieciowy, a 78,5 % - ciepło zdalaczynne.

Najlepiej są wyposażone w media zasoby spółdzielcze, naj słabiej wyposażone są mieszkania znajdujące się w domach jednorodzinnych w osiedlach peryferyjnych takich jak: Biała, Drabinianka - Zagrody, Pobitno - Północ, Przybyszówka, Staromieście, Staroniwa, Wilkowyja, Zalesie, Zimowit.

W latach 1989 - 95 w Rzeszowie zmniejszyła się liczba osób przypadających na mieszkanie z 3, 21 na 3, 07 oraz zmniejszyła się liczba osób przypadających na izbę z 0, 96 do 0, 90. W omawianym okresie zwiększyła się powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na statystyczne mieszkanie z 54, 0 do 55, 6 m² oraz na jedną osobę z 16, 8 do 18, 1 m².

W kraju w 1995 r. przeciętna liczba osób na mieszkanie wynosiła 3,8. Przeciętna liczba osób na izbę wynosiła 1,05, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 70,7 m², a powierzchnia użytkowa mieszkania kształtowała się na poziomie 18,5 m² na osobę.

Tabela 6. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w Rzeszowie w latach 1990 - 1995

Rok	Mieszkania	Izby	Pow. użytkowa mieszkań w tys. m ²	Ludność w mieszk. a)	Przeciętna			
					liczba osób		powierzchnia użytkowa w m ²	
					na 1 mieszk.	na 1 izbę	na 1 mieszk.	na 1 osobę
1990	44 998	150 975	2 428,0	144 300	3,21	0,96	54,0	16,8
1991	45 698	154 090	2 483,8	145 513	3,19	0,95	64,8	17,0
1992	47 020	159 080	2 575,3	147 665	3,14	0,93	65,0	17,4
1993	48 190	163 366	2 652,9	149 333	3,1	0,91	65,3	17,8
1994	48 850	166 156	2 706,1	150 682	3,08	0,91	55,4	18,0
1995	49 129	167 402	2 732,8	150 991	3,07	0,90	55,6	18,1

a) Dane szacunkowe.

Źródło: WUS Roczniki Statystyczne województwa rzeszowskiego

.5.2 ZASOBY MIESZKANIOWE

Na zasoby mieszkaniowe miasta Rzeszowa składają się mieszkania:

- spółdzielcze,
- komunalne,
- zakładowe,
- prywatne, w tym zrzeszeń i wspólnot.

Spośród ogólnej liczby mieszkań 54 % stanowiły lokale w zasobach spółdzielni mieszkaniowych, 16,9 % mieszkania komunalne, 6,4 % mieszkania zakładowe, 22,7 % mieszkania prywatne, w tym 7,2 % mieszkania wspólnot mieszkaniowych.

.5.2.1 Spółdzielcze zasoby mieszkaniowe.

W Rzeszowie w 1995 roku istniało 17 spółdzielni mieszkaniowych, które zarządzały 26 526 mieszkaniami o powierzchni użytkowej około 1 365 tys. m².

Największymi spółdzielniami mieszkaniowymi pod względem ilości posiadanych mieszkań są:

- Rzeszowska Spółdzielnia Mieszkaniowa - 15 660 mieszkań,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko - Własnościowa – 3 288 mieszkań,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nowe Miasto” - 5 431 mieszkań.

Zasoby spółdzielcze zamieszkiwało 99 708 osób. W 1995 roku oddano do użytku 244 nowe mieszkania z tego najwięcej tj. 113 mieszkań w Spółdzielni „Metalowiec”.

W zasobach spółdzielczych było 17 509 mieszkań własnościowych i stanowiły one około 66,0% wszystkich mieszkań.

.5.2.2 Komunalne zasoby mieszkaniowe.

Zasobami komunalnymi w Rzeszowie zarządza Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o. o. Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych składający się z 4 Rejonów Obsługi Mieszkańców (ROM). MZBM zarządza 421 budynkami, w tym 356 budynkami mieszkalnymi. W 1995 r. było ogółem 8 322 lokale mieszkalne w budynkach komunalnych, które zajmowały powierzchnię około 366 970 m². Ponadto administrowała na zlecenie 179 mieszkańiami.

Wyposażenie budynków mienia komunalnego w Rzeszowie jest dobre, znacznie lepsze niż w województwie.

W obiektach komunalnych dominują mieszkania wybudowane w latach 1945 – 1970, stanowią one 50, 5 % ogółu mieszkań komunalnych.

Znaczny jest udział lokali w najstarszych budynkach wybudowanych przed 1900 r. W Rzeszowie 43, 9 % mieszkań jest w budynkach o liczbie mieszkań od 20 do 49.

Zasadniczym problemem dotyczącym zasobów komunalnych jest brak środków finansowych na ich remonty i usunięcie zaległości remontowych. Średnio remontuje się jedną kamienicę na dwa lata. Czynsz, płacony przez najemcę, wystarcza na pokrycie 72 % kosztów zarządzania i utrzymania mieszkania.

Stan 90 % budynków jest bardzo zły, a potrzeby remontowe sięgają 100 mln zł.

Przeciętna wielkość mieszkania komunalnego wynosi 44, 10 m². Jedno mieszkanie jest zamieszkałe średnio przez 2, 7 osoby.

.5.2.3 Zakładowe zasoby mieszkaniowe.

W Rzeszowie w 1995 roku mieszkania zakładowe stanowiły 6,4 % ogółu mieszkań. Mieszkania zakładowe były w posiadaniu 31 zakładów pracy. Zamieszkiwało w nich 10 441 osób. Łączna powierzchnia użytkowa tych mieszkań wynosi około 173 538 m².

Największe zasoby mieszkaniowe posiadały: Wojskowa Agencja Mieszkaniowa (934 mieszkania), Komenda Wojewódzka Policji (736 mieszkań), PKP Oddział Gospodarki Mieszkaniowej (552 mieszkania), Zakład Energetyczny S.A. (227 mieszkań).

.5.2.4 Prywatne zasoby mieszkaniowe.

W 1995 roku w Rzeszowie było 6 848 budynków prywatnych, w tym 484 to domy rolników.

Najwięcej budynków prywatnych było na osiedlach: Zalesie (1 159), Nowe Miasto (950), Śródmieście (727).

Najwięcej domów rolników było na osiedlach: Zalesie (118), Staroniwa (61), Wilkowyja (56).

W latach 1989 - 1995 w Rzeszowie oddano do użytku 4 280 budynków prywatnych.

W Rzeszowie istnieje Zrzeszenie Właścicieli Nieruchomości, które zarządza głównie budynkami wzniesionymi przed 1945 roku. Są to budynki, w których był prowadzony szczególny tryb najmu.

Ustawa o własności lokali dopuszcza tworzenie wspólnot mieszkaniowych przez właścicieli mieszkań wykupionych od gmin i zakładów pracy.

MZBM zajmuje się administrowaniem 3 229 mieszkańami wspólnot mieszkaniowych, które powstały na bazie mieszkań komunalnych wykupionych przez najemców.

Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości administruje 303 mieszkańami, które dawniej były własnością WSK – PZL Rzeszów.

.5.3 MIESZKALNICTWO W RZESZOWIE NA TLE WOJEWÓDZTWA I MIAST O PODOBNEJ LICZBIE MIESZKAŃCÓW

W 1995 roku w Rzeszowie był znacznie większy zasób mieszkań w stosunku do zamieszkałej ludności niż w województwie rzeszowskim.

Podobnie było w miastach o zbliżonej liczbie mieszkańców tj. np. w Bielsko - Białej i Tarnowie. Znacznie lepsza sytuacja występowała w Opolu.

W Rzeszowie nasycenie mieszkańami na 1 000 osób wynosiło 321, podczas gdy w Polsce średnio 313.

.5.4 POTRZEBY MIESZKANIOWE RZESZOWA

Zapotrzebowanie na mieszkania określone w oparciu o podania złożone w zakładach przemysłowych, Oddziale Gospodarki Mieszkaniowej, książeczkach założonych w spółdzielniach, oraz danych dotyczących bezdomnych i rodzin współzamieszkujących wynosi 7 951 mieszkań.

W 1995 roku było zapotrzebowanie na 4 693 nowych mieszkań dla rodzin współzamieszkujących.

6

GOSPODARKA LOKALNA

.6.1 PRZEKSZTAŁCENIA WŁASNOŚCIOWE

Od 1990 roku, który stanowił początek procesów prywatyzacyjnych, Wojewoda Rzeszowski sprawował funkcję organu założycielskiego dla 93 przedsiębiorstw. Do 1997 roku zostały w województwie rzeszowskim w różnych formach przekształcone 74 przedsiębiorstwa. W Rzeszowie komercjalizacją, czyli przekształceniem przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa (akcyjną lub z ograniczoną odpowiedzialnością) objęto 12 przedsiębiorstw z przeznaczeniem pod NFI oraz 19 przedsiębiorstw jako jednoosobowych spółek Skarbu Państwa.

W omawianym okresie uległo likwidacji w Rzeszowie z przyczyn ekonomicznych 8 przedsiębiorstw, natomiast 11 przedsiębiorstw postawiono w stan upadłości. Jedno przedsiębiorstwo państwowe zostało skomercjalizowane w ramach ugody bankowej i przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, 5 przedsiębiorstw skomunalizowano, natomiast jedno zlikwidowano w celu przekazania go do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Na liczbę przekształceń w Rzeszowie miały wpływ: wielkość przedsiębiorstw, ich sytuacja finansowa i rynkowa, znaczenie gospodarcze i strategiczne.

Ogółem do 1997 roku uległo przekształceniu w Rzeszowie 57 przedsiębiorstw państwowych, w tym głównie przemysłowych (21,0 %), handlowych (18,8 %) i budowlanych (14,0 %). Najwięcej z nich, bo łącznie 33,3 %, uległo przekształceniu w latach 1993 – 94.

.6.2 POZAROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Możliwości rozwoju i funkcjonowania gospodarki każdego miasta zależą w dużym stopniu od optymalnego wykorzystania szans tkwiących w jego otoczeniu, a także od atrakcyjności lokalizacyjnej dla inwestorów zewnętrznych.

Rzeszów usytuowany w centralnej części Polski Południowo – Wschodniej, posiada korzystną lokalizację na osi Lipsk – Kijów, co stwarza możliwości dynamizowania procesów rozwoju gospodarki poprzez wzrost wymiany handlowej między Wschodem i Zachodem, zwłaszcza z Ukrainą. Rzeszów posiada ponadto dogodne połączenia komunikacyjne z innymi regionami kraju i w strategii rozwoju kraju jest przewidziany do pełnienia wiodącej roli, jako jeden z głównych ośrodków gospodarczych tzw. ściany wschodniej.

.6.2.1 Nakłady inwestycyjne.

O rozwoju gospodarki miasto decyduje w dużym stopniu poziom, dynamika i struktura nakładów inwestycyjnych oraz ich produktywność.

Po kilkuletnim okresie spadku nakładów inwestycyjnych dopiero w 1994 roku nastąpił ich nieznaczny wzrost o niespełna 1 %, a wyraźne przyśpieszenie tempa ich wzrostu wystąpiło dopiero w 1995 roku (272 509,6 tys. zł, tj. 117,4 % w stosunku do roku 1993). Wiąże się to z poprawą koniunktury gospodarczej i przyśpieszeniem tempa wzrostu gospodarczego w kraju.

W 1994 roku znaczny wzrost nakładów inwestycyjnych zanotowano w działalności produkcyjnej, handlu i usługach oraz w działalności usług komunalnych. W pozostałych sekcjach gospodarki miał miejsce ich zróżnicowany spadek od 38,3 % w obsłudze nieruchomości do 16,6 % w budownictwie. W następnym roku spadek nakładów inwestycyjnych wystąpił tylko w budownictwie oraz w obsłudze nieruchomości i firm, natomiast w pozostałych sekcjach gospodarki zanotowano ich znaczny wzrost, w tym w handlu aż 140,4 % i 207,4 % w pozostałej działalności usługowej.

Dynamika nakładów inwestycyjnych w gospodarce Rzeszowa była znacznie niższa niż w województwie rzeszowskim, co oznacza, że tempo inwestowania przez podmioty gospodarcze zlokalizowane poza Rzeszowem było wyższe, zwłaszcza w budownictwie. Wzrost nakładów inwestycyjnych w omawianym okresie dokonał się dzięki sektorowi publicznemu, nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w Rzeszowie zmniejszyły się bowiem o 30 %. Spadek ten następuje mimo wzrostu udziału tego sektora w przychodach ze sprzedaży i w zatrudnieniu. Świadczy to o słabości finansowej sektora prywatnego. Rozwija się on najszybciej w dziedzinach najmniej wymagających kapitałowo i przynoszących stosunkowo szybkie efekty.

pozytywnie kształtują się relacje nakładów inwestycyjnych do wartości brutto środków trwałych w gospodarce Rzeszowa i gospodarce kraju. Przeciętny poziom tego wskaźnika jest w gospodarce Rzeszowa znacznie wyższy, np. w działalności produkcyjnej Rzeszowa jest on około 2 – krotnie wyższy niż w kraju. Odwrotna relacja występuje natomiast w budownictwie i w handlu.

Na terenie miasta Rzeszowa w 1996 roku działało 77 spółek z kapitałem zagranicznym, co stanowi 74,5 % spółek w województwie rzeszowskim. Najwięcej spółek w Rzeszowie było z kapitałem niemieckim – 22 i francuskim – 12.

Największą inwestycją było wykupienie Zakładów Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego „Alima” przez amerykańską firmę „Gerber”. Łącznie w mięście zainwestowano 40,8 mln PLN, z tego najwięcej kapitału było amerykańskiego (38,6 mln PLN) i niemieckiego (1 mln PLN).

Udział kapitału zagranicznego w gospodarce miasta jest jednak znacznie niższy, niż w takich ośrodkach jak: Warszawa, Poznań, Kraków, Śląsk, z uwagi na niższą atrakcyjność lokalizacyjną Rzeszowa w stosunku do tych ośrodków. Stąd konieczne jest tworzenie sprzyjających warunków dla napływu kapitału zagranicznego i krajowego służącego lokalizacji inwestycji o charakterze rozwojowym.

.6.2.2 Dynamika rozwoju podmiotów gospodarczych.

W 1996 roku w Rzeszowie działało ogółem 13 354 podmioty gospodarcze, w tym w sektorze publicznym 333, a w sektorze prywatnym 13 021. Ogólna liczba podmiotów gospodarczych w Rzeszowie zwiększyła się od 1992 roku o 71 %. Wzrost ten był wynikiem rozwoju sektora prywatnego gospodarki, w którym liczba podmiotów gospodarczych wzrosła z 7,5 tys. do 13 tys., w tym zwłaszcza zakładów osób

fizycznych. Jednak przyrost liczby podmiotów gospodarczych w Rzeszowie nie był zbyt duży w porównaniu z innymi ośrodkami w kraju, np. w Białymstoku liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się niemal dwukrotnie. Również w porównaniu z województwem rzeszowskim tempo tego wzrostu było niższe.

Dominującym sektorem gospodarki Rzeszowa jest sektor prywatny, którego udział wzrósł z 95,8 % w 1992 roku do 97,5 % w roku 1996. W sektorze tym udział zakładów osób fizycznych wzrósł z 88 % do 89,2 %. W gospodarce Rzeszowa dominują jednak małe zakłady i firmy, zatrudniające do 5 osób.

Największy wzrost liczby podmiotów gospodarczych miał miejsce w takich sekcjach jak: pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm, ochrona zdrowia i opieka socjalna oraz pozostała działalność usługowa. Natomiast najmniejsza dynamika wzrostu wystąpiła w sekcjach: transport, składowanie i łączność, działalność produkcyjna.

Należy podkreślić, że wysoka dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych w zakresie pośrednictwa finansowego oraz w zakresie obsługi nieruchomości i firm jest zjawiskiem bardzo pozytywnym, gdyż podmioty te tworzą tzw. otoczenie biznesu. Zwiększa to atrakcyjność Rzeszowa dla lokalizowania się na jego terenie inwestorów zewnętrznych.

W ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Rzeszowie dominującą pozycję zajmuje sekcja „handel i naprawy”, mimo, że w analizowanym okresie spadł jej udział wśród ogółu firm. Kolejne miejsca zajmują sekcje: obsługa nieruchomości i firm (znaczny wzrost udziału), działalność produkcyjna, budownictwo oraz pozostała działalność usługowa.

.6.2.3 Rentowność podmiotów gospodarczych.

O możliwościach finansowania rozwoju przedsiębiorstw z osiąganego przez nie zysku świadczą wskaźniki relacji wyniku finansowego do wartości środków trwałych brutto. Wysokość tego wskaźnika jest znacznie zróżnicowana w poszczególnych sekcjach gospodarki. Najwyższy jego poziom występuje w handlu, co wiąże się z relatywnie mniejszymi wymaganiami kapitałowymi tej działalności oraz dużym rozdrobnieniem handlu w Rzeszowie.

Analiza produktywności gospodarki Rzeszowa na tle gospodarki kraju wykazuje, że jest ona korzystniejsza w Rzeszowie, zwłaszcza w transporcie i łączności, budownictwie oraz w handlu, co jest spowodowane niższą kapitałochłonnością gospodarki Rzeszowa.

Niska jest rentowność sektora prywatnego, który bardzo szybko rozwijał się w omawianym okresie. Przychody sektora prywatnego były w roku 1996 ponad dwukrotnie wyższe, niż w 1993 roku. W związku z tym rodzi się uzasadnione przypuszczenie, że sektor prywatny minimalizuje obciążenia podatkowe.

.6.2.4 Handel zagraniczny.

Jednym z wyznaczników rozwoju gospodarczego miasta jest udział podmiotów gospodarczych w handlu zagranicznym.

Według danych z 1995 roku obroty handlu zagranicznego firm miasta Rzeszowa wyniosły w cenach bieżących w eksporcie 406 884,4 tys. zł., a w imporcie 334 597,7 tys. zł. Nadwyżka eksportu nad importem (saldo) wyniosła w roku 1995 72 286,6 tys. zł. Dodatkowo salda wystąpiły w obrotach rzeszowskich firm z grupą krajów rozwiniętych gospodarczo oraz z grupą krajów Europy Środkowo – Wschodniej. Głównym partnerem pod względem wymiany handlowej z zagranicą są Niemcy, których udział w eksporcie wynosił 25,7 %, a w imporcie 22,0 %.

Największymi eksporterami były: „Zelmer”, WSK – PZL, Alima – Gerber, Polfa.

.6.2.5 Przemysł.

W sekcji „działalność produkcyjna” działało w Rzeszowie w roku 1996 1 367 podmiotów gospodarczych i liczba ich wzrosła o 45,9 %. Szczególnie dotyczyło to podmiotów działających w zakresie produkcji maszyn i urządzeń (wzrost 2,5 krotny), produkcji chemikaliów, wyrobów chemicznych i włókien sztucznych (wzrost 2 krotny), produkcji masy celulozowej i papieru oraz wyrobów z papieru (wzrost o 68 %) oraz produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (wzrost o 66 %).

Łącznie w 1996 roku w przemyśle Rzeszowa pracowało 19 066 osób, co stanowi 37,9 % ogółu zatrudnionych w przemyśle województwa rzeszowskiego. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło w 1996 roku 987 zł. Największymi zakładami przemysłowymi w Rzeszowie są WSK PZL Rzeszów S.A. i Zelmer S.A. Zatrudniają one łącznie 9 700 osób, tj. 44 % ogółu zatrudnionych w przemyśle miasta. Warto podkreślić, że 16 przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w Rzeszowie, w tym 10 przedsiębiorstw przemysłowych, zostało zakwalifikowanych do sektorów obszaru wysokiej szansy woj. rzeszowskiego.

W latach 1993 – 1996 wystąpił w Rzeszowie wzrost przychodów z działalności gospodarczej o 42 %. Najwyższe tempo przychodów osiągnęły hotele i restauracje. Działalność produkcyjna mająca największy udział w ogólnym zatrudnieniu w mieście (ok. 22 % w 1996 r.), zanotowała również znaczący przyrost przychodów wynoszący 20 %. Tempo wzrostu przychodów w sektorze prywatnym jest wielokrotnie wyższe, niż w sektorze publicznym. Przychody w sektorze prywatnym wzrosły niemal o 104 %, podczas gdy w sektorze publicznym zaledwie o 7,7 %. Dzięki temu udział sektora prywatnego w przychodach gospodarki Rzeszowa zwiększył się z 35,7 % w 1993 roku do 51,2 % w 1996 roku.

.6.2.6 Budownictwo.

Poziom potencjału budowlanego w Rzeszowie jest dostosowany do popytu inwestycyjnego oraz remontowo – modernizacyjnego. Liczba podmiotów gospodarczych działających w budownictwie zmniejszyła się z 775 w 1992 roku do 632 w 1996 roku.

Zatrudnienie w podmiotach gospodarczych sektora prywatnego stanowiło 96,0 % ogółu zatrudnionych w tej branży.

Ogólne zatrudnienie w budownictwie zmniejszyło się w omawianym okresie o 66,6 % z 20 447 osób w 1993 roku do 13 626 osób w 1996 roku, przy czym w sektorze publicznym zatrudnienie spadło o 45 %, natomiast w sektorze prywatnym tylko o 3,6 %.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w budownictwie w Rzeszowie wynosiło w 1996 roku 724 złote, w tym w sektorze prywatnym 739 złotych.

Do 1995 roku wyniki finansowe osiągane w sektorze publicznym były ujemne, od 1996 roku notuje się saldo dodatnie.

Do największych przedsiębiorstw budowlanych w Rzeszowie należą: Instal Rzeszów S.A., Elektromontaż S.A., Rzeszowskie Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich Sp. z o.o., Rzeszowskie Przedsiębiorstwo Budowlane S.A., Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego i Ogólnego „Resbud” S.A., Maxbud S.A.

.6.2.7 Spółdzielczość.

W Rzeszowie w 1996 roku było zarejestrowanych 111 spółdzielni. Spółdzielnie budownictwa mieszkaniowego, stanowiące 37,8 % ogółu spółdzielni w mieście, zawiązywane początkowo w celu budowy mieszkań, później zajmowały się konserwacją zasobów mieszkalnych. Część z nich uwłaszczyła się.

Kolejną grupę stanowią spółdzielnie pracy (27,0 % ogółu spółdzielni), zajmujące się produkcją i usługami. Wśród nich działają spółdzielnie studenckie, inwalidów, niewidomych, lekarskie i rzemieślnicze. Szczególną rolę spełniają 4 spółdzielnie inwalidów i niewidomych, przystosowane do możliwości osób niepełnosprawnych.

Obrotem owocami i warzywami oraz ich eksportem na Ukrainę i Słowację zajmuje się Spółdzielnia Ogrodniczo – Pszczelarska.

Ponadto w mieście działa 6 spółdzielni handlowych (zajmujących się, obok handlu, gastronomią, produkcją żywności oraz prowadzeniem szerokiej gamy usług), 5 spółdzielni rolniczych, „Cepelia” i spółdzielnie bankowe.

.6.2.8 Otoczenie biznesu.

Istotne znaczenie dla dalszego rozwoju gospodarczego miasta i atrakcyjności inwestowania w Rzeszowie ma ilość instytucji okołobiznesowych.

W Rzeszowie działa 31 oddziałów banków i innych placówek bankowych. Oddziały takich banków jak: Bank Polski, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Państwowy, Bank Gospodarki Żywnościowej oraz Bank Polska Kasa Oszczędności S.A. objęte są gwarancją Skarbu Państwa. Pozostałe, oprócz banków spółdzielczych, objęte są bankowym funduszem gwarancyjnym.

Działalność bankową uzupełniają dwa biura maklerskie oraz dwa przedsiębiorstwa leasingowe.

Na rynku ubezpieczeniowym działa w Rzeszowie 21 firm i przedstawicielstw ubezpieczeniowych, które zapewniają pełny zakres ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz ubezpieczeń na życie.

Wiele z ww. instytucji i firm ma zasięg oddziaływania na cały region Polski Południowo – Wschodniej.

Ponadto w Rzeszowie działają liczne instytucje, stanowiące tzw. otoczenie biznesu, które wspierają rozwój przedsiębiorczości, ośrodki doradztwa i informacji gospodarczej, a także stowarzyszenia, izby, zrzeszenia i cechy, które obok reprezentowania środowiska biznesu prowadzą działalność w zakresie informacji gospodarczej i promocji przedsiębiorstw.

.6.3 RYNEK PRACY.

.6.3.1 Przemiany w rzeszowskiej gospodarce w okresie transformacji systemowej.

Przeobrażenia gospodarcze mające miejsce w latach 1990 –1996 znalazły swe odzwierciedlenie we wzroście liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie Rzeszowa. Przyjmując za punkt wyjściowy stan z końca 1990 r., a więc po roku realizacji „planu Balcerowicza” widać, że ich liczba wynosząca początkowo 1 487 w ciągu następnych pięciu lat wzrosła o ponad 670 %, do poziomu 13 352 podmiotów gospodarczych w końcu 1996 r. Wysoka dynamika przyrostu liczby

funkcjonujących w Rzeszowie podmiotów charakteryzuje się relatywnie szybszym tempem wzrostu liczby jednostek działających w sferze usług niż w rodzajach działalności gospodarczej związanych z produkcją. Analizując tylko okres między 1992 a 1996 rokiem, w którym miała miejsce zmiana ogólnego trendu w gospodarce kraju (gospodarka osiągnęła dno recesji, a następnie następuje w niej powolne ożywienie) widać, iż udział podmiotów prowadzących działalność usługową stale rośnie. W końcu 1992r. ich udział kształtował się na poziomie prawie 73% ogólnej liczby podmiotów prowadzących działalność w mieście, dwa lata później przekroczył już 80%, a na końcu badanego okresu wzrósł o dalsze 2% i stanowił już prawie 82% wszystkich firm zarejestrowanych w Rzeszowie.

Liczba podmiotów sektora prywatnego w latach 1990 –1995 wzrosła ponad 7–krotnie, gdy w tym samym czasie przyrost w sektorze publicznym wyniósł zaledwie 43% stanu wyjściowego z 1990r. Świadczy to o lepszym dostosowaniu tego pierwszego do realiów gospodarki rynkowej. Należy odnotować również, iż największy przyrost podmiotów sektora prywatnego nastąpił w grupie najmniejszych podmiotów zatrudniających poniżej 5 osób, tj. zakładów osób fizycznych, których liczba zwiększyła się 12–krotnie.

Przyjmując za wyjściowe całkowite zatrudnienie w gospodarce Rzeszowa z końca 1988 roku, które wynosiło 91 612 osób, zmniejszyło się ono do końca 1995 roku o prawie 23 %, osiągając poziom 70 647 osób.

Spadek zatrudnienia wystąpił zarówno w przemyśle i rolnictwie, jak i w usługach. Powodem tego było niedostosowanie się uspołecznionych zakładów usługowych do zachodzących zmian.

W ostatnich kilku latach obserwuje się wzrost zatrudnienia w sektorze prywatnym. Wzrost zatrudnienia w usługach oraz odpowiadające mu zwiększenie się udziału tej sfery działalności w generowaniu produktu krajowego brutto (PKB) jest trwałą tendencją przekształceń w strukturze gospodarczej Rzeszowa.

.6.3.2 Poziom i struktura bezrobocia w Rzeszowie w 1996 roku.

Według stanu z końca 1996 roku, ogólna liczba bezrobotnych mieszkańców Rzeszowa wynosiła 9 184 osoby, w tym prawie 62% stanowiły kobiety. Bezrobotni z terenu miasta stanowili zarazem niemal 50% wszystkich zarejestrowanych w Rejonowym Urzędzie Pracy (RUP), który obejmuje swym zasięgiem oprócz Rzeszowa również dziesięć gmin z jego otoczenia. Poziom bezrobocia tak w samym mieście jak i w rejonie, w 1995 i 1996 roku utrzymywał się na ustabilizowanym poziomie z wyraźną tendencją spadkową.

Powolny spadek wykazuje również stopa bezrobocia, która w Rzeszowie w połowie 1994 roku wynosiła 17,5%, rok później 15,6%, a w styczniu 1997 spadła poniżej 13%.

Podstawowymi cechami charakteryzującymi zjawisko bezrobocia w Rzeszowie są: wiek, wykształcenie, długość okresu pozostawania bez pracy oraz wykonywany bądź wyuczony zawód osób bezrobotnych. Struktura wiekowa bezrobotnych mieszkańców Rzeszowa wykazuje wyraźną nadreprezentację osób z najmłodszych przedziałów wiekowych, co powoduje szczególnie negatywne skutki społeczne. Bezrobotni w wieku między 18 a 34 rokiem życia, stanowiący ponad 53 % zarejestrowanych w RUP mieszkańców Rzeszowa to osoby w wieku mobilnej aktywności zawodowej. Znaczny, bo sięgający 25 % ogółu bezrobotnych, w tym przedziale wiekowym, jest udział absolwentów szkół ponadpodstawowych, których rzeszowski rynek pracy nie wchłonął ze względu na strukturalne niedostosowanie systemu kształcenia na terenie miasta do potrzeb transformującej się gospodarki.

Brak praktyki w wyuczonym zawodzie powoduje społeczną marginalizację bezrobotnych absolwentów, zwłaszcza tych o najniższym wykształceniu. Zjawisko to, w wymiarze ekonomicznym, utrwała nieefektywne wydatkowanie publicznych pieniędzy na naukę zawodów, na które nie występuje popyt, co w sytuacji przejmowania szkolnictwa średniego przez samorządy lokalne nabiera szczególnego znaczenia.

Wykształcenie również jest istotną cechą kształtującą strukturę bezrobocia w Rzeszowie. Najwięcej zarejestrowanych posiada wykształcenie zasadnicze – 2 773, tj. niemal 30 % ogółu bezrobotnych oraz podstawowe i niepełne podstawowe 2 261, co stanowi 25 % ogólnej liczby bezrobotnych mieszkańców miasta. Osoby najgorzej wykształcone mają większe problemy ze znalezieniem pracy, niż osoby o wyższym poziomie wykształcenia. Taka prawidłowość wynika z obserwowanego w całej gospodarce ogromnego popytu na dobrze przygotowanych specjalistów. Bezrobotni z wyższym wykształceniem stanowią niecałe 10% zarejestrowanych w RUP w Rzeszowie, a spora część ofert zgłaszanych do urzędu pracy, ofert w lokalnej prasie i mediach oraz adresowane do tej kategorii bezrobotnych formy pośrednictwa, tj. giełdy i targi pracy stawiają te osoby w dużo lepszej sytuacji w stosunku do pozostałych.

Analiza długości pozostawania bez pracy pozwala stwierdzić, na ile występujące w Rzeszowie bezrobocie posiada cechy zjawiska strukturalnego, długotrwałego. Niepokojący jest wysoki udział w nim osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy, a więc takich, którzy utracili już prawo do zasiłku. Na koniec 1996 roku było ich 3 989 osób, czyli 44,7% ogółu bezrobotnych. Liczba bezrobotnych z tego przedziału czasowego w ostatnich latach stale wzrasta, co może powodować, iż coraz częściej będą oni zwracali się do pomocy społecznej. Zmiany w ustawie o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, obowiązujące od stycznia 1997 roku spowodują, iż zjawisko to w przyszłości będzie się nasilać.

Bezrobocie w Rzeszowie różni się w istotny sposób od tego zjawiska w województwie, zwłaszcza pod względem struktury zawodów. Charakterystyczną cechą bezrobocia w Rzeszowie jest wyższy niż w województwie udział bezrobotnych w grupach specjalistów z wyższym wykształceniem, średniego personelu technicznego, pracowników biurowych oraz pracowników usług osobistych i sprzedawców. Z kolei w grupach zawodów takich jak: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń, rolnicy oraz pracownicy przy pracach prostych, procentowy udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w mieście jest niższy w porównaniu z województwem.

.6.4 ROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Na obszarze miasta grunty rolne zajmują powierzchnię 2 209 ha i stanowią one 41,13 % ogólnej powierzchni miasta.

W przeważającej części są to gleby klasy II i III z uzupełniającymi je glebami klasy I i IV. Są to więc gleby o dobrej i bardzo dobrej jakości.

Z ogólnej powierzchni gruntów rolnych 1 742 ha stanowią grunty orne, 72 ha sady, a 395 ha użytki zielone (łąki i pastwiska).

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się stałe zmniejszanie areалу użytków rolnych na rzecz sukcesywnie zwiększających się obszarów zurbanizowanych, które wynoszą 2 281 ha, co stanowi 42,48 % ogólnej powierzchni miasta. Pozostałą część powierzchni miasta zajmują grunty:

- pod lasami (23 ha),
- pod drogami i szlakami komunikacyjnymi (551 ha),
- pod wodami (178 ha),
- nieużytki i tereny różne (128 ha).

Zajmują one łącznie powierzchnię 880 ha i stanowią 16,39 % ogólnej powierzchni miasta.

Grunty rolne w ok. 98,75 % stanowią własność prywatną. Tylko w około 0,25 % stanowią przedmiot własności publicznej (Skarb Państwa).

Na terenie Rzeszowa działalność rolniczą prowadzi 668 indywidualnych gospodarstw, na powierzchni 809 ha. Są to nieduże gospodarstwa o niekorzystnym rozłogu pól, o średniej powierzchni 1,42 ha.

Większość gospodarstw, tj. 85,5 %, stanowią gospodarstwa od 1 do 2 ha, zaś gospodarstwa o powierzchni od 7 do 15 ha zaledwie 1 % ogółu gospodarstw. Ta rozdrobniona struktura gospodarstw oraz trudna sytuacja rolnictwa w Polsce w okresie transformacji ustrojowej (duże bezrobocie, niskie ceny produktów rolnych, wysokie koszty produkcji) nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa na terenie miasta.

Liczba ludności pracująca głównie w gospodarstwach rolnych stanowi niewielki odsetek (2,2 %) ludności miasta, a dochody z gospodarstw stanowią w większości tylko dodatkowy dochód. Tylko nieliczne osoby prowadzą intensywne uprawy pod folią i szkłem oraz zajmują się hodowlą zwierząt futerkowych. Istniejące od początku lat 90 – tych fermy drobiarskie zostały zlikwidowane z powodu złej koniunktury na rynku, a w tym zakresie obiekty przekształcone na warsztaty i hurtownie.

Z szacunkowych danych, pochodzących z przeprowadzonego w czerwcu 1996 roku spisu rolnego, wynika, że podstawowe uprawy stanowią zboża (41,6 % powierzchni zasiewów) i ziemniaki (25,2 %). Znaczącą pozycję stanowią także uprawy warzyw gruntowych (11,5 %). Spadło, w porównaniu do danych ze spisu przeprowadzonego w 1988 roku pogłowie bydła, trzody chlewnej i owiec.

Wyprodukowane przez rzeszowskich rolników nadwyżki ziemiopłodów sprzedawane są bezpośrednio indywidualnym odbiorcom, w niewielkim zaś stopniu zakładom przetwórstwa rolno – spożywczego.

Warunki przyrodniczo – glebowe oraz bezpośrednie sąsiedztwo obszaru zurbanizowanego, tworzącego ogromny rynek konsumentów, sprzyjają potencjalnej intensyfikacji produkcji rolnej. Aby jednak dostosować się do potrzeb tego rynku, rolnicy prowadzący gospodarstwa na terenie Rzeszowa, muszą skutecznie konkurować z zewnętrzną produkcją rolną. Istotną rolę we wprowadzaniu nowych odmian i technologii ma w tym zakresie do spełnienia pomoc i doradztwo ODR w Boguchwale.

.6.4.1 Przetwórstwo rolno – spożywcze.

Przetwórstwo rolno – spożywcze w Rzeszowie jest jedną z lepiej rozwiniętych gałęzi gospodarki, z 15,3 % udziałem w globalnej produkcji miasta. Jest też dziedziną, w której procesy restrukturyzacyjne są najdalej zaawansowane.

Do największych zakładów należą:

- w branży przetwórstwa zbożowego: Przedsiębiorstwo Przemysłu Zbożowo - Młynarskiego „PZZ” S.A. z Wytwórnią Makaronów,
- w branży przetwórstwa owoców i warzyw: Alima Gerber S.A. Przedsiębiorstwo to jednak w niewielkich ilościach skupuje surowce od rodzimych producentów,
- w branży drobiarskiej: Zakłady Drobiarskie „Res – Drob” S.A., prowadzący działalność na terenie 4 województw,

- w branży przetwórstwa mleka: Rzeszowska Spółdzielnia Mleczarska z siedzibą w Trzebownisku, o zdolności przerobowej 200 tys. litrów mleka na dobę, produkująca ponad 40 asortymentów wyrobów.

Ponadto w Rzeszowie działa ponad 30 piekarni oraz około 60 innych zakładów przetwórczo – usługowych.

Sieć usług dla rolników i produkcji rolnej prowadzą: sklepy, hurtownie, składnice zaopatrujące w materiał siewny, sadzeniaki, nasiona warzyw, sprzęt rolniczy i ogrodniczy, punkty skupu płodów rolnych prowadzone przez zakłady przetwórcze, oraz lecznice i 9 punktów weterynaryjnych.

W kwietniu 1995 roku rozpoczęła działalność Małopolska Giełda Rolno – Towarowa S.A., której zasadniczym celem jest organizowanie importu i eksportu towarów i produktów rolnych, usług w zakresie magazynowania, sortowania i pakowania, spedycji dużych partii towarów, organizowanie grup producencko – marketingowych rolników oraz zbieranie i przetwarzanie informacji handlowych.

Ponadto w Rzeszowie działa 13 targowisk.

Wpływy do budżetu z tytułu podatku rolnego za I półrocze 1996 roku wyniosły 49 tys. zł, tj. około 0,06 % ogólnych dochodów, zaś miasto wydatkowało na rolnictwo kwotę 2,9 tys. zł z przeznaczeniem na dotację do środków ochrony roślin i materiał siewny.

7 OŚWIATA I WYCHOWANIE

Od 1989 roku w oświacie i wychowaniu następują poważne zmiany, wynikające zarówno z procesów demograficznych jak i przeobrażeń ustrojowych. Do najważniejszych z nich należą: decentralizacja szkolnictwa podstawowego, rozwój szkół niepublicznych, zmiany strukturalne w szkolnictwie ponadpodstawowym, wzrost aspiracji edukacyjnych młodzieży i związane z tym upowszechnienie się edukacji na poziomie średnim, otwierającym drogę na wyższe uczelnie.

Polski system oświaty i wychowania obejmuje dzieci w wieku od 3 – 20 lat. Dolną granicę wyznacza początek wieku przedszkolnego, natomiast górną wyznacza teoretyczny wiek ukończenia edukacji na poziomie szkoły średniej.

.7.1 WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Wychowanie przedszkolne realizowane jest w dwóch formach: w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Placówki przedszkolne obejmują dzieci w wieku 3 – 6 lat, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych tylko dzieci sześciolatnie. W roku szkolnym 1990/91 w mieście było 45 placówek przedszkolnych, a w roku szkolnym 1996/97 było ich 38. Uczęszczało do nich 4 875 dzieci /w tym 107 dzieci do 2 przedszkoli społecznych/. Liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych zmalała z 94 do 21. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 66,25% dzieci.

Tabela 7. Wychowanie przedszkolne w Rzeszowie w latach 1990 – 1996.

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 ^x
Ilość dzieci w wieku 3-6 lat	10 862	10 187	9 634	9 137	8 676	8 261	7 825
% dzieci w wieku 3-6 lat w stosunku do ogółu ludności	7,10	6,58	6,15	5,76	5,42	5,15	4,86
Ilość dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	6 432	5 528	5 074	5 273	5 248	5 173	5 184
% dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	59,2	54,3	52,6	57,7	60,5	62,6	66,2
Ilość oddziałów w przedszkolach i szkołach podstawowych	275	242	206	216	216	213	212
Ilość przedszkoli	45	36	38	39	39	38	38
Ilość oddziałów w przedszkolach	181	158	195	201	195	192	191
Ilość nauczycieli zatrudnionych w przedszkolach	480	418	366	386	390	377	382
Ilość dzieci uczęszczających do przedszkoli	4 410	3 732	4 899	5 015	4 918	4 840	4 875
Ilość dzieci na oddział w przedszkolach	24,4	23,6	25,1	25,0	25,2	25,2	25,5
% dzieci uczęszczających do przedszkoli	48,6	36,6	50,8	54,9	56,7	58,6	62,3
Ilość szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi	29	29	5	6	8	9	9
Ilość oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych	94	84	11	15	21	21	21
Ilość dzieci w oddziałach przedszkolnych	2 022	1 796	175	258	330	333	309
Ilość dzieci na oddział przedszkolny	21,5	21,4	15,9	17,2	15,7	15,9	14,7
% dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych	18,6	17,6	1,82	2,8	3,8	4,0	3,9

^x dane niepublikowane

Źródło: Roczniki statystyczne województwa rzeszowskiego, 1993, 1996 - WUS Rzeszów

„Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin” 1990, 1991, 1993, 1994

Wyliczenia własne

.7.2 SZKOLNICTWO PODSTAWOWE

W roku szkolnym 1996/97 w 32 szkołach podstawowych uczyło się 21 409 dzieci. W klasach I rozpoczęło naukę 2 248 dzieci.

Uczniowie szkół podstawowych stanowili 53,8% ogółu uczących się w roku szkolnym 1990/91 i 49,1% w roku szkolnym 1996/97.

W roku szkolnym 1996/97 było 29 szkół podstawowych prowadzonych przez miasto, w tym dwie szkoły artystyczne I – go stopnia.

Tabela 8. Szkolnictwo podstawowe dla dzieci /bez szkół specjalnych/ w Rzeszowie w latach 1990 – 1996.

Wyszczególnienie	Szkoły	Oddziały	Uczniowie				Absolwenci	
			Ogółem	w tym kobiety	Kl. I Razem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety
DYNAMIKA SZKOLNICTWA PODSTAWOWEGO								
1990/91	30	837	22 167	-	-	-	2 290	-
1994/95	30	867	22 634	11 067	2 534	1 198	2 774	1 384
1995/96	30	862	22 302	-	-	-	2 703	-
1996/97	32	835	21 731	10 540	2 248	1 097	2 790	1 350
STRUKTURA SZKOLNICTWA PODSTAWOWEGO W ROKU SZKOLNYM 1996/97								
Min. Edukacji Nar.	1	5	81	29	9	2	-	-
Stowarzyszenia i Organizacje Społ.	2	21	241	95	31	16	12	2
miasto	29	809	21 409	10 416	2 208	1 079	2 778	1 348

Źródło: Podstawowe dane według miast i gmin za rok 1990, 1994, 1995, 1996 – Rocznik Statystyczny woj. Rzeszowskiego 1996r. US Rzeszów.

.7.3 SZKOLNICTWO PONADPODSTAWOWE

W Rzeszowie w roku szkolnym 1996/97 było zlokalizowanych 37,4% szkół ponadpodstawowych województwa rzeszowskiego, do których uczęszczało 43,4% wszystkich uczniów województwa. Przeważały szkoły średnie techniczne i zawodowe, które stanowiły 61,2% ogółu szkół ponadpodstawowych. Liczba szkół ponadpodstawowych wzrosła w roku szkolnym 1996/97 w stosunku do roku szkolnego 1990/91 o 42,5%. Zmiany w strukturze szkolnictwa są konsekwencją zmian w strukturze uczniów. W latach 1990 – 1997 nastąpił wzrost liczby uczniów w szkołach ogólnokształcących, z 23,9% ogólnej liczby uczniów szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 1990/91 do 30,2% w roku szkolnym 1996/97. Natomiast liczba uczniów w szkołach średnich technicznych i zawodowych wzrosła z 31,9% ogólnej liczby uczniów szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 1990/91 do 44,9% w roku szkolnym 1996/97.

Tabela 9. Placówki w szkolnictwie ponadpodstawowym.

Rok szkolny	Ilość szkół								
	Ogółem	Ogólnokształcących		Średnich technicznych i zawodowych		Artystycznych II stopnia		Zasadniczych zawodowych	
		obiekt	%	obiekt	%	obiekt	%	obiekt	%
1990/91	47	6	12,76	24	51,06	2	4,25	15	31,91
1996/97	67	11	16,42	41	61,19	2	2,98	13	19,40

Tabela 10. Uczniowie w szkołach ponadpodstawowych w Rzeszowie.

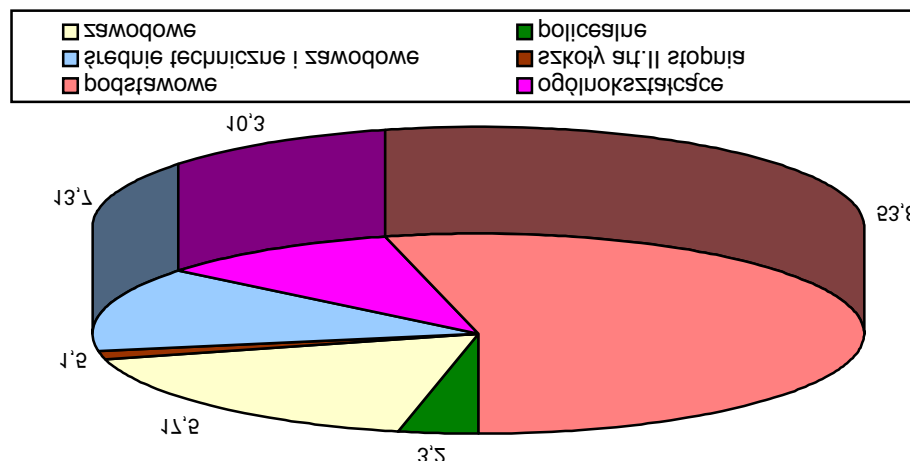
Rok szkolny	Uczniowie									
	Ogółem		Liceów ogólnokształcących		Szkoł średnich technicznych i zawodowych		Szkoł artystycznych II stopnia		Szkoł zasadniczych zawodowych	
	Osób	%	Osób	%	Osób	%	Osób	%	Osób	%
1990/91	17 687	100,0	4 233	23,9	5 637	1,87	603	3,41	7 214	40,79
1995/96	20 883	100,0	6 049	28,97	9 068	43,42	607	2,91	5 159	24,70
1996/97	21 425	100,0	6 460	30,15	9 621	44,90	592	2,76	4 752	22,18

Źródło: opracowanie własne – Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin – US Rzeszów

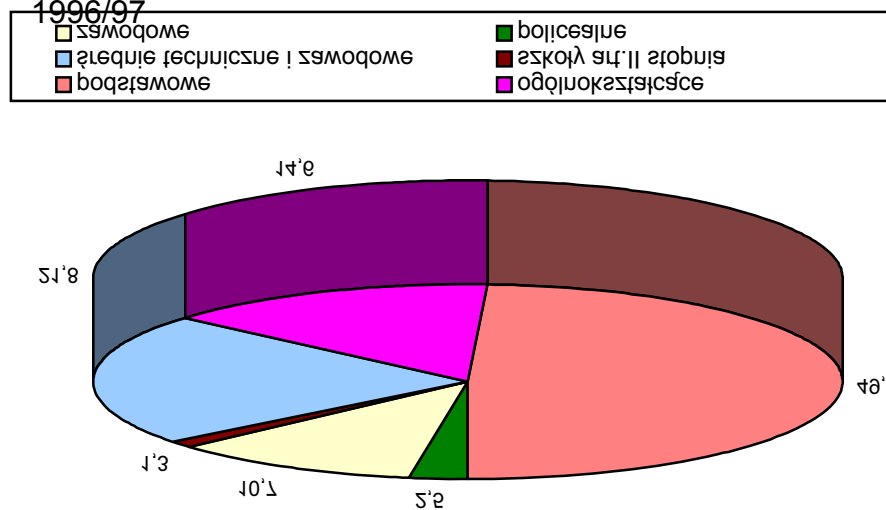
Źródło: Podstawowe dane według miast i gmin za rok 1990, 1996 US Rzeszów

Wykres 3. Struktura uczęszczania dzieci i młodzieży

1990/91

1996/97

Z ogólnej liczby uczniów uczęszczających do szkół ponadpodstawowych około 52,5% uczniów posiadało stałe zameldowanie w Rzeszowie, a 44,0% uczniów wskazywało, jako miejsce stałego zameldowania teren gmin woj. rzeszowskiego.

W skład 21 szkół ponadpodstawowych oraz zespołów szkół prowadzonych przez miasto wchodzi:

- 9 liceów ogólnokształcących,
- 3 licea techniczne,
- 2 licea ekonomiczne,
- 2 licea handlowe,
- 6 liceów zawodowych,
- 1 liceum sztuk plastycznych,
- 1 liceum muzyczne,
- 14 techników na podbudowie szkoły podstawowej,
- 9 techników na podbudowie szkoły zasadniczej,
- 11 szkół zasadniczych,
- 1 Szkoła Muzyczna II stopnia.

.7.3.1.1 LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

W roku szkolnym 1996/97 w stosunku do roku szkolnego 1990/91 nastąpił wzrost liczby szkół ogólnokształcących o 83,3%, oddziałów o 63,4%, liczby uczniów o 52,6%, w tym liczby uczniów rozpoczynających naukę w klasach pierwszych o 44,5%. W liceach ogólnokształcących występuje przewaga dziewcząt. Stanowią one 65,8% ogółu uczniów. W roku szkolnym 1990/91 na 100 chłopców przypadało 227 dziewcząt, natomiast w roku szkolnym 1996/97 odpowiednio 192. Około 75,5% uczniów szkół ogólnokształcących posiadała stałe zameldowanie w Rzeszowie.

.7.3.1.2 SZKOŁY ŚREDNIE TECHNICZNE I ZAWODOWE

W latach 1990 – 1996 ilość szkół średnich technicznych i zawodowych zwiększyła się o 70,8%, uczniów o 70,7%, w tym uczniów przyjętych do klas pierwszych o 68,2%. W roku szkolnym 1990/91 na 100 chłopców przypadało 79 dziewcząt, natomiast w roku szkolnym 1996/97 przypadało 68 dziewcząt.

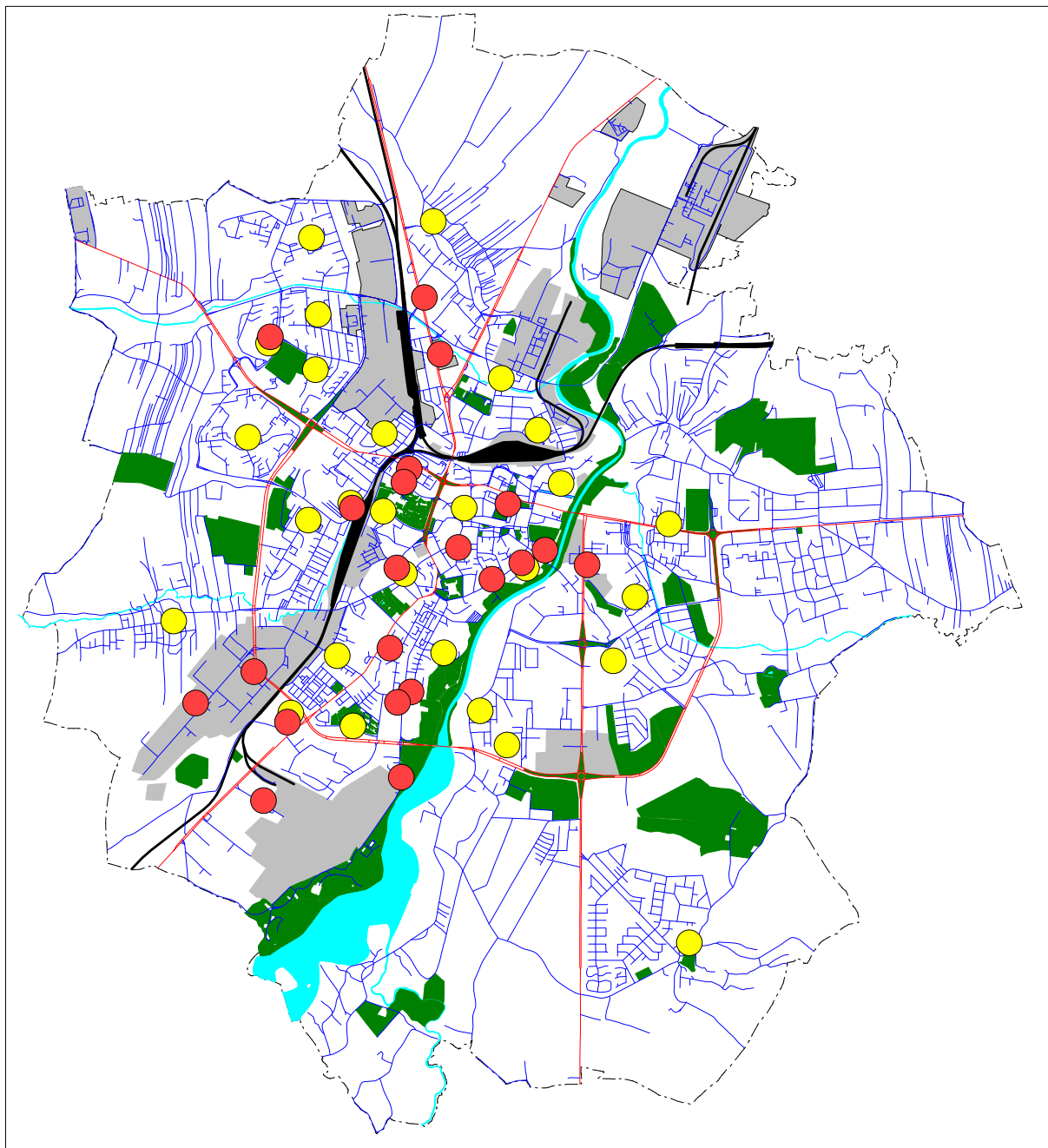
.7.3.1.3 SZKOŁY ARTYSTYCZNE II STOPNIA

W latach 1990 – 96 ilość szkół oraz liczba uczniów nie uległa zmianie. W roku szkolnym 1996/97 dziewczęta stanowiły 62,5% ogółu uczniów tych szkół.

.7.3.1.4 SZKOŁY ZASADNICZE ZAWODOWE

W latach 1990 - 1996 zmalała w Rzeszowie w stosunku do roku szkolnego 1990/91 liczba szkół zasadniczych zawodowych o 13,3%, a ilość uczniów o 65,9%. W roku szkolnym 1996/97 do 164 oddziałów w 13 szkołach zasadniczych zawodowych uczęszczało 4 752 osoby z czego 28,05% stanowią dziewczęta. W roku szkolnym 1996/97 na 100 chłopców przypadało 36 dziewcząt.

ROZMIESZCZENIE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I PONADPODSTAWOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ GMINĘ RZESZÓW

LEGENDA:

- Szkoły podstawowe
- Szkoły ponadpodstawowe

.7.4 SZKOLNICTWO SPECJALNE

Szkolnictwo specjalne realizowane jest w Zespole Szkół Specjalnych, w skład którego wchodzi:

- Szkoła podstawowa dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym,
- Szkoła podstawowa dla dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim (klasy I – VIII),
- Szkoła zasadnicza,
- Klasa przysposabiająca do pracy zawodowej.

W roku szkolnym 1996/97 w Zespole Szkół Specjalnych naukę pobierało 348 uczniów.

Tabela 11. Placówki prowadzące kształcenie i wychowanie dzieci niepełnosprawnych w roku szkolnym 1996/97

Wyszczególnienie	Ilość dzieci	Organ prowadzący
Ośrodek rehabilitacyjno – wychowawczy ul. Staszica 10 B	44	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Upośledzonych Umysłowo
Klasy specjalne dla dzieci słabo słyszących Szkoła Podstawowa Nr 2	15	Gmina
Oddziały integracyjne Szkoła Podstawowa Nr 22 (dzieci niepełnosprawne ruchowo)	18	Gmina
Oddział dla dzieci słabo słyszących – Przedszkole Nr 23		Gmina
Oddział dla dzieci niepełnosprawnych ruchowo – Przedszkole Nr 24	8	Gmina
Oddział dla dzieci upośledzonych umysłowo – Przedszkole Nr 29	7	Gmina

.7.5 PLACÓWKI OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZE

W skład placówek opiekuńczo – wychowawczych wchodzi placówki opiekuńczo – wychowawcze opieki całkowitej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze o charakterze profilaktycznym

Placówki opiekuńczo – wychowawcze opieki całkowitej stanowią: Pogotowie Opiekuńcze, do którego na podstawie prawomocnych postanowień sądów skierowano 66 wychowanków w roku szkolnym 1995/96 oraz Dom Dziecka Nr 2.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze o charakterze profilaktycznym realizują różne formy zajęć specjalistycznych np. terapię pedagogiczną, logopedyczną, socjoterapię, profilaktykę uzależnień, itp. W Rzeszowie działa Świetlica Profilaktyczno – Wychowawcza („Wzrastanie”) dla 30 wychowanków.

.7.6 PORADNICTWO

Poradnictwo realizowane jest przez 2 poradnie psychologiczno – pedagogiczne oraz ośrodek adopcyjno – opiekuńczy.

Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne Nr 1 i Nr 2 zatrudniają ogółem 34 osoby w tym: 11 pedagogów, 20 psychologów i 3 logopedów. Najliczniejszą grupę korzystających z pomocy poradni stanowią dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym. Ośrodek adopcyjno – opiekuńczy działa od 1994 roku i jest jedyną tego rodzaju placówką w województwie rzeszowskim. Ośrodek ma charakter diagnostyczno – konsultacyjny, a jego celem jest inicjowanie i wspomaganie zastępczych form opieki i wychowania rodzinnego.

8

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Przemiany zachodzące w gospodarce i strukturze zawodowej ludności pobudziły aspiracje edukacyjne młodzieży. Wykształcenie traktowane jest obecnie jako forma zabezpieczenia przed bezrobociem i jako inwestycja, która może zapewnić satysfakcjonujące wynagrodzenia i perspektywy zawodowe.

W 1996 r. w Rzeszowie funkcjonowały następujące uczelnie:

- Politechnika Rzeszowska,
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna,
- Filia Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
- Wydział Ekonomii Akademii Rolniczej w Krakowie,
- Wyższa Szkoła Zarządzania,
- Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania,
- Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania,
- Wyższe Seminarium Duchowne.

W latach 1992-1996 liczba studentów w rzeszowskich uczelniach publicznych wzrosła o 78,6%, w tym na studiach dziennych o 46,5%, a na zaocznych o 149,3%. Największy wzrost liczby studentów zanotowano w Wyższej Szkole Pedagogicznej (o 94,7%) i Politechnice Rzeszowskiej (o 85,4%).

W 1996 r. w Rzeszowie studiowało ogółem 26 650 osób, w tym 13 646 na studiach dziennych.

Tabela 12. Studenci państwowych szkół wyższych w latach 1992 – 1996.

Wyszczególnienie	Rok akademicki				
	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97 ^x
1	2	3	4	5	6
POLITECHNIKA RZESZOWSKA					
liczba studentów ogółem	4 019	4 787	5 771	6 513	7 451
- dynamika zmian - ogółem (1992/93 = 100)	100,0	119,1	143,6	162,1	185,4
- dynamika zmian - studia dzienne (1992/93 = 100)	100,0	118,0	137,3	146,6	163,1
- dynamika zmian - studia zaoczne (1992/93 = 100)	100,0	123,8	169,8	226,6	278,9
- odsetek studentów studiów zaocznych	19,2	20,0	22,8	26,9	29,0

Wyszczególnienie	Rok akademicki				
	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97 ^x
1	2	3	4	5	6
WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA					
liczba studentów ogółem	5 054	6 176	7 273	8 338	9 840
- dynamika zmian - ogółem (1992/93 = 100)	100,0	122,2	143,9	165,0	194,7
- dynamika zmian - studia dzienne (1992/93 = 100)	100,0	112,7	123,2	132,9	145,7
- dynamika zmian - studia zaoczne (1992/93 = 100)	100,0	139,2	181,2	222,3	282,2
- odsetek studentów studiów zaocznych	35,9	40,9	45,1	48,4	52,0
FILIA UNIWERSYTETU MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ					
liczba studentów ogółem	2 577	2 926	3 390	3 599	3 796
- dynamika zmian - ogółem (1992/93 = 100)	100,0	113,5	131,5	139,6	147,3
- dynamika zmian - studia dzienne (1992/93 = 100)	100,0	105,0	115,4	120,7	119,6
- dynamika zmian - studia zaoczne (1992/93 = 100)	100,0	124,7	152,8	164,6	183,7
- odsetek studentów studiów zaocznych	14,4	19,9	16,1	15,9	21,7
WYDZIAŁ EKONOMII AKADEMII ROLNICZEJ W KRAKOWIE					
liczba studentów ogółem	1 387	1 761	1 795	1 897	2 194
- dynamika zmian - ogółem (1992/93 = 100)	100,0	127,0	129,4	136,8	158,2
- dynamika zmian - studia dzienne (1992/93 = 100)	100,0	115,9	122,9	130,3	134,7
- dynamika zmian - studia zaoczne (1992/93 = 100)	100,0	157,1	147,2	154,4	222,4
- odsetek studentów studiów zaocznych	26,7	33,1	30,4	30,2	37,6

^x Dane niepublikowane

Źródło: Obliczenia własne na podstawie opracowania „Szkolnictwo ponadpodstawowe w województwie rzeszowskim w latach 1990-1993 i w latach 1994 -1995”.

Do uczelni niepaństwowych uczęszczało 3 240 studentów, w tym 2 857 studentów w systemie zaocznym (88,2%).

Tabela 13. Studenci szkół wyższych niepaństwowych w 1996 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Dzienne	Zaoczne
Wyższa Szkoła Zarządzania	322	63	259
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania	2 222	320	1 902
Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania	696	-	696
Razem	3 240	383	2 857

Źródło: Wyliczenia własne.

W wyższych uczelniach państwowych w Rzeszowie 78,1% kadry stanowią pracownicy zatrudnieni na stanowiskach naukowo – dydaktycznych. Spośród ogółu pracowników naukowo – dydaktycznych 38,1% stanowią asystenci, 24,7% adiunkci, 0,9% docenci oraz 14,4% profesorowie.

W latach 1994 – 1996 nastąpił wzrost liczby pracowników naukowo - dydaktycznych ogółem o 7,8%, w tym asystentów o 17,9%, a profesorów o 13,8%.

Tabela 14. Kadra naukowa państwowych szkół wyższych w latach 1994/95 - 1995/96

Wyszczególnienie	Rok akademicki	
	1994/95	1995/96
POLITECHNIKA RZESZOWSKA		
kadra naukowa ogółem	499	532
na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	409	438
na stanowiskach dydaktycznych	90	94
WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA		
kadra naukowa ogółem	506	556
na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	409	404
na stanowiskach dydaktycznych	90	152
FILIA UNIwersYTETU MARIi CURIE - SKŁODOWSKIEJ		
kadra naukowa ogółem	92	98
na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	69	74
na stanowiskach dydaktycznych	23	24
WYDZIAŁ EKONOMii AKADEMii ROLNICZEJ W KRAKOWIE		
kadra naukowa ogółem	124	130
na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	105	112
na stanowiskach dydaktycznych	19	18
PAŃSTWOWE SZKOŁY WYŻSZE OGÓŁEM		
kadra naukowa ogółem	1 221	1 316
na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	929	1 028
w tym: profesorowie	166	189
docenci	16	13
adiunkci	322	325
asystenci	425	501
- na stanowiskach dydaktycznych	292	288
Dynamika zmian ogółem (1994/95 = 100)	100	107,8
w tym: profesorowie	100	113,8
adiunkci	100	100,9
asystenci	100	117,9
Struktura kadry naukowej (ogółem = 100)	100	100
- na stanowiskach naukowo - dydaktycznych	76,1	78,1
w tym: profesorowie	13,6	14,4
docenci	1,3	0,9
adiunkci	26,4	24,7
asystenci	34,8	38,1

9

OCHRONA ZDROWIA

.9.1 SŁUŻBA ZDROWIA

Od dnia 1 października 1996 roku gmina – miasto Rzeszów przejęła prowadzenie Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej Nr 1, jako zadanie własne. W skład zespołu wchodzi:

- przychodnie rejonowe,
- przychodnie zakładowe,
- przychodnie specjalistyczne,
- Szpital Miejski,
- Miejski Zarząd Żłobków.

Obszarem działania Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Nr 1 jest teren miasta, który stanowi obwód zapobiegawczo-leczniczy dla mieszkańców i pracowników zakładów pracy mających swą siedzibę w Rzeszowie. Zespół ten obejmuje opieką lekarską 178 014 osób.

.9.1.1 Zakłady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej.

W 1995 roku było zlokalizowanych w Rzeszowie 53,8% wszystkich zakładów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej województwa rzeszowskiego.

Tabela 15. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w latach 1991-1995.

Wyszczególnienie	1991	1992	1993	1994	1995
Rzeszów					
Przychodnie ogółem	56	53	57	55	56
w tym					
rejonowe	10	10	10	10	10
specjalistyczne	27	26	27	27	27
akademickie	1	1	1	1	1
rehabilitacyjne	4	4	4	2	*
pozostałe	14	12	12	15	*
Województwo					
Przychodnie ogółem	-	-	-	104	104
w tym					
rejonowe	-	-	-	35	35
specjalistyczne	-	-	-	36	36
pozostałe	-	-	-	33	33

* - brak danych

Źródło: Jak w tablicy 1

Z ogólnej liczby przychodni w Rzeszowie - 48,0 % stanowią przychodnie specjalistyczne, 17,7 % stanowią przychodnie rejonowe.

Lecznictwo podstawowe Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Nr 1 realizuje 9 przychodni rejonowych, które udzieliły łącznie 591 199 porad ludności Rzeszowa w czterech poradniach podstawowych. W 9 poradniach przyzakładowych udzielono 116 226 porad w trzech poradniach podstawowych. Przychodnia dla studentów udzieliła 61 450 porad studentom i pracownikom naukowym w pięciu poradniach. Łącznie w 1996 roku w placówkach lecznictwa podstawowego udzielono 768 875 porad.

Lecznictwo specjalistyczne realizują 2 przychodnie specjalistyczne, które udzieliły 229 721 porad w 26 poradniach. W Przychodni Budowlanych i Rehabilitacji Inwalidów w 8 poradniach udzielono 36 271 porad.

Na koniec lutego 1997 roku zarejestrowanych było w mieście 306 prywatnych gabinetów lekarskich i 121 prywatnych gabinetów stomatologicznych

.9.1.2 Lecznictwo zamknięte.

W szpitalach w Rzeszowie jest 50,9 % wszystkich łóżek szpitalnych województwa. W 1996 roku nastąpił spadek liczby łóżek szpitalnych o 4,8% w porównaniu z rokiem 1991 (spadek o 100 łóżek szpitalnych).

Tabela 16. Jednostki szpitalne w Rzeszowie i ich działalność w latach 1991-1996^x

Wyszczególnienie	Liczba łóżek ^a		
	1991	1994	1996
Ogółem	2 066	2 092	1 966
dla noworodków	*	*	132
dla wcześniaków	*	*	63
w Szpitalu Wojewódzkim Nr 1	846	827	764
w Szpitalu Wojewódzkim Nr 2	704	708	714
w Specjalistycznym Zespole Gruźlicy i Chorób Płuc	230	230	161
na Oddziale Opieki Paliatywnej	23	23	23
w Szpitalu Miejskim	263	304	304
w województwie ogółem	3 669	3 652	3 519

^x dane niepublikowane z Wojewódzkiego Zespołu Metodyczno - Organizacyjnego Opieki Zdrowotnej

^a bez resortowej służby zdrowia MSW

* brak danych

Źródło: Podstawowe dane statystyczne wg miast i gmin za 1991, 1994; Rocznik statystyczny województwa rzeszowskiego; Roczna informacja statystyczna o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa rzeszowskiego za 1996 rok.

Szpital Miejski w 1996 roku dysponował 304 łózkami na 8 oddziałach. Leczyło się w nim 10 676 osób i przeprowadzono 8 048 operacji. Wskaźnik średniego pobytu chorego wynosił 10,5 dnia.

.9.1.3 Personel służby zdrowia.

Tabela 17. Personel służby zdrowia^a w Rzeszowie w latach 1990-1996.

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Liczba lekarzy	743	760	768	807	829	866	894
Liczba stomatologów	131	122	119	154	172	177	213
Liczba pielęgniarek	1682	1640	1616	1656	1697	1757	1776
Liczba ludności na 1 lekarza	206	204	204	196	193	185	-
Liczba ludności na 1 stomatologa	1168	1268	1317	1029	929	905	-
Liczba ludności na 1 pielęgniarkę	91	94	97	96	94	91	-
POLSKA							
Liczba ludności na 1 lekarza	214	216	218	223	227	232	-
Liczba ludności na 1 stomatologa	4800	4600	4300	4400	4500	4600	-
Liczba ludności na 1 pielęgniarkę	544	533	530	530	541	548	-

^a dotyczy personelu cywilnej służby zdrowia

Źródło: Rocznik statystyczny 1996 - GUS

Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1990, 1991, 1993, 1994

Rocznik statystyczny województwa rzeszowskiego 1993, 1996

Od 1990 roku wzrosła liczba lekarzy i w 1996 r. było ich o 20,3 % więcej. Do 1992 r. malała liczba lekarzy stomatologów, a od 1993 r. nastąpił jej wzrost i w porównaniu z 1990 r. było ich o 62,6 % więcej. Maleje liczba ludności przypadająca na 1 lekarza i 1 lekarza stomatologa.

Należy zaznaczyć, że powyższa tabela nie uwzględnia lekarzy zatrudnionych w nie cywilnych służbach zdrowia oraz procentu ludności obsługiwanej przez tę służbę.

Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej Nr 1 zatrudnia 275 lekarzy, 91 lekarzy stomatologów i 397 pielęgniarek.

.9.2 APTEKI

Sieć placówek służby zdrowia uzupełniają apteki zaopatrujące ludność w leki i środki medyczne.

W 1996 roku w Rzeszowie funkcjonowało 39,7 % ogółu aptek województwa. W latach 1990-1996 nastąpił wzrost liczby aptek o 250 %.. Wskaźnik liczby mieszkańców na 1 aptekę spadł z 9 002 do 3 024, tj. o 66,4 %. Apteki przedsiębiorstw państwowych „CEFARM”, stanowiły 21,7% ogółu aptek.

Tabela 18. Apteki w Rzeszowie w latach 1990-1996.

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Liczba aptek ogółem	17	26	36	43	50	53	60
w tym							
prywatne	-	-	-	-	-	-	39
PZF <i>CEFARM</i>	-	-	-	-	-	-	13
resortowe	-	-	-	-	-	-	8
Liczba osób na 1 aptekę	9 002	5 952	4 354	3 686	3 199	3 024	*
Liczba aptek w województwie ogółem	89	106	112	130	141	151	*

* brak danych

Źródło: Jak w tablicy 1

.9.3 ŻŁOBKI

Od 1986 roku występuje w Rzeszowie spadek liczby urodzeń. Tylko w latach 1990 - 1995 obniżył się o 4,2%. Zmiany w gospodarce, wzrost bezrobocia a także pogorszenie się sytuacji materialnej ludności spowodowały w latach 1990 – 95 zmniejszenie liczby dzieci w żłobkach.

Tabela 19. Żłobki w Rzeszowie w latach 1990 - 1995.

Wyszczególnienie	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97
Ilość żłobków	12	8	8	8	8	8	8
Ilość miejsc w żłobkach	970	635	600	600	575	600	575
Liczba dzieci w żłobkach ^x	1 280	1 360	1 024	1 118	1 062	1 054	1 070

^x w ciągu roku

Źródło: Rzeszów w liczbach - WUS 1994

Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za rok 1994, 1995

Rocznik statystyczne województwa rzeszowskiego 1996

Od 1991 r zmniejszyła się w Rzeszowie liczba żłobków o 33%. Średnia ilość dzieci zapisanych w ciągu roku nie ulega zasadniczym zmianom. W 1996r. średnia ilość dzieci zapisanych miesięcznie wynosiła 579, co stanowi 100% wykorzystania miejsc w żłobkach.

10

POMOC SPOŁECZNA

W skład infrastruktury w zakresie pomocy społecznej w Rzeszowie wchodzi 4 zakłady stacjonarnej pomocy społecznej (tj. Dom Rencisty, Dom Kombatanta i 2 Domy Pomocy Społecznej, w tym jeden dla kobiet z upośledzeniem umysłowym), oraz Zakład Opieki Paliatywnej dla osób nieuleczalnie chorych, który dysponuje 28 miejscami.

Tabela 20. Zakłady stacjonarne pomocy społecznej w Rzeszowie w latach 1991-1996

Wyszczególnienie	1991	1992	1994	1995	1996
Ilość placówek ogółem	3	3	4	4	4
Ilość miejsc rzeczywistych	298	295	434	437	437
Mieszkańcy	294	294	394	420	421

Pomoc instytucjonalna świadczona jest w placówkach półstacjonarnych:

- 3 dziennych Domach Pomocy Społecznej dla osób starszych,
- Miejskim Ośrodku Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski,
- Ośrodki Terapii Zajęciowej (dla osób z zaburzeniami psychicznymi),
- Centrum Niepełnosprawnych CARITAS.

Podmiotem polityki socjalnej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową gminy Rzeszów, powołaną w celu realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Działalność MOPS wspierana jest przez organizacje pozarządowe, które w swoich statutach mają zapisaną działalność z zakresu pomocy społecznej, w szczególności takie jak:

- CARITAS Diecezji Rzeszowskiej i Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta prowadzące stołówki, w których żywi się dziennie 650 osób, oraz schronisko dla bezdomnych. W budowie jest Centrum Pomocy Charytatywnej, w którym mieścić się będzie schronisko dla bezdomnych mężczyzn,
- Fundacja Pomocy Rodzinie „Krağ”, Fundacja im. Jana Pawła II „Wzrastanie” i Stowarzyszenie „Karan” zapewniające opiekę i pomoc w 7 świetlicach około 160 dzieciom z rodzin zaniedbanych wychowawczo oraz dotkniętych patologią,

- Towarzystwo Psychologiczne „Altum” prowadzące Pracownię Profilaktyki Młodzieżowej (dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych).

Wśród przyczyn korzystania z pomocy społecznej w roku 1996 można wyróżnić:

- ubóstwo – 36,7% osób objętych pomocą,
- bezrobocie – 21,8% osób objętych pomocą,
- bezradność życiowa – 15,3% osób objętych pomocą,
- niepełnosprawność – 9,6% osób objętych pomocą,
- długotrwała choroba – 8,9% osób objętych pomocą.

11

KULTURA

.11.1 OFERTA KULTURALNA MIASTA

Ofertę kulturalną miasta tworzą: Państwowa Filharmonia im. A. Malawskiego, Teatr im. Wandy Siemaszkowej, Teatr Lalki i Aktora „Kacperek”, Biuro Wystaw Artystycznych, Galeria Fotografii Miasta Rzeszowa, Muzeum Okręgowe, Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli oraz kilkanaście domów kultury. W Rzeszowie ukazuje się kilka tytułów prasowych. Swe programy emitują: Telewizja Polska SA - Oddział w Rzeszowie, Polskie Radio Rzeszów, Akademickie Radio Centrum oraz Katolickie Radio VIA.

W mieście odbywa się kilka znaczących festiwali: Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych, Wieczory Muzyki Kameralnej i Organowej, koncerty w ramach Festiwalu Muzycznego w Łańcucie.

W Rzeszowie działa liczne grono artystów, muzyków, aktorów i fotografików.

W rankingu dotyczącym kultury, przeprowadzonym przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Rzeszów plasował się na 18 miejscu wśród miast wojewódzkich, przed między innymi Radomiem, Gorzowem Wlkp. i Kielcami, a po Olsztynie, Koszalinie, Opolu i Zielonej Górze. Wynik rankingu wskazuje, iż w mieście powinny powstać kolejne instytucje kulturalne.

.11.2 PUBLICZNE USŁUGI KULTURY

.11.2.1 Domy kultury.

Największym obiektem jest Wojewódzki Dom Kultury prowadzący : kino, galerię, Klub Taneczny „Turkus” i Dyskusyjny Klub Filmowy „Klaps”. Pod patronatem WDK działają Zespół Pieśni i Tańca „Bandoska” oraz Dziewczęca Orkiestra „Szałamaistek”. W tym samym budynku, w Klubie „Bohema” działa Klub Płytkowy Andrzeja Klee.

Pozostałe domy kultury działające w mieście to: Dom Kultury WSK prowadzący również kino „Mewę”, Młodzieżowy Dom Kultury, Dom Kultury Kolejarza, Wojskowy Ośrodek Kultury - Klub Garnizonowy. Istnieje ponadto sieć dzielnicowych i osiedlowych domów kultury: DDK „Staroniwa”, DDK „Pobitno”, DDK „Wilkowyja”, ODK „Nowe Miasto”, ODK „Gwarek” na os. Kmity, ODK „Zodiak” na os. Mieszka I, ODK na Baranówce, ODK na os. Tysiąclecia i ODK na os. Pułaskiego, które kreuja życie kulturalne mieszkańców swoich osiedli.

.11.2.2 Biblioteki publiczne.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie prowadzi wypożyczalnię główną, wypożyczalnię muzyczną i wypożyczalnię dla dzieci oraz 16 filii i 6 punktów bibliotecznych w osiedlach. Posiada księgozbiór liczący 572,8 tysięcy woluminów.

Oprócz bibliotek publicznych funkcjonują w Rzeszowie Biblioteka Pedagogiczna oraz biblioteki uczelniane Politechniki Rzeszowskiej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Filii UMCS, Wydziału Ekonomii Akademii Rolniczej w Krakowie wraz z czytelniami, a obecnie w budowie jest Regionalna Biblioteka Akademicka.

W latach 90- tych obserwuje się spadek liczby filii oraz punktów bibliotecznych (tych ostatnich aż 6 – cio krotny), co związane jest z ciągle rosnącymi kosztami utrzymania bibliotek, a także wzrostem cen książek i publikacji. Zainteresowanie bibliotekami i ich zbiorami od lat pozostaje na niezmiennym poziomie. Ilość czytelników wynosi rocznie około 40 tysięcy.

.11.2.3 Muzea i galerie.

Muzeum Okręgowe istnieje od 1935 roku w zabytkowym budynku poklasztorным Zakonu Pijarów z II połowy XVII w. Zgromadzone w nim eksponaty w ilości około 230 tysięcy sztuk są swoistą dokumentacją dziejów miasta i okolic od prehistorii po współczesność. Muzeum jest organizatorem w ciągu roku średnio 7-8 wystaw plastycznych, fotograficznych i ikonograficznych, które zwiedza około 15 tysięcy osób.

Powierzchnia przeznaczona na wystawy stałe wynosi 833 m², czasowe ekspozycje zajmują powierzchnię 87 m². Przy Muzeum działa biblioteka z pokaźnym księgozbiorem oraz czytelnia.

Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli nosi nazwę znanego regionalisty, cenionego zbieracza pamiątek rzeszowskich, znawcy dziejów Rzeszowa i autora książek o Rzeszowie, między innymi pozycji „Tamten Rzeszów”. Powstało w 1990 roku i zgromadziło dotychczas około 11,3 tysiąca eksponatów kultury ludowej Rzeszowa. Trzy do pięciu wystaw stałych rocznie, udostępnianych na powierzchni 150 m², ogląda około 3,5 tysiąca zwiedzających.

Biuro Wystaw Artystycznych jest organizatorem wielu znaczących imprez artystycznych między innymi: Ogólnopolskiej Wystawy Malarstwa Współczesnego „Jesienne Konfrontacje”, poplenerowej wystawy ogólnopolskiego wernisażu w Julinie oraz Ogólnopolskiej Wystawy Prac Instruktorów Plastyki.

Galeria Fotografii Miasta Rzeszowa powstała w styczniu 1992 roku. Organizuje wystawy poświęcone miastu i regionowi, a przede wszystkim wystawy fotografii starego Rzeszowa. Prezentowane są również prace z dziedziny malarstwa i rzeźby. W 1996 roku Galeria zorganizowała 11 wystaw, w tym 3 za granicą. Łącznie odwiedziło ją około 3,5 tysiąca osób.

Wojskowa Galeria Malarstwa działa od 1985 roku. Jej celem jest promocja kultury i sztuki w środowisku wojskowym poprzez wystawy i prezentacje prac głównie artystów cywilnych z południowo - wschodniej Polski. Od początku istnienia Galerii zorganizowano 27 wystaw malarstwa, litografii, fotografii.

.11.2.4 Teatry.

Teatr im. Wandy Siemaszkowej rozpoczął pracę tuż po wyzwoleniu spod niemieckiej okupacji w 1944 r. jako Teatr Narodowy. Dzisiaj Teatr, z widownią o 444 miejscach daje 5 - 6 premier rocznie, gromadząc około 57 tysięcy widzów. Jest jedną z najbardziej zasłużonych instytucji kulturalnych i organizatorem jednego z najstarszych festiwali teatralnych w Polsce - Rzeszowskich Spotkań Teatralnych, jak również jest współorganizatorem Rzeszowskich Spotkań Plenerowych i Rzeszowskich Spotkań Karnawałowych. Wśród innych propozycji wymienić należy: Festiwal Szkolnych Teatrów Obcojęzycznych, Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego, w którym uczestniczą najwybitniejsi plakaciści oraz Międzynarodowe Biennale Grafiki Komputerowej.

W 1995 roku Rzeszów wzbogacił się o jeszcze jedną scenę - Scenę na Zamku ze 100 miejscami. Od 13 marca 1997 roku w budynku Teatru mieści się galeria prac Józefa Szajny, powstała w 75 rocznicę jego urodzin i 50- lecie pracy artystycznej.

Teatr Lalki i Aktora „Kacperek” zaczynał 40 lat temu jako teatr objazdowy i nadal bawi oraz uczy dzieci, młodzież sztukami i morałami z baśni i bajek. W roku 1996 Teatr wystawił 5 premier, dając 441 spektakli dla prawie 48 tysięcy widzów.

.11.2.5 Filharmonie.

Państwowa Filharmonia im. A. Malawskiego dysponuje dwiema salami koncertowymi oraz dobrym zespołem złożonym z 86 muzyków. Od ponad 30 lat jest organizatorem Muzycznego Festiwalu w Łąncucie przekształconego z Dni Muzyki Kameralnej.

Filharmonicy rzeszowscy często goszczą także na festiwalach: Wratislavia Cantans, Festiwalu Kultury Europejskiej w Krakowie, a także poza granicami kraju.

Tylko w 1996 roku dali 694 koncerty, gromadząc 86 tysięcy słuchaczy. Ponadto Filharmonia prowadzi muzyczną edukację dla uczniów szkół podstawowych i średnich.

.11.3 NIEPUBLICZNE USŁUGI KULTURY

.11.3.1 Kina.

W Rzeszowie funkcjonuje 5 kin, największe z nich to „Zorza” i „WDK”. Pozostałe to: „Mewa” w DK WSK, małe 32- miejscowe kino „Iluzjon” i kino oświatowe „Goplana”.

W 1996 roku do kin przyszło około 249 tysięcy widzów na 4800 seanse filmowe.

.11.3.2 Kluby.

„Akademia – Klub Piasta” istnieje od maja 1996 roku, w nowo otwartym kompleksie handlowym „Europa II”. Klub posiada 600 miejsc siedzących, natomiast „parkiet” jest w stanie pomieścić około 1000 osób. Przez pierwszy rok działalności klubu zostało zorganizowanych 96 koncertów.

.11.4 INNE FORMY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ

Towarzystwo Przyjaciół Rzeszowa ma na celu popularyzację miasta, jego historii, życia kulturalnego, nauki, a także jego osiągnięć gospodarczych. Prowadzi działalność wydawniczą publikując Serię Ressoriana oraz dwutygodnik „Echo Rzeszowa”. Towarzystwo jest organizatorem spotkań, odczytów i konkursów wiedzy o mieście.

„Estrada Rzeszowska” zajmuje się organizacją imprez kulturalnych dla dorosłych i publiczności dziecięcej w Rzeszowie i południowo - wschodniej Polsce. Estrada Rzeszowska prowadzi ponadto Scenę Propozycji, na której prezentowane są imprezy poetyckie, recitale pianistyczne oraz spektakle teatrów lalkowych. W 1996 roku Estrada zorganizowała 125 imprez dla 31 tysięcy dorosłych i dzieci.

Ośrodek „Alliance Francaise” oprócz prowadzenia szkoły językowej zajmuje się promocją kultury francuskiej. Odbywa się to poprzez koncerty muzyki klasycznej, prelekcje, filmy o tematyce dotyczącej Francji i Europy, konkursy wiedzy o Francji, konkursy piosenki francuskiej.

Towarzystwo Polsko – Niemieckie utrzymuje kontakty kulturalne z miastem partnerskim Bielefeld. Organizuje w Rzeszowie cotygodniowe spotkania tzw. „Stammtisch”, w których uczestniczą Niemcy i Polacy.

.11.5 WAŻNIEJSZE IMPREZY FESTIWALOWE

Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych, impreza cykliczna odbywająca się co trzy lata, począwszy od 1969 r. Organizatorem festiwalu jest Rzeszowski Oddział Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Festiwal stał się niezwykle impregną umożliwiającą utrzymywanie systematycznych i bezpośrednich kontaktów kraju z grupami polonijnymi. Czynnikiem łączącym miliony Polaków na całym świecie była i jest kultura ludowa. To przywiązanie do tradycji dało początek organizacjom polonijnym, zespołom i chórom kultywującym polskość. Na ostatni, dziesiąty już z kolei festiwal, w 1996 r. przybyło kilkadziesiąt młodzieżowych zespołów i grup folklorystycznych rozstawiających w licznych krajach świata na pięciu kontynentach imię Polski.

Wieczory Muzyki Kameralnej i Organowej odbywają się od kilku lat w Katedrze rzeszowskiej. Zapraszani tu artyści z kraju i zagranicy koncertują na znakomitych współczesnych organach (zakupionych i zamontowanych z okazji przyjazdu papieża Jana Pawła II do Rzeszowa, w czerwcu 1991 roku). Jest to impreza coroczna.

.11.6 ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU

.11.6.1 Telewizja.

.11.6.1.1 TELEWIZJA PUBLICZNA.

Redakcję telewizji rzeszowskiej powołano w 1973 roku, natomiast pierwszy program nadano na żywo w 1981 roku. W lipcu 1990 roku powołano samodzielny

Ośrodek Telewizji Polskiej w Rzeszowie. Od października tegoż roku rozpoczęto emisję codziennego „Magazynu Rzeszowskiego” o zasięgu regionalnym w Rozłącznej Sieci Programu II TVP, z placówkami telewizyjnymi w Krośnie, Przemyślu, Tarnobrzegu.

Od stycznia 1995 roku pojawił się Program Miejski Rzeszów mający zasięg około 30 - 40 km, trwający 16 -18 godzin na dobę. W 1996 roku TVP SA Oddział w Rzeszowie zatrudniała 90 osób i wyemitowała 6022 godziny programu.

.11.6.1.2 TELEWIZJA KOMERCYJNA.

Istniejące w mieście Rzeszowska Telewizja Kablowa (RTK) i Telewizja Kablowa „Dami” retransmitują programy dostępne drogą satelitarną, a oprócz tego nadają własne programy informacyjne.

.11.6.2 Radio.

.11.6.2.1 ROZGŁOŚNIE PUBLICZNE

Polskie Radio RZESZÓW - Regionalna Rozgłośnia w Rzeszowie emituje audycje od 45 lat. Od 5 lat Radio Rzeszów nadaje 24 godzinny program na obszarze Polski południowo-wschodniej dla dwumilionowego audytorium. Zatrudnia 103 pracowników, a czas emisji programu przekroczył 8760 godzin rocznie.

.11.6.2.2 ROZGŁOŚNIE KOMERCYJNE

Akademickie Radio „CENTRUM”- jako radio komercyjne powstało w 1995r., przekształcając się z działającego od 25 lat akademickiego radiowęzła. Zatrudnia 35 - 40 osób. Nadaje program trwający 18 godzin na dobę, słyszalny w promieniu 50 km.

Katolickie Radio „VIA” - utworzone w październiku 1994 roku jako radio Diecezji Rzeszowskiej. Posiada dwa studia - w Malawie i w Rzeszowie. Sygnałem radiowym obejmuje obszar do 120 km, (zasięg dostosowany do obszaru diecezji). Radio zatrudnia 4 pracowników etatowych oraz liczne grono współpracowników.

Radio RMF FM - w ramach ogólnopolskiego komercyjnego Radia RMF FM uruchomiono w 1995 roku Program Rzeszów jako „wejście” regionalne z informacjami kulturalnymi i społeczno-gospodarczymi.

.11.6.3 Prasa.

.11.6.3.1 GAZETY KOMERCYJNE

Gazeta Codzienna „NOWINY” - ukazuje się od ponad 50 lat. Posiada oddziały w Krośnie, Sanoku, Jaśle, Przemyślu, Tarnobrzegu i Stalowej Woli. Jej nakład w dzień powszedni wynosi około 40 tysięcy egzemplarzy, a wydanie weekendowe - do 80 - 90 tysięcy. Wychodzi przez 5 dni tygodnia, posiada także stronę w internecie.

„SUPER NOWOŚCI” - najmłodsze z pism na rzeszowskim rynku prasowym, ukazuje się od marca 1997 roku. Swoim zasięgiem obejmuje województwa: rzeszowskie, krośnieńskie, przemyskie, tarnobrzegskie oraz okolice Dębicy w województwie tarnowskim. Gazeta wychodzi 5 dni w tygodniu, o średnim nakładzie około 40 tysięcy egzemplarzy.

„GAZETA W RZESZOWIE” - wydawana jest jako dodatek regionalny Gazety Wyborczej. Ukazuje się od kwietnia 1992 roku, a zasięgiem obejmuje województwa rzeszowskie, krośnieńskie, przemyskie i tarnobrzeskie. Wychodzi 6 dni w tygodniu o nakładzie 12 tysięcy egzemplarzy w dzień powszedni i do 20 tysięcy w sobotę.

.11.6.3.2 GAZETY MIEJSKIE

„GAZETA DOMOWA” - kwartalnik wydawany na zlecenie Urzędu Miasta Rzeszowa obejmujący zasięgiem obszar miasta. Pierwszy numer ukazał się w nakładzie 54 tysięcy egzemplarzy.

Gazeta Domowa jest czasopismem bezpłatnym, rozprowadzonym przez Poczta Polską SA, bezpośrednio do każdego mieszkania.

„GŁOS RZESZOWA” - pismo Gminy Rzeszów, wydawane przez Libri Ressoivienses. Wychodzi od lipca 1993 roku jako samodzielne czasopismo (miesięcznik). Wcześniej tj. od 1991 r. ukazywał się jako kartka - wkładka w Nowinach. Wydawany w nakładzie 2 tysięcy egzemplarzy, ma zasięg obszaru miasta. Miesięcznik informuje o planach i działaniach władz miasta, Rady Miasta. Praktyczną częścią czasopisma jest miesięczny informator o imprezach kulturalnych mających się odbyć w Filharmonii, teatrach, WDK, o wystawach w galeriach i muzeach oraz repertuarze kin.

„ECHO RZESZOWA” - czasopismo mieszkańców, ukazujące się od 1996 roku jako dwutygodnik, wydawane przez Towarzystwo Przyjaciół Rzeszowa. Poświęcone jest miastu, jego problemom, zawierające ponadto artykuły o rzeszowskim sporcie i informacje o imprezach kulturalnych. Sporo miejsca zajmują interwencje i uwagi mieszkańców dotyczące rozmaitych problemów.

Mając na względzie trudności finansowe placówek kulturalnych, z budżetu miasta przeznaczona są środki w postaci dofinansowywania:

- ochrony i konserwacji obiektów zabytkowych świeckich i sakralnych,
- utrzymania galerii, bibliotek, domów kultury,
- imprez kulturalnych oraz nagród w dziedzinie kultury i sztuki,
- bieżącej działalności Teatru „Kacperek” i „Estrady”,
- wydatków związanych z wydawaniem Głosu Rzeszowa,
- działalności związanej z miastami partnerskimi w ramach promocji.

12

TURYSTYKA, REKREACJA I SPORT

.12.1 OFERTA TURYSTYCZNA MIASTA

Rzeszów – miasto położone w dolinie Wisłoka, na krawędzi Pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, dysponuje jedną z największych baz noclegowych w południowo-wschodniej Polsce, jest równocześnie ośrodkiem rozrządowym ruchu turystycznego na Małopolskę Wschodnią, jak również ośrodkiem krajoznawczym o znaczeniu krajowym.

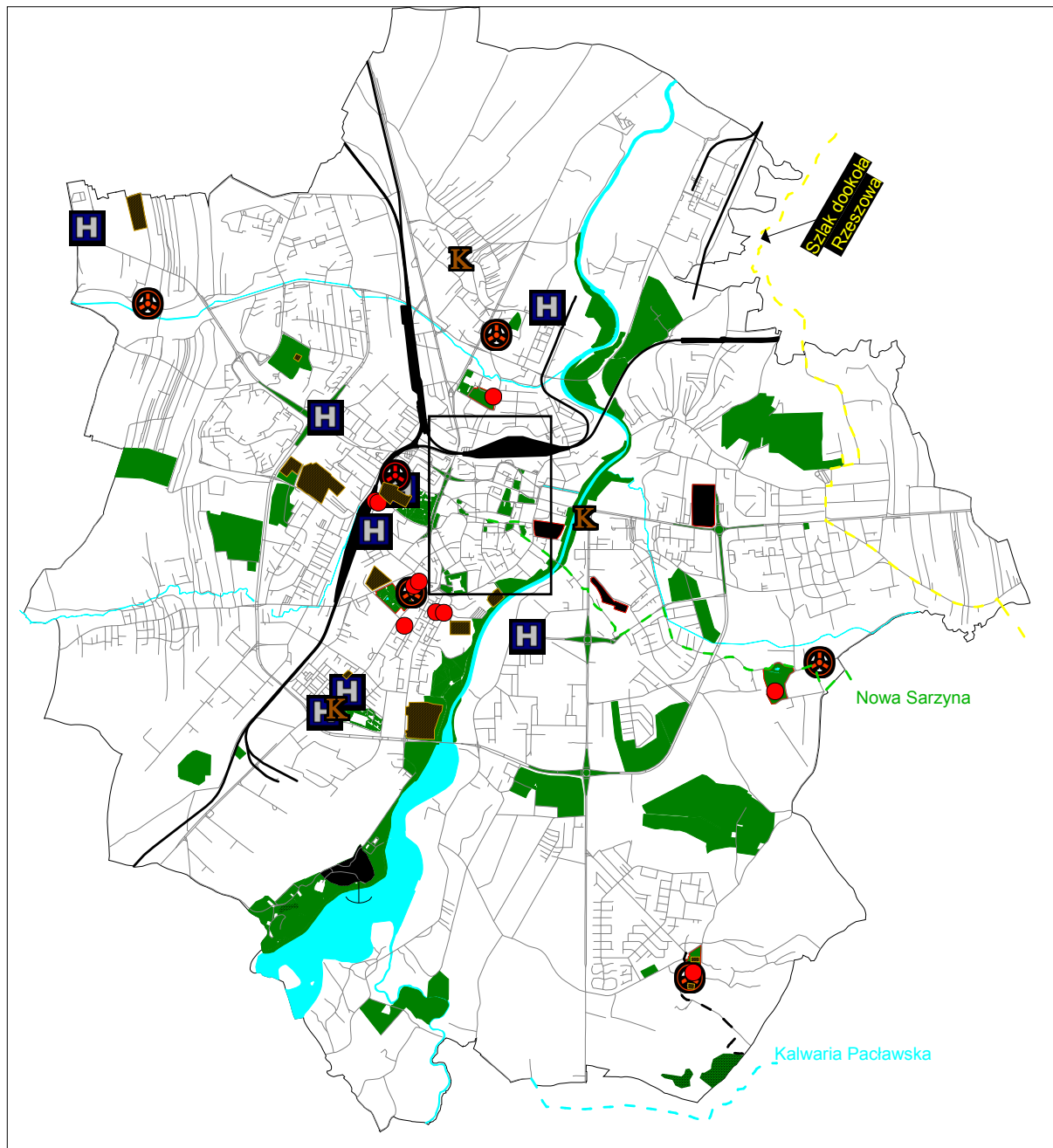
Jest ważnym węzłem komunikacyjnym, w którym koncentrują się 4 linie kolejowe i 6 dróg krajowych. Dysponuje także portem lotniczym w Jasionce. PKP, PKS i prywatni przewoźnicy zapewniają połączenia z wieloma ośrodkami w kraju i zagranicą. Do miejscowości podmiejskich, atrakcyjnych turystycznie dotrzeć można liniami MPK. Między innymi „zieloną linią” nad zalew w Wilczej Woli. W mieście funkcjonują dwie wypożyczalnie samochodów.

Przyjeżdżającemu do miasta turyście, Rzeszów może zaoferować zwiedzanie miasta wyznaczonym Szlakiem Zabytków Starego Rzeszowa oraz innych obiektów zabytkowych na obszarze miasta. Ponadto pobyt w mieście uatrakcyjnić mogą liczne imprezy kulturalne organizowane w Filharmonii im. A. Malawskiego, Teatrze im. W. Siemaszkowej, Teatrze Lalki i Aktora „Kacperek”, zwiedzanie Muzeum Okręgowego, Muzeum Etnograficznego im. F. Kotuli, Galerii Fotografii Miasta Rzeszowa czy galerii BWA. Turyści mogą również uczestniczyć w kilku organizowanych tu imprezach festiwalowych, z których najważniejszą jest Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych.

Miasto może zaoferować ograniczoną, niestety możliwość wypoczynku nad Wisłokiem, w parkach miejskich, a dla amatorów pieszych wędrówek - 4 szlaki turystyczne wychodzące z miasta.

W mieście (według danych WUS) w 1996r. znajdowało się około 25% bazy noclegowej województwa, w tym 40% hoteli. Z wszystkich odwiedzających województwo, 61% turystów skorzystało z noclegów w mieście, przy czym spośród obcokrajowców aż 73,5% nocowało w Rzeszowie (w zdecydowanej większości z krajów WNP).

RZESZÓW – PLAN TURYSTYCZNY MIASTA /BEZ ŚRÓDMIEŚCIA/

LEGENDA:

	KINA		CMENTARZE ZABYTKOWE
	HOTELE		LASY
	TERENY SPORTOWE		PARKI ZABYTKOWE
	WYPOŻYCZALNIA SPRZĘTU SPORTOWEGO		SZLAKI TURYSTYCZNE
	OBIEKTY ZABYTKOWE		

Ogółem Rzeszów dysponuje następującymi obiektami noclegowymi: 2 hotelami trzygwiazdkowymi („Budimex” i „Rzeszów”), hotelem dwugwiazdkowym „Polonia”, oraz innymi hotelami, jak: „Iskra”, „Dedal”, „Metalowiec”, „Sportowy”, „Piast”, „Garnizonowy”, hotel RCKA, a także domami wycieczkowymi: „Resbud”, „Sokół”. Pozostałą bazę noclegową stanowią biura kwater prywatnych: „Locum” i „Dom Polonii”, zespoły pokoi gościnnych: „Zelmer”, „Zodiak”, Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego oraz schronisko młodzieżowe PTSM. Łącznie cała baza składa się z 19 obiektów z 1513 miejscami noclegowymi, przy czym tylko 3 hotele (2 trzygwiazdkowe i 1 dwugwiazdkowy) zapewniają podwyższony standard (łącznie 571 miejsc noclegowych). Pozostałe to miejsca o niższym poziomie usług, przeważnie po hotelach pracowniczych, zakładowych.

Z powyższych obiektów w 1996r. korzystało 111 tys. osób, w tym około 58 tys. obcokrajowców (według WUS), co stanowiło 52,8% wszystkich nocujących. Wykorzystanie miejsc noclegowych wynosiło: dla hoteli 55,9%, dla pozostałych obiektów - 38,3%, co pozwala stwierdzić, że stosunkowo dobrze wykorzystane są hotele, natomiast pozostała baza posiada duże rezerwy. Istotnym i pozytywnym jest fakt, że cała baza noclegowa Rzeszowa jest bazą świadczącą usługi całoroczne.

Niestety, brak campingu, czy choćby pola namiotowego uniemożliwia turystom przybywającym z namiotem lub przyczepą campingową, zatrzymanie się w mieście.

W Rzeszowie działa blisko 40% istniejącej w województwie bazy żywieniowej. Są to: restauracje - około 30 lokali, kawiarnie - około 40 lokali, bary, piwiarnie i pizzerie - około 70 lokali.

Celem koordynacji informacji turystycznej, w 1996r. powołano Regionalną Agencję Promocji Turystyki, która prowadzi Centrum Informacji Turystycznej z siedzibą przy ul. Asnyka. CIT zajmuje się pełną informacją turystyczną o regionie i mieście, posiada komputerowy, stale aktualizowany wykaz bazy noclegowej Polski (wraz z cennikiem). Współpracuje z województwami ościennymi przy wydawaniu map turystycznych i katalogów informacyjnych. Organizacją różnego rodzaju usług turystycznych krajowych i zagranicznych zajmuje się około 30 biur turystycznych.

.12.2 TURYSTYKA I REKREACJA MIESZKAŃCÓW RZESZOWA

Na zorganizowaną formę szeroko pojętej turystyki kwalifikowanej nastawione są między innymi: Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze z siedzibą Oddziału przy ul. Matejki (przy którym działają: Koło nr 32, Koło nr 69, Klub Pol – Survival i Koło Przewodników) oraz Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich. Przy Oddziale PTTK działa Regionalna Pracownia Krajoznawcza. Obydwa towarzystwa dysponują kadrą wykwalifikowanych przewodników, prowadzą również kursy przewodnickie.

Rekreacją masową i czynnym spędzaniem czasu wolnego zajmuje się Wojewódzkie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej.

Rekreację można podzielić na trzy typy ze względu na czas trwania: rekreację kilkugodzinną (np. po pracy, popołudniową), rekreację jednodniową (wolny dzień) oraz rekreację weekendową.

Możliwości wyboru miejsc do rekreacji i wypoczynku w mieście i okolicach są dość ograniczone. Oferta miasta dla mieszkańców chcących odpocząć po pracy, wybrać się na spacer jest uboga. Wypoczynek i spacer są możliwe w parkach, których w Rzeszowie jest 10, niestety o bardzo niewielkich powierzchniach od 1,5 do 15 ha, o łącznym obszarze zaledwie 67,8 ha. Większe znaczenie dla czynnego

wypoczynku mają Park Sybiraków na osiedlu Baranówka i Park na osiedlu Kmity, położone przy dużych obszarach zabudowy wielorodzinnej. Natomiast parkiem typowo rekreacyjnym jest Park Kultury i Wypoczynku nad Wisłokiem (15,1 ha - największy park Rzeszowa).

Obszary leśne i zadrzewienia w granicach miasta zajmują tylko 23 ha. Największe kompleksy leśne to Lisia Góra (8,1 ha) oraz Laski Matysowskie. Wypoczynek związany z wodą jest w mieście bardzo ograniczony ze względu na pozaklasowe wody i wysoki stopień zamulenia zbiornika. Mieszkańcom pozostają do celów rekreacyjnych obiekty sportowe, których ilość przy uwzględnieniu wielkości miasta jest niewystarczająca.

Wiele osób, zwłaszcza w starszym wieku, spędza wolny czas w ogródkach działkowych, które łącznie zajmują powierzchnię 218 ha. Choć są one doskonałym miejscem rekreacji i wypoczynku dla właścicieli działek i ich rodzin, to dla pozostałych są niedostępne i nie mogą zastąpić terenów zieleni o charakterze ogólnodostępnym.

Rzeszowianie do rekreacji jednodniowej wybierają przeważnie miejsca atrakcyjne pod względem wypoczynkowym w promieniu od kilkunastu do kilkudziesięciu kilometrów od miasta. Do bliższych miejscowości poza miastem można dojechać komunikacją MPK lub PKS podmiejskim (Zabajka, Boguchwała, Głogów Młp., Wilcza Wola, Łańcut, itp.).

Rekreacja weekendowa mieszkańców Rzeszowa związana jest z miejscami położonymi od kilkudziesięciu do stu kilkudziesięciu kilometrów od miasta: nad zalewami sztucznymi, w lasach oraz na obszarze Bieszczad, Beskidu Niskiego i Sądeckiego, Roztocza i Pogórza Przemyskiego.

.12.3 BAZA SPORTOWA I SPORT

Baza sportowa w Rzeszowie jest niewystarczająca, by nie powiedzieć wręcz uboga: w szkołach brak pełnowymiarowych sal sportowych i basenów, kluby i związki sportowe nie posiadają podstawowej własnej bazy sportowej. Nieliczne obiekty sportowe, które wykorzystują zarówno zrzeszeni w klubach jak i indywidualni użytkownicy to: Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji dysponujący basenem krytym i zespołem basenów otwartych, sztucznym lodowiskiem otwartym i kortami tenisowymi; boiska, sale gimnastyczne, korty i siłownie przyszkolne, boiska i sale sportowe przy uczelniach :PRz, WSP, Filii UMCS i Filii AR; zespoły obiektów ZKS „Stal” i CWKS „Resovia”, stadion „Podhalańczyk”, hala sportowa „Walter”, korty tenisowe „Łojbol-u”, „Czarnych” i „Open”, basen kryty WSK-PZL.

Sportem masowym dzieci i młodzieży zajmują się Uczniowskie Kluby Sportowe i Międzyszkolny Ośrodek Sportowy, a dla najzdolniejszej młodzieży Szkoła Mistrzostwa Sportowego. Koordynatorem i organizatorem masowego sportu wśród młodzieży szkolnej jest Miejski Zespół Placówek Wychowawczo - Oświatowych. Organizuje on Miejskie Igrzyska Młodzieży Szkolnej, w których uczestniczy zdecydowana większość szkół podstawowych i średnich. Prawie wszystkie szkoły podstawowe i średnie posiadają sale gimnastyczne i boiska sportowe (asfaltowe), w tym 2 szkoły (Nr 4 i 16) mają własne pełnowymiarowe sale sportowe. Przy 2 szkołach (Nr 27 i 35) oraz Zespole Szkół Technicznych są korty tenisowe. Wiele szkół ponadpodstawowych dysponuje własnymi siłowniami, żadna natomiast nie posiada basenu. Stan techniczny sal, boisk i urządzeń sportowych w szkołach (oddanych do użytku w przeważającej części w latach 60-tych) pozostawia wiele do życzenia.

Organizacja sportu wyczynowego zajmują się liczne kluby i związki sportowe. Do najważniejszych należą: Akademicki Związek Sportowy skupiający 4 kluby uczelniane: PRz, WSP, Filii UMCS i AR; oraz ZKS „Stal”, CWKS „Resovia”, ZKS „Zelmer”, PTS „Walter”, Aeroklub Rzeszowski, KS „Ceramik - Przybyszówka”, LZS „Zimowit – Zalesie”.

W mieście działają ponadto prawie we wszystkich dyscyplinach, okręgowe związki sportowe, koordynujące działalność istniejących klubów sportowych na obszarze województwa.

Sport niepełnosprawnych w Rzeszowie reprezentowany jest przez Zrzeszenie Sportowe Inwalidów „Start” i Rzeszowski Klub Sportowy Głuchych. Działalność sportową wśród niepełnosprawnych dzieci prowadzi ZSI „Start” oraz Wojewódzkie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, organizujące Wojewódzką Olimpiadę Specjalną dla Dzieci Niepełnosprawnych.

13

KOMUNIKACJA

.13.1 WPROWADZENIE

Rozwojowi Rzeszowa sprzyjało, i nadal sprzyja, położenie na skrzyżowaniu uczęszczanych traktów.

Na przestrzeni XV w. została ustalona główna droga handlowa ze wschodu w kierunku Krakowa, przez Rzeszów, z pominięciem Sandomierza, i był to początek rozwoju miasta.

Na przełomie XV i XVI w. droga ze Lwowa przez Przemyśl, Jarosław, Łańcut, Rzeszów, Ropczyce, Tarnów do Krakowa, i dalej do Wrocławia i Lipska stała się wielkim traktem międzynarodowym.

Równie duże znaczenie miały dla Rzeszowa drogi o układzie południkowym, które krzyżowały się w mieście z traktem podkarpackim. Bardzo ważne było połączenie drogowe z Sandomierzem i Lublinem. Droga sandomierska prowadziła z Rzeszowa w kierunku północno - zachodnim przez Głogów do Baranowa, a stąd wzdłuż Wisły do Sandomierza. Połączenie z Lublinem odbywało się traktem na Sokołów, Nisko, Janów Lubelski i Kraśnik. Nieco mniejsze znaczenie w XVI w. miała droga do Węgier przez Strzyżów, Frysztak, Krosno, Rymanów.

Rzeszów już od początków XIV w. posiadał prawo pobierania myta przewozowego. W 1559 r. otrzymał prawo pobierania tzw. mostowego i groblowego.

Układ drogowy Rzeszowa ukształtowany do końca XV w., w swej zasadniczej formie funkcjonuje więc również dzisiaj.

Poważny wpływ na rozwój miasta miała budowa linii kolejowych, zapoczątkowana w połowie XIX stulecia. W 1858 r. uroczyście otwarto tu linię do Krakowa. W 1861 r. Rzeszów otrzymał połączenie kolejowe ze Lwowem, a w 1890 r. z Jasłem. Przed wybuchem I wojny światowej została również zapoczątkowana budowa linii kolejowej do Kolbuszowej. Uruchomiono ją dopiero w 1964 r. W latach 1962 - 1963, linia Kraków - Medyka została zelektryfikowana.

W latach 1965 - 1966 centrum Rzeszowa otrzymało nowy układ komunikacyjny - trasy przelotowe Wschód - Zachód (Al. Piłsudskiego), i Północ - Południe (Al. Cieplickiego), z dwoma wiaduktami: Śląskim i Tarnobrzeskim.

W latach 1966 - 1967 r. wybudowano ulicę Lubelską, zaś w latach 1968 - 1969, dobudowano drugą jezdnię ulicy Okulickiego (od ul. Krakowskiej do Al. Wyzwolenia).

W latach 70 – tych wybudowano w cyklach dwuletnich:

- 1971 - 1972 r. dwujezdniowe: ul. Warszawską i ul. Rejtana,
- 1972 - 1973 r. Al. Niepodległości i obwodnicę od ul. Podkarpackiej do ul. Rejtana,
- 1973 - 1974 r. ul. Lwowską od mostu do ronda na Pobitnem,
- 1976 - 1977 r. ul. Krakowską od Wiaduktu Śląskiego do ul. Dębickiej,

- 1978 - 1979 r. obwodnicę od ul. Krakowskiej do ul. Podkarpackiej, ul. Prof. Krzyżanowskiego.

W latach 90 – tych zrealizowano natomiast:

- w okresie 1990 - 1991 r. ul. Podkarpacką (od obwodnicy do granic miasta) i obwodnicę od Rejtana do ronda na Lwowskiej.
- w okresie 1992 - 1993 r. - ul. Mjr. Wacława Kopisto.
- w 1996 r. - przedłużenie ul. Gen. Maczka od mostu na Wisłoku przy Zakładach Mięsnych do ul. Ciepłowniczej.

Z chwilą oddania do użytku obwodnicy południowej w 1991 r., pełniące do tej pory funkcję tranzytową aleje: Piłsudskiego i Ciepelińskiego utraciły swój przelotowy charakter. Ruch tranzytowy pomiędzy wszystkimi kierunkami wchodzącymi do Rzeszowa kierowany jest na obwodnicę i przebiega następującymi ulicami wlotowymi: Lubelską, Warszawską, Krakowską, Podkarpacką, Sikorskiego, Lwowską oraz Al. Wyzwolenia, Okulickiego, Witosa, Batalionów Chłopskich, Powstańców Warszawy i Armii Krajowej, stanowiącymi Obwodnicę Śródmiejską.

Brak „domknięcia” obwodnicy po stronie północno - wschodniej, pomiędzy ul. Lwowską i Lubelską, powoduje znaczne wydłużenie trasy jaką pokonują podróżujący z kierunków północnych: Lublina i Radomia w kierunku wschodnim i odwrotnie, jak również nakładanie się tras, skutkujące zwiększonym natężeniem ruchu, uwidaczniającym się w newralgicznych punktach miasta - na skrzyżowaniach ul. Krakowskiej z ul. Witosa i ul. Podkarpackiej z ul. Powstańców Warszawy. Konsekwencją tego z kolei jest nadmierny, ponadnormatywny hałas i nadmierna emisja tlenków metali ciężkich.

Jakie są możliwości dalszego rozwoju układu komunikacyjnego miasta ?

Wyznaczone w średniowieczu szlaki, ze wschodu na zachód i północy na południe, w wieku XXI przybiorą formę autostrady i drogi ruchu szybkiego i będą przebiegać poza granicami Rzeszowa.

Autostrada A - 4, Drezno - Lwów po stronie północnej w odległości około 8 km od centrum i 4 do 5 km od granic miasta powyżej Rudnej Małej i Zaczernia.

Droga ruchu szybkiego S 74, Piotrków Trybunalski - Barwinek - Bukareszt po zachodniej stronie miasta w odległości ok. 6 km od centrum, i ok. 2 km od granic Rzeszowa, przez miejscowości Przybyszówka, Kielanówka, Zwiężczyca, Boguchwała.

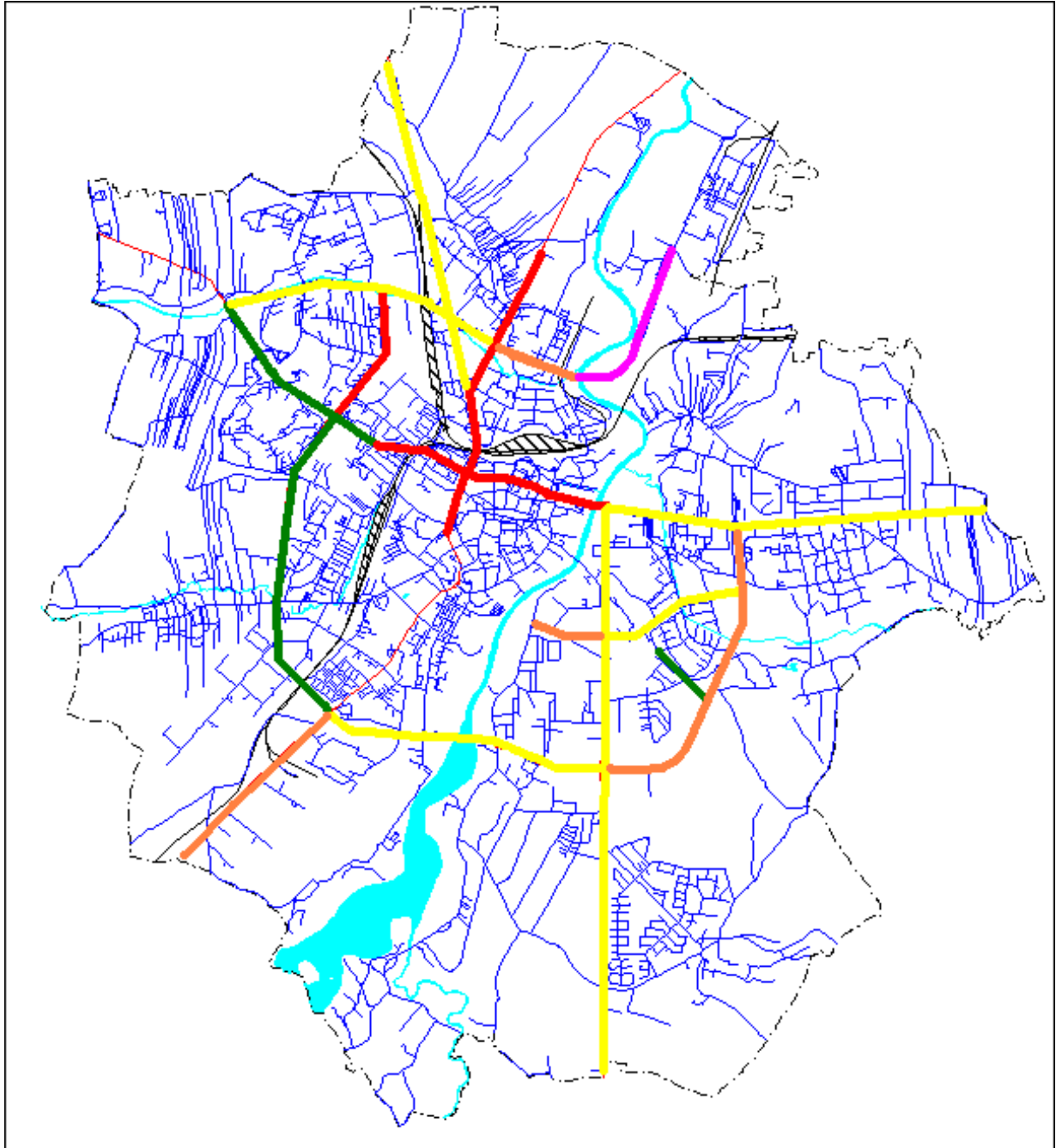
Na skrzyżowaniach tych tras, w Mrowli, zostanie wybudowany węzeł „Rzeszów Zachodni”, z którym miasto połączy się poprzez ul. Krakowską i fragment drogi ekspresowej. Licząc od granicy miasta łączna długość tego połączenia wyniesie ok. 6 km. Drugie podwiązanie Rzeszowa do autostrady, węzeł „Rzeszów - Wschodni”, przewidziane jest w miejscowości Terliczka, na przecięciu z projektowaną drogą Nr 19 będącą przedłużeniem ul. Konfederatów Barskich w kierunku północnym, stanowiącą jednocześnie powiązanie autostrady i miasta z portem lotniczym w Jasionce.

Z drogą szybkiego ruchu miasto połączy się również w dwóch węzłach: na ul. Krakowskiej w odległości ok. 2 km od granicy miasta, i w Zwiężczy, na przecięciu DRS z projektowaną trasą prowadzącą do ul. Podkarpackiej, a następnie do Tyczyna. Przedłużenie ul. Przemysłowej do tej trasy usprawni ruch w południowej części miasta.

Autostrada i droga szybkiego ruchu odciążą miasto od dalekiego tranzytu. Obecne trasy tranzytowe nadal będą pełnić funkcje przelotowe w mieście realizując powiązania na bliższe odległości, za wyjątkiem drogi ponadregionalnej Nr 4 Kraków - Przemyśl która, ze względu na pobieranie opłat za przejazd autostradą, będzie pełnić swą funkcję jak do tej pory, zapewniając powiązania o zasięgu krajowym.

Usytuowanie tej trasy w mieście warunkuje kształtowanie wewnętrznego układu komunikacyjnego Rzeszowa.

RZESZÓW – REALIZACJA PODSTAWOWEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO W LATACH 1965 – 1996.

ULICE ZREALIZOWANE W LATACH 1965 - 1970
 ULICE ZREALIZOWANE W LATACH 1970 – 1975
 ULICE ZREALIZOWANE W LATACH 1975 – 1980
 ULICE ZREALIZOWANE W LATACH 1990 – 1995
 ULICE ZREALIZOWANE PO ROKU 1995

LEGENDA:

Opracowanie własne na podstawie informacji mgr inż. Edwarda Łukawskiego, projektanta ulic w Rzeszowie

.13.2 KOMUNIKACJA LOTNICZA

Port lotniczy w Jasionce oddalony niespełna 11 km od centrum Rzeszowa, pełni funkcję lotniska krajowego z obsługą ruchu międzynarodowego. Spośród ośmiu lotnisk istniejących w kraju w 1994 r. uzyskał status stałego lotniczego przejścia granicznego i celnego.

Geograficzne położenie portu predestynuje go do roli ważnego ośrodka lotniczych przewozów w relacji wschód - zachód oraz północ - południe Europy.

Port lotniczy w Jasionce jest ostatnim dobrze zorganizowanym międzynarodowym portem pasażersko - towarowym na wschodzie Polski.

Obecnie, stałe połączenia lotnicze zostały jednak zawieszono. Lotnisko pełni więc funkcję portu sportowego i szkoleniowego, służy potrzebom lotnictwa sanitarnego.

Zalety portu będzie można docenić po wybudowaniu autostrady A - 4, którą od lotniska będzie dzielić zaledwie kilka kilometrów.

W ocenie amerykańskiej firmy EER System Jasionka mogłaby stać się drugim Frankfurtem.

.13.3 KOMUNIKACJA KOLEJOWA

Przez Rzeszów przebiega dwutorowa zelektryfikowana magistralna linia kolejowa Kraków - Przemyśl – granica wschodnia państwa, dostosowana do prędkości 120 km/godz oraz dwie linie kolejowe jednotorowe spalinowe I – rzędowego znaczenia Ocice – Rzeszów i Rzeszów – Jasło. Linia Ocice – Rzeszów znajduje się w bardzo złym stanie technicznym.

Łączna długość linii kolejowych eksploatowanych na terenie miasta wynosi 18,2 km., gęstość – 3,4 km na 10 km². Powierzchnia terenów kolejowych wynosi 88 ha co stanowi 1,63 % powierzchni miasta.

W granicach miasta znajdują się dwie stacje osobowo – towarowe : Rzeszów Główny i Rzeszów Staroniwa oraz jeden przystanek osobowy Rzeszów – Osiedle.

Stacje towarowe nie są dostosowane do ładunków kontenerowych.

Ilość przewiezionych pasażerów w węźle rzeszowskim wykazuje tendencję malejącą. W ciągu 1996 r. przewozy zmniejszyły się o 12 %.

W komunikacji międzynarodowej Rzeszów posiada bezpośrednie połączenie z Lwowem i Kijowem.

W połączeniach krajowych z 19 miastami wojewódzkimi: Chełmem, Częstochową, Gdańskiem, Katowicami, Krakowem, Krosnem, Lublinem, Łodzią, Nowym Sączem, Opolem, Poznaniem, Przemyślem, Radomiem, Szczecinem, Tarnobrzegiem, Tarnowem, Warszawą, Wrocławiem i Zamościem.

.13.4 KOMUNIKACJA DROGOWA

Rzeszów położony jest na przecięciu szlaków komunikacyjnych o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Są nimi: droga krajowa ponadregionalna nr 4 relacji granica zachodnia państwa - Kraków - Przemyśl - granica wschodnia państwa (E 40), droga krajowa ponadregionalna nr 9 Radom - Barwinek (E 371), droga krajowa ponadregionalna nr 19 Lublin - Rzeszów i droga krajowa regionalna nr 878 Rzeszów - Tyczyn - Dynów. Przez miasto, oprócz ruchu lokalnego, realizowany jest więc ruch tranzytowy o zróżnicowanym natężeniu. Droga

nr 4 i droga nr 9 mają wspólny przebieg na odcinku pomiędzy ul. Krakowską i Podkarpacką.

Wymienione wyżej drogi tworzą w mieście układ promienisty przecięty układem obwodnicowym. Obecnie ruch tranzytowy i ciężarowy przebiega obwodnicą, poza obszarem śródmieścia, kumulując się w zachodniej i południowej części miasta, z braku „domknięcia” obwodnicy w części północno - wschodniej.

Przebiegające przez miasto linie kolejowe i rzeka Wisłok stanowią pewnego rodzaju bariery dla komunikacji drogowej. Niedostateczna ilość przepraw mostowych i obiektów dwupoziomowych na przecięciu z liniami kolejowymi jest przyczyną nadmiernego obciążenia ruchem istniejących obiektów: Wiaduktu Tarnobrzeskiego i Śląskiego, mostów na ul. Lwowskiej i Powstańców Warszawy.

W granicach administracyjnych miasta jest łącznie 276,5 km dróg publicznych, w tym:

- 25,7 km dróg krajowych,
- 86,4 km dróg wojewódzkich,
- 164,4 km dróg lokalnych miejskich.

Długość dróg dwujezdniowych wynosi 25,0 km. Ponadto na terenie miasta istnieje około 100 km dróg nie zaliczonych do kategorii dróg publicznych. Są to dojazdy do posesji, działek i pól. Stanowią uzupełnienie dróg miasta. W Rzeszowie funkcjonuje 4,2 km ścieżka rowerowa o charakterze rekreacyjnym.

Gęstość sieci drogowej o twardej nawierzchni wynosi 39,9 km na 10 km². Wskaźnik ten łącznie z drogami o nawierzchni ulepszonej i drogami gruntowymi wynosi 51,5 km na 10 km². Wysokość tego wskaźnika świadczy o zwartości miasta i rozbudowanej sieci, zwłaszcza dróg wojewódzkich i lokalnych miejskich.

Powierzchnia geodezyjna dróg w mieście wynosi 463 ha, co stanowi 8,6 % powierzchni miasta.

Drogi krajowe wraz z głównymi ulicami wojewódzkimi stanowią podstawowy układ komunikacyjny miasta. Zapewniają powiązania zewnętrzne i ogólnomiejskie. Pozostałe ulice wojewódzkie oraz ulice lokalne miejskie tworzą układ uzupełniający, obsługujący bezpośrednio poszczególne tereny.

Drogi i ulice w mieście podlegają:

- administracji rządowej, reprezentowanej przez Wojewódzką Dyрекję Dróg Miejskich w Rzeszowie,
- administracji samorządowej reprezentowanej przez Zarząd Miasta Rzeszowa,
- administracji osiedlowej i zakładowej.

W administracji rządowej znajdują się 3 drogi krajowe III klasy technicznej o znaczeniu ponadregionalnym (11 ulic, o łącznej długości 23 km), tj:

1. droga Nr 4 Kraków – Przemyśl,
2. droga Nr 9 Radom – Barwinek,
3. droga Nr 19 Lublin – Rzeszów.

Droga krajowa IV klasy technicznej o znaczeniu regionalnym Rzeszów - Tyczyn Nr 878, a także sieć dróg wojewódzkich i lokalnych miejskich pozostaje w zarządzie miasta.

Łączna długość ulic w zarządzie miasta wynosi ok. 250 km, w tym:

- jedna ulica krajowa o długości 2,7 km
- 103 ulice wojewódzkie o łącznej długości 86,4 km
- 461 ulic lokalnych miejskich o łącznej długości 161 km.

Drogi krajowe posiadają nawierzchnię asfaltową, są w dobrym stanie technicznym.

Okolo 11 % ulic wojewódzkich i lokalnych miejskich znajduje się w dobrym stanie technicznym, ok. 36 % w stanie średnim i ok. 53 % w złym stanie technicznym.

Stan techniczny głównych obiektów mostowych: Wiaduktu Śląskiego i Tarnobrzieskiego, mostów na ulicy Lwowskiej i Powstańców Warszawy jest bardzo zły. Obiekty te wymagają pilnie przeprowadzenia remontów kapitalnych.

Na ogólną powierzchnię 574 053 m² chodników zaledwie 10 % można zaliczyć do stanu dobrego. Są to chodniki nowo lub niedawno wybudowane, w większości w obszarze Śródmieścia. Pozostałe chodniki należy w zasadzie zaliczyć do stanu złego i większość z nich wymaga całkowitej przebudowy.

Wykonawstwem robót w zakresie drogownictwa w mieście zajmują się trzy przedsiębiorstwa:

1. Miejskie Przedsiębiorstwo Dróg i Mostów w Rzeszowie,
2. Rzeszowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych w Rzeszowie,
3. Przedsiębiorstwo Budowy i Utrzymania Dróg „DROGREM” w Rzeszowie.

W latach 1985 - 1995 ruch pojazdów na poszczególnych drogach w rejonie Rzeszowa wzrósł, w granicach od 23 do 95%. Największy przyrost ruchu nastąpił na kierunkach Rzeszów – Kraków i Rzeszów – Przemyśl, najmniejszy na kierunku Rzeszów – Lublin. W latach 1990 - 1995 wystąpił tu nawet 7% spadek natężenia ruchu.

Porównując okresy pięcioletnie, pomiędzy 1985 i 1990 rokiem oraz 1990 i 1995 rokiem stwierdzono zmianę ciężenia ruchu samochodowego do Rzeszowa, z kierunku północ – południe na kierunek wschód – zachód.

W strukturze rodzajowej ruchu zaobserwowano znaczny wzrost ruchu samochodów osobowych, zmniejszenie zaś ruchu samochodów ciężarowych i autobusów.

Natężenie ruchu wewnątrz miasta rosło proporcjonalnie do rejestrowanych pojazdów samochodowych. W okresie od 1990 do 1996 r. natężenie ruchu na ulicach miasta zwiększyło się w granicach od 30 do 60%.

Występujące obecnie natężenia ruchu przekroczyły przepustowość projektową ulic na mostach: w ciągu ul. Piłsudskiego - Lwowskiej o 70 % i ul. Powstańców Warszawy o 50 %; na Wiadukcie Tarnobrzieskim o 30 %; wokół Śródmieścia: ul. Piłsudskiego o 30 %, Cieplińskiego o 20 %, Szopena o 30 % Targowej o 90 %, ponadto: ul. Marszałkowskiej o 18 %, Hetmańskiej o 80 %, Dąbrowskiego o 20 %.

Tabela 21. Rzeszów. Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach zewnętrznych

Lp.	Droga	Ruch samochodowy w pojazdach na dobę						Wskaźnik wzrostu ruchu			
		Pojazdy	1985 r.		1990 r.		1995 r.		1990	1995	1995
			Liczba	%	liczba	%	liczba	%	1985	1990	1985
1	KRAKÓW - - RZESZÓW Nr 4	ogółem	5 600	100	7 000	100	10 900	100	1,25	1,56	1,95
		so	2 744	49	4 060	58	7 630	70	1,47	1,88	2,78
		sc	1 624	29	1 540	22	1 526	14	0,95	0,99	0,94
		A	280	5	280	4	218	2	1,00	0,78	0,78
2	RZESZÓW - - PRZEMYŚL Nr 4	ogółem	6 900	100	8 200	100	13 200	100	1,19	1,61	1,91
		so	3 864	56	5 248	64	10 032	76	1,36	1,91	2,60
		sc	1 656	24	1 312	16	1 320	10	0,79	1,01	0,80
		A	483	7	410	5	396	3	0,85	0,97	0,82
3	RADOM - - RZESZÓW Nr 9	ogółem	5 700	100	7 100	100	8 100	100	1,25	1,14	1,42
		so	2 565	45	3 976	56	5 427	67	1,55	1,36	2,12
		sc	1 653	29	1 420	20	1 296	16	0,86	0,91	0,78
		A	399	7	426	6	324	4	1,07	0,76	0,81
4	RZESZÓW - - BARWINEK Nr 9	ogółem	6 200	100	8 000	100	9 900	100	1,29	1,24	1,60
		so	3 472	56	4 640	58	7 227	73	1,34	1,56	2,08
		sc	1 178	19	1 360	17	990	10	1,15	0,73	0,84
		A	558	9	720	9	495	5	1,29	0,69	0,89
5	LUBLIN - - RZESZÓW Nr 19	ogółem	4 300	100	5 700	100	5 300	100	1,32	0,93	1,23
		so	2 193	51	3 477	61	3445	65	1,58	0,99	1,57
		sc	989	23	855	15	848	16	0,86	0,99	0,86
		A	430	10	399	7	212	4	0,93	0,53	0,49
6	RZESZÓW - - TYCZYN Nr 878	ogółem	3 400	100	4 400	100	6 500	100	1,29	1,48	1,91
		so	2 006	59	2 772	63	4 940	76	1,24	1,78	2,46
		sc	510	15	440	10	520	8	0,86	1,18	1,02
		A	442	13	440	10	455	7	1,00	1,03	1,03

so - samochody osobowe, sc - samochody ciężarowe, A - autobusy

źródło: GDDP - Generalny pomiar ruchu na sieci dróg krajowych, Ruch Drogowy 1985”, „Ruch Drogowy 1990” „Ruch Drogowy 1995”

Tabela 22. Natężenie ruchu kołowego na wybranych skrzyżowaniach w godzinie szczytu popołudniowego w latach 1990-1996

Lp.	Nr skrzyż.	Skrzyżowanie ulic	Natężenie ruchu						Wskaźniki zmian natężeń ruchu					
			1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	<u>1991</u> 1990	<u>1994</u> 1993	<u>1995</u> 1994	<u>1996</u> 1995	<u>1996</u> 1990
	304	ul. Dąbrowskiego, ul. Podkarpacka, al. Powstańców Warszawy, al. Batalionów Chłopskich	2796	2658	3015	3409	3620	3463	3814	0,94	1,04	0,96	1,10	1,36
	312	ul. J. Dąbrowskiego, ul. F. Szopena, ul. L. Lisa Kuli		2144		1990		2381	2119				0,89	
	355	al. J. Piłsudskiego, ul. Lwowska, al. T. Rejtana	2827	2873		2844	2837		3508	1,02	1,00			1,24
	404	ul. Hetmańska, al. Powstańców Warszawy	2533	2625	2133 poranny	2965	2970	3026	3839	1,04	1,00	1,02	1,26	1,52
	405	al. Powstańców Warszawy ul. Podwisłocze ul. E. Kwiatkowskiego	2119	2978	2686	2618	2760	2973	2786	1,40	1,05	1,08	0,94	1,31
	426	ul. Hetmańska, ul. J. Chodkiewicza				1030			-					
	427	ul. F. Szopena, ul. Hetmańska				1693		1744	1875				1,08	
	428	ul. F. Szopena, ul. T. Lenartowicza				1422		1046	1332				1,27	
	430	ul. F. Szopena, ul. J. Słowackiego				1066		1143	1275				1,16	
	496	al. Wyzwolenia, al. Gen. L. Okulickiego	1556	1594		1614	1736	1788	1881	1,02	1,08	1,03	1,05	1,21
	738	al. Wyzwolenia, ul. Warszawska				1337			-					
	485	al. Witosy, ul. J. Wiktora, ul. St. Wyspiańskiego	1657	1750			2024	2271	2503	1,06		1,12	1,10	1,51
	470	al. W. Witosy, ul. Przemysłowa, al. Bat. Chłopskich, ul. Handlowa	1973	2089			2452		3147	1,06				1,60
	460	al. W. Witosy, ul. Staroniwska, ul. Gen. M. Langiewicza	1596	1790			2276		2626	1,12				1,64
	367	al. T. Rejtana, al. Gen. Wł. Sikorskiego, al. Powstańców W-wy	2269	2460			2241	2586	2656	1,08		1,15	1,03	1,17
	365	al. T. Rejtana, ul. I. J. Paderewskiego	1751						-					
	363	al. Rejtana, al. Niepodległości,	1877	1346				1831	2373	0,71			1,30	1,26
	357	ul. Lwowska, al. Armii Krajowej, ul. Konfederatów Barskich	1612	1950			2051	2000	2416	1,21		0,97	1,21	1,50
	354	al. J. Piłsudskiego, ul. Targowa, ul. W. B. Głowackiego	3614	3783			4014	3738	4312	1,05		0,93	1,15	1,19
	350	al. J. Piłsudskiego, ul. A. Asnyka	2068	2584				2438	2306	1,25			0,94	1,12
21.	344	ul. Krakowska, al. W. Witosy, al. gen. L. Okulickiego	2750	2996			3275	3454	3838	1,09		1,05	1,11	1,40
22.	329	al. Wyzwolenia, ul. Lubelska	1913	1449		1700	1903	1910	2261	0,76	1,12	1,00	1,18	1,18
23.	318	al. J. Piłsudskiego, ul. Marszałkowska, al. Ł. Ciepłińskiego, ul. Krakowska	3688	3842			4457	4426	4247	1,04		0,99	0,96	1,15

Źródło danych : WDDM w Rzeszowie – U.M. Rzeszowa Nakłady finansowe na utrzymanie dróg.

Tabela 23. Zestawienie potrzeb i wydatków na drogi zarządzane przez miasto w latach 1994 - 1996

	1994	1995	1996
Potrzeby (tys. zł.)			
-miejskie	5695	6209	6920
- krajowe i wojewódzkie	6400	8500	8800
Razem	12095	14709	15720
Wydatki (tys. zł.)			
- miejskie	1800	2248,9	4823
- krajowe i wojewódzkie	1092	2187	
Dofinansowanie z budżetu Miasta do dróg wojewódzkich	310	180	375*
Razem	3202	4615,9	5,198
* - budowa mostu na rzece Strug w ciągu ulicy Gościnniej.			

Szybkie zużycie nawierzchni drogowych powoduje, że wydatki jakie miasto może ponieść na bieżące utrzymanie dróg nie nadążają za ogromnymi w tym względzie potrzebami. Są one zaspokajane tylko w około 25%. Potrzeby o charakterze inwestycyjnym nie są realizowane.

.13.5 WYPADKI DROGOWE

W okresie od 1990 do 1996 roku największa ilość wypadków drogowych w Rzeszowie, tj. 229, wydarzyła się w 1995 roku. Największa ilość, tj. 26 osób, zginęła w 1991 roku.

Wskaźniki wypadków drogowych i wskaźniki ofiar w przeliczeniu na 10000 mieszkańców Rzeszowa są niższe od podobnych wskaźników w miastach polskich.

W porównaniu z 1990 rokiem liczba wypadków drogowych wzrosła o 56 %, natomiast w przeliczeniu na 1000 samochodów osobowych wartość z 6,81, zmniejszyła się do 4,50 tj. o 51 %. W odniesieniu do pojazdów samochodowych ogółem, na przestrzeni ostatnich 6 lat liczba wypadków na 1000 pojazdów utrzymuje się w przedziale od 4,33 do 3,11.

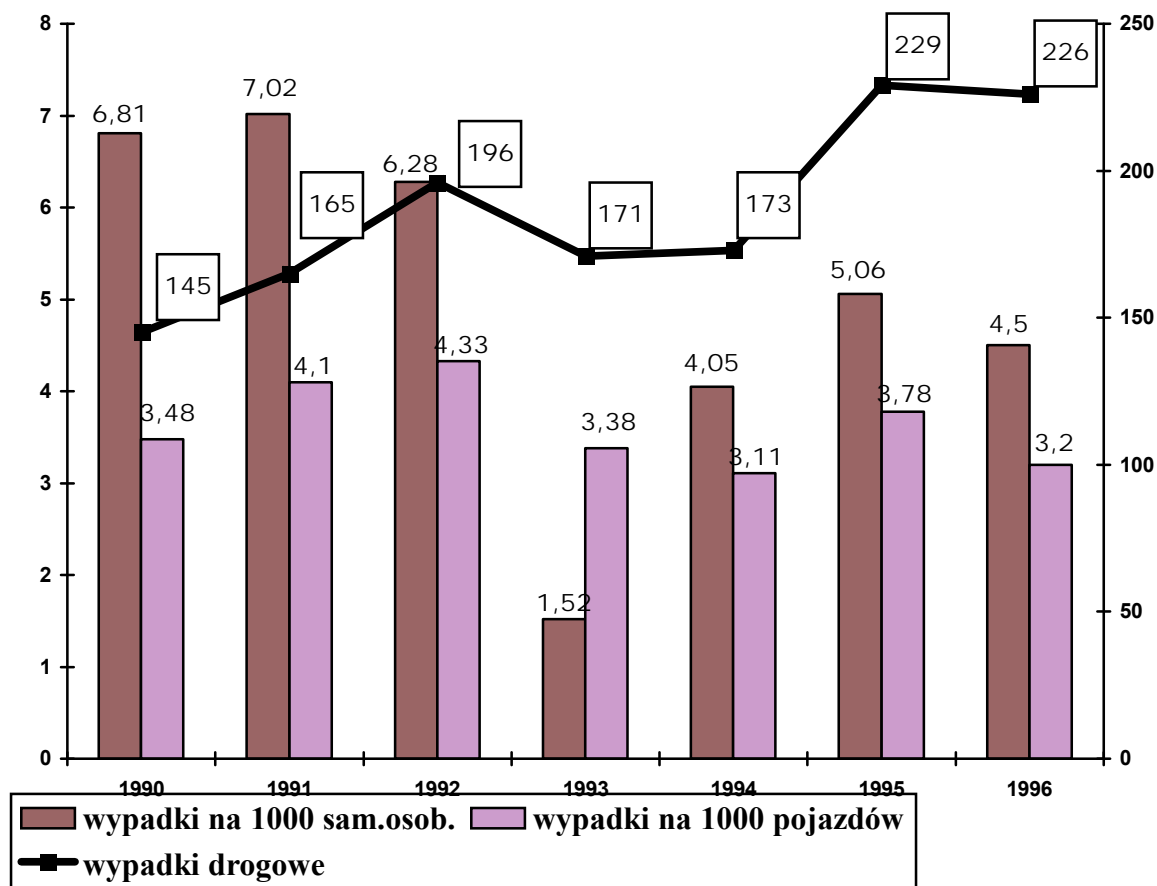
Największa ilość wypadków w mieście występuje na skrzyżowaniu ulic Armii Krajowej i Rejtana oraz Powstańców Warszawy i Wł. Sikorskiego. Główną przyczyną wypadków jest nadmierna prędkość i wymuszanie pierwszeństwa przejazdu.

W ciągach ulicznych najwięcej wypadków zdarza się na ulicach Powstańców Warszawy i Rejtana.

Głównymi przyczynami wypadków w Rzeszowie są:

- wymuszanie pierwszeństwa przejazdu (69%),
- przejeżdżanie przejść pieszych (~13 %),
- błędy osób pieszych (~11 %),
- niedostosowanie prędkości (~3 %),
- inne (~4 %).

Wykres 4. Rzeszów. Wskaźniki wypadków drogowych w przeliczeniu na 1000 samochodów osobowych i na 1000 pojazdów w latach 1990 – 1996.

.13.6 KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA POZAMIEJSKA.

Głównym przewoźnikiem w pozamiejskiej komunikacji autobusowej jest Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Rzeszowie.

Przedsiębiorstwo PKS w Rzeszowie prowadzi komunikację na 209 liniach o łącznej długości 9748 km., w tym na 179 liniach podmiejskich o łącznej długości 5858 km.

W granicach miasta Rzeszowa długość linii autobusowych wynosi ogółem 1079 km, w tym: 330 km linii podmiejskich.

Komunikacja autobusowa PKS realizowana jest nie tylko przez PKS w Rzeszowie, ale również przez 32 inne przedsiębiorstwa PKS. Są to PKS w: Białymstoku, Biłgoraju, Brzozowie, Chełmie, Cieszynie, Dębicy, Gorlicach, Jarosławiu, Jaśle, Katowicach, Kielcach, Krasnymstawie, Kraśniku, Krośnie, Lublinie, Łańcucie, Łodzi, Mielcu, Opolu Lubelskim, Ostrowcu Świętokrzyskim, Przemyśle, Puławach, Sanoku, Sędziszowie Młp., Stalowej Woli, Staszowie, Tarnobrzegu, Tomaszowie Lubelskim, Warszawie i Zamościu.

W mieście znajduje się dwa dworce autobusowe PKS: Dworzec Główny przy ul. Grottgera, z którego realizowane są połączenia dalekobieżne i Dworzec Podmiejski, pod Wiaduktem Śląskim, obsługujący gminy sąsiadujące z Rzeszowem: Trzebownisko, Krasne, Głogów Małopolski, Świlczę, Boguchwałę, Tyczyn, Chmielnik i Lubenię.

PKS posiada 3 własne przystanki: na ul. Lubelskiej, Dąbrowskiego, Sikorskiego. Ponadto korzysta z 22 przystanków autobusowych Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego.

W połączeniach dalekobieżnych PKS w Rzeszowie dociera między innymi do: Białegostoku, Chełma, Cieszyńska, Częstochowy, Kalisza, Katowic, Kielc, Krakowa, Krynicy, Leszna, Lublina, Łodzi, Przemyśla, Puław, Tomaszowa Lubelskiego, Ustrzyk Dolnych, Warszawy, Wrocławia, Zakopanego, Zamościa, Zielonej Góry.

W połączeniach międzynarodowych z Rzeszowa można uzyskać bezpośrednie połączenie z 60 miastami w Europie Zachodniej, między innymi: z Amsterdamem, Atenami, Antwerpią, Bonn, Bredą, Frankfurt, Genewą, Kolonią, Londynem, Madrytem, Lionem, Monachium, Neapolem, Oslo, Paryżem, Rotterdamem, Rzymem, Sztutgartem, Wiedniem.

Z miastami Ukrainy: Czerwonogrodem, Lwowem, Radechowem, Samborem, Stryjem, Tarnopolem, Użgorodem.

Z miastami Słowacji i Węgier: Bratysławą, Koszycami i Miskolcem.

W 1995 r. Przedsiębiorstwo PKS w Rzeszowie przewiozło około 8,5 mln pasażerów, w tym:

- w dowozach pracowniczych – 2,3 mln osób
- w przewozach szkolnych – 3,4 mln osób

W ruchu podmiejskim liczba pasażerów wynosi szacunkowo ok. 65 % ogółu przewiezionych osób.

Oprócz Przedsiębiorstwa PKS na terenie miasta funkcjonują przewoźnicy prywatni dowożący pasażerów z pobliskich miejscowości do Rzeszowa. Są to małe firmy posiadające od kilkunastu lub kilku autobusów oraz osoby prywatne prowadzące przewozy w ramach działalności gospodarczej.

.13.7 KOMUNIKACJA MIEJSKA

Głównym przewoźnikiem osób w Rzeszowie jest Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne wchodzące w skład Spółki z o.o. Rzeszowska Gospodarka Komunalna, która rozpoczęła działalność z dniem 1.02.1994 r. Całość przedsiębiorstwa stanowią dwie zajezdnie: przy ulicy Trembeckiego i przy ulicy Lubelskiej. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne posiada własne zaplecze remontowe. Realizuje usługi powszechnej, publicznej komunikacji dla miasta i sąsiednich gmin.

Poza działalnością podstawową przedsiębiorstwo świadczy usługi w zakresie: badań technicznych, napraw gwarancyjnych, napraw i obsługi technicznej, pomocy drogowej dla autobusów i samochodów ciężarowych oraz zaopatrzenia w paliwa (na stacji przy ul. Lubelskiej 54), usług reklamowych (umieszczanych na autobusach i przystankach) a także wynajmu autobusów miejskich.

Teren obsługiwany przez MPK zamieszkiwany jest (stan na 31.12.1995r.) przez 160 271 mieszkańców Rzeszowa oraz 77 557 mieszkańców 43 miejscowości położonych w sąsiednich gminach: Boguchwałę, Krasne, Głogów, Świlcza,

Trzebowniko, Tyczyn. Łączna liczba ludności obsługiwanego obszaru wynosi 237 828 osób.

Przedsiębiorstwo dysponuje 219 autobusami, w tym 188 gotowymi do ruchu. Wskaźnik gotowości technicznej wynosi 86%. Stan taboru autobusowego jest zły. Ponad 75% autobusów liczy więcej niż 6 lat. Corocznie kasacji podlega 20 jednostek. MPK dysponuje 10 autobusami przystosowanymi dla osób niepełnosprawnych, 5 posiada windy.

W mieście funkcjonuje 38 linii autobusowych dziennych o numerach od 0 do 37 i 2 linie nocne 100 i 101. Poza teren Rzeszowa wybiega 21 linii. Łączna długość linii komunikacyjnych wynosi 517 km (325 km w obszarze miasta i 182 km na obszarach podmiejskich). Roczna liczba wykonanych wozokilometrów wynosi 10 263 tys. ogółem, w tym w granicach miasta 7 944 tys. Liczba rocznie przewiezionych pasażerów wynosi 74 326 tys. Średnioroczne zatrudnienie wynosi 740 osób, w tym 324 kierowców autobusów.

Na przestrzeni lat 1990 - 1996 uległa obniżeniu liczba wozów w eksploatacji. O ile w 1990 roku średni inwentarzowy stan wozów wynosił 224, to w roku 1996 wyniósł 219. Oznacza to obniżkę wozów w eksploatacji o 2,2 %. Jednocześnie pewnym wzrostem zaznaczyła się liczba wozów w ruchu. Od 1993r. liczba wozów w ruchu wzrosła z poziomu 143 do poziomu 157. Oznacza to więc wzrost o 9,5 %. Liczba przewiezionych pasażerów, od najniższych przewozów w 1992 roku, wynoszących 72 035 tys. osób, wzrosła o 2 292 tys. tj. o 3,2 %. Długość czynnych tras autobusowych na przestrzeni ostatnich 6 lat powiększyła się o 21,6 km ogółem, w tym w granicach miasta o 7 kilometrów. Oznacza to odpowiednio przyrost o 11 % i 8,6 % W tym samym okresie długość linii autobusowych ogółem zwiększyła się o 55 km, (o 11,9 %). W granicach miasta wzrosła o 40 km (o 14,0 %). Od 1992 roku przeciętna liczba przejazdów na jednego mieszkańca w ciągu doby utrzymuje się na tym samym poziomie i wynosi 1,26 - 1,27. Za przeciętne wynagrodzenie netto w regionie w 1990 roku można było nabyć 1490 biletów autobusowych jednorazowego przejazdu; w 1996 roku tylko 874 tj. o 70,5 % mniej.

Układ funkcjonalny miasta warunkuje występowanie głównych potoków pasażerskich, a co za tym idzie, przebieg tras i linii komunikacji zbiorowej. Rozkład potoków pasażerskich koncentruje się głównie na osi północny zachód - południowy wschód, tj. w relacji osiedli: Baranówka - Gen. Wł. Andersa - centrum ogólnomiejskie - zakład WSK - osiedla: Nowe Miasto, Mieszka I, Gen. Grota Roweckiego i Zalesie. Na osi tej poprowadzono linie 18, 19, 30 i 13 o dużej częstotliwości. Część linii z dzielnic Baranówka i Gen. Andersa, tj. linie 24 i 32, biegną trasą obwodnicą, z ominięciem śródmieścia; obsługują one zachodnią część miasta. Linia 25 zapewnia powiązanie na kierunku wschód - zachód wybiegając poza miasto do gminy Świlcza i prowadząc do znajdującego się we wschodniej części Rzeszowa Cmentarza Komunalnego.

Osiedla wielorodzinne położone w zachodnim rejonie: Krakowska - Południe i Kmity obsługiwane są przez linie 17, 34, 36 prowadzące w kierunku centrum i Nowego Miasta oraz linię 9, biegnącą do północno - wschodnich osiedli Staromieście i Wilkowyja.

Zasadnicze znaczenie w obsłudze komunikacyjnej miasta ma linia 0 łącząca Śródmieście z otaczającymi go osiedlami: Pułaskiego, Gen. Grota-Roweckiego, Piastów, Dąbrowskiego, Nowe Miasto i Paderewskiego. W zasięgu jej oddziaływania mieszka ponad 70 tys. osób.

Linia 1 o przebiegu wschód - zachód łączy osiedla Przybyszówka i Pobitno - Północ pomiędzy sobą i ze Śródmieściem. Linia 8 w relacji północ - południe, wiąże

Drabiniankę ze Staromieściem. Linia 29, łącząca rejon ulic Trembeckiego i Siemieńskiego ze Śródmieściem, Nowym Miastem z rejonem ul. Przemysłowej.

Osiedla położone peryferyjnie obsługiwane są przez linie komunikacyjne wybiegające poza granice miasta. Większość z nich zbiega się w rejonie głównego dworca kolejowego na pl. Bardowskiego. Są to linie: 7, 20 i 27 z kierunku Staromieścia i Głogowa; linie 2, 14, 21 z kierunku Staromieścia i Sokołowa, linie 3, 23 i 33 z osiedla Dąbrowskiego i Boguchwały, linia 35 ze Staroniwy i Kielanówki oraz linia 22 z Trzciany.

Drugim punktem skupiającym linie zamiejskie jest przystanek przy zajezdni MPK przy ul. Trembeckiego. Wychodzące stąd: linie 23 i 28 przebiegając przez Śródmieście prowadzą do Boguchwały i Zwiężycy; linia 12 prowadzi do Budziwoja, linia 5 prowadzi do Matysówki, linia 37 do Budziwoja przez Tyczyn.

Linie autobusowe przebiegają ulicami układu podstawowego miasta, zapewniają wszystkim osiedlom mieszkaniowym bezpośrednie połączenia z centrum miasta. Najwięcej tras autobusowych zbiega się na ulicach: Ciepłińskiego (17 linii), Piłsudskiego (14), Marszałkowska (14), Dąbrowskiego (12), Rejtana (9), Powstańców Warszawy (9), Witosa (6), Al. Wyzwolenia (5).

Jakość świadczonych usług przez MPK w Rzeszowie jest wynikiem oddziaływania dwóch grup czynników. Pierwsza grupa to czynniki zależne od Przedsiębiorstwa, a więc stan taboru, praca zaplecza technicznego, organizacja i zarządzanie. Z drugiej strony są to czynniki na które Przedsiębiorstwo nie ma wpływu, takie jak układ przestrzenny miasta czy konieczność wspólnego korzystania z dróg publicznych przez różnych użytkowników.

Jakość świadczonych usług, w ocenie MPK, utrzymuje się na dość dobrym poziomie. Mieszkańcy uskarżają się na zatłoczenie autobusów w godzinach przewozów szczytowych, zły stan taboru oraz niedostateczną częstotliwość kursowania autobusów na niektórych liniach, np. 34, 36. Trudna sytuacja występuje w godzinach szczytu, kiedy ze względu na zatłoczenie ulic w śródmieściu i na obydwu mostach występują utrudnienia z włączaniem się ruchu, przez co wydłuża się czas przejazdu autobusów.

Na terenie miasta znajduje się około 280 przystanków autobusowych, w tym 17 końcowych. Przystanki komunikacji zbiorowej są dobrze oznakowane, znakomita większość posiada zadaszenia. W obszarze śródmieścia wymieniono 8 starych przystanków na nowe. Na przystankach tych oprócz biletów autobusowych, można nabyć prasę i zaopatrzyć się w pieczywo.

Oprócz Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego, usługi w zakresie publicznej komunikacji świadczy jeden prywatny przewoźnik w ramach swojej działalności gospodarczej. Jest to linia 26 P, która zapewnia połączenia pomiędzy Tyczynem i Rzeszowem. Przebiega ulicami: Sikorskiego, Powstańców Warszawy, Hetmańską, Lisa-Kuli, Ciepłińskiego, Warszawską i Al. Wyzwolenia, z przystankiem końcowym przy Przedsiębiorstwie PKS.

Tabela 24. Rzeszów. Komunikacja miejska w latach 1980-1996

Lp.	Wyszczególnienie	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1	Stan inwentarza	146	197	224	222	208	218	217	217	219
2	Liczba autobusów w inwentarzu na 1000 mieszkańców	1,20	1,39	1,46	1,43	1,33	1,38	1,36	1,35	1,36
3	Liczba autobusów w ruchu, przeciętna maksymalna dzienna	105	136	149	145	144	142	145	146	157
4	Liczba autobusów w ruchu na 1000 mieszkańców	0,86	0,96	0,97	0,94	0,92	0,90	0,91	0,91	0,94
5	Liczba przewiezionych pasażerów w ciągu roku (tys.)	69 720	95 361	75 985	75 398	72 035	73 737	74 026	73 773	74 326
6	Liczba przewiezionych pasażerów w ciągu doby (tys.)	191,0	261,3	208,2	206,6	197,4	202,0	202,8	202,1	203,1
7	Liczba przewiezionych pasażerów na 1 autobus w ruchu w ciągu roku (tys.)	664	701	510	520	500	519	510	505	492
8	Długość czynnych tras autobusowych (km), w tym w granicach miasta	157 72	173 82	196 81	191 84	196 86	214 88	215 88	215 88	217,6 88
9	Długość linii autobusowych (km), w tym w granicach miasta	361 246	385 264	462 285	457 289	474 304	505 318	507 318	507 318	517 325
10	Przebieg w (tys.) wozo-km., w tym w granicach miasta	7 846 6 120	9 367 7 306	10 060 7 847	9 611 7 497	9 561 7 458	9 495 7 406	9 695 7 562	9 761 7 614	10 263 7 944
11	Ilość linii autobusowych dziennych	32	35	36	37	37	38	38	38	38
12	Ilość linii autobusowych nocnych	-	-	2	2	2	2	2	2	2
13	Ludność	121 321	141 943	153 041	154 757	156 739	158 510	159 994	160 271	160 837
14	Przeciętna liczba przejazdów na jednego mieszkańca w ciągu roku	575	672	496	487	460	465	463	460	462
15	Przeciętna liczba przejazdów na jednego mieszkańca w ciągu doby	1,57	1,84	1,36	1,33	1,26	1,27	1,27	1,26	1,26
16	Przeciętne wynagrodzenie miesięczne netto w regionie (tys. zł)	88 r. 52,7	89 r. 196,8	894,3	1 508,9	2 184,1	3 005,0	4 180,0	5 520,0	699,1 [PLN]
17	Cena biletów MPK (zł)	1,5	14,0	600	1 200	2 000	4 000	5 000	6 000	0,8
18	Średnia cena 1 litra etyliny-94 (zł)			3 700	5 100	8 000	10 100	11 800	13 000	1,6
19	Liczba biletów za przeciętne wynagrodzenie			1490	1257	1092	751	836	920	874
20	Liczba litrów paliwa za przeciętne wynagrodzenie netto			242	295	273	297	354	424	437

Źródło danych: MPK Rzeszów, WUS Rzeszów, CPN Rzeszów. Stan motoryzacji w latach 1990 - 1996

Tabela 25.

p.	WYSZCZEGÓLNIENIE	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	<u>1996</u> <u>1990</u>	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	12	
1	Samochody osobowe SO	21300	23500	31200	37800	42700	45200	49872	2,34	
2	Samochody ciężarowe S.C.	15300	12100	10030	8900	9100	10750	9232	0,60	
3	Autobusy A	850	740	640	670	690	745	690	0,81	
4	Ciągniki	1400	1150	910	860	880	860	680	0,49	
5	Przyczepy	3600	2900	2100	2300	2400	3100	3800	1,06	
6	Motocykle M.	4200	3900	3400	3200	3100	3800	2300	0,55	
7	Motorowery MR	5300	4700	3800	3700	3800	4450	3400	0,64	
8	Ogółem	51950	48990	52080	57430	62670	68905	69974	1,35	
9	Mieszkańcy miasta	153041	154757	156739	158510	159943	160271	160837	1,05	
10	Wskaźnik na 1000 mieszkańców miasta	Samochody osobowe SO	139,2	151,8	199,0	238,5	267,0	282,0	310,1	2,23
11		Samochody ciężarowe SC	100,0	78,2	64,0	56,1	56,9	67,1	57,4	0,57
12		Autobusy A	5,6	4,8	4,1	4,2	4,3	4,6	4,3	0,77
13		Samochody ciężarowe + autobusy SC+A	105,6	83,0	68,1	60,3	61,2	71,7	61,7	0,58
14		Motocykle M.	27,4	25,2	21,7	20,2	19,4	23,7	14,3	0,52
15		Motorowery MR	34,6	30,4	24,2	23,3	23,8	27,8	21,1	0,61
16		SO + SC+ A + M	272,2	260,0	288,8	319,0	347,6	377,4	386,1	1,42
17		Ogółem	339,4	316,6	332,2	362,3	391,8	429,9	435,1	1,28
18	Wskaźnik samochodów osobowych na 1000 mieszkańców woj. Rzeszowskiego	127,5	147,3	162,6	178,9	188,8	189,9	195,1-	1,53	

Źródło danych: Wydział Komunikacji UM Rzeszowa, US Rzeszów

.13.8 MOTORYZACJA I ZAPLECZE MOTORYZACJI

W latach 1990 - 1996 nastąpił znaczny wzrost motoryzacji w Rzeszowie.

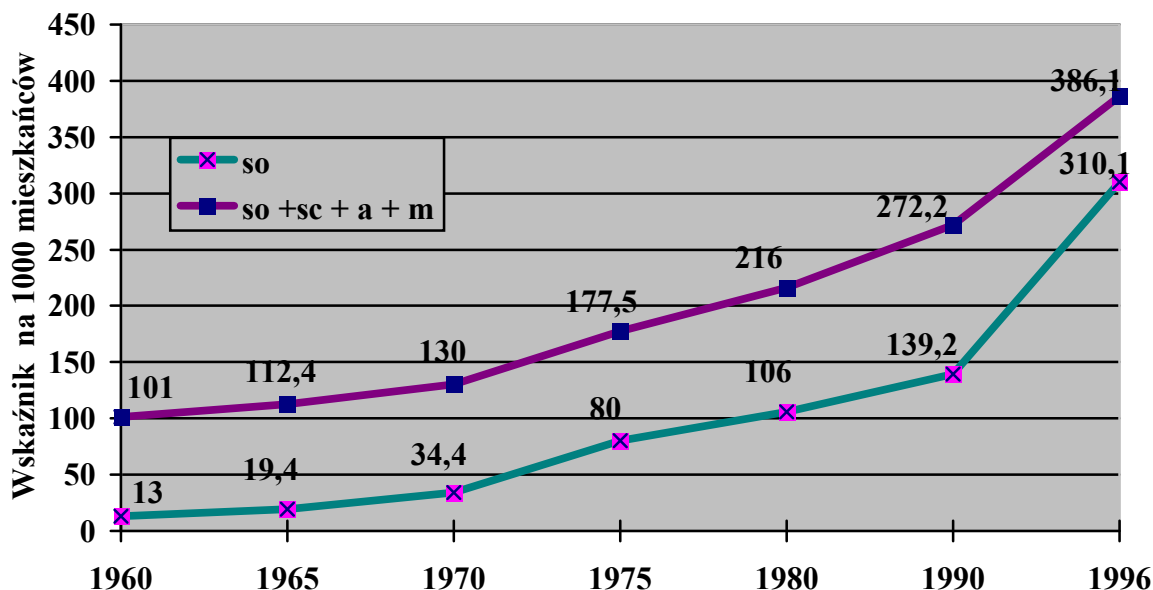
Na koniec 1996 r. liczba zarejestrowanych oraz pozostających w ewidencji Urzędu Miasta pojazdów samochodowych ogółem, wynosiła około 70 tys., w tym samochodów osobowych było 49,9 tys., co stanowiło blisko 71% wszystkich pojazdów.

W porównaniu z 1990 rokiem nastąpił 35% przyrost liczby pojazdów ogółem i 134% przyrost liczby samochodów osobowych. Największy przyrost samochodów osobowych wystąpił w 1992 i 1993 roku, kiedy to w ciągu 1992 roku przybyło 7 700 tys. samochodów osobowych i w 1993 roku – 6600 samochodów osobowych.

Natomiast na przestrzeni 6 lat zmniejszyła się liczba pozostałych grup pojazdów: autobusów o 19%, samochodów ciężarowych o 40%, ciągników o 51%, motocykli o 45%, motorowerów o 36%.

Współczynnik motoryzacji, wynoszący w 1990 r. 139 samochodów osobowych na 1000 mieszkańców miasta, zwiększył się do 310, w 1996 roku. Pod względem ilości samochodów osobowych przypadających na 1000 mieszkańców, Rzeszów zajmuje czwartą pozycję w kraju po Warszawie Poznaniu i Katowicach. Wskaźnik samochodów osobowych, ciężarowych, autobusów i motocykli łącznie powiększył wartość odpowiednio, z 272 do 386 pojazdów na 1000 mieszkańców; tj. o 42%.

Wykres 5. Rzeszów. Wskaźnik motoryzacji w latach 1960 - 1996

Źródło : założenia do MPO ZP m Rzeszowa zatw. 1992 r.

Wydział Komunikacji UM Rzeszowa

Wykres 6. Rozwój motoryzacji w latach 1961 – 1995 na przykładzie wybranych miast

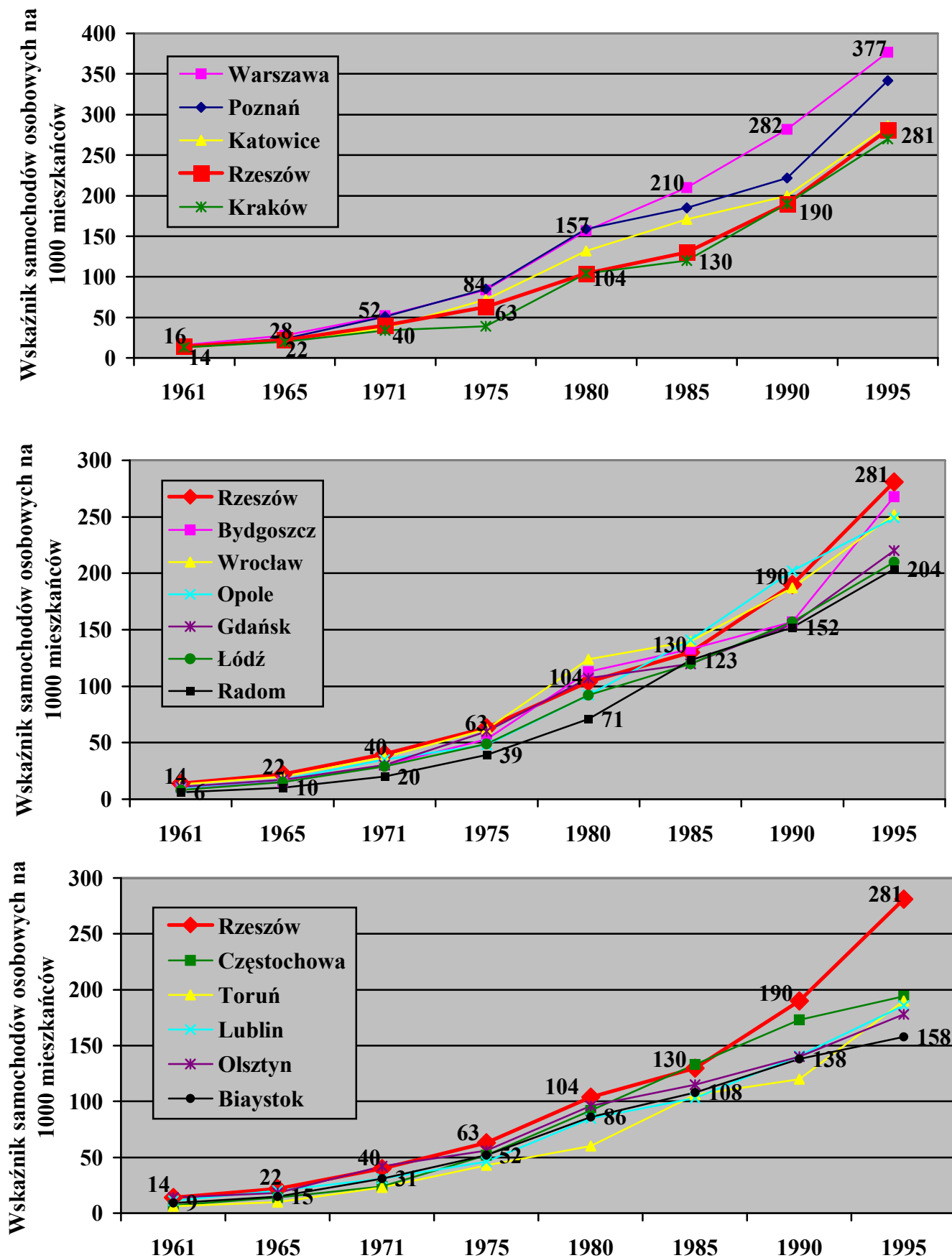

Tabela 26. Rozwój motoryzacji w latach 1961–1995 na przykładzie wybranych miast (wskaźnik na 1000 mieszkańców)

Nazwa miasta	Rok							
	1961	1965	1971	1975	1980	1985	1990	1995
Warszawa	16	28	52	84	157	210	282	377
Poznań	14	24	51	85	159	185	222	342
Katowice	13	20	37	72	132	171	200	286
Rzeszów	14	22	40	63	104	130	190	281
Kraków	13	20	34	39	104	120	190	270
Bydgoszcz	10	15	30	53	113	133	157	268
Wrocław	13	20	37	62	124	140	187	252
Opole	10	17	35	48	92	141	202	249
Gdańsk	11	17	30	60	107	120	155	220
Łódź	8	15	29	49	92	120	157	210
Radom	6	10	20	39	71	123	152	204
Częstochowa	7	14	24	52	92	133	173	194
Toruń	6	10	23	43	60	106	120	190
Lublin	11	20	31	46	85	103	141	186
Olsztyn	14	18	42	56	96	115	140	178
Białystok	9	15	31	52	86	108	138	158
Źródło oprac. Warszawa w strukturze osadniczej Polski IGPiK Warszawa 1996 r.								

W Rzeszowie znajduje się około 7,6 tys. wydzielonych miejsc postojowych na ok. 49,9 tys. zarejestrowanych samochodów osobowych, w tym w rejonie śródmieścia ok. 1000 miejsc. Poza miejscami wydzielonymi, parkowanie odbywa się na ulicach i chodnikach.

W obrębie Śródmieścia od 1993 r. funkcjonuje „Strefa ograniczonego postoju”. Strefa obejmuje obszar zamknięty ulicami: Płk.L.Kuli, Al. Ciepłińskiego, Al.J.Piłsudskiego, Targową, Szopena i Pl. Śreniawitów oraz ul. 8 Marca. W obrębie strefy pobierane są opłaty za parkowanie pojazdów samochodowych przy pomocy parkometrów, jednorazowych kart parkingowych, całodziennych kart abonamentowych. Żetony i karty parkingowe można nabyć w sieci kiosków, sklepów i innych miejsc łatwo dostępnych dla ludności.

Największy deficyt miejsc postojowych występuje w osiedlach zabudowy wielorodzinnej Nowe Miasto i Baranówka oraz w Śródmieściu.

.13.9 STACJE PALIW

Na terenie miasta jest 21 stacji paliw, w tym 5 całodobowych. Usytuowane są głównie przy trasach ruchu tranzytowego, na wlotach i wylotach do Rzeszowa i wzdłuż obwodnicy południowej. Ponadto, dwie stacje paliw znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie Rzeszowa przy trasie E 40, w Świlczy i Krasnem

Wielkość zajmowanych przez stacje powierzchni waha się od 0,11 do około 1,0 ha. Ilość dystrybutorów (stanowisk obsługowych) na poszczególnych stacjach wynosi od dwóch do kilkunastu, ilość obsługiwanych w ciągu doby pojazdów od kilkudziesięciu do kilkuset. Stacje wyposażone są bądź tylko w niezbędne urządzenia służące zaopatrzeniu w paliwo lub posiadają rozbudowany program usług towarzyszących. Łączna ilość stanowisk obsługowych na stacjach paliw w Rzeszowie wynosi około 100. Stacje obsługują około 7000 samochodów w ciągu doby, co stanowi 10 % wszystkich samochodów zarejestrowanych w mieście. W liczbie tej mieszczą się również samochody przejeżdżające tranzytem. Obsługa klientów stacji jest płynna, nie obserwuje się korków i zacięć. Można stąd wnosić iż obsługa miasta w zakresie zaopatrzenia w paliwo jest obecnie wystarczająca.

W okresie: 1994 - 1996 r. oddano do użytku publicznego 7 nowych stacji paliw.

Urząd Miasta rejestruje dalsze zgłoszenia inwestorów na lokalizacje kolejnych stacji.

14

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

.14.1 WPROWADZENIE

Pierwsze inwestycje z zakresu infrastruktury technicznej pojawiły się w Rzeszowie z początkiem XX w. Gazownia miejska powstała w 1900r. Gaz służył do oświetlania głównych ulic, a znacznie później również do celów bytowo – gospodarczych. Elektrownia miejska powstała w 1911r. Prąd elektryczny wyparł gaz z oświetlenia ulicznego i stał się podstawą oświetlenia wewnętrznego zabudowy. Elektrownia wytwarzała prąd stały.

W latach 1935 -36 następuje przełomem w rozwoju infrastruktury technicznej. Do miasta zostaje doprowadzona z Tarnowa linia WN prądu przemiennego. Następuje szybki rozwój sieci miejskiej NN wraz z obiektami technologicznymi (stacje transformatorowe, rozdzielnie). Rola elektrowni miejskiej zanika.

W tym czasie zostaje doprowadzony do Rzeszowa gazociąg gazu ziemnego wysokometanowego z Roztok. Zostaje zgazyfikowane osiedle mieszkaniowe PZL przy ul. Dąbrowskiego (w pierwszej kolejności).

Miasto zostaje również wyposażone w ujęcie wody powierzchniowej z rzeki Wisłok (km 64+400) wraz z zakładem uzdatniania wody i pompownią wysokiego tłoczenia, siecią magistralną (325 mm w centrum miasta i zespołem zbiorników wyrównawczych (Baranówka).

Równolegle pojawia się kanalizacja w większości przypadków ogólnospławna z wylotami bezpośrednio do rzeki Wisłok. Sieć wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa obejmują tylko lewobrzeżną część ówczesnego miasta, liczącego ogółem około 37 tys. mieszkańców, zamieszkałych na 768 ha (1939r.).

Powstaje również Urząd pocztowo - telekomunikacyjny z centralą telefoniczną (przy ul. Moniuszki) oraz sieć połączeń telefonicznych miejscowych i międzymiastowych.

.14.2 ANALIZA STANU FUNKCJONALNEGO INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ RZESZOWA

Diagnoza stanu infrastruktury technicznej miasta uwzględnia przemiany dokonane w latach 1990 - 1995. Została przeprowadzona wg. następujących działań:

1. zaopatrzenie w wodę,

2. odprowadzenie ścieków i wód opadowych,
3. zaopatrzenie w ciepło,
4. zaopatrzenie w gaz,
5. zaopatrzenie w energię elektryczną,
6. telekomunikacja.

Pod względem organizacyjnym zaopatrzeniem miasta w wodę i odprowadzeniem ścieków i wód opadowych oraz zaopatrzeniem w ciepło zajmuje się Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o.o. w Rzeszowie, poprzez należące do niej przedsiębiorstwa tj. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej.

Dostawy gazu ziemnego sieciowego zapewnia Rejonowy Zakład Gazowniczy w Rzeszowie, podległy Karpackiemu Okręgowemu Zakładowi Gazownictwa w Tarnowie.

Zaopatrzenie miasta w energię elektryczną należy do Rzeszowskiego Zakładu Energetycznego S.A. w Rzeszowie.

Natomiast obsługą telekomunikacyjną miasta zajmuje się Telekomunikacja Polska S.A. Zakład w Rzeszowie.

.14.3 ZAOPATRZENIE W WODĘ

Miasto zaopatrywane jest w wodę z wodociągu komunalnego opartego na ujęciach wód powierzchniowych z rzeki Wisłok. Z wodociągu korzysta 150,5 tys. czyli 93,9% mieszkańców.

Wszystkie ujęcia zlokalizowane są na lewym brzegu rz. Wisłok:

1. „Rzeszów” (wykonane w latach 1934 -36) zlokalizowane nad zalewem w Rzeszowie. Wyłączone z eksploatacji od lipca 1995 r., technicznie nie przydatne do bieżącej eksploatacji.
2. „Zwiężczyca - I” - usytuowana w Zwiężczycy.
3. „Zwiężczyca - II” - usytuowana w Zwiężczycy.

Wydajność ujęć:

1. dla ujęcia „Rzeszów” – wydajność dobową wynosi 7500 m³, godzinowa 312,5 m³, sekundowa 87 dcm³.
2. „Zwiężczyca - I” - wydajność dobową wynosi 36500 m³, godzinowa 1512 m³, sekundowa 423 dcm³.
3. „Zwiężczyca -II” - wydajność dobową wynosi 47500 m³, godzinowa 1979 m³, sekundowa 550 dcm³.

Aktualna wydajność czynnych ujęć wynosi więc: dobową 84000 m³, godzinową 3500 m³, sekundową 973 dcm³. Łączna wydajność wszystkich ujęć wynosi – 91500 m³/d, 3812,5 m³/godz, 1,059 m³/s.

Ujęcia wody „Zwiężczyca” I i II wyposażone są w zakład uzdatniania wody i pompownię wysokiego tłoczenia o przepustowości adekwatnej do wydajności ujęć.

Woda z ujęć doprowadzana jest w obręb miasta siecią magistral wodociągowych, pracujących w układzie pierścieniowym o przekrojach od 1200 mm do 250 mm. Przebiegi ciągów magistralnych w stosunku do poszczególnych

zgrupowań rozbiórów wody (osiedla mieszkaniowe, tereny przemysłowo - magazynowe) są bardzo korzystnie poprowadzone.

Wg danych statystycznych MPWiK na koniec 1995r. długość sieci wodociągowej wynosi 514,7 km, w tym:

- sieć magistralna 49,5 km
- sieć rozdzielcza 260,1 km
- przyłącza wodoc. 205,1 km

Podane długości dotyczą całego systemu wodociągowego. W obrębie granic miasta znajdują się sieci magistralne i rozdzielcze o łącznej długości 207,2 km. Pozostała sieć o długości 102,4 km przebiega poza granicami miasta, zaopatrując w wodę również wsie: Biała, Boguchwała, Budziwój, Przybyszówka Dolna, Raławówka, Załęże, Zwiężczyca.

Układ sieci magistralnych zakończony jest dwoma zespołami zbiorników wyrównawczych, usytuowanych na wschodniej i zachodniej dominancie wysokościowej w mieście o łącznej pojemności 15 800 m³, w tym:

- 2 zbiorniki na Pobitnem o łącznej pojemności 6000 m³
- 5 zbiorników na Baranówka o łącznej pojemności 9800 m³

Łączna pojemność zbiorników odpowiada około 19% zdolności produkcyjnej czynnych ujęć i około 31% obecnej średniodobowej produkcji wody. Pozwala to na około 7 - godzinny zapas wody dla miasta (przy obniżonym i zróżnicowanym ciśnieniu, szczególnie na krańcach miasta) w wypadku poważnej awarii w obrębie podstawowych obiektów produkcyjnych wodociągu lub na głównych ciągach magistralnych, szczególnie w lewobrzeżnej części miasta.

W osiedlach o zabudowie wielorodzinnej wysokiej (10 do 12 kondygnacji) lub położonych na oddalonych od ujęć wody obrzeżach miasta dla utrzymania wymaganego ciśnienia przeciwpożarowego i gospodarczego w sieci wodociągowej wybudowano ogółem osiemnaście hydroforni i jedną pompownię osiedlową. Struktura sieci wodociągowej w Rzeszowie wg. okresu jej eksploatacji przedstawia się następująco:

- sieć 10 - letnia - 28% ogólnej długości sieci - sieć 20 - letnia - 28% ogólnej długości sieci - sieć 30 - letnia - 20% ogólnej długości sieci - sieć 40 - letnia - 16% ogólnej długości sieci - sieć 50 - letnia - 2% ogólnej długości sieci - sieć 60 - letnia - 6% ogólnej długości sieci	}	76%

Ponad połowę sieci wodociągowej wybudowano w ciągu ostatnich 20 lat, a prawie 80% ogólnej długości sieci powstało w ostatnim 30 - leciu. Stosunkowo duży odsetek sieci około 60 -letniej stanowi ciąg magistralny (325 mm), biegnący od ujęcia „RZESZÓW” poprzez centralne rejony miasta w kierunku zbiorników wyrównawczych „Baranówka”.

W mieście przeważa sieć wodociągowa, która jest zamortyzowana w około 40% - 50%.

Na tym tle niekorzystnie przedstawia się wskaźnik awaryjności sieci. Ilość awarii w ciągu roku kształtuje się średnio na poziomie ok. 500 i wzrasta. W 1995 r. zanotowano 524 awarie sieci. Awaryjność sieci ma związek z materiałami, z których została wykonana.

Około 65% awarii dotyczy sieci żeliwnej, około 27% - sieci stalowej. Pozostałe zależności awarii od materiałów dotyczą:

- sieci stalowej - 4,4%
- sieci z PCV - 3,2%

- sieci z azbestocementu - 0,5%
- sieci z PE - 0,2%

Rury żeliwne są podstawowym materiałem w budowie sieci magistralnych i rozdzielczych

Głównymi przyczynami awarii są korozja i uszczelnienia. Wady materiałowe stanowią zaledwie 0,5% przyczyn awarii sieci i nie rzutują na zjawisko awaryjności sieci wodociągowej w mieście.

Korozja sieci powodowana jest niekorzystnym chemizmem wody gruntowej w wielu rejonach miasta oraz prądami błędzającymi, pochodzącymi z zagęszczenia kablowych urządzeń elektroenergetycznych w ciągach ulicznych. Zjawiska te praktycznie są nie usuwalne. Wadliwe uszczelnienia kielichów rur żeliwnych dotyczą sieci wykonanej w latach 60-tych. W tym czasie wykonano znaczną część sieci. Obowiązywał wówczas nakaz stosowania oszczędnych technologii uszczelniania. Zamiast tradycyjnego uszczelniania ołowiem wprowadzono uszczelnianie taśmami aluminiowymi. Materiał ten charakteryzuje się kruchością i korozyjnością, nie utrzymując wymaganej szczelności złącz.

Awaryjność sieci obniża sprawność funkcjonowania systemu wodociągowego. Mimo to ogólny stan techniczny sieci wodociągowej oraz obiektów technologicznych określa się jako dobry.

W ostatnich pięciu latach występuje systematycznie postępujący spadek zużycia wody w Rzeszowie. Dotyczy to wszystkich grup odbiorców wody. Na przestrzeni lat 1990 - 95 zużycie wody w mieście w przeliczeniu na 1 mieszkańca spadło o około 28%.

Największy spadek nastąpił w okresie 1992 - 1995r. i wyniósł około 19%.

Bardzo wysoki spadek zużycia wody w stosunkowo krótkim przedziale czasowym jest wynikiem systematycznych podwyżek cen wody. Wymuszają one znaczące oszczędności w gospodarowaniu wodą. Tendencja spadkowa zużycia mediów dotyczy w prawie równym stopniu energii elektrycznej i ciepłej oraz gazu.

Równolegle do spadku rozbioru wody spada jej produkcja. Średniodobowa produkcja wody kształtuje się na poziomie około 51,5 tys. m³/d (1995r.), co przy zdolności produkcyjnej zakładu wodociągowego wynoszącej obecnie 84,0 tys. m³/d stanowi jej wykorzystanie w zaledwie 61%. Odbija się to na ekonomice RGK Sp. z o.o. - Oddz. MPWiK w Rzeszowie.

Istotną dla miasta sprawą jest zdecydowana poprawa jakości wody wodociągowej. Katastrofalny stan ujmowanej przez wodociągi wody powierzchniowej znajduje swoje odbicie w jakości wody dostarczanej do sieci wodociągowej. W czasie budowy ujęć jakość wody surowej była wyższa, a przyjęta technologia jej uzdatniania dostosowana do ówczesnych warunków. Degradacja środowiska naturalnego doprowadziła do tego, że wody rzeki Wisłok na całym 118,0 kilometrowym odcinku (w granicach województwa rzeszowskiego) są wodami pozaklasowymi - NON. W tej sytuacji dotychczasowy sposób uzdatniania jest nie w pełni skuteczny. Stąd też zaopatrzenie w wodę z sieci wodociągowej w Rzeszowie należy do kategorii „niepewnych” ze względu na jakość wody.

Od około 1,5 roku są prowadzone prace badawcze mające na celu ustalenie kompleksowego rozwiązania poprawy jakości wody pitnej z wodociągu komunalnego.

Ujęcia i obiekty technologiczne wodociągu mają ustanowione strefy ochronne i uregulowania formalno - prawne.

Mimo wysokiego „zwodociągowania” miasta, są w jego obrębie obszary pozbawione sieci wodociągowej lub wyposażone w nią niewystarczająco.

Do tych pierwszych należy przede wszystkim osiedle zabudowy jednorodzinnej „Staroniwa”

Do drugiej grupy należą:

- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Zalesie”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Drabinianka - Zagrody”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Staromieście”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Zimowit - IV”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Słocina”.

.14.4 ODPROWADZENIE ŚCIEKÓW I WÓD OPADOWYCH

Rzeszów posiada kanalizację w systemie rozdzielczym. W obrębie tej kanalizacji istnieje kilka odcinków starej kanalizacji o charakterze ogólnospławnym. System kanalizacyjny podzielony jest rzeką Wisłok na układ kanalizacji lewo i prawobrzeżnej.

Miasto posiada mechaniczno - biologiczną oczyszczalnię ścieków o przepustowości 62 tys. m³/d, usytuowaną w rejonie Załęża (w obrębie granic administracyjnych miasta). Z kanalizacji korzysta 91,9% tj. 147,3 tys. mieszkańców.

Długość sieci kanalizacyjnej na koniec 1995r. wynosi 191,4 km (wg Urzędu Statystycznego w Rzeszowie).

Struktura sieci kanalizacyjnej wg. okresu jej eksploatacji przedstawia się następująco:

– sieć 10 - letnia stanowi 26,5% ogólnej długości sieci	}	83,3%
– sieć 20 - letnia stanowi 33,4% ogólnej długości sieci		
– sieć 30 - letnia stanowi 23,4% ogólnej długości sieci		
– sieć 40 - letnia stanowi 10,7% ogólnej długości sieci	}	16,8%
– sieć 50 - letnia stanowi 2,2% ogólnej długości sieci		
– sieć 60 - letnia stanowi 3,9% ogólnej długości sieci		

Bardzo wysoki odsetek sieci kanalizacji wybudowanej w ostatnich trzydziestu latach, wynoszący ponad 83%, w tym sieci 20 - letniej i młodszej (60 %) sprawia, że sieć kanalizacyjna jest w małym stopniu zamortyzowana. Świadczy o tym również znacznie niższa niż w sieci wodociągowej awaryjność kanalizacji sanitarnej i deszczowej łącznie, kształtująca się na poziomie około 165 przypadków w ciągu roku.

Najczęstszą awarią jest niedrożność kanałów sanitarnych i deszczowych.

Lewobrzeżny układ kanalizacji sanitarnej oparty jest na trzech zbiorczych kolektorach.

Kolektory zbiegają się przy lewobrzeżnej przepompowni ścieków o przepustowości 1433 dcm³/s. Obiekt jest zlokalizowany na lewym brzegu Wisłoka, na północ od Zakładów Mięśnych i Chłodni Składowej; przetłacza ścieki z lewobrzeżnej części miasta do oczyszczalni ścieków położonej w prawobrzeżnej części miasta.

W prawobrzeżnej części miasta ścieki przejmują również trzy kolektory sanitarne. Kolektory łączą się przy wspólnym wylocie Nr 49 do rzeki Wisłok.

Od czasu skanalizowania prawobrzeżnej części miasta ścieki sanitarne są odprowadzane wymienionymi kolektorami bezpośrednio do rz. Wisłok poprzez wylot Nr 49 bez oczyszczania. Od połowy 1996r. trwają prace budowlane związane z realizacją przerzutu ścieków do oczyszczalni ścieków. Powinny być ukończone w 1997 r.

System kanalizacji deszczowej, podobnie jak sanitarnej jest oddzielny dla obu części miasta, rozdzielonego rzeką Wisłok. Składa się ze zbiorczych kolektorów deszczowych oraz pojedynczych kanałów w zależności od topografii terenu i odwadnianej zlewni.

Odbiornikami wód opadowych są: rzeka Wisłok, potok Młynówka, potok Czekaj, rzeka Strug, potok Mikośka, potok Przyrwa, potok Rudka oraz sieć rowów melioracyjnych w zlewniach potoków.

Według MPWiK aktualna długość kanalizacji deszczowej wynosi około 174 km.

System kanalizacji Rzeszowa nie wykracza poza granice miasta. W obrębie Rzeszowa są rejonury zurbanizowane pozbawione sieci kanalizacji sanitarnej lub posiadające kanalizację cząstkową.

Do tych pierwszych należy osiedle zabudowy jednorodzinnej „Pobitno - Północ”. Skanalizowanie osiedla może nastąpić dopiero po pełnym przerzucie ścieków prawobrzeżnych do oczyszczalni ścieków.

Grupę drugą stanowią:

- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Staroniwa”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Zalesie”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Drabinianka - Zagrody”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Zimowit - IV”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Staromieście”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Słocina”,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej „Wilkowyja - Północ i Południe”.

W niektórych rejonach (Staroniwa, Drabinianka) kanalizacja sanitarna musi być wyposażona w lokalne lub osiedlowe przepompownie ścieków.

.14.5 ZAOPATRZENIE W CIEPŁO

Rzeszów wyposażony jest w sprawny system ciepłowniczy o wyjątkowo korzystnym rozmieszczeniu głównych źródeł ciepła oraz magistrali ciepłych.

Centralny miejski system ciepłowniczy zaspokaja około 70% potrzeb miasta Rzeszowa, których sumaryczną wielkość ocenia się na około 600 MW przy szczytowym zapotrzebowaniu ciepła.

Źródłami ciepła dla systemu ciepłowniczego są:

- - EC Rzeszów – Załęże,
- - EC WSK.

30% potrzeb ciepłych miasta, czyli około 180 do 200 MW pokrywane jest z lokalnych kotłowni (opalanych węglem lub gazem ziemnym) oraz przez ogrzewnictwo piecami.

Z EC Załęże wyprowadzono w obręb miasta dwie magistrale ciepłownicze - w kierunku południowym i w kierunku północnym.

Z EC WSK wybudowano magistralę w kierunku północnym i w kierunku zachodnim.

System sieciowy EC WSK połączony jest wielopunktowo z systemem sieciowym z EC Załęże. Daje to możliwość zmiany stref zasilania przez podstawowe systemowe źródła ciepła, a w okresie letnim umożliwia zaopatrywanie miasta w ciepłą wodę gospodarczą z jednego źródła ciepła. Lokalizacja wyżej wymienionych źródeł ciepła jest bardzo korzystna. EC Załęże położona jest na północnych krańcach miasta, natomiast EC WSK - na południowych.

EC Załęże stanowi główne źródło energii cieplnej w systemie ciepłym m. Rzeszowa. Moc cieplna znamionowa wynosi 395 MW. Moc cieplna oddawana do miejskiej sieci cieplnej wynosi obecnie 330 MW_t. Nośnikiem ciepła jest gorąca woda o parametrach obliczeniowych 150/70 °C. Ciśnienie dyspozycyjne wynosi natomiast 125 m.sł. wody.

Kotły posiadają indywidualne urządzenia odpylające. Podłączone są one do jednego emitora o wysokości 200 m i średnicy 5,50 m. Stan techniczny kotłów jest dobry. Elektrociepłownia ta spełnia wymagania w zakresie ochrony środowiska, w zakresie zanieczyszczeń atmosfery.

EC WSK wyposażona jest w części parowej w 3 kotły. Kotły parowe posiadają indywidualne odpylacze cyklonowe i są podłączone do jednego emitora o wysokości 30 m. Turbiny są wyremontowane i zmodernizowane.

Część wodna EC - WSK wyposażona jest w dwa kotły. Spaliny z obu jednostek odprowadzane są poprzez elektrofiltry do wspólnego emitora o wysokości 100 m.

EC WSK jest w dobrym stanie technicznym, kotły i turbiny są po remoncie i modernizacji.

Ciśnienie dyspozycyjne na wyjściu z tej elektrociepłowni wynosi 80 m sł. wody przy ilości wody około 800t/godz.

Dla spełnienia norm ochrony środowiska konieczna jest budowa nowego trójprzewodowego komina dla kotłów parowych. Elektrociepłownia daje do systemu ciepłowniczego około 70 MW_t.

Miejski system ciepłowniczy ogrzewa około 2 000 budynków o łącznej powierzchni około 3 500 tys. m², w tym około 2 100 tys. m² powierzchni w budynkach mieszkalnych, głównie wielorodzinnych. Łączna kubatura ogrzewanych obiektów wynosi około 16 000 tys. m³.

System sieciowy obejmuje swoim zasięgiem praktycznie wszystkie rejony miasta.

Z EC Załęże zasilana jest głównie zachodnia część miasta, tj. osiedla: Baranówka I ÷ IV, Krakowska, Tysiąclecia, część Śródmieścia oraz południowo - wschodnia część miasta, z osiedlami: Pobitno, Nowe Miasto, Mieszka, Paderewskiego, Kwiatkowskiego, Śródmieście.

Z EC WSK zasilane w ciepło są: kompleks przemysłowy WSK oraz południowa część miasta (osiedla: Piastów, Kmity, Skarpa, a także zespół zabudowy Politechniki Rzeszowskiej i jej rejon oraz dzielnica przemysłowo - składowa w południowo - zachodniej części miasta).

System ciepły m. Rzeszowa zaopatruje również w ciepło Kombinat Szklarniowy w gm. Trzebownisko, pokrywając jego zapotrzebowanie w wysokości 25 Mw_t.

Sieci z obu elektrociepłowni tworzą wspólny system. Łączna długość sieci wynosi 163,3 km, w tym:

– magistralnej	68,2 km	} 124,0 km
– rozdzielczej	55,8 km	
– przyłączy	39,3 km	

Struktura sieci wg. okresu jej eksploatacji przedstawiają się następująco:

54,5%	}	0 - 5 lat - 20,8 km	}	17,7 km	88% ogólnej długości sieci
		- 5 - 10 lat -			
		10 - 15 lat - 50,4 km			
		- 15 - 20 lat - 54,2 km			
		ponad 20 lat - 20,2 km			

W 1993 r. zanotowano 20 awarii, zaś w 1994 r. 31 awarii, a w 1995 r. 22 awarie.

Sieć ciepłownicza prowadzona jest głównie w podziemnych kanałach żelbetonowych prefabrykowanych, wylewanych lub murowanych. Od 1989 r. nowe sieci lub remontowane wykonywane są w technologii z rur preizolowanych (bez stosowania kanałów ciepłowniczych). Jak wynika z zestawienia sieć ciepłownicza jest młoda, bo około 54,5% ciągów zostało wykonane w ostatnich 15 - tu latach i aż 88% w ostatnim 20 - leciu. Świadczy o tym również niska awaryjność. Awarie najczęściej następują na spawach rur stalowych i mogą być wywoływane skokami temperatury, co ma miejsce przy istniejącej regulacji jakościowej.

Sieć ciepła posiada rezerwy w przekrojach magistral wyprowadzających ciepło z EC - Załęże, pozwalające na wyprowadzenie mocy prognozowanej do 2010r. w wysokości około 510 MW.

W części miasta zasilanej z EC- Załęże odbiorcy podłączeni są do sieci miejskiej poprzez 968 węzłów, a w rejonie miasta zasilanym z EC- WSK poprzez 252 węzły.

Pozostałe węzły należą do poszczególnych odbiorców. Około 860 węzłów wyposażonych jest w liczniki ciepła. Pomiarom objęte jest około 50% sprzedaży energii cieplnej.

Wskutek kilku czynników występujących w ostatnich latach, jak zmniejszające się zużycie wody i ciepła, rozliczenie z odbiorcami na podstawie coraz szerzej stosowanego indywidualnego opomiarowania rozbiór mediów w miejsce dotychczas stosowanych ryczałtów lub rozliczeń grupowych oraz zmian w strukturze sprzedaży mediów, przedsiębiorstwa wchodzące w skład Rzeszowskiej Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. pracują przy zerowej dochodowości.

.14.6 ZAOPATRZENIE W GAZ

Rzeszów zaopatrywany jest w gaz ziemny wysokometanowy z przebiegających po północnej stronie miasta dwóch gazociągów tranzytowych $\varnothing 700$ mm i $\varnothing 400$ mm o ciśnieniu nominalnym CN 6,3 MPa

Z wymienionych gazociągów zasilane są dwie stacje redukcyjno – pomiarowe I⁰, zlokalizowane:

1. przy ul. Strzyżowskiej (zachodnia strona miasta).
2. po południowo - wschodniej stronie cmentarza w Wilkowyji (wschodnia część miasta).

Obie stacje posiadają przepustowość po 15000 Nm³/godz i ciśnienie wyjściowe 0,4 MPa Zasilanie stacji stanowią wysokoprężne odgałęzienia od rurociągów tranzytowych. Ponadto na terenie PZL - WSK znajduje się wyodrębniona przemysłowa stacja redukcyjno - pomiarowa I⁰.

Ze stacji miejskich I⁰ zasilane są gazociągi magistralne średniego ciśnienia (CN 0,4 MPa) o średnicach od Ø300 do Ø150 mm opasujące centralne części miasta w formie obwodnicy. Stanowią one wzajemne połączenie obu stacji redukcyjno - pomiarowych I⁰ zapewniając miastu dwustronne zasilanie w gaz.

Magistralna sieć średnioprężna zasila siedemnaście podłączonych do niej stacji redukcyjno - pomiarowych II⁰. Zasilają one pracujący w układzie pierścieniowo-rozgałęźnym układ sieci niskiego ciśnienia. Około 70% obszaru miasta zasilane jest gazem niskoprężnym. Sieć gazociągów niskoprężnych stanowi wyodrębniony system zasilania miasta, podobnie jak sieć średnioprężna. Jedynie w obrębie osiedla Zimowit Wilkowyja - Północ jest mieszany system gazowy z dominacją techniki średnioprężnej. Stacje redukcyjno - pomiarowe II⁰ rozmieszczone są równomiernie w poszczególnych rejonach rozbioru gazu.

W technice niskoprężnej zasilane jest śródmieście oraz otaczające go dzielnice.

Gazem średnioprężnym zasilane są rejony o zabudowie jednorodzinnej: Biała, Drabinianka, Pobitno - Północ, Przybyszówka Dolna, Słocina, Wilkowyja - Południe, Zalesie, częściowo osiedle Zimowit.

Z miejskiego systemu gazowego średnioprężnego zasilane są wyprowadzoną stąd siecią okoliczne wsie: Biała, Matysówka, Mrowla, Przybyszówka Grn., Siedliska, Słocina (część), Świlcza, Tyczyn, Woliczka, Załęże i Zarzecze.

W porównaniu z innymi mediami z gazu obok elektryczności korzysta największa ilość mieszkańców - ponad 95%.

Na koniec 1995r. w Rzeszowie było 46 653 odbiorców gazu. Średnioroczne zużycie gazu przez jednego odbiorcę wynosiło 1 848,5 Nm³. Zużycie gazu w ciągu ostatnich 5 lat spadło o około 28%. Spowodowane to jest przede wszystkim rosnącymi cenami gazu oraz ograniczaniem jego używania przez odbiorców do celów grzewczych (powrót do ogrzewnictwa paliwem stałym) z negatywnymi skutkami dla środowiska naturalnego miasta. Jest to istotna sprawa dla klimatu miasta, położonego niekorzystnie w dolinie Wisłoka, o dość wysokiej inwersji. Gaz ziemny stanowił dotychczas podstawę grzejnictwa w zabudowie jednorodzinnej na terenach, gdzie względy techniczno - ekonomiczne nie stwarzają możliwości wprowadzenia ciepłownictwa zdalaczynnego. Zastępowanie gazu przez wykorzystanie do celów grzewczych energii elektrycznej również natrafia na utrudnienia natury techniczno - ekonomicznej, bo wymaga znacznej rozbudowy mocy dyspozycyjnych w wielu rejonach miasta.

W latach 1995 - 96 dokonano w części śródmieścia miasta wymiany starej magistralnej sieci gazowej stalowej na rzecz sieci z tworzyw sztucznych z nowoczesną technologią montażu. Średnice tej sieci dostosowano do progностycznych docelowych rozbiórów gazu.

Aktualna długość sieci gazowej ogółem wynosi około 271 km, co daje wskaźnik 5,24 km sieci/10 km² obszaru miasta (bez powierzchni wód, lasów i zadrzewień).

W obrębie miasta znajdują się dwa obszary górnicze związane z udokumentowanymi wysokimi zasobami gazu, przygotowanymi do eksploatacji.

Są to:

- obszar górniczy „Kielanówka – Rzeszów 1”,
- obszar górniczy „Zalesie”.

W obrębie drugiego obszaru trwa budowa ośrodka zbiorczego gazu. Po ostatnich modernizacjach sieci gazowej ocenia się system gazowniczy Rzeszowa jako z dobrymi możliwościami rozbudowy.

.14.7 OGÓLNA OCENA STANU TECHNICZNEGO

Tabela 27. Zaopatrzenie w wodę

Stan techniczny	Obiekty						
	ujęcia	SUW	pompown.	sieć magistr.	Sieć rozdziel.	Zbiorniki wyrówn.	hydrofor.
b. dobry							
dobry	X		X	X		X	X
średni		X			X		
zły							
b. zły							

Tabela 28. Stan czystości wód rzeki Wisłok.

Woj. Rzeszowskie Stan czystości rz. Wisłok 1995 - 1996r.	klasy czystości wód			
	I	II	III	N O N
	w km			
kryterium fizyko-chemiczne	-	-	-	118,0
kryterium bakteriologiczne	-	-	-	118,0
kryterium hydrobiologiczne	-	-	-	118,0

Tabela 29. Odprowadzenie ścieków i wód opadowych.

Stan techniczny	Obiekty			
	oczyszcz. ścieków	przepompownia	kolekt. zbiorcze	sieć kanalizacyjna
b. dobry				
dobry	X	X	75% - X	50% - X
średni			25% - X	50% - X
zły				
b. zły				

Tabela 30. Zaopatrzenie w ciepło

Stan techniczny	Obiekty				
	ciepłownie	kotłownie	sieć magistr.	sieć rozdziel.	węzły ciepłe
b. dobry			X		
dobry	X	X		X	X

Tabela 31. Zaopatrzenie w gaz ziemny.

Stan techniczny	Obiekty				
	stacja I ⁰ reduk.-pomiar.	stacja II ⁰ reduk.-pomiar.	sieć magistr. średnioprężna	sieć magistr. niskoprężna	sieć rozdzielcza
b. dobry	X	X			
dobry			X	X	50% - X
średni					50% - X
zły					
b. zły					

Tabela 32.Zaopatrzenie w wodę

Wyszczególnienie	L a t a						Uwagi
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągu- %	93,4	93,6	93,7	93,8	93,8	93,9	
Długość sieci wodociągowej ogółem w obrębie miasta - km	182,7	188,1	190,4	200,0	203,4	207,2	
Gęstość sieci wodociągow. - km/10km ² pow. miasta	3,54	3,64	3,69	3,87	3,94	4,01	pow. bez wód i lasów
Ilość ujęć wody- powierzch. - szt (czynnych) - wgłębnych - szt	3 1	3 1	3 1	3 1	3 1	2 -	os. Wilkowyja
Dobowa zdolność produkcyjna ujęć - powierzch.- m ³ /d - wgłębnych- m ³ /d	91000 705	91000 705	91500 705	91500 705	91500 705	84000 -	wyłączone z eksploatac.
Zużycie wody z wodociągu - na 1 Mk- m ³ /rok - na 1 Mk- m ³ /d	81,5 0,223	80,6 0,221	77,8 0,213	72,7 0,199	61,7 0,169	58,8 0,161	
Stopień wykorzyst. wydajn. ujęcia - %	86,3	73,9	67,8	61,7	56,3	47,2	
Liczba awarii sieci wodociągowej - szt	497	467	522	621	549	525	
Tendencja kształt. się opłat za wodę - zwiększająca+ - malejąca -	+	+	+	+	+	+	
Szacunkowe straty wody w sieci -%	do15,0%	do15,0%	do13,0%	do13,0%	do13,0%	do13,0%	

Tabela 33.Odprowadzenie ścieków.

Wyszczególnienie	L a t a						Uwagi
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji sanitarnej-%	90,8	91,0	91,6	91,7	91,8	91,9	
Długość sieci kanalizacji w obrębie miasta- km	147,7	149,6	158,8	170,3	178,0	191,4	
Gęstość sieci kanalizacji-km/10km ² pow. miasta	2,86	2,90	3,08	3,30	3,45	3,71	
Ścieki odprowadzane do wód powierzh.-dm ³ /rok	26206	22554	20406	18580	16615	15100	
Ścieki wymagające oczyszczenia-%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Ścieki nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych-%	22,0	21,0	20,0	18,0	18,0	17,3	
Przepustowość oczyszczal. ściek - m ³ /d	62000	62000	62000	62000	62000	62000	
Szacunk. ilość ścieków oczyszcz. m ³ /d	58800	51000	46600	43200	38600	35300	
Stopień obciążenia oczyszczalni-%	94,8	82,2	75,2	69,7	62,2	57,0	
Liczba awarii kanalizacji - szt	108	119	132	145	150	156	
Tendencja kształt. się opłat za odprow. ścieków-zwyżkująca+ -malejąca-	+	+	+	+	+	+	

Tabela 34. Zaopatrzenie w ciepło

Wyszczególnienie	L a t a						Uwagi
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
Liczba podstawowych ciepłowni - szt (elektrociepłowni)	2	2	2	2	2	2	EC - Rz-ów EC- WSK
Liczba głównych kotłowni – szt	8	8	7	4	3	3	w tym Szpit Woj.Nr2
Moc podstawowych źródeł ciepła - MW	400	400	400	400	400	400	
Powierzchnia użytkowa mieszkań ogrzewanych centralnie -tys. m ²	1679,6	1916,3	1977,3	2046,6	2079,6	2062,4	
Powierzchnia użytkowa mieszkań z centralną ciepłą wodą - tys. m ²	681,1	708,4	728,5	785,7	633,4	807,5	94r. zmiana sposobu rozl
Odsetek mieszkańców korzystających z c.o. zdalaczynnego-%	69,0	77,4	77,0	78,2	78,4		
Odsetek mieszkańców korzystających z centralnej ciepłej wody-%	28,0	28,6	28,3	30,3	23,9		
Niedobory mocy cieplnej systemu ciepłowniczego- MW	-	-	-	-	-	-	
Długość sieci ciepłowniczej ogółem w obrębie miasta - km	115,2	119,2	121,0	121,9	124,0	124,0	
Gęstość sieci ciepłowniczej zdalaczynne -km/10 km ² pow.miasta	2,23	2,31	2,34	2,36	2,40	2,40	pow. bez wód i lasów
Tendencja kształtowania się opłat za c.o. i c.c.w- zwyżkowa+ - malejąca-	+	+	+	+	+	+	

Tabela 35.:Zaopatrzenie w gaz sieciowy

Wyszczególnienie	L a t a						Uwagi
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
Odbiorcy gazu sieciowego- tys.	42574	43540	44370	45482	46107	46653	
Długość sieci gazowej ogółem w obrębie miasta- km	230,7	230,7	240,8	245,2	259,5	270,6	
Gęstość sieci gazowej- km/10 km ² pow. miasta	4,47	4,47	4,66	4,75	5,03	5,24	pow. bez wód i lasów
Zużycie gazu sieciowego ogółem - Ndam ² /rok	97799,8	88551,1	106935,2	75513,6	73199,3	85734,2	
Odsetek mieszkańców korzystając. z gazu sieciowego-%	93,9	94,1	95,7	95,7	94,9	95,2	
Zużycie gazu sieciowego przez 1odbiorcę- Nm ³ /rok	2323,6	2056,6	2432,8	1680,8	1598,4	1848,5	
Zużycie gazu sieciowego przez 1Mk- Nm ³ /rok	639,0	572,2	682,2	497,8	482,2	562,2	
Tendencja kształt. się opłat za gaz ziemny- zwyżkowa+ - malejąca-	+	+	+	+	+	+	

.14.8 ELEKTROENERGETYKA I OŚWIETLENIE ULIC

.14.8.1 Układ zasilania miasta.

Rzeszów jest zasilany energią elektryczną ze zintegrowanego ogólnokrajowego systemu energetycznego *najwyższych napięć* (NN) 220 kV i 400 kV poprzez dwa *punkty podstawowego zasilania* (PPZ), w Widelce i w Boguchwale, w których energia transformowana jest na *wysokie napięcie* (WN) 110 kV. Z PPZ *Rzeszów* i *Boguchwała* energia przesyłana jest liniami napowietrznymi WN do ośmiu *głównych punktów zasilających* (GPZ) rozmieszczonych na terenie miasta i połączonych ze sobą liniami napowietrznymi 110 kV. W GPZ następuje transformacja z wysokiego napięcia 110 kV na średnie napięcia (ŚN) 6 kV, 15 kV i 30 kV i rozestanie energii siecią linii napowietrznych i kablowych ŚN do punktów transformatorowych, tj. stacji ŚN/nn, gdzie następuje końcowy stopień transformacji: ze średniego napięcia na niskie napięcie 0,4 kV. Napięcie 6 kV i 30 kV uznano za nierozwojowe i linie pracujące na tym napięciu są stopniowo likwidowane lub adaptowane do pracy na napięciu 15 kV. Na terenie miasta pracuje ponadto *Elektrociepłownia RZESZÓW* (EC). Po ewentualnym wybudowaniu bloku gazowo-parowego EC będzie dostarczać 100 MW mocy elektrycznej i 70 MW mocy cieplnej.

Łączna moc zainstalowana w GPZ w Rzeszowie wynosi 275 MVA. Obciążenie szczytowe wynosi 75 MVA, co stanowi 27 % mocy zainstalowanej. Istnieje zatem rezerwa mocy w urządzeniach przesyłowo - rozdzielczych WN 200 MVA. Tak poważna rezerwa stwarza możliwość zapewnienia zwiększonych dostaw energii elektrycznej dla odbiorców Rzeszowa w przypadku zakłóceń w dostawie ciepła z EC Rzeszów i EC WSK.

.14.8.2 Bilans mocy.

Wykres 7. Łączna moc zainstalowana i szczytowa GPZ w Rzeszowie.

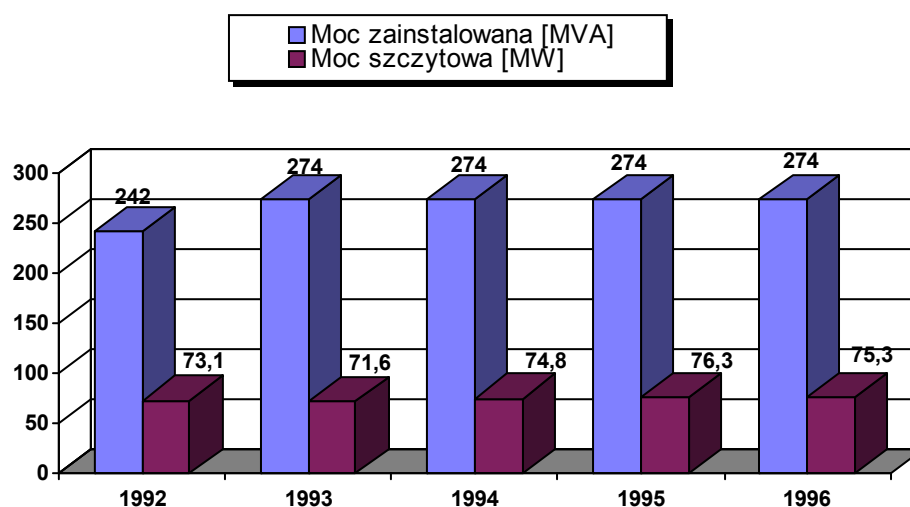

Tabela 36 Moc zainstalowana i obciążenie szczytowe stacji 110 kV/SN

Nazwa GPZ 110/SN	1992		1993		1994		1995		1996	
	Moc zainst. ^a	Moc szczyt.	Moc zainst. ^a	Moc szczyt.	Moc zainst. ^a	Moc szczyt.	Moc zainst. ^a	Moc szczyt.	Moc zainst. ^a	Moc szczyt.
	MVA	MW	MVA	MW	MVA	MW	MVA	MW	MVA	MW
Baranówka	16	5,7	16	5,7	16	5,4	16	4,9	16	5,3
Centralna	32	13,5	32	10,7	32	9,8	32	10,8	32	11,8
DMS	–	–	32	2,4	32	5,5	32	2,8	32	2,8
Nowe Miasto	32	9,9	32	11,0	32	10,0	32	10,4	32	9,7
Staromieście	32	18,4	32	17,1	32	17,4	32	17,0	32	16,7
WSK ^b	48	6,5	48	6,0	48	5,5	48	8,3	48	7,5
EC ^b	32	5,9	32	6,7	32	6,3	32	6,5	32	4,8
Razem	242	73,1	274	71,6	274	74,8	274	76,3	274	75,3

^a W pozycji **moc zainstalowana** podano sumę mocy zainstalowanych transformatorów, które stanowią wzajemną rezerwę. W przypadku awarii jednego transformatora drugi musi pokryć całkowite obciążenie stacji.

^b Stacja przemysłowa

Zgodnie z dobą pomiarową z dnia 17.12.1997 r. obciążenie szczytowe ośmiu GPZ wynosiło 85 MW; przy założeniu współczynnika mocy $\cos \varphi = 0,9$ moc pozorna szczytowa wynosiła 95 MVA, co stanowi około 35 % mocy zainstalowanej. Szczytowe obciążenie transformatorów 110/SN w stacjach dwutransformatorowych w normalnych warunkach pracy nie powinno przekraczać 75 % znamionowej mocy transformatora. W związku z tym orientacyjne dopuszczalne w normalnych warunkach pracy obciążenie łączne GPZ wynosi $0,75 * 274 = 205$ MVA. Zatem rezerwę mocy w GPZ można oszacować na poziomie $205 - 95 = 110$ MVA, co stanowi 40 % mocy zainstalowanej.

Jeśli pominąć w bilansie mocy stacje przemysłowe WSK i EC Rzeszów, nie mające powiązań z miejską siecią średniego napięcia, uzyskujemy następujące analogiczne wielkości dla roku 1996:

moc zainstalowana	194 MVA
moc szczytowa czynna	63 MW
moc szczytowa pozorna	70 MVA
udział mocy szczytowej w mocy zainstalowanej	36 %
dopuszczalne łączne obciążenie w normalnych warunkach pracy	145 MVA
rezerwa mocy	75 MVA
udział rezerwy mocy w łącznej mocy zainstalowanej	52 %.

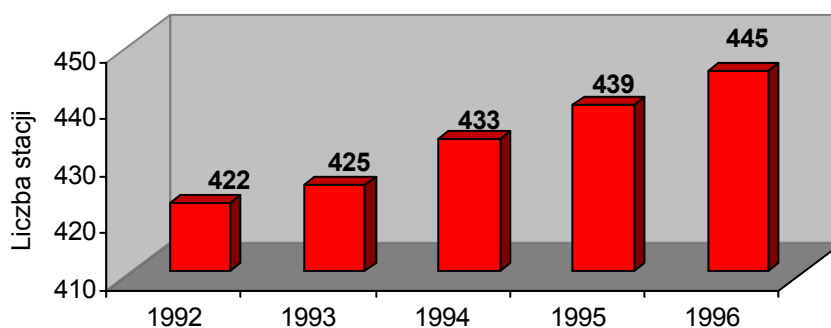
Istniejąca rezerwa mocy w urządzeniach przesyłowo rozdzielczych WN stwarza potencjalną możliwość zapewnienia zwiększonych dostaw energii elektrycznej, w przypadku zakłóceń w dostawie ciepła z EC Rzeszów i EC WSK, dla odbiorców m. Rzeszowa na tych terenach, gdzie stan sieci i instalacji w budynkach na to pozwala.

Istniejący w kraju pewien nadmiar zdolności wytwórczych i przesyłowych przedsiębiorstw energetycznych spowodowany jest obniżonym w latach 90-tych zapotrzebowaniem gospodarki na energię. Potencjał tych przedsiębiorstw szybko się jednak wyczerpuje, ponieważ inwestycje odtworzeniowe, modernizacyjne i środowiskowe nie są prowadzone w niezbędnym zakresie.

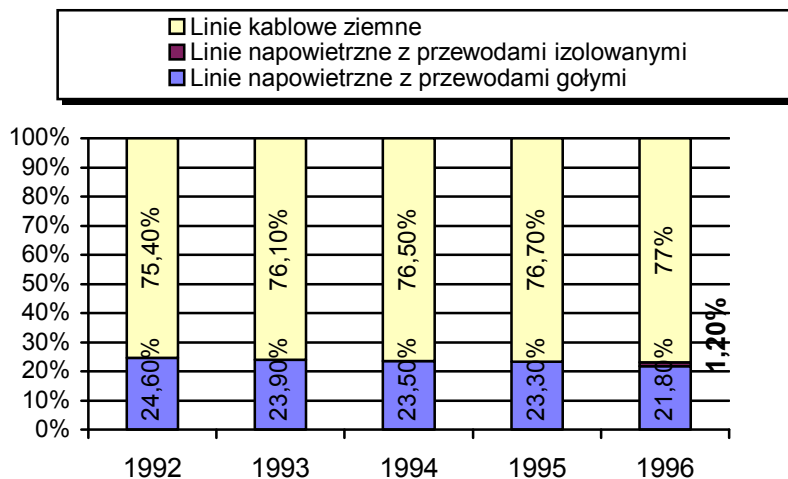
.14.8.3 Charakterystyka sieci, odbiorcy, zużycie energii.

W strukturze sieci rozdzielczej dominują linie kablowe (77 %). Na obszarze miasta istnieje 90 dużych odbiorców przemysłowych oraz 56 tys. odbiorców bytowo-komunalnych i drobnego przemysłu. Odbiorcy zasilani są z 445 stacji transformatorowych SN/0,4 kV. Zużycie energii elektrycznej przypadające na jedno gospodarstwo domowe lub na jednego mieszkańca uważane jest za istotny miernik poziomu życia. Wartości tego miernika dla Rzeszowa kształtują się poniżej średniej dla miast polskich. W latach 90-tych nastąpiło w kraju i w Rzeszowie obniżenie zapotrzebowania na energię elektryczną.

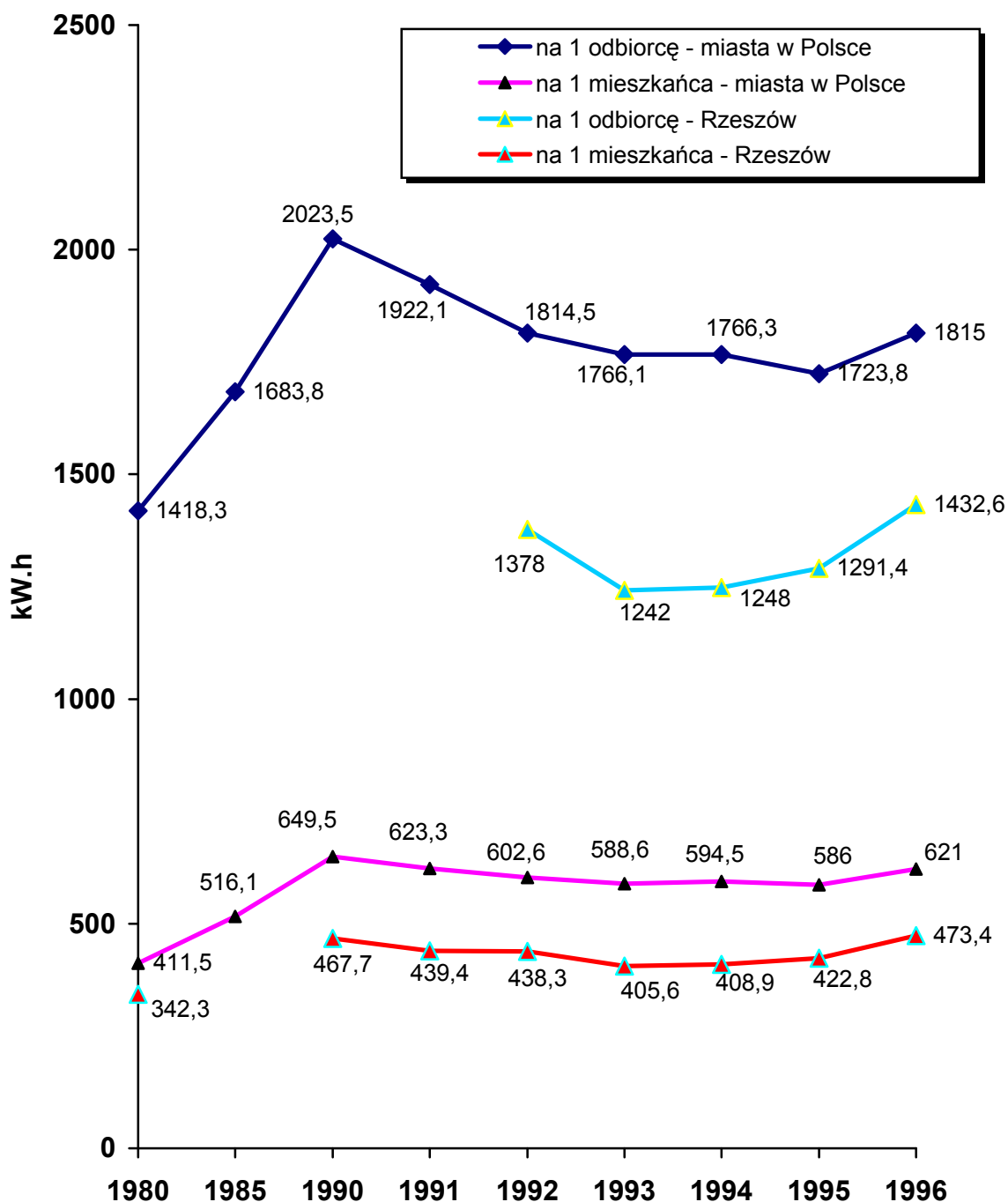
Wykres 8. Rzeszów. Liczba stacji transformatorowych SN/nn w latach 1992-1996.

Wykres 9. Rzeszów. Struktura sieci rozdzielczej.

Wykres 10. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach polskich i w Rzeszowie w latach 1980 – 1996.

.14.8.4 Potrzeby w zakresie modernizacji i rozbudowy

Pilnej modernizacji i rozbudowy sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia dla umożliwienia rozwoju wymagają osiedla: w pierwszej

kolejności Staroniwa, a także Wyspiańskiego, Drabinianka, Biała, Słocina, Zalesie-Kiepury, Staromieście, Wilkowyja. Bez rozbudowy sieci na tych terenach nie ma możliwości podłączenia nowych odbiorców.

W centrum miasta istnieje potrzeba przeizolowania sieci 6 kV na 15 kV. Wiąże się z tym konieczność wyznaczenia nowych lokalizacji dla budowy stacji z izolacją 15 kV.

Zgodnie z posiadaną przez RZE S.A. koncepcją rozwoju sieci elektroenergetycznych 110 kV do 2010 roku, opracowaną w 1989 r., dla zasilania miasta Rzeszowa planowane są do budowy następujące GPZ wraz z liniami 110 kV: GPZ Zaczernie, GPZ Słocina, GPZ Pobitno, GPZ Rzeszów-Zachód (nie określony), GPZ Głogów, GPZ Tyczyn, GPZ Baranówka (rozbudowa istniejącego). Wybór lokalizacji powyższych GPZ wraz z liniami 110 kV został dokonany w oparciu o ówczesny planowany kierunek rozwoju miasta Rzeszowa. Utrzymanie ich lokalizacji, lub dokonanie przemieszczeń, będzie uzależnione od zapotrzebowanej mocy na danym terenie, przy uwzględnieniu aktualnego kierunku zagospodarowania miasta Rzeszowa.

Równoległe z lokalizacją nowych GPZ należy przewidzieć tereny dla prowadzenia linii średnich napięć i lokalizacje stacji ŚN/nn dla obszarów przeznaczonych do zagospodarowania, z powiązaniem z istniejącą infrastrukturą elektroenergetyczną. Dla właściwego określenia kierunku rozwoju tej infrastruktury, równoległe ze sporządzaniem Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy m. Rzeszów winna być zlecona do opracowania przez specjalistyczne biuro projektów koncepcja rozwoju miejskiej sieci elektroenergetycznej miasta Rzeszowa.

.14.8.5 Oświetlenie ulic.

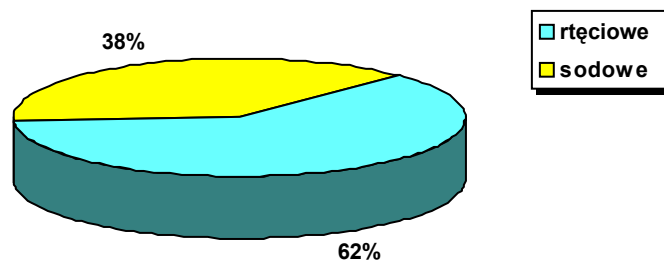
Moc zainstalowana oświetlenia ulic w Rzeszowie wynosi 1,8 MW. Liczba punktów oświetleniowych wynosi około 7 149 szt. Dominują lampy rtęciowe (62 % mocy zainstalowanej).

Podstawowe rozwiązanie sieci oświetleniowej: sieć wydzielona, kablowa, zasilana bezpośrednio ze stacji transformatorowych poprzez szafy oświetleniowe wolnostojące usytuowane obok stacji. Linie oświetleniowe odbiorcze wykonane są głównie kablem typu YAKY 4x35. Jako konstrukcje wsporcze dla opraw oświetleniowych powszechnie stosowano słupy stalowe rurowe typu „Rzeszów”. W ostatnich latach montuje się lekkie słupy wykonane z blachy ocynkowanej na fundamentach prefabrykowanych żelbetowych. Sterowanie: centralne kaskadowe promieniowe za pośrednictwem linii oświetleniowych i kabli sterowniczych.

Ogólnie można stwierdzić, że oświetlenie uliczne jest niedoinwestowane, przestarzałe i energochłonne. Obciążenie budżetu gminy kosztami funkcjonowania oświetlenia ulicznego w roku 1996 wyniosło 1 594 183 zł.

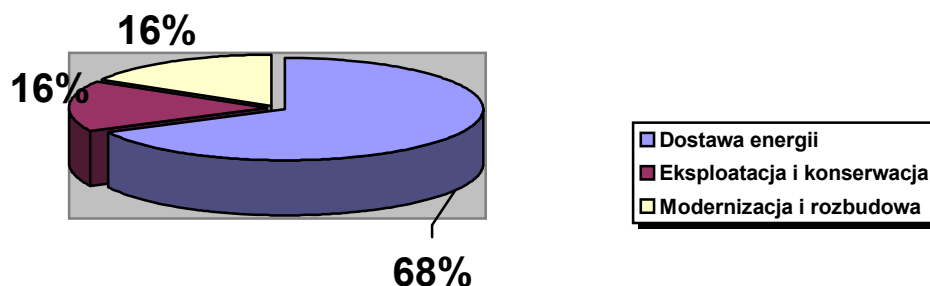
Zrealizowanie *Koncepcji modernizacji oświetlenia ulicznego miasta Rzeszowa*, opracowanej przez ELEKTRIM S.A. Biuro Techniki Oświetleniowej w 1997 r., pozwoliłoby na zmniejszenie mocy zainstalowanej w oświetleniu drogowym na terenie Miasta o ponad 42 %, dając roczną oszczędność energii około 3.000 MWh. Równocześnie średnie natężenie oświetlenia zwiększyłoby się od 1,5 do 3 razy i spełniałoby wymagania Polskiej Normy. Całkowity koszt modernizacji szacuje się na 4 mln zł.

Wykres 11. Struktura źródeł światła w sieci oświetleniowej Rzeszowa (moc zainstalowana)

Źródło: „Konceptcja modernizacji oświetlenia ulicznego miasta Rzeszowa”, Elektrim S.A. Warszawa 1997.

Wykres 12. Struktura środków wydatkowanych z budżetu miasta Rzeszowa na oświetlenie dróg, 1996 r.

Oświetlenie sztuczne, oprócz podstawowych funkcji, takich jak: zapewnienie bezpieczeństwa ruchu ulicznego, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa pieszych i orientacji w mieście, pełni również funkcje dekoracyjne. Wraz ze wzrostem poziomu życia wzrasta zainteresowanie otoczeniem i pojawia się potrzeba jego upiększania. Dobrze oświetlone miasto jest, również po zmroku, spokojnym miejscem spotkań jego mieszkańców oraz magnesem przyciągającym turystów. Oświetlenie może stać się efektywnym środkiem promocji dla handlu i przemysłu oraz dla całego miasta.

Pierwsze w Rzeszowie realizacje w zakresie upiększania światłem miasta to iluminacja wieży Zamku Lubomirskich, iluminacja Kościoła Popijarskiego i Fary, gmachu Urzędu Wojewódzkiego, a także iluminacja pomników: Kościuszki, Lisa-Kuli i Sikorskiego.

.14.9 SIECI KOMPUTEROWE

Komitet Badań Naukowych finansował budowę nowoczesnych centrów informatycznych w ośrodkach naukowych kraju, w tym w latach 1993 - 1995 w Rzeszowie. Celem tych inwestycji była budowa środowiskowej infrastruktury sieciowo - komputerowej o dużej wydajności, integrującej zasoby obliczeniowe i podsieci lokalne użytkowników na terenie miasta oraz zapewniającej połączenia

z innymi sieciami komputerowymi (do współpracy ponadregionalnej, krajowej i międzynarodowej) dla wspomagania badań naukowych w całym obszarze nauki.

Rzeszowska Miejska Sieć Komputerowa (RMSK) jest budowana dla potrzeb pięciu szkół wyższych, zlokalizowanych w Rzeszowie: Politechniki Rzeszowskiej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Filii Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej, Akademii Rolniczej w Krakowie i Wyższego Seminarium Duchownego. W RMSK wiodącą rolę pełni Uczelniane Centrum Informatyzacji Politechniki Rzeszowskiej.

Miejska Sieć Komputerowa środowiska akademickiego Rzeszowa, rozprzestrzeniona na terenie miasta, stwarza możliwości integracji terenowej przedsięwzięć informatycznych, nie tylko w zakresie nauki i szkolnictwa wyższego, ale również w obszarze oświaty, administracji, kultury, ochrony zdrowia, ekologii, ochrony środowiska a także gospodarki. Infrastruktura sieciowo-komputerowa RMSK środowiska akademickiego Rzeszowa może stanowić dobrą bazę dla potrzeb administracji samorządowej. Zasięg terytorialny RMSK, obejmujący praktycznie całe Miasto, i nowoczesność technologiczna, czynią ją przydatną w zarządzaniu skomplikowanym organizmem miejskim. Współpraca z RMSK mogłaby dotyczyć, poza Zarządem Miasta, takich jednostek, jak: Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o.o., Kuratorium Oświaty, Izba Skarbowa, Urzędy Pracy, Wojewódzki Urząd Statystyczny, Sądy itd. Istnienie silnych połączeń informatycznych pomiędzy służbami miejskimi i współpracującymi jednostkami może odegrać szczególną rolę w sytuacjach ekstremalnych, np. klęsk żywiołowych, katastrof.

.14.10 TELEKOMUNIKACJA

Podstawową dziedziną telekomunikacji jest telefonia, gdyż na bazie jej sieci rozwijają się i integrują z nią inne pozatelefoniczne sieci i usługi.

Stan łączności w Rzeszowie na koniec 1996 r. przedstawiał się następująco:

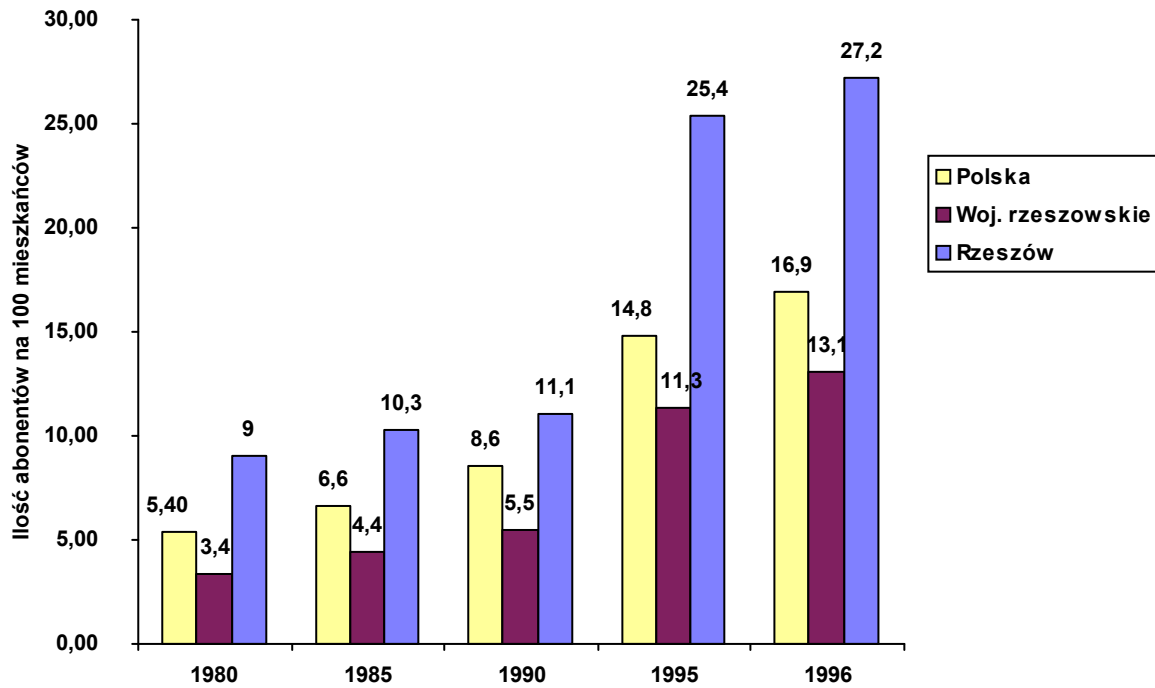
- pojemność central telefonicznych: 46 480 NN, w tym cyfrowych 19 272 (41%).

1. Stopień zajętości central telefonicznych: 43 909 NN, co stanowi 94,5% ich pojemności.
2. Możliwość połączeń automatycznych z innymi miastami i zagranicą posiada każdy abonent.
3. Struktura sieci telefonicznej: dominują sieci podziemne (98,5 %)
4. Liczba abonentów telefonicznych: 43 828
5. Wskaźnik gęstości telefonicznej: 27,2 [abonentów / 100 mieszkańców].
Wskaźnik ten uważany jest za istotny miernik jakości przestrzeni miejskiej, szczególnie z punktu widzenia biznesu. Gęstość telefoniczna w Rzeszowie kształtuje się powyżej średniej dla miast w Polsce. (Wykres 13)
6. Liczba zaległych wniosków o przyznanie abonamentu telefonicznego: 5 555
7. Abonenci telefaksowi: 580
8. Rozmównice publiczne: 16
9. Aparaty publiczne samoinkasujące: 378 szt.
10. Ocena funkcjonowania telefonów.

Najstarsza czynna centrala została wyprodukowana w 1957 r. Najnowsze centrale cyfrowe są na najwyższym światowym poziomie. Ze względu na

zróźnicowanie technologiczne aktualnie współpracujących ze sobą w mieście trudno jest jednoznacznie ocenić niezawodność, jakość czy też szybkość zestawianych połączeń. Średnioroczny wskaźnik uszkodzeń w 1996 r. wynosił 22, co oznacza, że w przybliżeniu u co piątego abonenta wystąpiło raz w roku uszkodzenie.

Wykres 13. Gęstość telefoniczna abonentów w Polsce, woj. rzeszowskim i Rzeszowie w latach 1980 – 1996.

15

ZARZĄDZANIE MIASTEM

.15.1 ZARZĄDZANIE FINANSAMI MIASTA

.15.1.1 Dynamika oraz struktura dochodów i wydatków budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996

Analizę dochodów i wydatków budżetu Rzeszowa w latach 1992 – 1996 przeprowadzono w cenach stałych z 1996 roku. Ma to na celu zapewnienie ich porównywalności w poszczególnych latach rozpatrywanego okresu. Dochody i wydatki bieżące sprowadzono do porównywalności za pomocą PKB, tj. ogólnego wskaźnika zmian cen w całej gospodarce, natomiast nakłady inwestycyjne wskaźnikiem cen nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej.

Analizę dynamiki i struktury dochodów Rzeszowa przeprowadzono w wersji skorygowanej, eliminującej dochody przyznane na realizację w latach 1994 – 1995 programu pilotażowego i zwiększony udział w podatku dochodowym od osób fizycznych na realizację zadań przekazanych miastu w 1996 roku w ramach tzw. ustawy miejskiej, w celu zapewnienia porównywalności uzyskiwanych dochodów. Wyniki obliczeń zawierają tabele 35 – 37.

Tabela 37. Dochody budżetu miasta Rzeszowa w cenach stałych z 1996 roku (w PLN).

Źródła dochodów	1992	1993	1994	1995	1996
Dochody ogółem	59,328,548.3	75,209,280.5	96,383,748.7	98,454,292.0	118,237,401.0
I Podatki i opłaty lokalne	21,984,770.9	23,556,033.8	24,184,459.9	26,294,086.5	28,103,623.0
1. Podatek od nieruchomości	15,081,140.2	17,154,544.3	18,266,855.4	20,246,609.0	21,395,900.0
2. Podatek od środków transportowych	3,232,176.3	3,555,310.7	3,540,625.1	3,962,921.8	4,518,325.0
3. Podatek od posiadania psów	16,308.7	16,305.8	17,095.6	28,006.5	60,579.0
4. Opłata targowa	3,655,145.7	2,829,873.0	2,359,883.8	2,056,549.2	2,128,740.0
5. Opłata administracyjna	-	-	-	-	79.0
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	7,646,708.9	8,381,188.9	6,812,365.9	6,815,718.6	7,55,644.0
1. Opłata eksploatacyjna	16,278.7	31,087.5	42,622.6	54,027.3	67,280.0
2. Podatek rolny i leśny	78,225.1	160,365.7	109,410.4	107,215.2	123,063.0
3. Podatek od spadków i darowizn	380,796.8	336,898.4	261,093.5	231,665.9	311,108.0
4. Opłata skarbową	5,065,166.9	5,870,029.1	4,934,809.9	5,056,827.6	5,540,572.0

Źródła dochodów	1992	1993	1994	1995	1996
5. Karta podatkowa	2,106,241.5	1,982,808.2	1,464,429.5	1,365,982.6	1,533,621.0
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	13,683,403.9	18,380,388.4	18,966,351.4	18,131,463.1	19,764,590.0
1. Od osób prawnych	3,551,860.9	5,965,050.0	4,630,099.1	2,822,998.1	3,334,822.0
2. Od osób fizycznych	10,131,543.0	12,415,338.4	14,336,252.4	15,308,465.0	16,429,768.0
IV. Dochody z majątku gminy	3,649,647.1	4,954,677.6	5,714,018.3	5,628,013.3	7,853,829.0
V. Pozostałe dochody	3,941,958.7	3,3664,859.7	5,368,413.9	3,271,657.9	3,836,661.0
VI. Subwencje	1,919,951.6	1,835,247.4	26,057,227.4	27,554,353.5	28,288,632.0
VII. Dotacje	-	14,736,884.7	9,280,911.9	10,758,999.1	22,814,422.0
„Pilotaż”/wsk. „U”	-	-	57,673,483.5	62,267,737.6	57,034,628.0

Źródło: Budżety miasta Rzeszowa za lata 1992 – 1996

Tabela 38. Dynamika dochodów budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w %).

Źródła dochodów	93/92	94/93	95/94	96/95	96/92	96/94
Dochody ogółem	126,8	128,2	102,1	120,1	199,3	122,7
I Podatki i opłaty lokalne	107,1	102,7	108,7	106,9	127,8	116,2
1. Podatek od nieruchomości	113,7	106,5	110,8	105,7	141,9	117,1
2. Podatek od środków transportowych	110,0	99,6	111,9	114,0	139,8	127,6
3. Podatek od posiadania psów	100,0	104,8	163,8	216,3	371,5	354,4
4. Opłata targowa	77,4	83,4	87,1	103,5	58,2	90,2
5. Opłata administracyjna	-	-	-	-	-	-
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	109,6	81,3	100,0	111,2	99,1	111,2
1. Opłata eksploatacyjna	191,0	137,1	126,8	124,5	413,3	157,9
2. Podatek rolny i leśny	205,0	68,2	98,0	114,8	157,3	112,5
3. Podatek od spadków i darowizn	88,5	77,5	88,7	134,3	81,7	119,2
4. Opłata skarbowa	115,9	84,1	102,5	109,6	109,4	112,3
5. Karta podatkowa	94,1	73,9	93,3	112,3	72,8	104,7
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	134,3	103,2	95,6	109,0	144,4	104,2
1. Od osób prawnych	167,9	77,6	61,0	118,1	93,9	72,0
2. Od osób fizycznych	122,5	115,5	106,8	107,3	162,2	114,6
IV. Dochody z majątku gminy	135,8	115,3	98,5	139,5	215,2	137,4
V. Pozostałe dochody	85,4	159,5	60,9	117,3	97,3	71,5
VI. Subwencje	95,6	1 419,8	105,7	102,7	1 473,4	108,6
VII. Dotacje	-	63,0	115,9	212,1	-	245,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie budżetów miasta Rzeszowa.

Tabela 39. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996
(w %)

Źródła dochodów	1992	1993	1994	1995	1996
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I Podatki i opłaty lokalne	37,1	31,3	2,51	26,7	23,8
1. Podatek od nieruchomości	25,4	22,8	19,0	20,6	18,1
2. Podatek od środków transportowych	5,4	4,7	3,7	4,0	3,8
3. Podatek od posiadania psów	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
4. Opłata targowa	6,2	3,8	2,4	2,1	1,8
5. Opłata administracyjna	-	-	-	-	0,0
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	12,9	11,1	7,1	6,9	6,4
1. Opłata eksploatacyjna	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
2. Podatek rolny i leśny	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
3. Podatek od spadków i darowizn	0,6	0,4	0,3	0,2	0,3
4. Opłata skarbowa	8,5	7,8	5,1	5,1	4,7
5. Karta podatkowa	3,6	2,6	1,5	1,4	1,3
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa	23,1	24,4	19,7	18,4	16,7
1. Od osób prawnych	6,0	7,9	4,8	2,9	2,8
2. Od osób fizycznych	17,1	16,5	1,9	15,5	13,9
IV. Dochody z majątku gminy	6,2	6,6	5,9	5,7	6,6
V. Pozostałe dochody	6,6	4,5	5,6	3,3	3,2
VI. Subwencje	3,2	2,4	27,0	28,0	23,9
VII. Dotacje	-	19,6	9,6	10,9	19,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie budżetów miasta Rzeszowa.

Dochody budżetu miasta w latach 1992 – 1996, bez dochodów przeznaczonych na finansowanie programu pilotażowego i zadań przejętych w wyniku ustawy „miejskiej”, zwiększyły się niemal dwukrotnie. Jeżeli jeszcze odliczyć od nich subwencję oświatową, to w pełni porównywalne dochody budżetu Rzeszowa zwiększyły się w omawianym okresie ponad 50%. Ich średnioroczne tempo wzrostu wyniosło więc ponad 10%. Jest to całkiem niezły wynik, zwłaszcza jeżeli został osiągnięty głównie poprzez zwiększenie bazy podatkowej.

Niemal wszystkie pozycje dochodów wykazują mniejsze lub większe wahania w poszczególnych latach. W największym stopniu wzrosły subwencje w wyniku przejścia przez miasto szkół podstawowych. Z liczących się źródeł dochodów powyżej średniej wzrosły dochody z majątku gminy oraz dotacje. Te ostatnie w znacznie większym stopniu są przyznawane na finansowanie zadań zleczanych gminie przez administrację rządową niż na finansowanie zadań własnych.

Przedstawione zróżnicowanie dynamiki poszczególnych grup i rodzajów dochodów budżetu Rzeszowa spowodowało istotne zmiany w ich strukturze (Tabela 39). W omawianym okresie nastąpił znaczny spadek udziału podatków i opłat lokalnych zarówno ustalanych przez gminę, jak i uzyskiwanych na mocy innych ustaw. Zmniejszyła się również waga udziałów gminy w podatkach dochodowych budżetu państwa, zwłaszcza w podatku dochodowym od osób prawnych. Nieco wzrósł udział dochodów z majątku gminy. Znacznie zaś wzrósł udział subwencji i dotacji. Jeżeli jednak porównamy strukturę dochodów w latach 1994 – 1996, to jej zmiany są stosunkowo niewielkie i kształtują się głównie pod wpływem znacznego wzrostu dotacji, zwłaszcza w 1996 roku.

Analiza dynamiki i struktury dochodów budżetu Rzeszowa jest przedsięwzięciem dość karkołomnym na skutek zmian zarówno zakresu zadań wykonywanych przez gminę, jak również zmian przepisów finansowych. Podjęta próba doprowadzenia do porównywalności danych o dochodach uzyskiwanych z różnych źródeł w poszczególnych latach nie do końca spełnia ten zamiar. Mimo tych zastrzeżeń, należy stwierdzić, że w badanym okresie znacznie zmniejszył się udział dochodów własnych w budżecie miasta. Wprawdzie środki na finansowanie zadań przejętych przez miasto są gwarantowane przez państwo w ramach subwencji oświatowej oraz wskaźnika „U”, ale okazało się, że muszą być one uzupełniane środkami własnymi, co ogranicza realizację zadań gminy.

Z powyższych przyczyn powyższe trudności napotyka analiza dynamiki i struktury wydatków budżetowych (Tabela 40). Ogólnie wydatki z budżetu miasta w cenach porównywalnych wzrosły w rozpatrywanym okresie ponad 3-krotnie, tj. o 224,4%. W większym jednak stopniu zwiększyły się wydatki zaliczone do grupy wydatków administracji samorządowej. Nastąpiło to w wyniku wliczenia wydatków z tytułu ustawy „miejskiej”. Jeżeli zaś odliczyć od tych wydatków wartość wskaźnika „U”, to wzrosły one o 144,6%, a wydatki bieżące o 165%, podczas gdy wydatki na inwestycje zwiększyły się o 98%. Wskutek tego nastąpił spadek udziału wydatków na inwestycje w ogólnych wydatkach budżetu miasta. Istotnie, udział wydatków inwestycyjnych zmniejszył się z 30,9% w 1992 roku do 11,5% w 1995 roku i 16,1% w 1996 roku. Jeżeli jednak porównamy wydatki inwestycyjne z wydatkami administracji samorządowej po odjęciu od nich w 1996 roku wartości wskaźnika „U”, to ich udział będzie znacznie wyższy, zwłaszcza w dwóch ostatnich latach. Mimo to do 1995 roku obserwuje się znaczny spadek ich udziału z 34,7% do 21%. W 1996 roku zanotowano wyraźny wzrost udziału tych wydatków, który nastąpił w wyniku zaciągnięcia przez miasto kredytu z Banku Ochrony Środowiska i pożyczki z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości 5 450 750zł.

Tabela 40. Wydatki budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w PLN)

	1992	1993	1994	1995	1996
Ogółem	21 288 949,9	36 903 104,7	52 900 779,5	134 285 271,0	177 467 422,0
Wydatki administracji samorządowej	18 924 723,4	26 295 056,1	52 097 900,0	73 684 754,0	169 696 055,0
Wydatki bieżące	12 347 777,3	17 461 363,5	40 490 700,0	58 208 372,0	141 106 152,0
Wydatki na inwestycje	6 576 946,1	8 833 692,6	11 607 200,0	15 476 382,0	28 589 903,0

Tabela 41. Struktura wydatków budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w %).

	1992	1993	1994	1995	1996
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wydatki administracji samorządowej	88,9	71,3	98,5	54,9	95,6
Wydatki bieżące	58,0	47,3	76,5	43,3	79,5
Wydatki na inwestycje	30,9	23,9	21,9	11,5	16,1
Wydatki na inwestycje /wydatki administracji samorządowej w %/	34,8	33,6	22,3	21,0	16,8

Tabela 42. Wydatki budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 w cenach 1996 roku (w PLN).

	1992	1993	1994	1995	1996
Ogółem	53 030 774,2	70 042 092,7	79 351 169,3	160 336 613,6	177 467 422,0
Wydatki administracji samorządowej	47 134 373,1	49 917 829,8	78 168 181,4	87 948 64305	169 696 055,0
Wydatki bieżące	32 882 130,9	34 556 038,4	61 302 919,8	69 500 796,2	141 106 152,0
Wydatki na inwestycje	14 252 242,2	15 361 791,4	16 865 261,6	18 447 847,3	28 589 903,0

Tabela 43. Dynamika wydatków budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 –1996 (w %).

	93/92	94/93	95/94	96/95	96/92
Ogółem	132,1	113,3	202,1	110,7	334,6
Wydatki administracji samorządowej	105,9	156,6	112,5	192,9	360,0
Wydatki bieżące	105,1	177,4	113,4	203,0	429,1
Wydatki na inwestycje	107,8	109,8	109,4	155,0	200,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Miasta Rzeszowa.

Jeżeli chodzi o strukturę funkcjonalną wydatków, to największą ich część przeznaczają na oświatę i wychowanie (około 45%), ochronę zdrowia (około 22%), gospodarkę mieszkaniową (około 8%) i gospodarkę komunalną (około 6%). Natomiast wydatki inwestycyjne są przeznaczone głównie na gospodarkę komunalną (około 70%) i gospodarkę mieszkaniową (około 14%).

Omówione tendencje kształtowania się dochodów i wydatków Rzeszowa w latach 1992 – 1996 będą pomocne przy opracowaniu ich prognozy do 2002 roku.

.15.2 PROGNOZA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA

Prognoza dochodów i wydatków budżetu miasta Rzeszowa stanowi podstawowy element planowania finansowego na szczeblu lokalnym w krajach o ugruntowanej tradycji samorządności terytorialnej. Plany finansowe sporządzane są tam zazwyczaj na okresy pięcioletnie. Mają one charakter planów kroczących – przed upływem roku budżetowego opracowuje się plan na rok następny nie objęty planem. Dzięki temu władze lokalne zawsze dysponują planem na okres pięciu lat. Aby jednak taka procedura planowania finansowego była możliwa do zastosowania, lokalna jednostka terytorialna musi dysponować długookresową strategią rozwoju i planem zagospodarowania przestrzennego oraz opracowaniem na ich podstawie średniookresowym programem rozwoju, który stanowi podstawę do określenia niezbędnych wydatków. Innymi słowy, prognoza dochodów budżetowych opiera się na przewidywanym tempie rozwoju społeczno – gospodarczego miasta i polityce gospodarczej władz lokalnych, zwłaszcza na ich polityce finansowej, do opracowania zaś prognozy wydatków wykorzystuje się koszty niezbędne do realizacji średniookresowego programu rozwoju i koszty zaspokojenia potrzeb publicznych finansowanych przez gminę.

Zastosowanie jednak omawianej w skrócie procedury planowania finansowego nie jest jeszcze w obecnych warunkach Rzeszowa możliwe. W związku z tym niniejsza prognoza będzie miała – jak już wspomniano – charakter uproszczony.

Prognoza dochodów i wydatków Rzeszowa będzie opracowana w cenach 1997 roku, a dane za ten rok zostały zaczerpnięte z budżetu miasta. Do opracowania prognozy dochodów wykorzystano scenariusze i prognozy rozwoju gospodarki Rzeszowa do 2010 roku. Natomiast prognoza wydatków budżetowych będzie nawiązywać do dotychczasowych tendencji kształtowania się wydatków bieżących i wydatków inwestycyjnych. Jej podstawą będą założenia dotyczące tendencji ich zmian do 2002 roku. Ściśle mówiąc, będzie to więc **projekcja a nie prognoza wydatków**.

Przy prognozowaniu dochodów przyjęto zasadę, że poziom każdego dochodu w poszczególnych latach będzie zależał od dynamiki zmian podstawy jego naliczania i polityki kształtowania dochodów przez władze miasta. Te sprawy będą potraktowane odmiennie w poszczególnych wariantach prognozy, a mianowicie w:

- **wariancie kontynuacji**, opierającym się na ekstrapolacji dotychczasowych trendów, przeniesiono na prognozowany okres do 2002 roku nie tylko dynamikę zmian bazy dochodowej w latach 1992 – 1996, ale i stosowaną przez władze miasta politykę kształtowania dochodów w tym okresie;
- **wariancie pesymistycznym** przyjęto założenia, że na skutek znacznego osłabienia tempa wzrostu gospodarczego miasta i związanego z tym spadku

dochodów budżetowych, władze samorządowe będą dążyły do wyrównania ich ubytku za pomocą podwyżek podatków, opłat i czynszów;

- **wariacie optymistycznym** założono, że dzięki wyraźnemu zwiększeniu dochodów w rezultacie przyspieszenia wzrostu gospodarczego miasta jego władze tylko w niewielkim stopniu będą wykorzystywać instrumenty finansowe do zwiększenia dochodów budżetowych.

Dla celów prognostycznych podatki i opłaty podzielono na trzy grupy:

GRUPA 1 – Podatki i opłaty ustalane przez władze gminy w granicach określonych ustawowo. Należą do nich podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, podatek od posiadania psów oraz opłaty: targowa, miejscowa i administracyjna;

GRUPA 2 – Podatki i opłaty należne gminie na mocy innych ustaw, ale bez prawa ustalenia stawek oraz swobody dokonywania zwolnień czy przyznawania ulg. Do tej grupy należą: podatek rolny, podatek leśny, podatek od spadków i darowizn i inne opłaty (np. elektryfikacyjna, melioracyjna);

GRUPA 3 - Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa. Należą do nich 5% udział gmin w podatku dochodowym od osób prawnych znajdujących się na terenie gminy i 16% a od 1997 roku 17% udział gminy we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych.

Powyższe rozróżnienie jest istotne z punktu widzenia możliwości kształtowania przez władze gminy poziomu i struktury dochodów z podatków i opłat. Władze gminy mają bezpośredni wpływ jedynie na poziom podatków i opłat lokalnych grupy pierwszej, natomiast nie mają żadnego wpływu na wysokość podatków i opłat grupy drugiej, gdyż są one ustalane przez władze państwowe, a na dochody z udziału w podatkach dochodowych budżetu państwa mogą wpływać tylko pośrednio, poprzez tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu miasta.

W 1998 roku wchodzi w życie różne zmiany ustawowe, które mogą mieć wpływ na dochody budżetów gmin. Dotyczy to zwłaszcza ustawy o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 roku oraz z 4 września 1997 roku o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności. Te ustawy mogą spowodować zmniejszenie dochodów z majątku gminy. Trudno jednak oszacować skutki finansowe tych ustaw dla budżetu miasta. Dochody budżetowe gmin w wyniku wejścia w życie innych ustaw (ustawa o finansowaniu dróg publicznych z 19 sierpnia 1997 roku wchodząca w życie od 1 stycznia 1998 roku oraz ustawa o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym z 6 lutego 1997 roku mająca obowiązywać od 1 stycznia 1999 roku) nie mogą z tego powodu według ustawodawcy ulec uszczupleniu.

W następnych latach będzie następować dalsze zmniejszenie stopy podatku dochodowego od osób prawnych i fizycznych. Stopa pierwszego podatku będzie obniżona z 38% w 1997 roku o 2 punkty procentowe corocznie do wysokości 32% w 2000 roku. Natomiast podatek dochodowy od osób fizycznych zmniejszy się w 1998 roku z obecnych 20%, 32% i 44 % do 19%, 30% i 40%. Jednocześnie zostanie zwiększony udział gmin w tym podatku z 16% w 1997 roku do 17% w 1998 roku. Wpływ tych zmian na dochody budżetu Rzeszowa zostanie uwzględniony.

Przyszłe dochody z podatku od nieruchomości będą zależeć od przyrostu powierzchni nieruchomości podlegających opodatkowaniu. Dochody te można by

w miarę dokładnie określić na podstawie wzrostu zatrudnienia w poszczególnych sekcjach gospodarki i przeciętnej powierzchni w przeliczeniu na zatrudnionego oraz zwiększenia powierzchni nieruchomości osób fizycznych. Dostępne jednak dane nie pozwalają na wyodrębnienie różnych rodzajów powierzchni (grunty, powierzchnie przemysłowe, handlowe, biurowe itp.). Z tego względu dochody z tego tytułu będą uzależnione od tempa wzrostu gospodarczego miasta. Szybszy ich wzrost przewiduje się jedynie w wariantcie pesymistycznym. Ma on częściowo zniwelować spadek dochodów budżetu miasta z udziałów w podatkach dochodowych budżetu państwa.

Wpływy z podatku od środków transportowych zależą od dynamiki motoryzacji, której tempo będzie nadal wysokie. W wariantcie kontynuacji przyjęto je na dotychczasowym poziomie, natomiast w wariantcie pesymistycznym o połowę niższe, a w wariantcie optymistycznym na średnim poziomie z lat 1994 – 1996, tj. z okresu przyspieszenia wzrostu gospodarczego Rzeszowa. Należy dodać, że od 1998 roku ten podatek będzie zastąpiony podatkiem od paliwa (samochody osobowe). Utrata dochodów gmin z tego tytułu ma być zrekompensowana subwencją drogową.

Wpływy z opłaty targowej będą negatywnie skorelowane z tempem wzrostu gospodarki: wzrost gospodarczy – spadek wpływów z opłaty targowej (co uwidoczniło się w ostatnich latach), regres gospodarki – wzrost wpływów z opłaty targowej.

Wpływy z pozostałych opłat będą rosły w tempie dotychczasowym we wszystkich wariantach. Do szacunku dochodów budżetu miasta z podatków i opłat zaliczanych do grupy drugiej należy podchodzić w zróżnicowany sposób.

Dochody z podatku rolnego będą rosły w tempie dotychczasowym w wariantcie kontynuacji, utrzymują się w przewidywanym okresie na poziomie zbliżonym do 1997 roku w wariantcie pesymistycznym i obniżają się o około 1/3 w wariantcie optymistycznym w wyniku zajęcia części terenów wykorzystywanych rolniczo przez zabudowę miejską.

Dochody z podatku od spadków i darowizn wykazywały w latach 1992 – 1996 znaczne wahania. Podobnie będzie również w najbliższych pięciu latach. Jedynie w wariantcie optymistycznym założono ich średni wzrost w wysokości 5% rocznie. Wydaje się to uzasadnione przyspieszeniem tempa wzrostu gospodarczego miasta.

Wzrost gospodarczy przyczynia się do zwiększenia liczby różnego rodzaju umów i innych czynności, od których pobierana jest opłata skarbowa. W związku z tym poziom dochodów z opłaty skarbowej w poszczególnych wariantach tempa wzrostu będzie uzależniony od przewidywanego tempa wzrostu gospodarczego. W wariantcie pesymistycznym będzie ono niższe niż w wariantcie kontynuacji, a w wariantcie optymistycznym takie jak w okresie ostatnich dwóch lat.

Wpływy z podatku opłacanego w formie karty podatkowej będą się zmniejszać w tempie zbliżonym do dotychczasowego w wariantcie kontynuacji i pesymistycznym. Ich wzrost może nastąpić w wariantcie optymistycznym; przyjęto, że wyniesie on 40% tempa wzrostu gospodarczego miasta.

Wpływy z udziału w podatku dochodowym od osób prawnych będą zależały od różnicy tempa wzrostu przychodów i kosztów podmiotów gospodarczych. Przyjęto, że przychody będą rosły w tempie wzrostu PKB, a rentowność w wariantcie optymistycznym będzie o 50% wyższa, a w wariantcie pesymistycznym o 50% niższa niż w 1996 roku. W rezultacie przychody z działalności gospodarczej w wariantcie optymistycznym będą rosły szybciej niż koszty ich uzyskania, a w wariantcie pesymistycznym odwrotnie. W związku z tym dochody (przychody – koszty)

w pierwszym przypadku będą rosły szybciej, a w drugim wolniej niż tempo wzrostu przychodów. Uwzględniono również planowane zmniejszenie stopy opodatkowania dochodów osób prawnych z 38% w 1997 roku do 32% w 2000 roku.

Wpływy do budżetu miasta z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych będą zależały od dynamiki zmian liczby pracujących w Rzeszowie i tempa ich dochodów. Tempo wzrostu dochodów ludności przyjęto na poziomie przewidywanego tempa wzrostu konsumpcji indywidualnej w kraju. W zależności od wariantu prognozy jego wartość będzie odpowiednio zróżnicowana. Należy zaznaczyć, że uwzględniono również obniżenie opodatkowania dochodów osób fizycznych z obecnych 20%, 32% i 44% na 19%, 30% i 40% w 1998 roku oraz zwiększenie udziału gmin w tym podatku do 17% w 1998 roku.

W celu dokonania szacunku dochodów miasta z tego tytułu obliczono wpływ omówionych zmian opodatkowania i udziału na średnie opodatkowanie dochodów od osób fizycznych oraz na udział gminy w tych dochodach. Przyjęto, że w pierwszej grupie podatkowej jest 85% podatników, w drugiej 10%, a w trzeciej 5%. Przy tym założeniu średnie opodatkowanie dochodów osób fizycznych zmniejszy się z 22,4% w 1997 roku do 21,15% w 1998 roku a udział gmin w tej kategorii dochodów zwiększy się nieznacznie z 3,584% ($22,4\% \times 0,16$) do 3,5955% ($21,15\% \times 0,17$)

Obliczenia dochodów gmin z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych dokonano na podstawie dynamiki wzrostu dochodów i dynamiki liczby pracujących w wariantach pesymistycznym i optymistycznym.

Na zadania przekazane w ramach ustawy „miejskiej” miasto uzyskuje kwotę równą iloczynowi wskaźnika udziału w podatku od osób fizycznych oraz ogólnej kwoty należnego podatku dochodowego od osób fizycznych w kraju w roku obliczeniowym. Brak danych umożliwiających obliczenie wskaźnika „U” oraz danych o podatku dochodowym od osób fizycznych w kraju w przewidywanym okresie sprawił, że obliczono udział wydatków na realizację zadań przejętych przez Rzeszów w ramach ustawy „miejskiej” w podatku dochodowym od osób fizycznych, który wyniósł 52,07% w 1996 roku i 51,96% w 1997 roku ogólnej wartości tego podatku. W związku z tym przyjęto, że udział ten będzie również wynosił 52% ogólnej wartości dochodów z tego podatku w przewidywanym okresie.

Dochody z majątku gminy obejmujące dochody ze sprzedaży, najmu i dzierżawy składników majątkowych miasta oraz dochody z czynszów za lokale mieszkalne i użytkowe są bardzo trudne do oszacowania, zwłaszcza ich pierwsza grupa. Dlatego przyjęto, że dochody z czynszów będą rosły w tempie wzrostu gospodarczego w poszczególnych wariantach. Dochody zaś ze sprzedaży, najmu i dzierżawy majątku gminy będą stanowiły średnio połowę ich wartości w 1997 roku, tj. 3,5 mln zł rocznie w poszczególnych wariantach.

Subwencja oświatowa będzie zmieniać się proporcjonalnie do zmian liczby uczniów. W wariantcie pesymistycznym w relacji do liczby uczniów w wariantcie II prognozy demograficznej. W wariantcie optymistycznym przewiduje się wzrost wydatków na 1 ucznia w wysokości 0,5 tempa wzrostu PBK, tj. 3,85% rocznie, a ogólną jej sumę obliczamy na podstawie liczby uczniów przewidywanych w wariantcie I prognozy demograficznej. Pozostałą subwencję przyjęto we wszystkich wariantach na poziomie 1997 roku.

Dotacja we wszystkich wariantach będzie rosła w dotychczasowym tempie. Trudno bowiem znaleźć inną podstawę do określenia zadań zleczanych gminie przez administrację rządową.

Wyniki obliczeń prognostycznych zamieszczono poniżej.

Tabela 44. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa wariant kontynuacji (tys. zł)

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody ogółem	203 234	210 668	218 712	227 184	236 083	245 337
I Podatki i opłaty lokalne	33 062	35 065	37 245	39 580	42 085	44 765
1. Podatek od nieruchomości	24 500	26 215	28 050	30 010	32 115	34 360
2. Podatek od środków transportu	5 500	5 875	6 270	6 700	7 155	7 640
3. Opłata targowa	2 350	2 255	2 165	2 080	1 995	1 915
4. Pozostałe podatki i opłaty	712	720	760	790	820	850
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	8 483	8 365	8 472	8 579	8 693	8 802
1. Opłata eksploatacyjna	145	154	163	172	183	194
2. Podatek od spadków i darowizn	320	306	294	282	270	258
3. Opłata skarbowa	6 200	6 310	6 425	6 540	6 660	6 780
4. Karta podatkowa	1 600	1 595	1 590	1 585	1 580	1 570
5. Pozostałe opłaty	218	220	220	220	220	220
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	100 276	104 288	108 455	112 805	117 375	122 105
1. Od osób prawnych	3 500	3 450	3 395	3 345	3 295	3 245
2. Od osób fizycznych	96 776	100 838	105 060	109 460	114 080	118 860
- udział gminy	22440	23380	24360	25380	26450	27560
- wskaźnik „U”	74336	77458	80700	84080	87630	91300
IV. Dochody z majątku gminy	17 524	17 490	17 450	17 420	17 370	17 325
V. Pozostałe dochody	1 680	1 670	1 660	1 650	1 640	1 630
VI. Subwencje	32 747	34 120	35 550	37 050	38 600	40 200
- oświatowa	31 407	32 720	34 090	35 530	37 020	38 550
- pozostała	1 340	1 400	1 460	1 520	1 580	1 650
VII. Dotacje	9 462	9 670	9 880	10 100	10 320	10 500

Tabela 45. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant kontynuacji (w %)

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/1997
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	120,7
I Podatki i opłaty lokalne	16,3	16,6	17,0	17,4	17,8	18,2	135,4
1. Podatek od nieruchomości	12,1	12,4	12,8	13,2	13,6	14,0	140,2
2. Podatek od środków transportu	2,7	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1	138,9
3. Opłata targowa	1,2	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	81,5
4. Pozostałe podatki i opłaty	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	119,4
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	4,2	4,0	3,9	3,8	3,7	3,6	103,8
1. Podatek rolny i leśny	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	133,8
2. Podatek od spadków i darowizn	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	80,6
3. Opłata skarbową	3,1	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8	109,4
4. Karta podatkowa	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	98,1
5. Pozostałe opłaty	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100,9
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	49,3	49,5	49,6	49,7	49,7	49,8	121,8
1. Od osób prawnych	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	1,3	92,7
2. Od osób fizycznych	47,6	47,9	48,0	48,2	48,3	48,4	122,8
- udział gminy	11,0	11,1	11,1	11,2	11,2	11,2	122,8
- wskaźnik „U”	36,6	36,8	36,9	37,0	37,1	37,2	122,8
IV. Dochody z majątku gminy	8,6	8,3	8,0	7,7	7,4	7,1	98,0
V. Pozostałe dochody	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	97,0
VI. Subwencje	16,1	16,2	16,3	16,3	16,4	16,4	122,8
- oświatowa	15,5	15,5	15,6	15,6	15,7	15,7	122,7
- pozostała	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	123,2
VII. Dotacje	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4	4,3	111,5

Tabela 46. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant pesymistyczny (tys. zł)

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody ogółem	203,234	200,808	202,164	203,510	204,775	206,102
I Podatki i opłaty lokalne	33,062	34,167	35,330	36,520	37,765	39,045
1. Podatek od nieruchomości	24,500	25,360	26,245	27,160	28,115	29,100
2. Podatek od środków transportu	5,500	5,690	5,880	6,080	6,290	6,500
3. Opłata targowa	2,350	2,397	2,445	2,490	2,540	2,595
4. Pozostałe podatki i opłaty	712	720	760	790	820	850
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	8,483	8,266	8,269	8,267	8,270	8,271
1. Podatek rolny i leśny	145	150	150	150	150	150
2. Podatek od spadków i darowizn	320	306	294	282	270	258
3. Opłata skarbową	6,200	6,225	6,250	6,275	6,300	6,325
4. Karta podatkowa	1,600	1,585	1,575	1,560	1,550	1,538
5. Pozostałe opłaty	218	220	220	220	220	220
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	100,276	99,757	99,238	68,668	98,330	98,003
1. Od osób prawnych	3,500	3,372	3,240	3,048	3,100	3,153
2. Od osób fizycznych	96,776	96,385	95,998	95,620	95,230	94,850
- udział gminy	22440	23747	23650	23560	23460	23370
- wskaźnik „U”	74336	72638	72348	72060	71770	71480
IV. Dochody z majątku gminy	17,524	14,310	14,600	14,900	15,210	15,525
V. Pozostałe dochody	1,680	1,670	1,660	1,650	1,640	1,630
VI. Subwencje	32,747	32,968	33,187	33,405	33,240	33,078
- oświatowa	31,407	31,628	31,847	32,065	31,900	31,738
- pozostała	1,340	1,340	1,340	1,340	1,340	1,340
VII. Dotacje	9,462	9,670	9,880	10,100	10,320	10,550

Tabela 47. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant pesymistyczny (w %).

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/1997
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	101,4
I Podatki i opłaty lokalne	16,3	17,0	17,5	17,9	18,4	18,9	118,1
1. Podatek od nieruchomości	12,1	12,6	13,0	13,3	13,7	14,1	118,8
2. Podatek od środków transportu	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	118,2
3. Opłata targowa	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	110,4
4. Pozostałe podatki i opłaty	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	119,4
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	4,2	4,1	4,1	4,1	4,0	4,0	97,5
1. Podatek rolny i leśny	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	103,4
2. Podatek od spadków i darowizn	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	80,6
3. Opłata skarbowa	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	102,0
4. Karta podatkowa	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	96,1
5. Pozostałe opłaty	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100,9
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	49,3	49,7	49,1	48,5	48,0	47,6	97,7
1. Od osób prawnych	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	90,1
2. Od osób fizycznych	47,6	48,0	47,5	47,0	46,5	46,0	98,0
- udział gminy	11,0	11,8	11,7	11,6	11,5	11,3	104,1
- wskaźnik „U”	36,6	36,2	35,8	35,4	35,0	34,7	96,2
IV. Dochody z majątku gminy	8,6	7,1	7,2	7,3	7,4	7,5	88,6
V. Pozostałe dochody	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	97,0
VI. Subwencje	16,1	16,4	16,4	16,4	16,2	16,0	101,0
- oświatowa	15,5	15,8	15,8	15,8	15,6	15,4	101,1
- pozostała	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	100,0
VII. Dotacje	4,7	4,8	4,9	5,0	5,0	5,1	111,5

Tabela 48. 7. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa wariant optymistyczny (tys. zł)

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody ogółem	203,234	211,355	224,073	237,695	245,160	2673,695
I Podatki i opłaty lokalne	33,062	34,890	36,885	39,010	41,285	43,740
1. Podatek od nieruchomości	24,500	25,970	27,530	29,180	30,930	32,800
2. Podatek od środków transportu	5,500	5,970	6,475	7,025	7,620	8,270
3. Opłata targowa	2,350	2,230	2,120	2,015	1,915	1,820
4. Pozostałe podatki i opłaty	712	720	760	790	820	850
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	8,483	8,576	8,883	9,210	9,550	9,905
1. Podatek rolny i leśny	145	140	130	120	110	100
2. Podatek od spadków i darowizn	320	336	353	370	390	410
3. Opłata skarbową	6,200	6,450	6,700	6,970	7,250	7,540
4. Karta podatkowa	1,600	1,650	1,700	1,750	1,800	1,855
5. Pozostałe opłaty	218	220	220	220	220	220
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	100,276	108,080	116,505	125,580	128,625	146,450
1. Od osób prawnych	3,500	3,570	3,630	3,680	3,965	4,270
2. Od osób fizycznych	96,776	104,510	112,875	121,900	124,660	142,180
- udział gminy	22440	25750	27810	30030	32440	35030
- wskaźnik „U”	74336	7860	85065	91870	92220	107150
IV. Dochody z majątku gminy	17,524	14,825	15,710	16,650	17,660	18,750
V. Pozostałe dochody	1,680	1,670	1,660	1,650	1,640	1,630
VI. Subwencje	32,747	33,644	34,550	35,495	36,080	36,670
- oświatowa	31,407	32,304	33,210	34,155	34,740	35,330
- pozostała	1,340	1,340	1,340	1,340	1,340	1,340
VII. Dotacje	9,462	9,670	9,880	10,100	10,320	10,550

Tabela 49. Struktura dochodów miasta Rzeszowa – wariant optymistyczny (w%).

Źródła dochodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/1997
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	131,7
I Podatki i opłaty lokalne	16,3	16,5	16,5	16,4	16,8	16,3	132,3
1. Podatek od nieruchomości	12,1	12,3	12,3	12,3	12,6	12,3	133,9
2. Podatek od środków transportu	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1	150,4
3. Opłata targowa	1,2	1,1	0,9	0,8	0,8	0,7	77,4
4. Pozostałe podatki i opłaty	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	119,4
II. Podatki i opłaty – odrębne ustawy	4,2	4,1	4,0	3,9	3,9	3,7	116,8
1. Podatek rolny i leśny	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	69,0
2. Podatek od spadków i darowizn	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	128,1
3. Opłata skarbową	3,1	3,1	3,0	2,9	3,0	2,8	121,6
4. Karta podatkowa	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	115,9
5. Pozostałe opłaty	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100,9
III. Udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.	49,3	51,1	52,0	52,8	52,5	54,7	146,0
1. Od osób prawnych	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,6	122,0
2. Od osób fizycznych	47,6	49,4	50,4	51,3	50,8	53,1	146,9
- udział gminy	11,0	12,2	12,4	12,6	13,2	13,1	156,1
- wskaźnik „U”	36,6	37,3	38,0	38,7	37,6	40,0	144,1
IV. Dochody z majątku gminy	8,6	7,0	7,0	7,0	7,2	7,0	107,0
V. Pozostałe dochody	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	97,0
VI. Subwencje	16,1	15,9	15,4	14,9	14,7	13,7	112,0
- oświatowa	15,5	15,3	14,8	14,4	14,2	13,2	112,5
- pozostała	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	100,0
VII. Dotacje	4,7	4,6	4,4	4,2	4,2	3,9	111,5

W wariantcie kontynuacji, opracowanym na podstawie scenariusza kontynuacji dotychczasowych trendów rozwoju gospodarczego i kontynuowania polityki kształtowania dochodów przez władze miasta z lat 1992 – 1996, dochody budżetu Rzeszowa wzrosłyby niemal o 21%. Najszybciej rosłyby dochody z podatków i opłat lokalnych (grupa I) – o ponad 40%. Wyższy od przeciętnego wzrost osiągnęłyby również subwencje oraz udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa. Dochody z podatków i opłat uzyskane przez gminę na mocy odrębnych ustaw wzrosłyby bardzo nieznacznie (o 3,8%).

Zmiany w strukturze dochodów byłyby niewielkie. Jedynie podatki i opłaty lokalne zwiększyłyby swój udział o 2 punkty procentowe. Zmiany udziału pozostałych grup dochodów byłyby znacznie mniejsze.

W wariantcie pesymistycznym wzrost dochodów budżetowych byłby nieznaczny i do 2002 roku osiągnąłby zaledwie 1,4%. Nastąpiłoby to głównie dzięki polityce zwiększenia dochodów poprzez podwyżki podatków i opłat lokalnych grupy I. Udział tej grupy dochodów zwiększyłby się o 2,5 punktu procentowego. Pozostałe grupy dochodów zanotowałyby spadek udziału, który największy byłby w grupie dochodów związanych bezpośrednio ze wzrostem gospodarczym miasta, tj. udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa.

Najwyższy byłby wzrost dochodów budżetu w przypadku spełnienia się optymistycznego scenariusza rozwoju gospodarczego miasta. W największym stopniu wzrosłyby dochody z udziałów w podatkach dochodowych budżetu państwa, a następnie z podatków i opłat lokalnych. Zwiększenie dochodów w pozostałych grupach byłoby znacznie niższe. W rezultacie nastąpiłyby większe niż w poprzednich wariantach zmiany w strukturze dochodów budżetu Rzeszowa.

Porównanie tempa wzrostu dochodów budżetu Rzeszowa w minionych pięciu latach z przewidywanym tempem ich wzrostu w najbliższych pięciu latach mogłoby prowadzić do pesymistycznych wniosków. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę, że rok 1992 będący podstawą porównań był rokiem głębokiej recesji w gospodarce Rzeszowa, to jedynie wariant pesymistyczny prognozy dochodów budżetowych byłby bardzo niekorzystny dla miasta. Zmuszałby bowiem władze Rzeszowa do znacznych podwyżek podatków i opłat lokalnych, co mogłoby przyczynić się do dalszego pogorszenia sytuacji gospodarczej miasta na skutek kosztów prowadzenia działalności gospodarczej.

Wariant kontynuacji wydaje się najbardziej prawdopodobny, ponieważ jest on wynikiem scenariusza umiarkowanego wzrostu gospodarczego opartego na założeniu kontynuacji trendów rzeczywiście zanotowanych przez gospodarkę Rzeszowa w ostatnich trzech latach. Uwzględnia on również rzeczywiste tempo wzrostu dochodów budżetu miasta w tym okresie.

Prognozy wydatków budżetu Rzeszowa dokonano na podstawie poniższych założeń:

- wydatki bieżące w wariantach kontynuacji i optymistycznym będą rosły w dotychczasowym tempie;
- wydatki bieżące w wariantcie pesymistycznym będą zwiększały się w tempie wzrostu liczby ludności.

Różnica przewidywanych dochodów ogółem i wydatków bieżących będzie stanowić wartość, którą można będzie przeznaczyć na inwestycje. Należy dodać, że w tych obliczeniach nie uwzględniono zarówno zaciągniętych i przewidywanych kredytów, kosztów ich obsługi związanych ze spłatą rat i odsetek.

Wyniki obliczeń zawiera Tabela 50.

Tabela 50. Tendencja kształtowania się wydatków z budżetu miasta Rzeszowa w latach 1997 – 2002 w cenach stałych 1997 r. (tys. zł)

Rodzaj wydatków	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/1997
Wariant kontynuacji							
1. Dochody ogółem	203,234	210,668	218,712	227,184	236,083	245,377	120,7
2. Wydatki bieżące	160,725	167,154	173,840	180,794	188,026	195,547	121,7
3. Wydatki inwestycyjne (1-2)	42,509	43,514	44,872	46,390	48,057	49,830	117,2
4. Udział wydatków (3:1) - w %	20,9	20,7	20,5	20,4	20,4	20,3	-
Wariant pesymistyczny							
1. Dochody ogółem	203,234	200,808	202,164	203,510	204,775	206,102	101,4
2. Wydatki bieżące	160,725	162,011	163,307	164,613	166,259	167,922	104,5
3. Wydatki inwestycyjne (1-2)	42,509	38,797	38,857	38,897	38,516	38,180	89,8
4. Udział wydatków (3:1) - w %	20,9	19,3	19,2	19,1	18,8	18,5	-
Wariant optymistyczny							
1. Dochody ogółem	203,234	211,355	224,073	237,695	245,160	267,695	131,7
2. Wydatki bieżące	160,725	167,154	173,840	180,794	188,026	195,547	121,7
3. Wydatki inwestycyjne (1-2)	42,509	44,201	50,233	56,901	57,134	72,148	169,7
4. Udział wydatków (3:1) - w %	20,9	20,9	22,4	23,9	23,3	27,0	-

Źródło: Obliczenia własne.

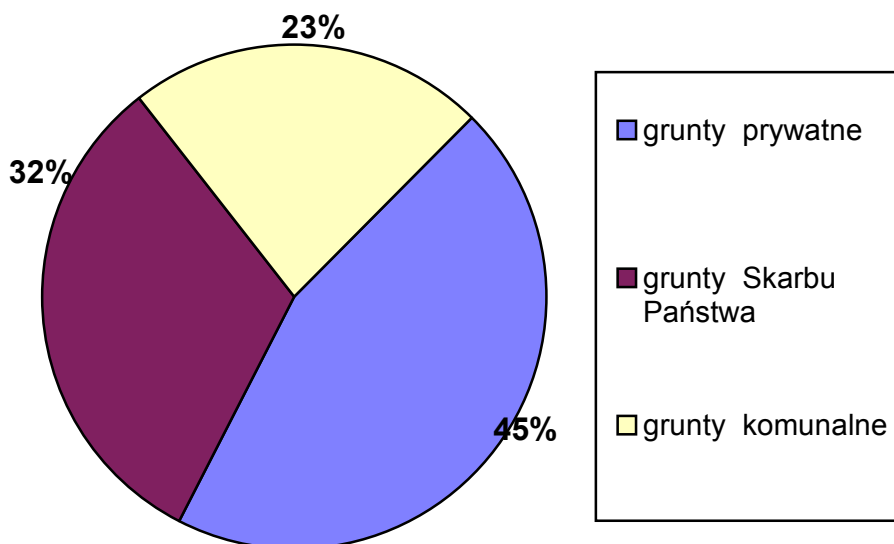
Z punktu widzenia miasta najkorzystniejszy byłby niewątpliwie wariant optymistyczny. Pozwoliłby on na zwiększenie środków na inwestycje niemal o 70%, dzięki czemu udział nakładów inwestycyjnych zwiększyłby się o ponad 6 punktów procentowych. Taka sytuacja mogłaby wystąpić przy bardzo korzystnym rozwoju wydarzeń, który byłby pożądanym, ale jest niepewny. Dość korzystna sytuacja finansowa miasta wystąpiłaby również w wariantcie kontynuacji, chociaż wzrost wydatków inwestycyjnych byłby ponad 3-krotnie niższy niż w wariantcie optymistycznym. W przypadku niekorzystnych trendów rozwoju gospodarki sytuacja finansowa miasta byłaby bardzo trudna. Udział wydatków bieżących przy ich maksymalnym ograniczeniu (utrzymaniu istniejącego stanu zaspokojenia potrzeb publicznych) zwiększyłby się z 79,1% do 81,5%, poziom zaś wydatków inwestycyjnych zmniejszyłby się o ponad 10%.

Polityka finansowa władz Rzeszowa powinna być dostosowana do zmian sytuacji gospodarczej miasta. W przypadku niekorzystnych trendów w gospodarce pożądana jest polityka umiarkowanego i racjonalnego wykorzystania różnych instrumentów finansowych do zwiększenia dochodów budżetu miasta. Trzeba bowiem pamiętać, że podwyżki podatków, czynszów, opłat itp. powodują wzrost kosztów, który pogarsza sytuację finansową firm, a jest szczególnie dotkliwy dla firm małych i może ograniczyć rozmiary ich działalności gospodarczej. Polityka nadmiernych podwyżek stwarza więc poważne zagrożenie osłabienia dynamiki gospodarczej miasta. Zagrożenie to jest tym większe, im trudniejsza sytuacja gospodarcza miasta.

.15.3 ZARZĄDZANIE MIENIEM KOMUNALNYM

Grunty komunalne stanowią około 23% powierzchni miasta. Strukturę własności gruntów na terenie Rzeszowa przedstawia wykres niżej.

Wykres 14. Struktura własności gruntów na terenie Rzeszowa.

Źródło: Dane Biura Gospodarki Mieniem

Majątek gminy tworzy się w aktualnym stanie prawnym poprzez :

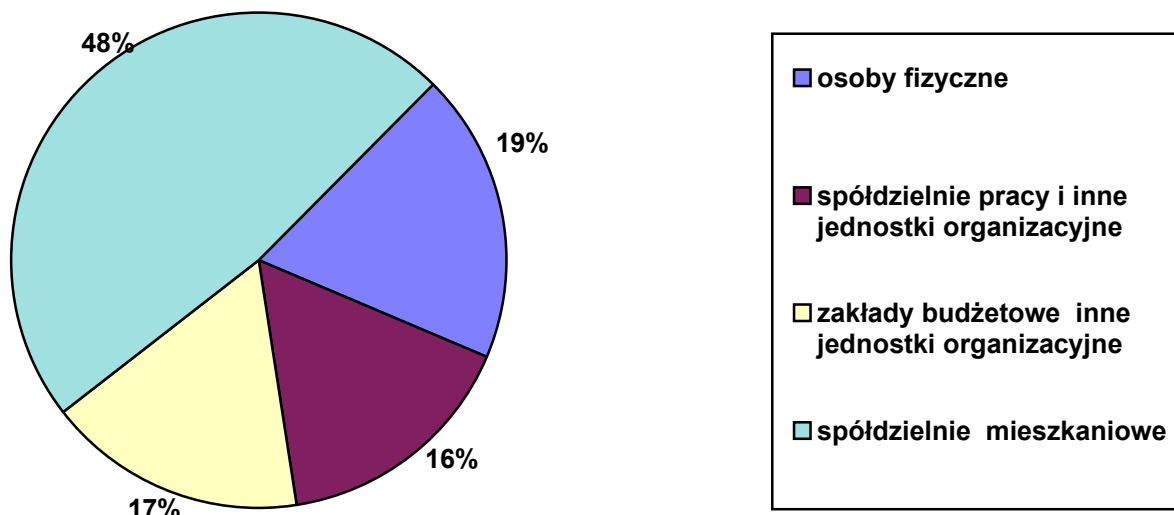
- komunalizację z mocy prawa
- komunalizację na wniosek gminy
- nabycie i zbycie nieruchomości na zasadach Kodeksu Cywilnego
- rewindykacje finansowe

Użytkownikami gruntów komunalnych w Rzeszowie są:

- spółdzielnie mieszkaniowe,
- spółdzielnie pracy i inne jednostki organizacyjne,
- zakłady budżetowe i inne jednostki organizacyjne miasta.

Strukturę użytkowania gruntów komunalnych w Rzeszowie przedstawia wykres .

Wykres 15. Użytkownicy gruntów komunalnych w Rzeszowie.

Źródło: Dane Biura Gospodarki Mieniem

Na dzień 31 grudnia 1996 roku miasto Rzeszów dysponuje udokumentowanym mieniem o szacunkowej wartości rynkowej 391 355 222 zł .

Prawie dwie trzecie gruntów pod obiektami użyteczności publicznej jest w zarządzie zakładów budżetowych i innych jednostek organizacyjnych .

Inną częścią składową majątku miasta są zasoby mieszkaniowe . Na dzień 31. 12.1996 r. było 530 budynków komunalnych w tym 379 budynków mieszkalnych, i 128 budynków użytkowych niemieszkalnych takich jak budynki szkół średnich, podstawowych, przedszkoli, żłobków i służby zdrowia.

Wykaz tych obiektów i jednostek organizacyjnych przedstawia Tabela 51.

Tabela 51. Mienie komunalne w podziale na obiekty użyteczności publicznej i jednostki organizacyjne Miasta Rzeszowa

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia / ha /	Budynki obiekty /ilość/	Wartość mienia w zł	
				Razem	w tym : wartość mienia nieruch. /grunt, budynki, budowle/
1.	Urząd Miasta	0,3151	4	3 882 674	3 882 674
2.	Izba Wytrzeźwień	0,4980	1	360 676	336 707
3.	Żłobki	2,7736	8	2 505 752	2 497 155
4.	Przedszkola	12,1119	36	7 702 887	7 558 929

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia / ha /	Budynki objekty /ilość/	Wartość mienia w zł	
				Razem	w tym : wartość mienia nieruch. /grunt, budynki, budowle/
5.	Szkoły Podstawowe	39,4841	26	21 700 616	21 403 488
6.	Szkoły Średnie	24,5608	17	18 094 667	17 636 974
7.	Obiekty służby zdrowia	3,0467	8	3 681 767	3 405 252
8.	Osiedlowe Domy Kultury	0,2323	4	228 925	214 425
9.	Obiekty ROSiR w tym:	11,7765	12	13 841 431	12 745 686
	hala sportowo- widowiskowa ul.Podwisłocze	4,0551	1	8 340 131	8 340 131
	lodowisko ul. Wyspiańskiego	2,7845	4	652 815	554 943
	korty tenisowe ul. Niedzielskiego	0,3393	1	83 388	83 388
	pływalnia ul. ks. Jałowego	4,5976	6	3 767 224	3 767 224
10.	Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o.o. Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej	6,6712	47	37 967 601	34 502 113
	w tym m.in. : budynek administracyjny ul. Staszica	0,3888	1	104 883	104 333
11.	Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o. o. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne	5,9273	7	11 613 164	3 717 618
12.	Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o. o. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji	30,3320	31	36 319 981	11 958 848
	w tym m.in. : oczyszczalnia ścieków Rz-ów ul. Ciepłownicza	22,6451	4	9 046 813	0 046 813
13.	Parki i zieleń	92,2151	-	9 037 100	9 037 100
14.	Ogrody działkowe	103,3059	-	3 615 700	3 615 700
15.	Drogi lokalne, place, parkingi	84,7965	-	32 967 800	32 967 800

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia / ha /	Budynki obiekty /ilość/	Wartość mienia w zł	
				Razem	w tym : wartość mienia nieruch. /grunt, budynki, budowle/
16.	Targowiska miejskie	5,5000	15	778 135	778 135
17.	Rzeszowska Gospodarka Komunalna Sp. z o. o.	1,2366	20	1 026 963	798 728
	Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych budynki komunalne	23,9984	379	55 088 058	55 088 058
18.	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.	2,8685	20	4 259 901	2 407 206

Źródło : Dane Biura Gospodarki Mieniem

Tabela 52 Struktura zasobów mieszkaniowych i usługowych w Rzeszowie w 1995 r.

Lp.	Wyszczególnienie	ilość		Powierzchnia użytkowa		Wartość	
		szt.	%	m ²	%	zł	%
	Budynki ogółem w tym:	530	100	801 659	100	94 619 434	100
1.	Budynki mieszkalne wielorodzinne i jednorodzinne razem , w tym:	379	72	506 799	63	51 310 067	54
	lokale mieszkalne razem	11 156	-	499 307	-	50 571 500	-
	Lokale mieszkalne sprzedane	3 431	-	150 430	-	19 429 522	-
	Lokale użytkowe	399	-	36 945	-	3 619 500	-
2.	Garáže	23	4	414	0	80 500	0
3.	Budynki użytkowe niemieszkalne	128	24	294 446	37	43 228 867	46

Źródło: Biuro Gospodarki Mieniem

Ważną częścią składową majątku miasta są również ulice, place i parkingi. Długość wszystkich dróg na terenie miasta wynosi około 253 km, w tym 143 km to drogi miejskie. Nawierzchni utwardzonej nie posiada 61,5 km dróg miejskich.

Tabela 53. Drogi na terenie miasta Rzeszowa

Lp.	Własność	Długość		Wartość szacunkowa	
		km	%	zł	%
1.	Gminy	143,1	56,4	30 000 000	13
2.	Skarbu Państwa	110,1	43,6	201 483 000	87
3.	w tym:				
	wojewódzkie	84,219	33,3	104 377 600	45
	krajowe	25,202	10,3	97 105 400	42
4.	Ogółem:	253,1	100,0	231 483 000	100,0

Źródło: Biuro Gospodarki Mieniem

Infrastruktura komunalna, tj. wodociągi, kanalizacja oraz ciepłociągi i źródła ciepła, stanowi około 11% wartości majątku miasta.

.15.3.1 ZIELEŃ MIEJSKA

Ogólna powierzchnia terenów zieleni urządzonej na obszarze Rzeszowa wynosi: 710,68 ha. Tereny zieleni ogólnodostępnej zajmują 425,64 ha. (na podstawie danych uzyskanych z Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. i Administracji Spółdzielni Mieszkaniowych za 1995r).

Tabela 54. Tereny zielone na obszarze Rzeszowa.

Nazwa	Powierzchnia w ha
Parki	67,80
Zieleńce miejskie i przyuliczne	115,70
Zieleń osiedli mieszkaniowych	218,14
Lasy (Lisia Góra, Lasy Matysowskie)	24,00

Parki zajmują 67,8 ha co stanowi 15,9% terenów zieleni ogólnodostępnej.

Wykaz parków na terenie Rzeszowa przedstawia tabela niżej

Tabela 55. Parki na terenie Rzeszowa.

Nazwa	Powierzchnia w ha
Park Zalesie	1,0
Park im. Wł. Szafera w Słocinie	6,3
Ogród Miejski	4,5
Park Jedności Polonii z Macierzą	4,6
Park os. Kmity	7,5
Park Sybiraków	8,5
Park Kultury i Wypoczynku	15,1
Park Dominikański	1,7
Tereny nad Zalewem	11,8
Park na Staromieściu przy ul. Rycerskiej	6,8
Ogółem:	67,8

Park Jedności Polonii z Macierzą przy ul. Pułaskiego oraz Ogród Miejski przy ul. Dąbrowskiego, położone są w strefie śródmiejskiej. Ze względu na małe

powierzchnie łatwo ulegają dewastacji i są trudne do utrzymania w należytym stanie technicznym i biologicznym.

Park Jedności Polonii z Macierzą powstał na terenach ogrodu klasztornego oo. Bernardynów i działek prywatnych. Początkowo był to park o znacznie większej powierzchni, ale w latach siedemdziesiątych podczas budowy obecnej alei Ciepłińskiego, wschodnia, najładniejsza część parku przestała istnieć. Najcenniejsze okazy zostały przeniesione do parku Dominikańskiego.

Ogród Miejski przy ul. Dąbrowskiego to przekształcony ogród oo. Reformatów. Dominują w nim drzewa liściaste (ponad 900 szt.), których wiek waha się od kilku do 200 lat. Najliczniejszą grupę stanowią drzewa w wieku 80 - 90 lat. Na terenie ogrodu rośnie szereg okazów egzotycznych drzew tj.: kasztan jadalny, orzech czarny, katalpa, świerk odm. węzowa, wiśnie kuliste, platan klonolistny, wiąz górski. Jest w nim również piękna aleja grabowa oraz niezwykle dekoracyjne okazy wierzby płaczącej.

Obydwa parki położone w obrębie Śródmieścia mają bardzo duży wpływ na walory estetyczne i kształtowanie mikroklimatu tej części miasta, a równocześnie służą mieszkańcom jako tereny spacerowo - wypoczynkowe.

Park w Zalesiu stanowi dawną własność rodziny Gumińskich. Położony jest około 6 km od centrum miasta. Jest to park krajobrazowy z przewagą krajowych gatunków drzew liściastych. Występują w nim pojedyncze okazy drzew liściastych np. platan klonolistny. Przepływający potok „Zalesiański” dzieli park na część północną i południową. Część północna pełni rolę rekreacyjno - sportową - zlokalizowano tu boisko sportowe. Ta część parku uległa znacznej dewastacji, niemal całkowicie uległy zatarciu pierwotne alejki. Część południowa parku pełni rolę zieleni towarzyszącej obiektom Akademii Rolniczej. Wskazane byłoby uporządkowanie i uzupełnienie drzewostanu, zrekonstruowanie sieci ścieżek. Ponadto odtworzenie osi widokowych i kompozycyjnych wydobyłoby walory poszczególnych rodzajów roślinności. Wielkość parku, jego peryferyjne położenie, a także fakt, iż podlega on ochronie konserwatorskiej powodują, że nie może on pełnić roli ogólnomiejskich terenów wypoczynku.

Park im. Wł. Szafera znajduje się w Słocinie. Jest to pozostałość dawnego zespołu parkowo - dworskiego należącego do Branickich. Występujący w parku starodrzew tworzą: jesiony, lipy drobnolistne, buki, dęby szypułkowe, klony zwyczajne. Występują tu również dwa gatunki drzew ozdobnych - platan klonolistny i tulipanowiec amerykański. Park ten spełnia niezwykle ważną rolę w kształtowaniu krajobrazu tej części miasta. Wymaga uporządkowania oraz uzupełnienia nasadzeń. Podlega ochronie konserwatorskiej i wszelkie działania w jego obrębie muszą być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

Park Dominikański zajmuje niewielką powierzchnię, zaledwie 1,7 ha. W latach sześćdziesiątych zajmował on powierzchnię około 3 ha. Do występującego tu w niewielkiej ilości starodrzewu dosadzono część drzew przeniesionych z parku przy ul. Pułaskiego, z części zlikwidowanej przy przeprowadzaniu trasy obecnej alei Ciepłińskiego.

Obecnie park, to raczej skwer otoczony zabudową mieszkaniową. Z okazów drzew na uwagę zasługują; buk zwyczajny, odmiana zwisająca i odmiana purpurowa oraz ognik szkarłatny.

W Staromieściu, przy ul. Rycerskiej znajduje się zespół parkowo – pałacowy, należący niegdyś do rodziny Jędrzejowiczów. Obecnie na terenie parku mieszczą się Szpital Miejski oraz Szpital Przewodniczący. Kiedyś park zajmował znaczną powierzchnię - 10 ha. Rosły tu obok starodrzewu, drzewa egzotyczne, żywopłoty oraz liczne skupiska krzewów. W wyniku budowy oraz rozbudowy Szpitala Miejskiego uległ zniszczeniu najcenniejszy drzewostan. Powierzchnia parku uległa radykalnemu zmniejszeniu. Roślinność jest zaniedbana, wymaga uporządkowania i uzupełnienia. Park ten z uwagi na znajdujący się w jego obrębie szpital, nie może pełnić roli terenów wypoczynku ogólnomiejskiego, czy też osiedlowego. Pełni on jednak niezwykle ważną rolę, izolując obiekty szpitala od nadmiernego hałasu wzdłuż ul. Lubelskiej.

Park na osiedlu Kmity oraz park Sybiraków na osiedlu Baranówka są terenami spacerowo - wypoczynkowymi o znaczeniu dzielnicowym, ze względu na swoje położenie w stosunku do terenów osiedlowych. Park na os. Baranówka posiada najmłodsze nasadzenia. Dopiero za kilka lat stanie się pełnowartościowym parkiem służącym mieszkańcom najbliższych osiedli.

Park Kultury i Wypoczynku oraz tereny nad Zalewem stanowią zagospodarowany fragment doliny Wisłoka, w którym uzupełniono zieleni o nowe nasadzenia, tworząc tym samym warunki do założenia parku krajobrazowego.

Odpowiedniego uporządkowania i zagospodarowania wymaga prawobrzeżna strona Zalewu jak również prawa strona Wisłoka poniżej zapory i cała dolina poniżej mostu w ciągu ul. Lwowskiej. Tereny nad Wisłokiem powinny w przyszłości stać się ogólnomiejskimi terenami rekreacyjnymi.

Wielkość powierzchni zieleni parkowej przypadającej na mieszkańca na koniec 1995 roku (bez parku przy Szpitalu Miejskim) wynosiła 3,8 m².

Zieleńce miejskie i przyuliczne zajmują ogółem powierzchnię 115,70 ha. Są to zazwyczaj tereny o małych powierzchniach, odgrywające przede wszystkim rolę dekoracyjną.

Zieleni osiedli mieszkaniowych zajmuje około 218,14 ha i znajduje się w administracji spółdzielni mieszkaniowych. Są to przeważnie tereny nie w pełni urządzone, a ponadto zbyt monotonicznie zagospodarowane, obsadzone roślinami o małej różnorodności i nietrwałymi.

Tereny zieleni towarzyszącej obiektom sportowym zajmują 28,6 ha.

Tabela 56. Tereny zieleni towarzyszącej obiektom sportowym:

Nazwa, lokalizacja	Użytkownik	Pow. ha	Syntetyczna charakterystyka obiektu
1. Stadion ZKS „ Stal „ ul. Hetmańska	ZKS Stal	8,0	Tor żużlowy, boiska sportowe z zapleczem
2. Ośrodek Sportowy „Resovia” ul. Sportowa	CWKS Resovia	13,2	Stadion, lodowisko, parkingi ogólnodostępne, zieleń towarzysząca.
3. Hala Sportowa ROSiR ul. ks. Jałowego	UM	4,4	Hala sportowa z zespołem basenów i kortów
4. Klub Sportowy „Podhalańczyk” ul. Langiewicza	Jednostka Wojskowa	3,0	Stadion sportowy
Razem:		28,6	

Zieleń o specjalnym znaczeniu, czyli zieleń o ograniczonej dostępności to tereny cmentarzy i ogrodów działkowych.

Tabela 57. Cmentarze na terenie m. Rzeszowa.

Lokalizacja	Użytkownik	Powierzchnia ha	Charakterystyka
1. Stary Cmentarz ul. Targowa	UM	3,2	Zabytkowy, zamknięty dla celów grzebalnych
2. Cmentarz Żydowski ul. Dołowa	UM	3,5	Zabytkowy, zamknięty dla celów grzebalnych
3. Cmentarz Pobitno ul. Lwowska	UM	7,7	Komunalny, zamknięty
4. Cmentarz Wilkowyja ul. Cienista	UM	20,0	Komunalny
5. Cmentarz Zwięczyca ul. Podkarpacka	UM	0,5	Komunalny
6. Cmentarz Staroniwa Al. W. Witosa	UM	0,5	Komunalny
7. Cmentarz Żołnierzy AR ul. Królewska	UM	0,2	Wojskowy, zamknięty
8. Cmentarz Zalesie ul. Robotnicza	Parafia rzymsko- katolicka	0,9	Parafialny
9. Cmentarz Staromieście ul. Zapolskiej	Parafia rzymsko- katolicka	1,0	Parafialny, zamknięty dla celów grzebalnych
10. Cmentarz Przybyszówka ul. Krakowska	Parafia rzymsko- katolicka	0,9	Parafialny
Razem:		38,4	

Ogrody działkowe na terenie miasta powinny być jednym z elementów systemu „terenów otwartych”. Zieleń ogrodów działkowych odgrywa pozytywną rolę w systemie terenów zielonych i jednocześnie jest miejscem, w którym praca łączy się z wypoczynkiem. Ogrody działkowe nie mogą jednak zastąpić terenów zieleni o charakterze ogólnomiejskim

Tabela 58. Wykaz ogrodów działkowych i terenów użytkowanych jako ogrody działkowe.

Nazwa ogrodu (terenu użytkowanego jako ogród działkowy)	Powierz. ogólna w ha
1. Budowlani	6,30
2. Energetyk	2,60
3. Geodeta	4,28
4. Handlowiec	6,44
5. Kabanos	4,0
6. Kabaczek	7,15
7. Kolejarz	3,67
8. Krokus	6,18
9. Malina	13,86
10. Mieszko	4,25
11. Nasz Gaj	18,67
11 a. ul. Bieszczadzka	2,26
11 b. ul. E. Platter	1,19
11 c. ul. Podkarpacka	0,87
11 d. ul. Techniczna	0,27
12. Nad Strugiem	9,96
13. Pomoc	4,87
14. Przyszłość	17,79
15. Puchalskiego	11,0
16. Szafera	10,69
17. Szarotka	2,35
18. Walter	18,21
19. Wieniawskiego	20,0
20. Wspólna Niwa	8,59
21. Wyspiańskiego	2,0
22. Zacisze	1,5
23. Zalesie	28,33
24. Zelwerowicza	5,35
Razem:	218,04

Na terenie miasta zarejestrowanych jest kilkadziesiąt drzew, które uznane zostały za pomniki przyrody, są to pojedyncze okazy lub grupy drzew.

Największą grupę tworzy zespół dziesięciu dębów szypułkowych na Lisiej Górze nad Zalewem.

Aktualnie na terenie miasta nie ma rezerwatów przyrody. Prowadzone są prace mające na celu utworzenie rezerwatu przyrody obejmującego „Lisią Górę”, znajdującą się w sąsiedztwie zalewu, na jego lewym brzegu.

.15.4 ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIA

.15.4.1 ROZWÓJ PRZESTRZENNY MIASTA W UJĘCIU HISTORYCZNYM

Wkrótce po lokacji miasta w 1354 r. na prawie magdeburskim, dokonanej przez Kazimierza Wielkiego, nastąpiło przeniesienie miasta bardziej na południe, na lessowy cypel otoczony meandrującym Wisłokiem i jego dopływami. Zgodnie ze średniowiecznymi zasadami urbanistyki, powinien być wytyczony prostokątny rynek

z ulicami wychodzącymi pod kątem prostym z narożników placu. W Rzeszowie, Rynek ma jednak kształt trapezu i inny układ ulic, co wynikało z dostosowania do topografii terenu. Zabudowa ówczesnego miasta obejmowała Rynek oraz obecne ulice Kościuszki i Matejki, po istniejący już wówczas gotycki kościół Farny.

Inwestycje Mikołaja Spytko Ligęzy na przełomie XVI i XVII w. poszerzyły miasto, a mianowicie na południe od jego centrum zbudowano zamek z umocnieniami, które uległy następnie modernizacji na fortyfikacje bastionowe w systemie nowowłoskim (co wymuszone było wprowadzeniem artylerii) oraz wybudowano obronny kościół Bernardynów, a także fortyfikacje ziemno - drewniane wokół miasta, wraz z systemem zalewów, w skład którego wchodziło tzw. Jezioro Bernardyńskie.

Na północny-wschód od Starego Miasta powstało Nowe Miasto, na co wpłynął przepis, na mocy którego Żydzi nie mogli kupować nieruchomości na terenie miasta lokacyjnego. Ten przepis prawny, miał daleko idące konsekwencje w kształtowaniu układu przestrzennego. Wymusił on bowiem powstanie drugiego miasta, w którym założono prostokątny Rynek o wymiarach 120 x 90 m, wybudowano dwie synagogi i założono kirkut. W połowie XVII w. istniały obok siebie dwa oddzielne miasta, a teren zurbanizowany sięgał od zamku po klasztor Bernardynów, Rynek Nowego Miasta i starorzeczka Wisłoka od wschodu. Niedługo później obydwie miasta zrosły się w jeden organizm miejski.

Za czasów Lubomirskich zrealizowano w mieście takie budowle, jak: kościół i klasztor Reformatów na Wygnańcu, pałacyk letni z obszernym ogrodem, poszerzonym kosztem terenów fortecznych. Równocześnie trwała znaczna przebudowa zamku oraz rozbudowa kościoła, klasztoru i szkoły OO.Pijarów. Wzniesiono także nowy, murowany klasztor OO. Bernardynów i nową dzwonnice przy kościele Farnym.

Od XVII wieku zabudowa mieszczańska zaczęła stopniowo wypełniać przestrzeń od kościoła Farnego w kierunku południowym do zamku, wzdłuż obecnej ul.3 Maja. Lubomirscy sprowadzili do miasta znanych architektów: Tylmana z Gameren, Piotra Bellotiego i Karola Henryka Wiedemanna.

Pierwsi wymienieni projektowali konkretne budowle zlecane przez właścicieli miasta, którzy wyznaczyli lokalizację inwestycji według własnego uznania. W przypadku prac Wiedemanna można mówić w pewnym sensie o stworzeniu planu zagospodarowania przestrzennego. Wiedemann był prawdopodobnie autorem przestrzennej kompozycji Rzeszowa. W owym czasie powstała i była realizowana idea powiązania całego założenia zamkowego promienistym układem osi kompozycyjnych, które zbiegać się miały przed budynkiem zamku. Niekonsekwencje tego układu wynikają zapewne z włączenia do kompozycji obiektów już wcześniej powstałych. Jeśli przyrzeć się planowi miasta, rzeczywiście dostrzec można promieniście rozchodzące się sprzed frontowej części zamku - ulice: Aleja Pod Kasztanami w kierunku skweru przy ul. Zamkowej, ul. Kraszewskiego, ul. Dąbrowskiego, ul. Hetmańska, początkowy fragment ul. Lenartowicza. W połowie XVIII w. zabudowa miejska sięgała na wschód i południowy-wschód poza dzisiejszy plac Wolności dochodząc do Wisłoka, a na południowy-zachód sięgała po ul. Reformacką.

Przez około 500 lat decyzje inwestycyjne i lokalizacyjne podejmowane były przez osoby władające miastem, a czasem wpływ na lokalizacje miały warunki fizjograficzne i pewne przepisy szczególne, takie jak przywileje. Swego rodzaju koncepcjami urbanistycznymi było założenie średniowiecznego Starego Miasta,

założenie renesansowego Nowego Miasta oraz wspomniana koncepcja promienistego układu zabudowy w pobliżu zamku autorstwa Wiedemanna.

W okresie zaborów w mieście wytyczone zostały nowe drogi lub zmianie uległy przebiegi istniejących. Istotne znaczenie miał dekret cesarza Józefa II wydany w 1783r., który zabraniał chowania zmarłych przy kościołach i nakazywał zakładanie cmentarzy poza granicami miast. W Rzeszowie zlikwidowano wówczas cmentarze przy kościołach Farnym i Bernardynów, tworząc place publiczne, zaś teren nowego cmentarza wytyczono na wschód od miasta.

Kilkadziesiąt lat później, po wielkim pożarze w 1842 roku, Magistrat ustalił przepisy budowlane, które musiały być uwzględnione przy odbudowie. Wprowadzono linie regulacyjne ulic, zakaz budowy drewnianych domów, wprowadzono konieczność stosowania murów ogniowych, sklepionych parterów i klatek schodowych, ceglanych posadzek na strychach. Dzięki kapitałowi żydowskiemu następuje rozwój budownictwa. W krótkim czasie zostały zabudowane nie tylko tereny zniszczone przez pożar, ale również obszar domniemanego grodziska. Po stronie wschodniej Starego Miasta powstają nowe elementy przestrzenne w formie zespołu placów i ulic, np. Plac Dwu Pomp, Plac Garncarski, Plac Rybny, a także plac przy bożnicach.

W latach 50 – tych i 60 - tych XIX w. doprowadzono do Rzeszowa linię kolejową z Krakowa, poprowadzono ją dalej do Lwowa oraz wybudowano dworzec. Wpłynęło to aktywizująco na całe miasto, a szczególnie na teren przydworcowy. Trzy dekady później powstała linia do Jasła, wybudowano też zespół stacyjny - dworcowy Rzeszów - Staroniwa. Tory kolejowe i rzeka Wisłok wyznaczyły „ramy” przyszłego obszaru śródmiejskiego dużego Rzeszowa. W tym okresie nastąpił szybki wzrost liczby ludności, co pociągało za sobą rozwój zabudowy. Magistrat wprowadził w 1867r. stanowisko budowniczego miejskiego w celu nadzoru i regulacji. Egzekwowanie warunków przez nadzór budowlany i przepisy nowej ustawy budowlanej wpłynęły na wygląd miasta. Wybudowano kamienice w ciągu ulic Krakowskiej oraz Lwowskiej. W XIX wieku w obrębie miasta powstały koszary wojskowe przy ulicach Dąbrowskiego, Lwowskiej i Batorego.

Równocześnie poza ówczesnymi granicami Rzeszowa rozwijały się przedmieścia o charakterze wiejskim, które dopiero po II wojnie światowej włączone zostały do miasta. W niektórych przedmieściach powstały godne uwagi obiekty: zespół pałacowo-parkowy w Staromieściu, zespoły dworsko-parkowe w Słocinie i w Zalesiu, które stanowią dziś ciekawy element krajobrazu tych osiedli.

Na przełomie XIX i XX wieku w mieście powstało sporo interesujących budowli użyteczności publicznej, które w zasadniczy sposób zaważyły na obrazie miasta. Powstały banki, szkoły, towarzystwa ubezpieczeniowe, poczta, dyrekcja skarbu. Zostały wzniesione lub przebudowane liczne kamienice w stylu historyzmu i secesji. W 1904 r. zwiększono powierzchnię miasta z 2,9 do 7,7 km kw. Obszar miasta poszerzony został w kierunku zachodnim wzdłuż obecnej ul. Krakowskiej, aż po wschodnie krańce Przybyszówki i w kierunku południowym, obejmując obszar pomiędzy Wisłokiem i linią kolejową do bramy dzisiejszej WSK - PZL na południu. Po 1909 r. wytyczono ulicę Zygmuntowską i Jagiellońską oraz zabudowano ulicę Szopena i jej przecznice.

.15.4.2 DOTYCHCZASOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

W czasie pierwszej wojny światowej nie było w Rzeszowie większych zniszczeń. Spis z 1921 r. wykazał 25 tys. mieszkańców. W okresie międzywojennym,

momentem zwrotnym w rozwoju Rzeszowa był rok 1936, kiedy to przystąpiono do budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego. Rozpoczęto budowę dwóch dużych zakładów tj. Fabryki Obrabiarek nr 2 im. H. Cegielskiego i Państwowych Zakładów Lotniczych – Wytwórnii Silników Samolotowych nr 2 oraz osiedli robotniczych przy ul. Hetmańskiej, przy ul. Poznańskiej oraz przy ul. Dąbrowskiego. Zrealizowana została jedynie niewielka część tych osiedli. Wszelkie inwestycje przerwał wybuch wojny.

W 1936r. Zarząd Miejski zlecił opracowanie perspektywicznego planu zabudowy. Ogólny plan zagospodarowania Rzeszowa został opracowany w latach 1938-39. Był to pierwszy plan, w którym w sposób całościowy ujęto zagadnienia rozwoju miasta, prowadząc perspektywiczne rozważania w obszarze czterokrotnie większym niż ówczesny objęty granicami miasta. Autorami planu byli architekci Kazimierz Dziewoński i Władysław Śmigieński. Plan zawierał szereg elementów, które zostały zrealizowane lub do dzisiaj nie straciły na aktualności. Warto wymienić najistotniejsze: oparcie podstawowego układu zieleni na dolinie Wisłoka, budowa przez miasto nowych arterii drogowych wschód-zachód i północ-południe, przeprowadzenie północnym skrajem miasta drogowej arterii tranzytowej wschód-zachód oraz tranzytowego (towarowego) obejścia kolejowego. Planowano także poszerzenie Śródmieścia o tereny rozciągające się po prawej stronie Wisłoka, po powiązaniu ich trasą (średnicową) przebiegającą obok zamku. W 1939r. Rzeszów liczył 42 tys. mieszkańców. Plan postulował w okresie pierwszych 30 lat (do 1969r.) wzrost liczby ludności do 100 tys., kreśląc docelowo zasady kształtowania struktury przestrzennej miasta do 150 tys. mieszkańców jako wielkość optymalną. Był to plan w swoich rozwiązaniach bardzo śmiały, ale i w pełni realistyczny.

Niestety, wdrażanie planu do realizacji przerwał wybuch II wojny światowej.

Po II wojnie Rzeszów, pomniejszony o 30 % mieszkańców z powodu strat wojennych, musiał się przystosować do nowych funkcji, jako stolica województwa.

W 1951 roku nastąpiła zmiana granic administracyjnych miasta z 768 ha do 3 906 ha, a liczba ludności wzrosła z 29 500 do 44 500 osób.

W latach 1950-tych powstało kilka opracowań urbanistycznych.

W 1953 roku krakowski architekt Zbigniew Wzorek opracował studia do planu ogólnego miasta Rzeszowa i planu szczegółowego zagospodarowania śródmieścia. Podjął konsekwentną, podbudowaną badaniami historycznymi, próbę rekonstrukcji szeregu założeń historycznych, nadając im rangę wyróżników przestrzennych miasta, a głównie śródmieścia. Natomiast warszawscy architekci zajmując się problemami komunikacji postulowali wprowadzenie „trolejbusu” jako podstawowego środka komunikacji zbiorowej.

Pierwsze, doprowadzone do końca opracowanie planu perspektywicznego do 100 tysięcy mieszkańców na 1975 roku autorstwa Michała Mermona kontynuuje założenia planu Dziewońskiego. Ideą przewodnią tego planu jest rozwój miasta na wschód, za Wisłok, który jest uważany za główną oś kompozycyjną Rzeszowa.

Alternatywą do tego planu była koncepcja przestrzenna opracowana przez architektów z Gdańska. Główną zasadą tej koncepcji był rozwój miasta na zachód od torów kolejowych w kierunku Baranówki.

Zasada zaproponowana przez zespół arch. Mermona stała się wytyczną dla podejmowanych prac projektowych z różnych dziedzin gospodarki komunalnej dotyczących ujęć wody, zrzutu ścieków, itp.

Opracowany w 1955 roku plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Rzeszowa z perspektywą na 1975 rok, uzupełniony został projektem planu szczegółowego śródmieścia Rzeszowa. Plan szczegółowy śródmieścia oparto

o znacznie rozszerzony program mieszkalnictwa w śródmieściu, przy jednoczesnym znacznym ograniczeniu obiektów użyteczności publicznej.

Plan ten ustalił w głównym zarysie zasady rozwoju na 20 lat.

W 1961 roku Miejska Pracownia Urbanistyczna pod kierunkiem architekta Jana Lisowskiego opracowała plan etapowy na lata 1961 – 1965.

Opracowane w 1963 r. „Studium Śródmieścia Rzeszowa” przyniosło informacje, oparte na badaniach wskaźnikowych, o istniejącym stanie centrum miasta. Po raz pierwszy pojawiło się pojęcie „centrum” oparte na obowiązującej ówczesnie definicji w odniesieniu do fragmentu śródmieścia Rzeszowa. Wyznaczone centrum miało 33,29 ha powierzchni i znajdowało się między Zamkiem, a Rynkiem Starego Miasta, wzdłuż ulicy 3-go Maja i Matejki z blokami przyległymi.

W latach 1964 do 1966 opracowano plan perspektywiczny pod kierunkiem architekta Władysława Henniga, który ze względu na brak uzgodnienia z resortem Obrony Narodowej nie uzyskał akceptacji Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych. Pomimo tego projekt od dnia 1 stycznia 1966 roku stanowił jedyną podstawę prawną dla polityki inwestycyjnej w mieście. Zakładano, że w 1985 roku Rzeszów osiągnie 160 tysięcy mieszkańców, prowadząc odległe w czasie rozważania kierunkowe rozwoju miasta do rzędu 300 - 360 tysięcy mieszkańców z różnymi możliwościami kształtowania struktury przestrzennej miasta.

Założono na okres perspektywy zasadę rozwoju koncentrycznego z dzielnicami wyposażonymi we własne ośrodki handlowo - usługowe, rekreację, przypisując ponadto szczególne znaczenie śródmieściu o bogatym programie.

Plan ten przyniósł miastu nową funkcję : nauki i szkolnictwa wyższego (studiowało wtedy 400 studentów, na lata 1985 zakładał 11 tysięcy studentów).

Realizacje z połowy lat 60 - tych zdecydowanie zmieniły kształt urbanistyczny miasta. W śródmieściu dokonano głównie przebiecia komunikacyjne, wybudowano stopień wodny na Wisłoku włączony do obwodnicy południowej, kontynuowano budowę zespołów osiedli : Dwudziestolecia, Tysiąclecia, kończąc osiedle Piastów.

W 1970 roku został rozstrzygnięty konkurs na koncepcję urbanistyczną - architektoniczną dzielnicy „Nowe Miasto”. Wybrano koncepcję „warszawską” akcentującą łatwość realizacji dużego programu mieszkaniowego. Jednocześnie przystąpiono do aktualizacji projektu planu ogólnego, który został zatwierdzony 22 stycznia 1973 r.

Należy wymienić również przygotowany i rozstrzygnięty w 1973 roku konkurs na opracowanie urbanistyczno - architektonicznej koncepcji usługowego centrum Rzeszowa.

Konkurs dał bardzo interesujące propozycje, nie doczekały się one jednak realizacji

W 1975 roku wdrożona reforma podziału administracyjnego, wywołała dużo zamieszania i obaw odnośnie realizacji dużych zadań inwestycyjnych. W 1976 roku ustalono granice administracyjne Rzeszowa.

Zarządzeniem z dnia 31 XII 1979 r. zatwierdzono wprowadzone do planu ogólnego odstępowstwa, które dotyczyły terenów objętych planami szczegółowymi (MPS „Zimowit”, MPS „Staroniwa”, MPS „Staromieście”) oraz planami realizacyjnymi osiedli: „Baranówka IV”, „Krakowska Południe”. Następne odstępowstwo zatwierdzono zarządzeniem z 21 maja 1983 r., a dotyczyło ono terenów przyłączonych do miasta tj. Białej, Miłocina, Przybyszówki, Słociny i Zalesia.

Plan ten przetrwał prawie 20 lat, zastąpił go obowiązujący obecnie Miejskowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego miasta Rzeszowa, uchwalony w 1992 r

- Głównymi celami rozwoju miasta Rzeszowa przyjętymi w planie ogólnym są:
- wykształcenie wewnętrznego miejskiego systemu ekologicznego powiązanego z otoczeniem,
  - podniesienie sprawności działania w zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej,
  - poprawa jakościowa zespołów mieszkaniowych i zabezpieczenia terenów związanych z publiczno – społecznymi potrzebami miasta,
  - przebudowa, porządkowanie i modernizacja śródmieścia oraz rewaloryzacja zabytkowych zespołów urbanistyczno – architektonicznych.

Ponadto w latach 1985 - 1994 zostało opracowanych i zatwierdzonych 12 planów szczegółowych zagospodarowania przestrzennego obejmujących wybrane tereny miasta. Załączona tabela przedstawia obowiązujące obecnie plany zagospodarowania przestrzennego miasta Rzeszowa.

.15.4.3 Obecnie obowiązujące plany rozwoju przestrzennego.

Podstawowym ogólnomiejskim dokumentem planistycznym jest obecnie Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego miasta Rzeszowa z 1992 roku oraz sporządzone w latach 1975 - 1994 roku miejscowe plany szczegółowe zagospodarowania przestrzennego obejmujące wybrane tereny miasta.

Plan ogólny i plany szczegółowe zawierają zapis polityki przestrzennej, służą regulacji procesów gospodarki przestrzennej zapewniając ochronę interesu publicznego oraz stanowią podstawę wydawania decyzji administracyjnych.

W chwili obecnej pozostaje około 478 ha niezabudowanych terenów przeznaczonych w planach przestrzennych pod zainwestowanie ogólnomiejskie.

Analiza stopnia wykorzystania terenów, zgodnego z ich planowym przeznaczeniem, wskazuje na znaczne przeskalanowanie zakładanego tempa rozwoju przestrzennego miasta. Weryfikacja dotychczasowych zamierzeń rozwojowych przeprowadzana jest w ramach „Oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Rzeszowa”, wskazującej niezbędny zakres zmian.

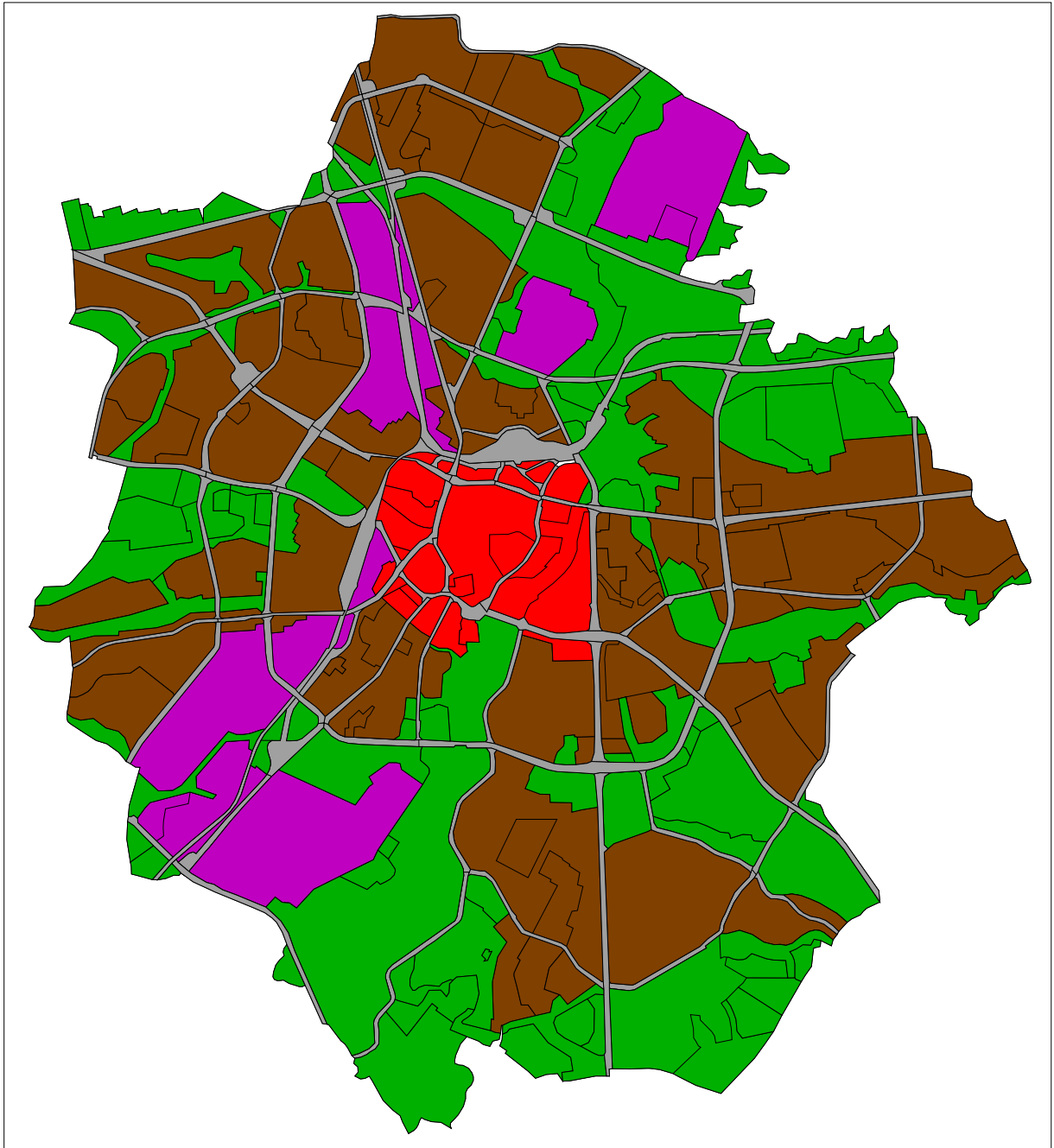
.15.4.3.1 MIEJSCOWY PLAN OGÓLNY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Podstawowym dokumentem służącym regulacji procesów gospodarki przestrzennej w mieście jest Miejskowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego wraz z dwunastoma miejscowymi planami szczegółowymi.

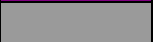
Miejskowy Plan Ogólny dzieli Rzeszów na cztery główne grupy użytkowania z podziałem na:

- strefę śródmiejską, o powierzchni około 246 ha - tj. 5% powierzchni miasta,
- 11 stref mieszkaniowo - usługowych, o łącznej powierzchni około 2100 ha - tj. 44% powierzchni miasta,
- 14 stref ekologicznych, o łącznej powierzchni około 1875 ha, - tj. 39% powierzchni miasta,
- 6 stref produkcyjno - usługowych, o łącznej powierzchni około 600 ha - tj. 12% powierzchni miasta.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – GŁÓWNE STREFY UŻYTKOWANIA TERENU

LEGENDA:

	STREFA MIESZKANIOWO - USŁUGOWA
	STREFA EKOLOGICZNA
	STREFA ŚRÓDMIEJSKA
	STREFA PRZEMYSŁOWO – SKŁADOWA
	CIĄGI KOMUNIKACYJNE

STREFA ŚRÓDMIEJSKA C.1

Powierzchnia około 246 ha.

W śródmieściu znajduje się zwarta zabudowa mieszkalno - usługowa, która systematycznie ustępuje miejsca usługom centrotwórczym. Niewielka powierzchnia wolnych terenów oraz tereny, które uzyskuje się w drodze wyburzeń i przekształceń są przeznaczane głównie pod obiekty publiczne, parkingi i zieleni.

W tej strefie dopuszcza się tylko uzupełnienia istniejącej zabudowy ze stopniową zmianą funkcji mieszkaniowej na usługową.

Obowiązujący plan ogólny przewiduje, że w wyniku ubytków zabudowy mieszkaniowej liczba ludności zamieszkałej w Śródmieściu zmniejszy się z 18 tysięcy do 17 tysięcy mieszkańców.

Teren posiada zagęszczoną, istniejącą infrastrukturę techniczną, którą pozostawia się do dalszego użytkowania. Nie ma możliwości terenowych do dalszej rozbudowy układów magistralnych. Dopuszcza się jedynie przebudowę, wymianę lub modernizację istniejących sieci i urządzeń.

Obszar Śródmieścia jest w większości objęty ochroną konserwatorską - co warunkuje określony sposób zagospodarowania, wymagający uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

STREFY MIESZKANIOWO - USŁUGOWE M - U

Strefa: Hetmańska - Dąbrowskiego MU – 1

Powierzchnia około 88 ha,

Na terenie strefy zamieszkałej przez około 23 tys. mieszkańców dopuszcza się tylko przekształcenia i uzasadnione potrzebami uzupełnienia istniejącej zabudowy i urządzeń.

Ten obszar nie posiada rezerw na dogęszczenie dodatkową zabudową. Niezbędne jest natomiast zwiększenie ilości zieleni i miejsc parkingowo - garażowych w tym rejonie.

Istniejące układy magistralne uzbrojenia pozostawia się w dalszym użytkowaniu, dopuszczając jedynie przebudowę, wymianę bądź modernizację.

Strefa: Staroniwa MU – 2

Powierzchnia około 111 ha,

Strefa: Staroniwa - Kmity MU – 3

Powierzchnia około 133 ha,

Na terenie obu stref zamieszkuje 10,4 tys. mieszkańców. Przewidywany przyrost ludności określono na około 9 tys. osób, z tego około 60% w zabudowie wielorodzinnej.

W części zachodniej zainwestowanej zabudową wielorodzinną, na osiedlach Kmity i Wita Stwosza wyczerpane są rezerwy terenów mieszkaniowych. Na pozostałym terenie istnieją rezerwy pod zabudowę mieszkaniową niskiej intensywności dla około 3700 mieszkańców i o wysokiej intensywności dla około 5000 mieszkańców.

Realizacja nowej zabudowy na nich uzależniona jest od uprzedniego wykonania obiektów i urządzeń obsługi komunalnej i komunikacji. Na tym terenie istnieje niedostateczne uzbrojenie dotyczące wszystkich systemów infrastruktury technicznej.

Na części stref obowiązują ustalenia Miejscowego Planu Szczegółowego Zagospodarowania Przestrzennego „Staroniwa - Nad Potokiem”.

Strefa: Baranówka - Krakowska Południe MU - 4

Powierzchnia około 285 ha,

Na terenie tej strefy zamieszkuje około 29 tysięcy mieszkańców, głównie w zabudowie wielorodzinnej.

Nie przewiduje się przyrostu liczby mieszkańców, ani zagęszczenia zabudowy wielorodzinnej, natomiast na terenach wolnych przewiduje się zabudowę mieszkaniową niskiej intensywności dla około 2300 mieszkańców.

W tej strefie znajdują się tereny upraw rolnych, które po spełnieniu uwarunkowań związanych z ich udostępnieniem mogą być wykorzystane jako rezerwy rozwojowe miasta.

Istniejący układ uzbrojenia inżynierskiego zaspokaja bieżące potrzeby. Z uwagi na zagęszczenie sieci, nie ma możliwości rozbudowy magistral wodociągowych, ciepłowniczych oraz kolektorów zbiorczych sanitarnych i deszczowych.

Strefa: Baranówka MU - 5

Powierzchnia około 121 ha,

Na terenie strefy zamieszkuje około 10,8 tysięcy mieszkańców - na osiedlach Baranówka IV jedn. A i w części osiedla Baranówka IV jedn. B.

Na terenach zabudowanych dopuszcza się możliwość uzupełnienia zabudowy.

Na terenach nowych przewiduje się zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i jednorodziną dla około 3,8 tysiąca mieszkańców, a docelowo dla 7,6 tysięcy mieszkańców.

Urządzenia infrastruktury technicznej pozostawia się do dalszej eksploatacji, przy zachowaniu dotychczasowej lokalizacji. Istnieje potrzeba wybudowania kanału zbiorczego dla odbioru ścieków sanitarnych z rejonu ul. Krakowskiej i Przybyszówki oraz budowa kolektora deszczowego.

Strefa: Staromieście - Północ (Ogrody) MU - 6

Powierzchnia około 239 ha,

Na terenie tej strefy, w stanie istniejącym, w zabudowie jednorodzinnej zamieszkuje około 200 osób.

W perspektywie przewiduje się zabudowę wielorodzinną i jednorodziną dla około 8000 tysięcy mieszkańców. Docelowo, przewiduje się dzielnicę mieszkaniową wielkości około 30 tysięcy mieszkańców. Ponadto rezerwuje się tereny pod lokalizację obiektów publiczno - społecznych dla potrzeb przyszłej dzielnicy i całego miasta oraz tereny przewidziane pod działalność gospodarczą.

Realizacja zabudowy uwarunkowana jest wykonaniem magistralnych układów uzbrojenia inżynierskiego i komunikacji.

Strefa: Staromieście MU - 7

Powierzchnia około 81 ha,

Na terenie tej strefy mieszka około 2 tysiące osób w zabudowie jednorodzinnej. Na nowych terenach przewiduje się zabudowę mieszkaniową niskiej i średniej intensywności dla około 3 tysięcy mieszkańców.

Nie przewiduje się wprowadzenia w obręb tego obszaru nowych, magistralnych urządzeń sieciowych. Dla zaopatrzenia istniejącej i projektowanej

zabudowy w odpowiednie media należy dowiązać się do istniejącego uzbrojenia w ul. Warszawskiej i Lubelskiej.

Teren ten posiada plan szczegółowy MPSZP „Staromieście”.

Strefa: Osiedla Tysiąclecia MU - 8

Powierzchnia około 55 ha,

Na terenie tej strefy mieszka około 11,3 tysiąca mieszkańców, głównie w zabudowie wielorodzinnej. Brak rezerw terenowych, w związku z tym nie przewiduje się zwiększenia liczby mieszkańców. Dopuszcza się uzasadnione potrzebami uzupełnienia zabudowy i urządzeń.

Teren uzbrojony (znaczne zagęszczenie uzbrojenia). Istniejące, główne sieci pozostawia się w dalszym użytkowaniu, z dotychczasową lokalizacją. Dopuszcza się możliwość przebudowy lub wymiany urządzeń sieciowych.

Strefa: Pobitno - Wilkowyja MU - 9

Powierzchnia około 372 ha,

Na terenie strefy zamieszkuje około 4,4 tysiący mieszkańców w zabudowie jedno i wielorodzinnej, z przewagą zabudowy jednorodzinnej.

Istniejące rezerwy terenu pod zabudowę mieszkaniową pozwalają na wzrost liczby mieszkańców do 11,4 tysiący, a docelowo do 20 tysiący mieszkańców.

Teren posiada magistralne sieci uzbrojenia technicznego, jednak dla potrzeb nowopowstającej zabudowy - winny być rozbudowane.

W tej strefie obowiązują 4 plany szczegółowe: MPSZP „Wilkowyja Południe”, MPSZP „Wilkowyja Północ”, MPSZP „Pobitno Północ” i MPSZP „Nowe Miasto”.

Strefa: Nowe Miasto - Słocina MU - 10

Powierzchnia około 290 ha,

Na terenie strefy zamieszkuje około 27 tysięcy mieszkańców, w tym na osiedlach:

Nowe Miasto - 17,0 tys.

Paderewskiego - 4,4 tys.

Mieszka I A - 2,1 tys.

Mieszka I B - 2,5 tys.

Słocina - 1,0 tys.

prognozowany przyrost liczby mieszkańców - około 7,0 tysięcy.

Przeważają tereny zabudowy wielorodzinnej wraz z usługami podstawowymi i dzielnicowymi. Dla potrzeb zabudowy wielorodzinnej wyczerpane są rezerwy terenowe.

Dla zabudowy jednorodzinnej istnieją rezerwy terenu objęte opracowaniem MPSZP „Słocina”.

Teren jest uzbrojony, z możliwością dalszej rozbudowy układów magistralnych uzbrojenia, głównie dla potrzeb zabudowy jednorodzinnej i wschodniej części miasta - rejon Alei Armii Krajowej.

Strefa: Drabinianka - Zalesie MU - 11

Powierzchnia około 326 ha,

Na terenie strefy zamieszkuje około 8 tysięcy mieszkańców. Przewidywany wzrost liczby mieszkańców w perspektywie o około 10 tysięcy, a docelowo do 33 tysięcy mieszkańców.

Jest to obszar koncentracji zabudowy niskiej - wysokiej intensywności. Wyczerpane są już rezerwy terenu pod zabudowę wielorodzinną.

Istnieją tutaj rezerwy terenu dla potrzeb usług dla ludności - obiektów publiczno - społecznych; zwłaszcza oświaty, nauki, rekreacji i wypoczynku.

Dotychczasowa realizacja zabudowy odbywała się na podstawie planów szczegółowych: MPSZP „Zimowit” i MPSZP „Zimowit II”.

Duże rezerwy terenu pod zabudowę jednorodzinną objęte są kolejnymi planami szczegółowymi zagospodarowania przestrzennego: „Drabinianka - Zagrody” i „Zalesie - J. Kiepurzy”.

Istniejące, magistralne uzbrojenie jest przewidziane do dalszej eksploatacji i rozbudowy.

STREFY EKOLOGICZNE

Tereny mieszkaniowo - usługowe powiązane są między sobą systemem zieleni otwartej i urządzonej, oznaczonej jako strefy ekologiczne E - 1 do E - 13 z dominantą w postaci rzeki Wisłok. Istniejąca zabudowa na tych terenach, to rozproszona zabudowa mieszkaniowo - zagrodowa, o niskiej intensywności.

Tereny ekologiczne spełniają funkcję terenów zielonych, mających wpływ na kształtowanie klimatu i mogących spełniać rolę rekreacji codziennej mieszkańców. Dopuszcza się na nich budowę obiektów służących wypoczynkowi i rekreacji oraz zabudowę mieszkaniową, o cechach ekologicznych, niskiej intensywności, na dużych parcelach.

STREFY PRODUKCYJNO - USŁUGOWE

W zabudowie miasta duży obszar stanowią tereny przemysłowo - składowe, oznaczone: P1 do P6, w tym:

- Strefa przemysłowa WSK,
- Strefa przemysłowa Staroniwa - Zelmer,
- Strefa przemysłowa w rejonie ulic Reja i Baczyńskiego,
- Strefa składowo - przemysłowa nad Przyrwą,
- Strefa składowo - przemysłowa w rejonie ulic Trembeckiego i Siemieńskiego,
- Strefa urządzeń komunalnych i baz budowlano - przemysłowych,

Strefy te są na ogół zabudowane i posiadają niewielkie rezerwy terenu wolnego. W istniejącej zabudowie o funkcji produkcyjno - usługowej dopuszcza się uzupełnienia, przekształcenia i modernizacje.

Tabela 59. Wykaz pozwoleń na zabudowę mieszkaniową wydanych na terenie obowiązującego planu ogólnego w latach 1993 - 1996 (MW - mieszk. wielorodzinne, MN - mieszk. jednorodzinne)

Lp.	Nazwa strefy	Ilość wydanych pozwoleń									
		1993		1994		1995		1996		Razem	
		MW	MN	MW	MN	MW	MN	MW	MN	MW	MN
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	C - 1	-	2	1	4	-	3	-	2	1	11
2.	MU - 2 MU - 3	-	9	-	19	-	4	-	9	-	41
3.	MU - 4	-	24	-	17	-	12	-	16	-	69
4.	MU - 5	-	5	-	3	-	7	-	9	-	24
5.	MU - 6	-	20	-	14	-	2	-	4	-	40

	MU - 7										
6.	MU - 9	-	20	-	48	-	7	1	19	1	94
7.	MU - 10	-	8	-	12	-	1	-	28	-	64
8.	MU - 11	-	33	-	45	2	27	1	34	3	139
9.	E - 9	-	18	-	17	-	5	-	18	-	55
10.	P. - 1	-	4	-	8	-	5	-	2	-	19
	Ogółem		143	1	187	2	73	2	141	5	556

.15.4.3.2 MIEJSCOWE PLANY SZCZEGÓŁOWE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Obowiązujące, miejscowe plany szczegółowe zostały wykonane i zatwierdzone w latach 1976 - 1994. Obejmują dwanaście rejonów miasta, głównie tereny zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej.

1. **MPSZP „Zimowit”** zatwierdzony Zarządzeniem Nr 8/76 Prezydenta Miasta Rzeszowa z dnia 28 sierpnia 1976 roku, ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 6/76 poz. 21 z dnia 30 sierpnia 1976 roku. Osiedle budownictwa jednorodzinne o powierzchni ogólnej około 93,7 ha. Brak rezerw pod zabudowę mieszkaniową - teren wyczerpany. Możliwe są tylko przekształcenia i modernizacja istniejącej zabudowy. Teren uzbrojony.
2. **MPSZP „Zimowit II”** zatwierdzony Uchwałą Nr IX/33/85 MRN m. Rzeszowa z dnia 27 grudnia 1985 roku, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 11/85 poz. 158 z dnia 31 grudnia 1986 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 31 ha. Teren zabudowany w 90% i w dalszej realizacji. Małe rezerwy terenu znajdują się w północnej części osiedla. Niedostateczne uzbrojenie techniczne w północno - wschodniej części osiedla.
3. **MPSZP „Wilkowyja Południe”** zatwierdzony Uchwałą Nr XVI/76/87 MRN m. Rzeszowa z dnia 20 stycznia 1987 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 4/87 poz. 57 z dnia 22 kwietnia 1987 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 75,2 ha dla 3500 mieszkańców. Mimo braku pełnego uzbrojenia wodociągowego i częściowo kanalizacji sanitarnej - teren zabudowany w 90 - 95%. Istniejące rezerwy terenu są sukcesywnie zabudowywane.
4. **MPSZP „Staroniwa - Nad Potokiem”** zatwierdzony Uchwałą Nr L/61/93 RM Rzeszowa z dnia 6 lipca 1993 roku, ogłoszoną w dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 9/93 poz. 144 z dnia 29 października 1993 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 150 ha. Pod zabudowę jednorodzinna przewidziano około 80 ha, z czego około 40% to stan istniejący i bieżące realizacje (w latach 1993 - 96 wydano około 35 pozwoleń na budowę obiektów mieszkalnych). W stanie istniejącym uzbrojenie niepełne - brak uzbrojenia wodociągowego, istnieje cząstkowa kanalizacja i gaz. Rezerwy terenu mogą być uruchomione pod warunkiem uprzedniego wykonania dróg i pełnego uzbrojenia technicznego.
5. **MPSZP „Wilkowyja Północ”** zatwierdzony Uchwałą Nr L/61/93 RM Rzeszowa z dnia 6 lipca 1993 roku, ogłoszoną w dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 9/93 poz. 145 z dnia 29 października 1993 roku. Osiedle

zabudowy jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 35 ha i przewidywanej liczbie mieszkańców 1000 - 1200 osób. Pod zabudowę mieszkaniową przewidziano około 23 ha. Teren zainwestowany w około 30%. Od 1993r. do 1996r. wydano na tym terenie łącznie 28 pozwoleń na realizację zabudowy mieszkaniowej. Realizacja nowej zabudowy wymaga wykonania uzbrojenia technicznego i dróg celem udostępnienia terenów wolnych.

6. **MPSZP „Nowe Miasto”** zatwierdzony Uchwałą Nr LII/77/93 RM Rzeszowa z dnia 28 września 1993 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 9/93 poz. 146 z dnia 29 października 1993 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, wielorodzinnej i usług o powierzchni ogólnej około 445 ha. Uzbrojenie terenu wystarczające - zakończone. Rezerwy terenowe pod zabudowę mieszkaniową - wyczerpane. Istnieją jeszcze rezerwy terenu pod usługi.
7. **MPSZP „Baranówka IV”** zatwierdzony Uchwałą Nr LXVI/58/94 RM Rzeszowa z dnia 2 maja 1994 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 6/94 poz. 56 z dnia 30 czerwca 1994 roku. Osiedle budownictwa mieszkaniowego, wielorodzinnego o powierzchni ogólnej około 50 ha. Teren uzbrojony, w większości zabudowany. Rezerwy terenu pod niską i średnią zabudowę stanowią około 5% terenów przeznaczonych pod tę funkcję.
8. **MPSZP „Drabinianka - Zagrody”** zatwierdzony Uchwałą Nr VI/49/94 RM Rzeszowa z dnia 11 października 1994 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 11/94 poz. 119 z dnia 30 listopada 1994 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej niskiej i średniej intensywności wraz z usługami powierzchni ogólnej około 240 ha. Na zabudowę mieszkaniową, przeznaczono około 110 ha, z czego 75 - 80% to tereny jeszcze niezabudowane. Brak kompleksowego uzbrojenia terenu - istniejące, częściowe uzbrojenie jest niewystarczające. W latach 1993-1996 wydano na tym terenie około 90 pozwoleń na budowę obiektów mieszkalnych. Duże rezerwy terenów wolnych są trudne do zainwestowania ze względu na brak dostępności komunikacyjnej i uzbrojenia technicznego.
9. **MPSZP „Pobitno Północ”** zatwierdzony Uchwałą Nr VI/48/94 RM Rzeszowa z dnia 11 października 1994 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 11/94 poz. 118 z dnia 30 listopada 1994 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 170 ha. Pod zabudowę mieszkaniową przewidziano około 42 ha, z czego 40% to obszar rezerw pod nową zabudowę mieszkaniową. Część terenów wolnych jest niedostępna ze względu na niedostępność komunikacyjną. Uzbrojenie terenu jest niewystarczające - brak kanalizacji sanitarnej i deszczowej.
10. **MPSZP „ Słocina”** zatwierdzony Uchwałą Nr VIII/67/94 RM Rzeszowa z dnia 22 listopada 1994 roku, ogłoszoną w dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 12/94 poz. 137 z dnia 16 grudnia 1994 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 50 ha. Tereny pod zabudowę (około 35 ha) w około 70% są niewykorzystane ze względu na brak kompleksowego uzbrojenia terenu i dostępności komunikacyjnej. W latach 1993 - 1996 wydano w rejonie tego osiedla około 30 pozwoleń na budowę obiektów mieszkalnych.
11. **MPSZP „Staromieście”** zatwierdzony Uchwałą Nr VIII/65/94 RM Rzeszowa z dnia 22 listopada 1994 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody

Rzeszowskiego Nr 12/94 poz. 135 z dnia 16 grudnia 1994 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 130 ha. Teren częściowo objęty ochroną konserwatorską. Istniejąca zabudowa zagęszczona na małych parcelach, przy wąskich, nienormatywnych drogach dojazdowych. Brak kompleksowego uzbrojenia całości terenu. 30% terenów przewidzianych pod zabudowę mieszkaniową stanowi rezerwę pod nową zabudowę jednorodziną.

12. **MPSZP „Zalesie - Kiepury”** zatwierdzony Uchwałą Nr VII/66/94 RM Rzeszowa z dnia 22 listopada 1994 roku, ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Wojewody Rzeszowskiego Nr 12/94 poz. 136 z dnia 16 grudnia 1994 roku. Osiedle zabudowy mieszkaniowej, jednorodzinnej o powierzchni ogólnej około 60 ha. Pod budownictwo mieszkaniowe przewidziano około 35 ha, z czego około 60% stanowią tereny wolne. W latach 1993 - 1996 wydano około 14 pozwoleń na zabudowę mieszkaniową. Brak kompleksowego uzbrojenia terenu w komunikację, wodociąg, kanalizację i gaz utrudnia realizację planu.

16

PODSUMOWANIE

Raport o Stanie Miasta Rzeszowa jest efektem pierwszego etapu prac nad Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz Strategią Rozwoju Miasta Rzeszowa w perspektywie do 2010 roku. Przedstawia najważniejsze problemy i informacje dotyczące przekształceń strukturalnych i rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Rzeszowa w latach 1990 – 1996. Dane te i przeprowadzone w oparciu o nie analizy będą podstawą określenia kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego i strategii rozwoju miasta.

Przedstawione bowiem w raporcie problemy, analizowane w aspekcie dynamicznym i porównawczym umożliwiają dokonanie oceny zjawisk społeczno-gospodarczych, ich postępu i regresu, a także dokonanie oceny miasta na tle otoczenia.

W podsumowaniu raportu można sformułować następujące wnioski:

Rzeszów jest korzystnie położony w paśmie Europejskiej przestrzeni komunikacyjnej wschód – zachód, a także w przygranicznym obszarze Euroregionu Karpaty. Przez miasto przebiegają międzynarodowe trasy komunikacji drogowej i kolejowej wschód – zachód i drogi krajowe północ – południe. W perspektywie najbliższych lat układy te zostaną uzupełnione autostradą, drogą szybkiego ruchu, a także włączeniem w układ europejski portu lotniczego Rzeszów – Jasionka. Stanowi największy w południowo – wschodniej Polsce ośrodek administracyjno-usługowy określany także jako potencjalne miasto metropolitarne, oraz miasto o znaczeniu międzynarodowym. Jest centrum decyzyjnym 26 jednostek okręgowych i regionalnych (sądy, banki, kuria). W polityce zrównoważonego rozwoju kraju może stać się ośrodkiem równowagi we wschodniej części kraju. Jest ważnym środkiem akademickim z dwoma samodzielnymi uczelniami i kilkoma filiami. Ulega rozbudowie baza lokalowa i naukowo – dydaktyczna uczelni.

Mimo spadkowej (do 1995 r.) tendencji przyrostu naturalnego i migracji, nastąpił spowolniony wzrost liczby mieszkańców miasta i z końcem 1996 r. miasto liczyło 160,8 tys. mieszkańców. W 1996 r. nastąpił też nieznaczny wzrost przyrostu naturalnego i migracji. Do roku 1995 zaznaczył się duży spadek populacji mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, znaczny wzrost populacji w wieku

poprodukcyjnym i niewielki wzrost ludności w wieku produkcyjnym. Następuje systematyczny spadek stopy bezrobocia, jednak w strukturze wiekowej bezrobotnych uwidacznia się duży odsetek osób z najmłodszych przedziałów wiekowych, co powoduje szczególnie negatywne skutki społeczne. W porównaniu z województwem, charakterystyczną cechą bezrobocia w Rzeszowie jest niższy udział bezrobotnych z grupy specjalistów z wyższym wykształceniem, średniego personelu technicznego, pracowników biurowych oraz pracowników usług osobistych i sprzedawców. Obecne i prognozowane uwarunkowania demograficzne i makroekonomiczne stwarzają konieczność przyjęcia strategii prozatrudnieniowego rozwoju miasta oraz przystosowania systemu oświaty, ochrony zdrowia i opieki społecznej do prognozowanych populacji poszczególnych grup wiekowych.

Środowisko przyrodnicze Rzeszowa jest korzystne i przyjazne człowiekowi. Na skutek zmniejszenia się emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, nastąpiła istotna poprawa stanu czystości powietrza atmosferycznego. Nadal natomiast nie odpowiadają normom wody Wisłoka i jego dopływów. Zakończenie prac przy modernizacji oczyszczalni i doprowadzenie kolektora prawobrzeżnego będzie miało znaczący wpływ na podniesienie stanu czystości wód. Kontynuowane powinny być działania związane z segregacją, składowaniem i utylizacją odpadów komunalnych. Niekorzystnym zjawiskiem związanym z rozwojem motoryzacji jest podwyższony i ponadnormatywny poziom hałasu. Niski jest wskaźnik terenów zieleni przypadających na jednego mieszkańca i systematycznie uszczuplane są te powierzchnie. Pilnym zadaniem jest zagospodarowanie doliny Wisłoka i nadanie jej funkcji wypoczynkowej oraz klimatyczno – wentylacyjnej. Niezbędne jest też wyznaczenie nowych terenów pod lokalizację parków. W dalszym ciągu niezadowalająca jest jakość wody pitnej. Ulegnie ona radykalnej poprawie po zakończeniu modernizacji Zakładu Uzdatniania Wody i wprowadzenia nowej technologii.

Mimo korzystnego kształtowania się wskaźników liczby osób na mieszkanie i izbę, występuje znaczne zapotrzebowanie na nowe mieszkania dla rodzin współzamieszkujących, a także mieszkań dla przyszłych mieszkańców miasta.

W latach 1990 – 1995 nastąpił znaczny wzrost ilości podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym, zwłaszcza w sferze usług. Korzystne są relacje z przychodów z działalności gospodarczej do wartości zaangażowanych w niej środków trwałych. Niska jest natomiast intensywność inwestowania w gospodarce Rzeszowa przy równoczesnym niskim potencjale sektora prywatnego i niewielkim napływie kapitału zewnętrznego, co może stanowić poważne zagrożenie dla rozwoju gospodarki miasta. W Rzeszowie powstają podmioty gospodarcze związane z metropolitarną funkcją miasta. Obecnie realizowana jest budowa największego na obszarze Polski Południowo – Wschodniej nowoczesnego centrum handlowo – usługowego, hurtowego, rynku rolnego i giełdy towarowej, zorientowanego na masowy obrót surowcami i produktami rolnymi, owocami i warzywami, głównymi produktami żywnościowymi oraz środkami do produkcji rolnej. Czynione są starania o uruchomienie następnego zespołu hurtowego, rynku handlowo – usługowego i giełdy towarowej. Powoli lecz konsekwentnie wzrasta ranga miasta jako ośrodka targowego, a Rzeszów zyskał miano najsilniejszego ośrodka kontaktów z rynkiem wschodnim, zwłaszcza z Ukrainą. Wzrasta kapitał zagraniczny zainwestowany w mieście i obroty handlu zagranicznego firm Rzeszowa.

W 1995 r. w handlu zagranicznym uzyskano dodatnie saldo obrotów. Istotne znaczenie dla miasta i jego rozwoju mają istniejące zakłady przemysłowe, zaliczane do branż o wysokiej szansie rozwoju.

Stanowi liczący się ośrodek kulturalny. Niektóre placówki kulturalne, jak teatr, filharmonia, muzea wykraczają swym zasięgiem poza granice województwa i pełnią funkcje regionalne. Dotyczy to również ukazujących się w Rzeszowie tytułów prasowych oraz emitowanych programów telewizyjnych i radiowych. Odbywa się tu kilka znaczących festiwali muzycznych o znaczeniu ogólnokrajowym, np. Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych. Jest klasyfikowany jako ośrodek krajoznawczy o zasięgu krajowym. Dysponuje znaczną ale nie zabezpieczającą w pełni potrzeb, bazę noclegową. Jest też ośrodkiem rozrządowym ruchu turystycznego na region Małopolski Wschodniej.

Położenie Rzeszowa na trasach głównych połączeń komunikacyjnych stanowi dużą szansę rozwoju miasta, ale równocześnie rodzi wiele problemów komunikacyjnych. Brak dostatecznej ilości przepraw mostowych i przejść dwupoziomowych na przecięciach dróg z torami kolejowymi, brak domknięcia obwodnicy po stronie północno – wschodniej oraz gwałtowny rozwój motoryzacji spowodowały przeciążenie podstawowego układu komunikacyjnego miasta. Istnieje potrzeba wyznaczenia niezbędnych połączeń komunikacyjnych terenów rozdzielonych „barierami”. Z powodu wysokiego współczynnika motoryzacji, jednego z najwyższych w kraju, w znacznym stopniu została przekroczona przepustowość ulic w Śródmieściu. Trudności komunikacyjne występują również na obwodnicy i trasach wlotowych. W ostrej formie uwidoczniły się również problemy parkingowe. Dla złagodzenia występujących trudności w funkcjonowaniu systemu transportowego oraz ograniczenia skali uciążliwości transportu największe nadzieje można wiązać z koncepcją zrównoważonego rozwoju systemu transportowego. W okresie ostatnich lat odpowiednią rangę nadano problemom poruszania się osób niepełnosprawnych. Znacząco uwidoczniło się to na ulicach, gdzie wykonano liczne podjazdy, zainstalowano sygnalizację dźwiękową, przystosowano wiele obiektów publicznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zaopatrzenie w wodę z wodociągu komunalnego nie tylko w pełni zaspokaja potrzeby miasta, ale istnieją znaczne rezerwy w wykorzystaniu zdolności produkcyjnej zakładu wodociągowego, a także możliwości awaryjnego dostarczania wody. Konieczna jest natomiast wymiana i modernizacja sieci wodociągowej. Ponad 90 % mieszkańców miasta korzysta z kanalizacji. Trwają prace przy budowie kolektora i rozbudowie oczyszczalni ścieków, co umożliwi pełne zaspokojenie potrzeb prawobrzeżnej części miasta w tym zakresie. Centralny miejski system ciepłowniczy (posiadający szczególnie korzystne rozmieszczenie magistral ciepłowniczych) posiada rezerwy pozwalające na zaspokojenie potrzeb miasta do 2010 roku. System gazowniczy Rzeszowa oceniany jest jako dobry i posiada dalsze możliwości rozbudowy. W obrębie miasta znajdują się dwa obszary o udokumentowanych i przygotowanych do eksploatacji złożach gazu ziemnego. Miasto jest zasilane energią elektryczną ze zintegrowanego ogólnokrajowego systemu energetycznego. Istnieje potrzeba budowy sieci średniego i niskiego napięcia na terenach przeznaczonych do zainwestowania pod budownictwo mieszkaniowe. Wskaźnik gęstości telefonicznej w Rzeszowie w porównaniu do średniej krajowej i średniej miast Polski jest dobry. Niedostateczna jest natomiast

jakość świadczonych usług telekomunikacyjnych, wynikająca zarówno ze złego stanu technicznego sieci, jak i monopolu w tym zakresie. Obecnie dla potrzeb szkół wyższych budowana jest Rzeszowska Miejska Sieć Komputerowa, co umożliwi użytkownikom komputerów na terenie miasta możliwość dostępu do zasobów obliczeniowych i usług sieciowych zarówno o zasięgu lokalnym, jak i międzynarodowym. Niedostateczna jest na terenie miasta sieć placówek pocztowych. Konieczne jest zwiększenie dostępności do usług pocztowych poprzez utworzenie placówek pocztowych na osiedlach peryferyjnych i zmianę czasu pracy placówek.

Rzeszów utrzymuje partnerskie kontakty z 6 miastami zagranicznymi. Dotyczą one wszechstronnej współpracy, wymiany doświadczeń i działalności w zakresie polityki samorządowej, bezpieczeństwa, oświaty, kultury i innych dziedzin życia.

Funkcjonalne i przestrzenne zmiany zachodzące na terenach przygranicznych miasta i sąsiednich gmin, wskazują na potrzebę przeprowadzenia korekty granic administracyjnych. Podobnie, w mieście wymagają korekty granice osiedli.

SPIS TABEL

Tabela 1. Ludność i podmioty gospodarcze w gminach otaczających.....	22
Tabela 2. Powierzchnia i ludność w latach 1990 – 1996.	27
Tabela 3. Ruch naturalny ludności Rzeszowa w latach 1990 – 1996.	28
Tabela 4. Zmiany w strukturze ludności w Rzeszowie wg grup ekonomicznych w latach 1990 – 1996.	29
Tabela 5. Mieszkania w Rzeszowie według liczby izb i okresu wybudowania.	49
Tabela 6. Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe w Rzeszowie w latach 1990 - 1995..	50
Tabela 7. Wychowanie przedszkolne w Rzeszowie w latach 1990 – 1996.	63
Tabela 8. Szkolnictwo podstawowe dla dzieci /bez szkół specjalnych/ w Rzeszowie w latach 1990 – 1996.	64
Tabela 9. Placówki w szkolnictwie ponadpodstawowym.	64
Tabela 10. Uczniowie w szkołach ponadpodstawowych w Rzeszowie.....	65
Tabela 11. Placówki prowadzące kształcenie i wychowanie dzieci niepełnosprawnych w roku szkolnym 1996/97.	68
Tabela 12. Studenci państwowych szkół wyższych w latach 1992 – 1996.	70
Tabela 13. Studenci szkół wyższych niepaństwowych w 1996 r.	71
Tabela 14. Kadra naukowa państwowych szkół wyższych w latach 1994/95 - 1995/96.....	72
Tabela 15. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w latach 1991-1995.	73
Tabela 16. Jednostki szpitalne w Rzeszowie i ich działalność w latach 1991-1996 ^x .	74
Tabela 17. Personel służby zdrowia ^a w Rzeszowie w latach 1990-1996.....	75
Tabela 18. Apteki w Rzeszowie w latach 1990-1996.....	76
Tabela 19. Żłobki w Rzeszowie w latach 1990 - 1995.	76
Tabela 20. Zakłady stacjonarne pomocy społecznej w Rzeszowie w latach 1991-1996.	77
Tabela 21. Rzeszów. Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach zewnętrznych.....	96
Tabela 22. Natężenie ruchu kołowego na wybranych skrzyżowaniach w godzinie szczytu popołudniowego w latach 1990-1996.	97
Tabela 23. Zestawienie potrzeb i wydatków na drogi zarządzane przez miasto w latach 1994 - 1996.	98
Tabela 24. Rzeszów. Komunikacja miejska w latach 1980-1996.	103
Tabela 25. 104	
Tabela 26. Rozwój motoryzacji w latach 1961–1995 na przykładzie wybranych miast (wskaźnik na 1000 mieszkańców).....	107
Tabela 27. Zaopatrzenie w wodę.....	118
Tabela 28. Stan czystości wód rzeki Wisłok.	118
Tabela 29. Odprowadzenie ścieków i wód opadowych.	118
Tabela 30. Zaopatrzenie w ciepło.....	118
Tabela 31. Zaopatrzenie w gaz ziemny.	118
Tabela 32. Zaopatrzenie w wodę.....	119
Tabela 33. Odprowadzenie ścieków.....	120
Tabela 34. Zaopatrzenie w ciepło.....	121
Tabela 35. Zaopatrzenie w gaz sieciowy.....	122
Tabela 36. Moc zainstalowana i obciążenie szczytowe stacji 110 kV/SN.....	124

Tabela 37. Dochody budżetu miasta Rzeszowa w cenach stałych z 1996 roku (w PLN).....	131
Tabela 38. Dynamika dochodów budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w %).	132
Tabela 39. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w %)	133
Tabela 40. Wydatki budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w PLN)	135
Tabela 41. Struktura wydatków budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 (w %).	135
Tabela 42. Wydatki budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 – 1996 w cenach 1996 roku (w PLN).....	135
Tabela 43. Dynamika wydatków budżetu miasta Rzeszowa w latach 1992 –1996 (w %).	135
Tabela 44. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa wariant kontynuacji (tys. zł).....	140
Tabela 45. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant kontynuacji (w %)	141
Tabela 46. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant pesymistyczny (tys. zł).....	142
Tabela 47. Struktura dochodów budżetu miasta Rzeszowa – wariant pesymistyczny (w %).	143
Tabela 48. 7. Prognoza dochodów budżetu miasta Rzeszowa wariant optymistyczny (tys. zł).....	144
Tabela 49. Struktura dochodów miasta Rzeszowa – wariant optymistyczny (w%)..	145
Tabela 50. Tendencja kształtowania się wydatków z budżetu miasta Rzeszowa w latach 1997 – 2002 w cenach stałych 1997 r. (tys. zł)	147
Tabela 51. Mienie komunalne w podziale na obiekty użyteczności publicznej i jednostki organizacyjne Miasta Rzeszowa	149
Tabela 52. Struktura zasobów mieszkaniowych i usługowych w Rzeszowie w 1995 r.	151
Tabela 53. Drogi na terenie miasta Rzeszowa	152
Tabela 54. Tereny zielone na obszarze Rzeszowa.	152
Tabela 55. Parki na terenie Rzeszowa.	152
Tabela 56. Tereny zieleni towarzyszącej obiektom sportowym:	155
Tabela 57. Cmentarze na terenie m. Rzeszowa.....	155
Tabela 58. Wykaz ogrodów działkowych i terenów użytkowanych jako ogrody działkowe.....	156
Tabela 59. Wykaz pozwoleń na zabudowę mieszkaniową wydanych na terenie obowiązującego planu ogólnego w latach 1993 - 1996 (MW - mieszk. wielorodzinne, MN - mieszk. jednorodzinne)	166

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ruch naturalny ludności.....	28
Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w Rzeszowie w 1996 roku..	30
Wykres 3. Struktura uczęszczania dzieci i młodzieży	65
Wykres 4. Rzeszów. Wskaźniki wypadków drogowych w przeliczeniu na 1000 samochodów osobowych i na 1000 pojazdów w latach 1990 – 1996.	99
Wykres 5. Rzeszów. Wskaźnik motoryzacji w latach 1960 - 1996.....	105
Wykres 6. Rozwój motoryzacji w latach 1961 – 1995 na przykładzie wybranych miast	106
Wykres 7. Łączna moc zainstalowana i szczytowa GPZ w Rzeszowie.	123
Wykres 8. Rzeszów. Liczba stacji transformatorowych SN/nn w latach 1992-1996.	125
Wykres 9. Rzeszów. Struktura sieci rozdzielczej.	125
Wykres 10. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach polskich i w Rzeszowie w latach 1980 – 1996.	126
Wykres 11. Struktura źródeł światła w sieci oświetleniowej Rzeszowa (moc zainstalowana).....	128
Wykres 12. Struktura środków wydatkowanych z budżetu miasta Rzeszowa na oświetlenie dróg, 1996 r.....	128
Wykres 13. Gęstość telefoniczna abonentów w Polsce, woj. rzeszowskim i Rzeszowie w latach 1980 – 1996.....	130
Wykres 14. Struktura własności gruntów na terenie Rzeszowa.....	148
Wykres 15. Użytkownicy gruntów komunalnych w Rzeszowie.	149
